

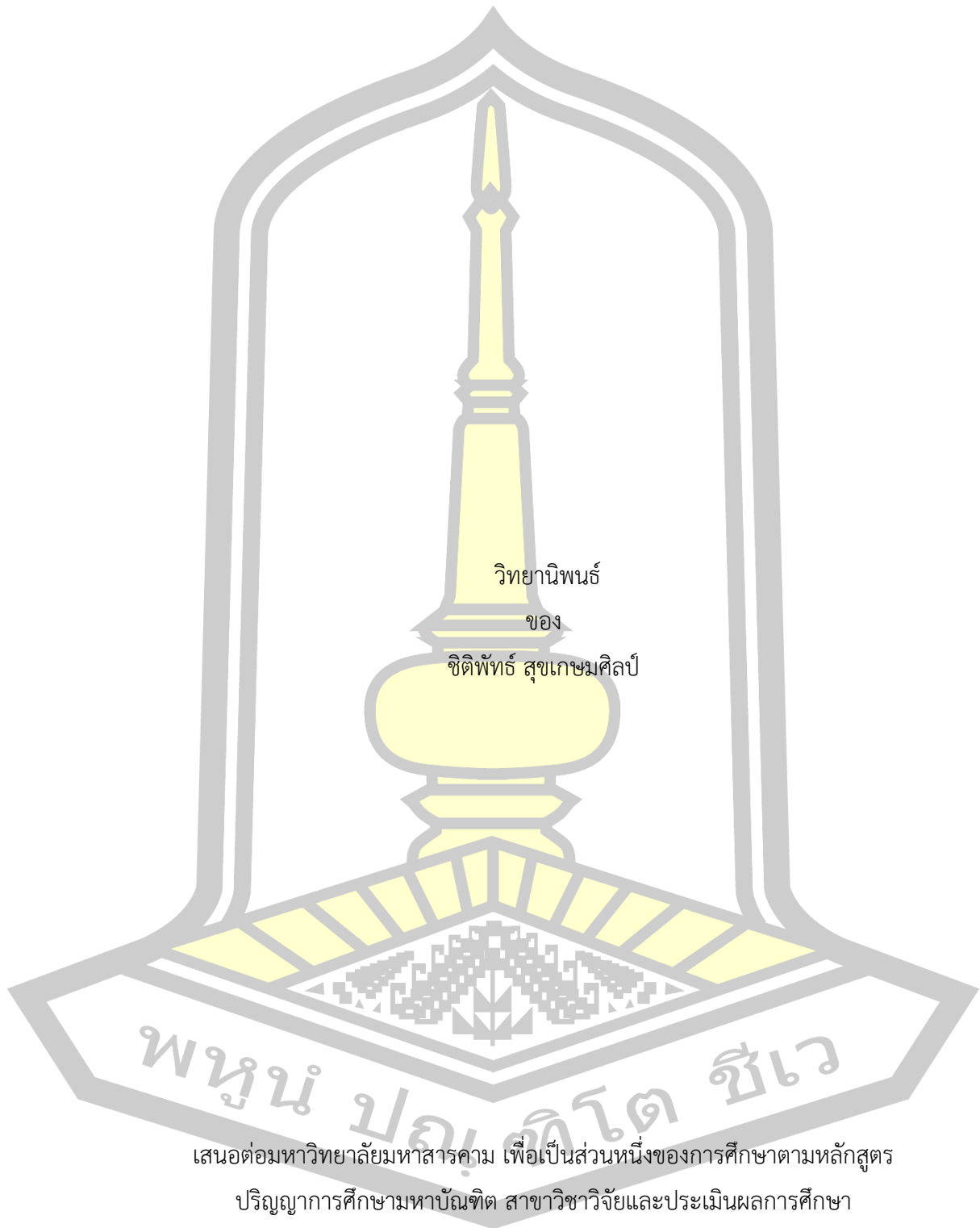
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

วิทยานิพนธ์
ของ
ชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา
ตุลาคม 2561

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

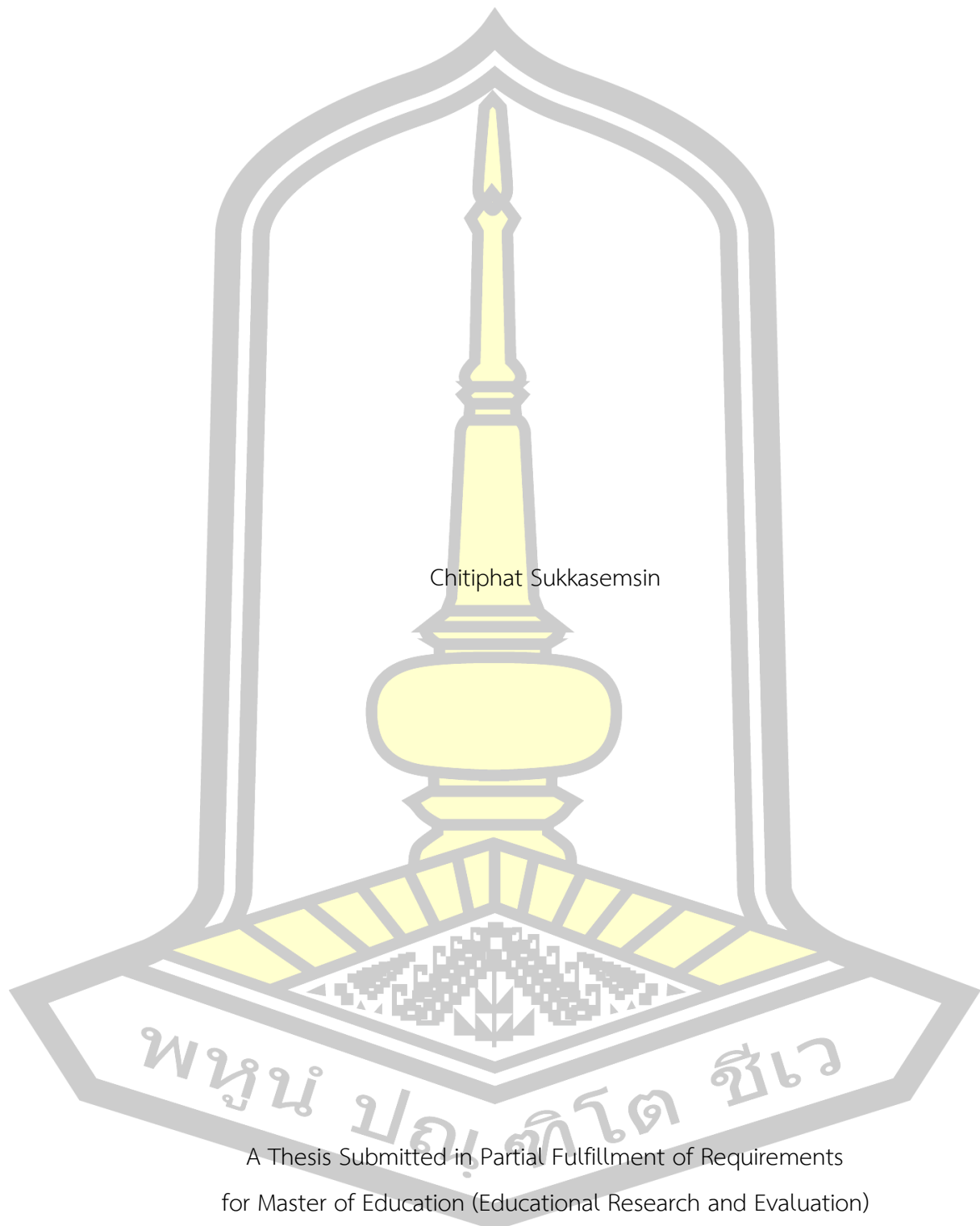
วิทยานิพนธ์
ของ
ชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา

ตุลาคม 2561

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Development of the local curriculum on Elephants Education

Chitiphat Sukkasemsin

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Education (Educational Research and Evaluation)

October 2018

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนายชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชา วิจัยและประเมินผลการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. ปิยะธิดา ปัญญา)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รศ. ดร. บุญชม ศรีสะอาด)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. ญาณภัทร สีหะมงคล)

.....กรรมการ

(อ. ดร. ทศน์ศิริรินทร์ สว่างบุญ)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(รศ. ดร. พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ)

คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

.....
(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมุข)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วัน.....เดือน.....ปี.....

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา		
ผู้วิจัย	ชิติพัทธ์ สุขเกษมศิลป์		
อาจารย์ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร. บุญชม ศรีสะอาด		
ปริญญา	การศึกษามหาบัณฑิต	สาขาวิชา	วิจัยและประเมินผลการศึกษา
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีการศึกษา	2561

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา 2. ศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนข้างบุญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ หลักสูตรท้องถิ่น แผนการจัดการเรียนรู้ แบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดภาคปฏิบัติ และแบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรคชศึกษา สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน ได้แก่ ทดสอบลำดับพหุคูณวิลคอกซัน ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 16 ประการ คือ ความนำ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สารและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ โครงสร้าง ระยะเวลาเรียน การวัดและประเมินผล หน่วยการเรียนรู้

2. ผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น พบว่านักเรียนที่ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีผลการวัดภาคปฏิบัติในระดับดีมาก และนักเรียนพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นในระดับมาก

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น, คชศึกษา

TITLE	Development of the local curriculum on Elephants Education		
AUTHOR	Chitiphat Sukkasemsin		
ADVISORS	Associate Professor Boonchom Srisa-ard , Ph.D.		
DEGREE	Master of Education	MAJOR	Educational Research and Evaluation
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2018

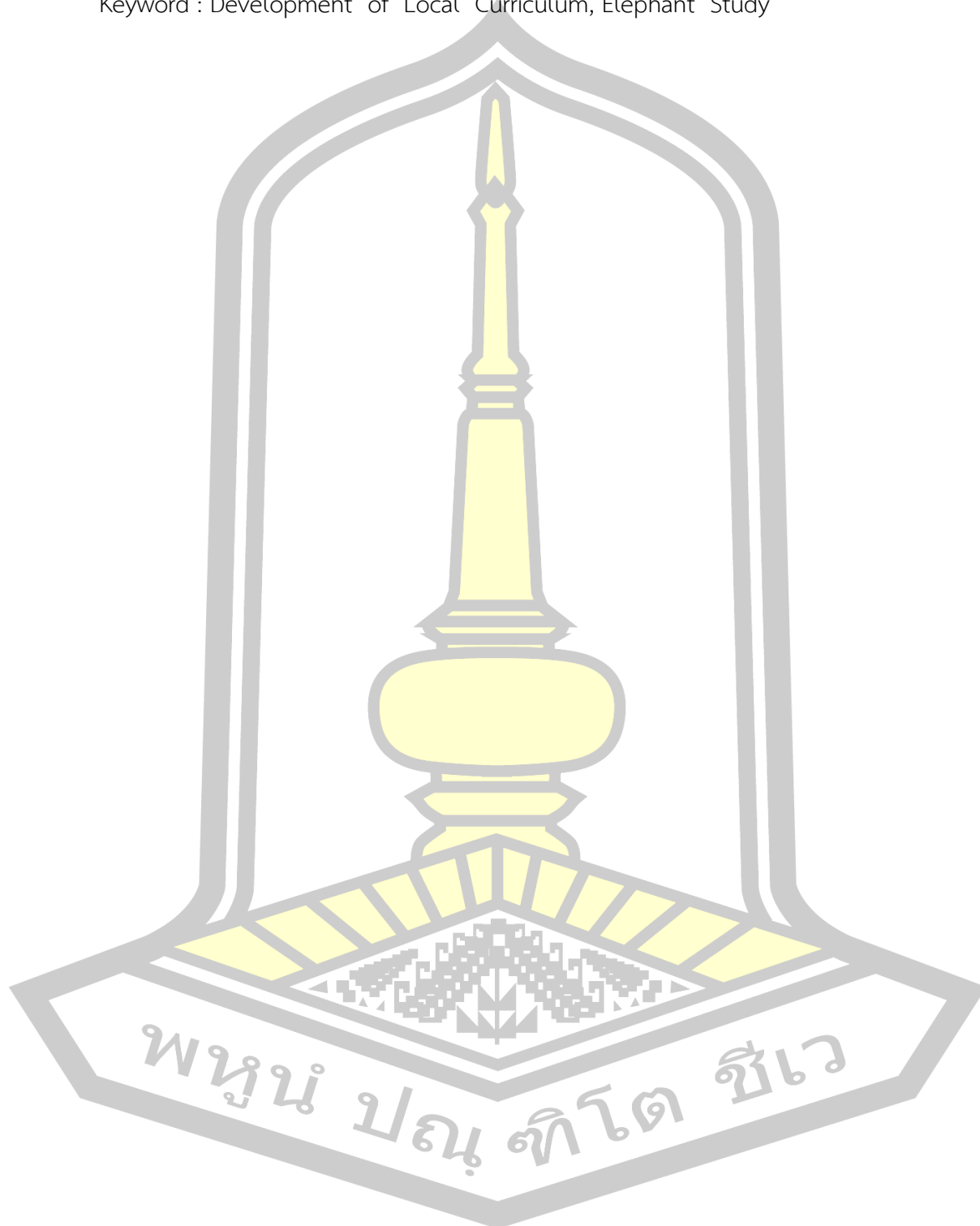
ABSTRACT

This research aimed 1) to develop a local curriculum on elephant study and 2) to evaluate the results of a local curriculum on elephant study. The target group was consisted of fifteen students from the 11st grade students in the second semester of academic year 2017 at Changboonwittaya School, the Secondary Educational Service Area Office 33. The research instruments were a local curriculum, lesson plans, interview questions, a local curriculum evaluation form, lesson plan evaluation form, achievement test, performance test and the satisfaction questionnaire on the local curriculum. Statistics used in data analysis were percentage, mean, standard deviation Statistics used to test the mean difference before and after learning by the Wilcoxon Matched Pairs Signed-Rank Test.

The results were as follows :

1. the developed local curriculum has 16 components: vision, principle, purpose, key competencies of learners. Desirable attributes Topics and standards of learning and indicators. Course description purpose of leaning learning management media and learning resources.
2. The results of the local programs, as shown. The students were taking courses at local curriculum on Elephant Study. The post-test scored of achievement test were was higher than pre-test with statistically significant difference at .01 level. The performance test was excellent and the satisfaction of students and their parents toward the local curriculum found that they have the most satisfied

Keyword : Development of Local Curriculum, Elephant Study

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ญาณ ภัทร สีหะมงคล ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ดร.ทัศนศิริินทร์ สว่างบุญ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมาน เอกพิมพ์ กรรมการสอบ ผู้ซึ่งให้คำปรึกษา แนะนำและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของ วิทยานิพนธ์ จนวิทยานิพนธ์สำเร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ ดร.จิรพร ชะโน อาจารย์ ดร.วิภาณี สุขเอิบ อาจารย์ ดร.อพันธ์ พิรุฬพุทรา ศึกษาานิเทศก์วิชฌูณมภ์ ทองแมน ศึกษาานิเทศก์พิจิตร อุตตะโปน ศึกษาานิเทศก์พัฒนา คำผุย ครูลำยองค์ แสนมา ครูจรรยา มากพงค์ และครูปรเมศญ์ เต็นตารมย์ ที่กรุณา เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยให้คำแนะนำอย่างดียิ่ง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้อำนวยการ จักรพงษ์ เจริญพร คณะครู โรงเรียนช้างบุญวิทยา คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่ให้การสนับสนุน ส่งเสริมในการทำการวิจัย ครั้งนี้ด้วยดีเสมอมา ขอขอบพระคุณ นายสมชาย สุขเกษมศิลป์ (บิดา) นางศุภลักษณ์ สุขเกษมศิลป์ (มารดา) ที่สนับสนุนและให้กำลังใจตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณมารดา บิดา และบูรพาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน

ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์

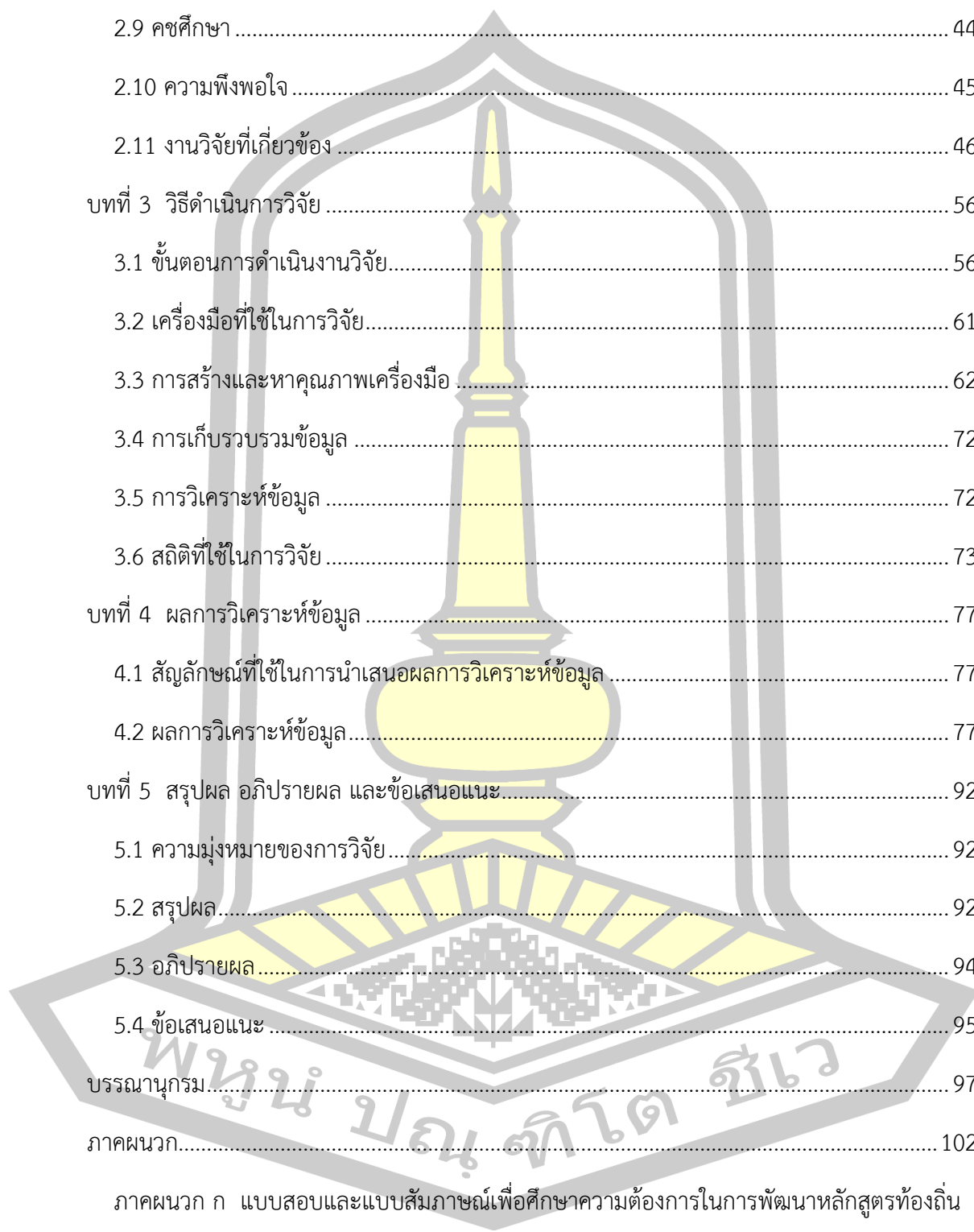
พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ต
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	4
1.3 ความสำคัญของการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.....	7
2.2 กรอบหลักสูตรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.....	15
2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.....	20
2.4 หลักสูตรท้องถิ่น.....	22
2.5 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	24
2.6 ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น.....	32
2.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้.....	33

2.8 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	39
2.9 คชศึกษา	44
2.10 ความพึงพอใจ	45
2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	46
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	56
3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย.....	56
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	61
3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ	62
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล	72
3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย	73
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	77
4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล	77
4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	92
5.1 ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	92
5.2 สรุปผล.....	92
5.3 อภิปรายผล	94
5.4 ข้อเสนอแนะ	95
บรรณานุกรม.....	97
ภาคผนวก.....	102
ภาคผนวก ก แบบสอบและแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	103
ภาคผนวก ข แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา.....	109

ภาคผนวก ค ตัวอย่างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้.....	114
ภาคผนวก ง หลักสูตรท้องถิ่นชั้น เรื่อง คชศึกษา.....	120
ภาคผนวก จ ตัวอย่าง แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา.....	191
ภาคผนวก ฉ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา.....	197
ภาคผนวก ช ตัวอย่างแบบวัดภาคปฏิบัติ.....	204
ภาคผนวก ซ การวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	210
ภาคผนวก ฌ ภาพประกอบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้.....	223
ภาคผนวก ฎ แบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร คชศึกษา.....	230
ภาคผนวก ฏ ตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการทำ วิทยานิพนธ์.....	234
ภาคผนวก ฐ รายงานผู้ให้สัมภาษณ์.....	245
ภาคผนวก ฑ รายงานผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจเครื่องมือการวิจัย.....	247
ประวัติผู้เขียน.....	249

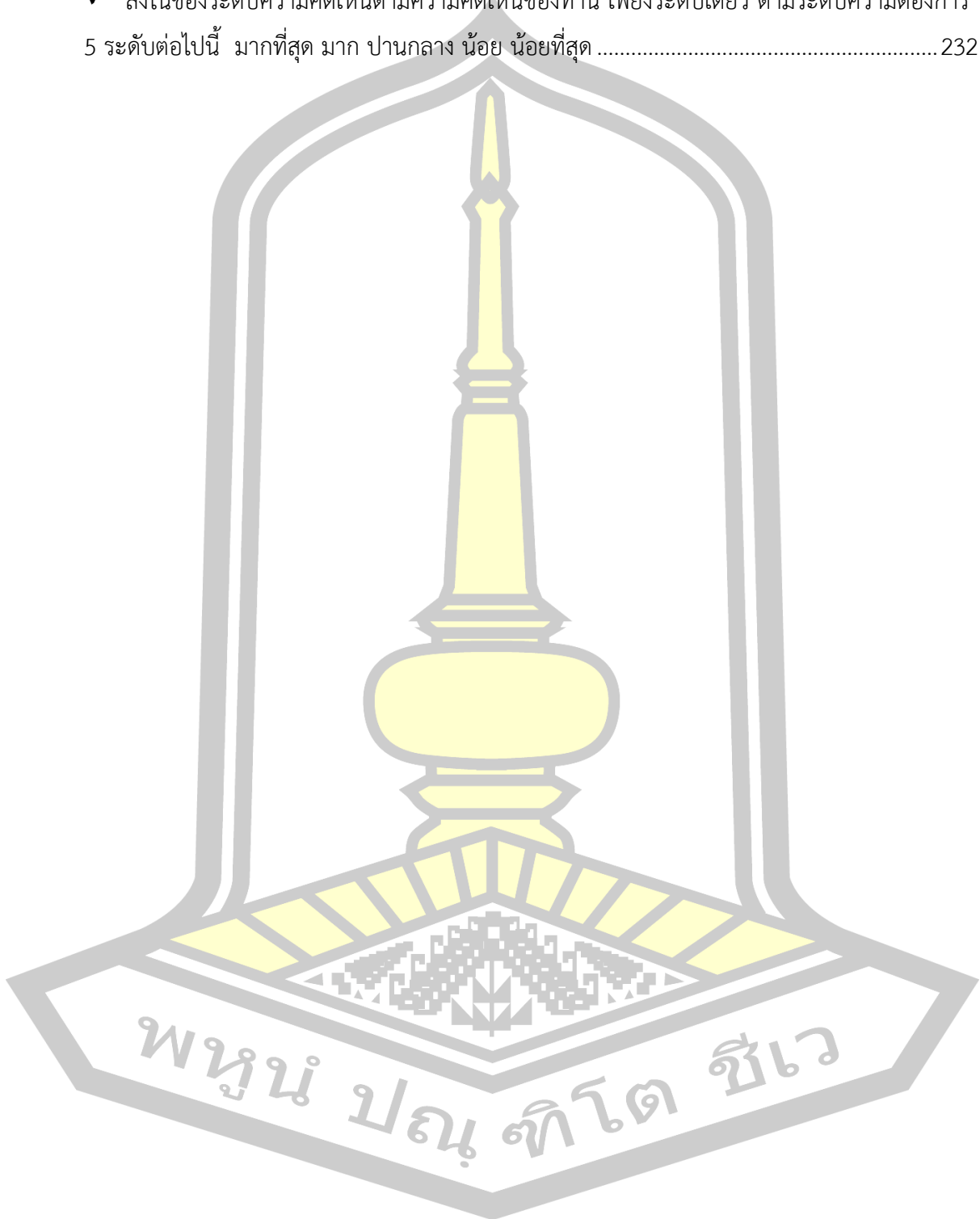
สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 โครงสร้างเวลาเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย	10
ตาราง 2 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนข้างบุญวิทยา พุทธศักราช 2560 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1.....	12
ตาราง 3 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนข้างบุญวิทยา พุทธศักราช 2560 ระดับชั้น.....	14
ตาราง 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่อง ความคิดรวบยอด และจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำ .	65
ตาราง 5 คำชี้แจง : ให้ผู้สอน ประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียนตามรายการที่กำหนด แล้วขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน	66
ตาราง 6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ประจำหน่วย โดยจำแนกตามชื่อเรื่องย่อย สารสำคัญและ จุดประสงค์การเรียนรู้.....	67
ตาราง 7 เขียนข้อสอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อ	68
ตาราง 8 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างเรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ	82
ตาราง 9 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน.....	84
ตาราง 10 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลัง เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาของนักเรียนจำนวน 15 คน	87
ตาราง 11 ผลการวัดภาคปฏิบัติ ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา จำนวน 15 คน	88
ตาราง 12 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียน	90
ตาราง 13 คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นของท่าน เพียงระดับเดียว ตามระดับความต้องการ 5 ระดับต่อไปนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด.....	106
ตาราง 14 คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการประเมินความเหมาะสมของ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคช ศึกษา แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ ระดับความเหมาะสม ” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน เพื่อ เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป	111

<p>ตาราง 15 คำชี้แจง โปรดพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ แล้ว ✓ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป .....</p>	<p>116</p>
<p>ตาราง 16 อัตราเวลาเรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้สถานศึกษาจัดเวลาเรียนได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี โดยกำหนดเวลาเรียนใน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียน ประมาณปีละ ๓,๖๐๐ ชั่วโมง หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้ อัตราเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา .....</p>	<p>123</p>
<p>ตาราง 17 คำชี้แจง :ให้ ผู้สอน ประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียนตามรายการที่กำหนด แล้วขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน .....</p>	<p>195</p>
<p>ตาราง 18 รายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รหัสวิชา ส 21201 .....</p>	<p>203</p>
<p>ตาราง 19 คำชี้แจง เมื่อพิจารณาการปฏิบัติงาน เรื่อง ศาลปะกำ ของนักเรียนแล้วตรวจให้คะแนนตามความเหมาะสมต่อไปนี้.....</p>	<p>205</p>
<p>ตาราง 20 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการ .....</p>	<p>211</p>
<p>ตาราง 21 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการ .....</p>	<p>212</p>
<p>ตาราง 22 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา .....</p>	<p>212</p>
<p>ตาราง 23 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตาม .....</p>	<p>214</p>
<p>ตาราง 24 ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา .....</p>	<p>215</p>
<p>ตาราง 25 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (B) ของแบบทดสอบก่อนเรียน หลังเรียนของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา .....</p>	<p>217</p>
<p>ตาราง 26 ค่าความเชื่อมั่นแบบทดสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา โดยใช้วิธีของ Lovett ....</p>	<p>221</p>

ตาราง 27 คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วใส่เครื่องหมาย

✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นของท่าน เพียงระดับเดียว ตามระดับความต้องการ
5 ระดับต่อไปนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด 232

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 การบริหารจัดการหลักสูตรในระดับท้องถิ่น	16
ภาพประกอบ 2 กิจกรรมการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนา	224
ภาพประกอบ 3 กิจกรรมการสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนา	224
ภาพประกอบ 4 แจกแบบสอบถามครูกลุ่มงานวิชาการเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนา หลักสูตรท้องถิ่น	225
ภาพประกอบ 5 ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย	225
ภาพประกอบ 6 การทดสอบก่อนเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา.....	226
ภาพประกอบ 7 การทดสอบหลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา	226
ภาพประกอบ 8 กิจกรรมระดมสมองทำงานที่ได้รับมอบหมาย.....	227
ภาพประกอบ 9 นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน	227
ภาพประกอบ 10 ครูอธิบายเรื่องศาลปะกำที่จำลองมาจากขนาดจริงๆ.....	228
ภาพประกอบ 11 ศึกษาเรื่องคชศึกษากับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น(พระสมุหณ์คำหาญ ปัญญาธโร)	228
ภาพประกอบ 12 นักเรียนได้ฝึกเป็นมัคคุเทศก์น้อยในการแนะนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และต่างชาติ	229
ภาพประกอบ 13 นักเรียนได้ฝึกเป็นมัคคุเทศก์ต้อนรับเมื่อมีนายอำเภอท่าตูมมาศูนย์คชศึกษา	229

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ว่าด้วยแนวทางในการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับ สภาพความต้องการของท้องถิ่น โดยการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยัง สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และให้ชุมชนมีบทบาทและส่วนร่วมในการบริหาร จัด การศึกษา และมีนโยบายให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าสู่ระบบกระบวนการศึกษาอย่างเหมาะสม เพื่อนำ ภูมิปัญญาที่เกิดจากความรอบรู้จัดเจนของคนไทยหลายชั่วคนให้กับสังคมไทยในอนาคต มี เป้าหมายสำคัญเพื่อให้มีการฟื้นฟูและพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาทุกระดับ การศึกษา คำนึงถึงพื้นฐานทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีสถาบันหรือองค์กรรับผิดชอบงานคลังข้อมูล ภูมิปัญญา และรวมถึงการวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาอย่างเป็นองค์รวม มีเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ มีระบบข้อมูลข่าวสารสนเทศภูมิปัญญาไทยที่ทันสมัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ การนำภูมิปัญญาไทยมาใช้ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้สถานศึกษานำโครงสร้างของหลักสูตรแกนกลางไปจัดทำเป็น หลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงสภาพปัญหา ความพร้อม เอกลักษณะ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งสามารถจัดทำแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษาได้ หลายวิธีเช่น การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน รายละเอียดเนื้อหาวิชา จัดทำคำอธิบายหรือวิชา เพิ่มเติม ให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ เพื่อความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีการ ผสมผสานความรู้ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการใหม่ เพราะภูมิปัญญาเหล่านั้นคือพื้นฐาน ขององค์ความรู้ใหม่ ดังนั้นการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ พัฒนาระบบการเรียนรู้ จึงเป็นการศึกษาที่สอดคล้องกับท้องถิ่นและใกล้ชิดกับตัวผู้เรียนด้วย และ จะมีผลทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายกับตัวผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการเรียนรู้ จะมีความหมาย

กับผู้เรียนนั้นต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เรียน พิทยารัตน์ เรื่องร่มยี่ (2558)

จากนโยบายการศึกษาดังกล่าวในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางเพื่อให้แต่ละสถานศึกษานำมาเป็นกรอบหลักสูตรในการจัดการศึกษา ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นความสำคัญ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจการดำรงชีวิตของมนุษย์ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม การปรับตัวตามสภาพแวดล้อมการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เข้าใจถึงการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย กาลเวลาตามเหตุปัจจัยต่างๆ เกิดความเข้าใจในตนเอง และผู้อื่น มีความอดทน อดกลั้น ยอมรับในความแตกต่าง และมีคุณธรรม สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติ และสังคมโลกว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยได้กำหนดสาระต่างๆไว้ ดังนี้ ศาสนา ศิลปกรรมและจริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ (2551)

เนื่องจากข้างเป็นสัตว์คู่บ้านคู่เมืองของไทย และโรงเรียนข้างบุญวิทยาตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงมีนักท่องเที่ยวทั้งจากไทยและต่างชาติต่างสงสัยเกี่ยวกับชาวกาย ประเพณีที่เกี่ยวข้องกันของข้างและคน ทักษะการดูแลข้าง การอนุรักษ์ข้าง ปัญหาของข้าง ในยุคปัจจุบัน จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับคชศึกษา

ในการศึกษาเกี่ยวกับคชศึกษาต้องรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาวกายด้วยซึ่งพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปี พ.ศ. 2200 ว่าชาวกายได้อพยพเคลื่อนย้ายที่อยู่อาศัยเดินทางแสวงหาทำเลตั้งถิ่นฐานที่สงบและอุดมสมบูรณ์ กระจายอยู่ตั้งแต่เมืองอัตปือแสนแป ในอาณาจักรล้านช้าง บางส่วนก็อพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานกระจายอยู่ทั่วไปในอาณาจักร เจนละบก (ภาคอีสานตอนล่างในปัจจุบัน) ประมาณ 3,000 ปี ก่อนพุทธศักราช ชุมชนโบราณตั้ง ถิ่นฐานบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลพบหลักฐาน

เครื่องปั้นดินเผาสีขาวในเขตอำเภอชุมพลบุรีและแหล่งถลุงโลหะ ในเทือกเขาพนมดงรัก เป็นที่ตั้งของชุมชนที่สืบทอดหรือสืบเชื้อสายมาจากเผ่ามุนด์ (Munda) ซึ่งอพยพมาจากเทือกเขาหิมาลัยตามลำแม่น้ำโขง คนกลุ่มนี้มีทักษะในการจับและฝึกช้าง สันนิษฐานว่า คือ ชาวกูยในเขตประเทศลาวและประเทศไทย เจริญ ไวรวัจนกุล and คณะ (2533)

บ้านตากกลาง (ซึ่งเป็นหมู่บ้านช้าง) ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์เป็นดินแดนแห่งอารยธรรมโบราณแหล่งลุ่มแม่น้ำมูลที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารทางธรรมชาติ นานาชนิด และมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นเป็นการเฉพาะที่ไม่เหมือนใครทั้งในด้านภาษาพูด ความเป็นอยู่ระหว่างคนกับช้างและเป็นวัฒนธรรมที่มีระบบพึ่งพาอาศัยกันมาเป็นเวลานานหลายชั่วอายุคน เช่น เวลาทำงานต่างๆทุกครั้งทุกคนจะมีความผูกพันกับช้างเสมอ ยากที่จะแยกออกจากกันได้ ชาวกูยหลายชีวิตได้อาศัยอยู่ร่วมกันและประพฤติปฏิบัติในระบบพึ่งพาอาศัยกัน เป็นเวลาหลายชั่วอายุคน โดยมีหลักพุทธธรรมที่มีอยู่ในภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวกูย เพื่อเป็นการสอนลูกหลานให้เคารพในกฎธรรมชาติ ไปลา มาไหว้ ทุกคนต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด โดยให้ยึดถือศาลประจำเป็นหลัก (ศาลประจำ คือ สถานที่เก็บเชือกบาศ หรือเชือกปะกำทางภาคใต้ เรียกเชือกพวน เป็นบ่วงสำหรับคล้องช้าง ทำด้วยหนังควายแห้ง เชือกบ่วงบาศนี้ บรรดาควาญและหมอช้างถือว่าเป็นเชือกศักดิ์สิทธิ์) การให้ความเคารพต่อช้างก็เท่ากับการเคารพศาลประจำ ด้วยการเคารพศาลประจำก็เท่ากับการเคารพบรรพบุรุษ คนกับช้างเปรียบเสมือนสมาชิกในครอบครัวที่มีความผูกพันกันอย่างแนบสนิทตามฐานะอายุของช้างและคน ถ้าเปรียบช้างมีอายุมากกว่าก็เปรียบให้ช้างเสมือนเป็น พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พี่ เป็นต้น ถ้าช้างมีอายุน้อยกว่าก็เปรียบให้ช้างเสมือน น้อง ลูก หลาน เป็นต้น หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสียหรือล้มตายไป ผู้ที่อยู่ก็เสียใจเป็นธรรมดา สุดท้ายก็ได้มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตามฐานะ ประกิต กลางพัฒนา (2560)

ผู้วิจัยได้สังเกตเห็นว่านักเรียนในท้องถิ่นบ้านตากกลางยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เกี่ยวกับช้างและความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับช้างเพราะมาจากที่ได้ทำการทดสอบความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับช้างแล้วพบว่าส่วนใหญ่ได้คะแนนน้อยมาก นอกจากนี้ผู้วิจัยจะได้นำหลักสูตรท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนทั้งในทางทฤษฎีและในทางปฏิบัติ ในทางทฤษฎีนั้นจะดำเนินการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนและในทางปฏิบัตินั้น โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเข้าฝึกปฏิบัติงานในศูนย์คชศึกษา ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของชุมชน นักเรียน ครู และเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรท้องถิ่นสำหรับผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาและแนวทางในการประกอบอาชีพของนักเรียนที่ได้ศึกษาตามหลักสูตรท้องถิ่นนี้ต่อไป พระสมุห์คำหาญ ปัญญาโร (2560)

1.2 ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

1.3 ความสำคัญของการวิจัย

1. ได้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา เป็นประโยชน์ในการนำไปใช้สอนนักเรียน
2. ได้แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา
3. นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ได้จริง

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ได้แก่ นักเรียนที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนช่างบุญวิทยา อำเภอท่าตูม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 15 คน

2. ผู้ร่วมวิจัย ในการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษาในครั้งนี้มีจำนวน 4 คน ดังนี้

2.1 ครูวิชาการโรงเรียน ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการของโรงเรียนจำนวน 1 คน

2.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาจำนวน 1 คน

2.3 ครูภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีความรู้และประสบการณ์ในการเลี้ยงช้าง ในบ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 2 คน

3. ขั้นตอนการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นชั้น เรื่อง คชศึกษา โรงเรียนช่างบุญวิทยา แบ่งขั้นตอนออกเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้
 ขั้นตอนที่ 3 ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างก่อนทดลองใช้หลังจากที่ นำ
 หลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา

4. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4.2 ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น

4.3 ผลการวัดภาคปฏิบัติหลักสูตร

5. เนื้อหาที่ใช้วิจัย

เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาในกลุ่มสาระการเรียนรู้การสังคมศึกษา สาระ
 ประวัติศาสตร์ โดยจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

6. เวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ เดือนมกราคมถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2561

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันจัดขึ้นให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการในท้องถิ่นนั้นๆ โดยจัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองตลอดจนสามารถพัฒนาชีวิตและพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ดียิ่งขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาและชุมชนร่วมกันจัดขึ้นเรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ คือ ความนำ วิสัยทัศน์ หลักการ สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ โครงสร้าง ระยะเวลาเรียน การวัดและประเมินผล และหน่วยการเรียนรู้

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง กระบวนการนำหลักสูตรแม่บทระดับชาติมาปรับและออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพ

ความเป็นจริงของท้องถิ่น และสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น เพื่อให้ ผู้เรียนได้เรียนรู้ใน สิ่งที่เกี่ยวข้องมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันและพัฒนาไปสู่อาชีพในอนาคตได้ ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษาโดยการนำหลักสูตรแม่บทมาปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทและกับความต้องการของท้องถิ่น

3. หลักสูตรคชศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่อธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นของหมู่บ้าน ช่าง และเกี่ยวกับสรีระช่าง คชลักษณ์ของช่าง การดูแลรักษาช่าง และสมุนไพรรักษา

4. แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยจัดทำขึ้นเพื่อ เตรียมการสอนอย่างมีระบบ ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง คชศึกษา ที่สามารถใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้บรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร อย่างมีประสิทธิภาพในการวิจัยครั้งนี้ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 7 แผนการจัดการเรียนรู้

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จในด้านความรู้ ความเข้าใจ และการ นำไปใช้ ซึ่งวัดได้จากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 37 ข้อที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

6. ผลการวัดภาคปฏิบัติ หมายถึง วัดจากการลงมือปฏิบัติจริงในห้องเรียนตามที่หลักสูตร ท้องถิ่นคชศึกษาได้กำหนดเอาไว้

7. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี ความพอใจ สนใจ ความชอบของนักเรียน และ ผู้ปกครองนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสอบถามนักเรียนและ ผู้ปกครองนักเรียน หลังจากเรียนจบหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจของนักเรียนและ ผู้ปกครองนักเรียน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นชั้นเรื่อง คชศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551
2. กรอบหลักสูตรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
3. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา
4. หลักสูตรท้องถิ่น
5. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
6. ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น
7. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้
8. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
9. ความพึงพอใจ
10. คชศึกษา
11. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 11.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 11.2 งานวิจัยต่างประเทศ

2.1 สาระสำคัญของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

1. ความนำ

ด้วยกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการเป็น การสร้างกลยุทธ์ใหม่ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สามารถตอบสนองความต้องการของบุคคล สังคมไทยผู้เรียนมีศักยภาพในการแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในสังคมโลกปลูกฝังให้ผู้เรียน มีจิตสำนึกความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นไปตามเจตนารมณ์ มาตรา 80 ของ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 โดยกำหนดจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระดับโลก พร้อมกันนี้ได้ปรับเปลี่ยนจุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพคนในสังคมไทยให้มีคุณธรรม และมีความรอบรู้อย่างเท่าทัน ให้มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และศีลธรรม สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่สังคมฐานความรู้ได้อย่างมั่นคง แนวการพัฒนาคนดังกล่าว มุ่งเตรียมเด็กและเยาวชนให้มีพื้นฐานจิตใจที่ดีงาม มีจิตสาธารณะ พร้อมทั้งมีสมรรถนะ ทักษะโดยได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน กำหนดโครงสร้างเวลาเรียน กระบวนการวัดและ ประเมินผลผู้เรียน เกณฑ์การจบการศึกษาแต่ละระดับ และเอกสารแสดงหลักฐานทางการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ และมีความชัดเจนต่อการนำไปปฏิบัติ

2. วิสัยทัศน์

หลักสูตรมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ

3. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสมรรถนะสำคัญ ดังนี้

3.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคมรวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

3.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

3.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรค

ต่างๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเองสังคมและสิ่งแวดล้อม

3.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่างๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

3.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือก และใช้เทคโนโลยีด้าน ต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ

5. โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาประกอบด้วยโครงสร้างเวลาเรียนและโครงสร้างหลักสูตรชั้นปี

5.1 โครงสร้างเวลาเรียน เป็นโครงสร้างที่แสดงรายละเอียดในภาพรวม เวลาเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระที่เป็นเวลาเรียนพื้นฐาน เวลาเรียนเพิ่มเติม และเวลาเรียนในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำแนกแต่ละชั้นปี

ตาราง 1 โครงสร้างเวลาเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย

กลุ่มสาระการเรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน			
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น			ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
	ม. 1	ม. 2	ม. 3	ม. 4 – 6
● กลุ่มสาระการเรียนรู้				
ภาษาไทย	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
คณิตศาสตร์	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
วิทยาศาสตร์	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
สุขศึกษาและพลศึกษา	80 (2นก.)	80 (2 นก.)	80 (2 นก.)	120 (3นก.)
ศิลปะ	80 (2นก.)	80 (2 นก.)	80 (2 นก.)	120 (3 นก.)
การงานอาชีพและ เทคโนโลยี	80 (2นก.)	80 (2 นก.)	80 (2 นก.)	120 (3 นก.)
ภาษาต่างประเทศ	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	120 (3 นก.)	240 (6 นก.)
รวมเวลาเรียน (พื้นฐาน)	840 (21 นก.)	840 (21 นก.)	840 (21 นก.)	1,560 (39 นก.)

ตาราง 1 โครงสร้างเวลาเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย(ต่อ)

กลุ่มสาระการ เรียนรู้/ กิจกรรม	เวลาเรียน			
	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น			ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
	ม. 1	ม. 2	ม. 3	ม. 4 – 6
● กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน	120	120	120	360
● รายวิชา / กิจกรรมที่ สถานศึกษาจัด เพิ่มเติมตามความ พร้อมและจุดเน้น	ปีละไม่เกิน 240 ชั่วโมง			ไม่น้อยกว่า 1,560 ชั่วโมง
รวมเวลาเรียน ทั้งหมด	ไม่เกิน 1,200 ชั่วโมง/ปี			รวม 3 ปี ไม่น้อยกว่า 3,600 ชั่วโมง

การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐาน และเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถดำเนินการ ดังนี้
ระดับมัธยมศึกษาต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดและ
สอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

สำหรับเวลาเรียนเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ให้จัดเป็น
รายวิชาเพิ่มเติม หรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของ
สถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตร เฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สถานศึกษาอาจจัดให้
เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐานในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยและกลุ่มสาระการเรียนรู้
คณิตศาสตร์

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่กำหนดไว้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่
3 ปีละ 120 ชั่วโมง และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 360 ชั่วโมงนั้น เป็นเวลาสำหรับปฏิบัติ
กิจกรรมแนะแนวกิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนกิจกรรม
เพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

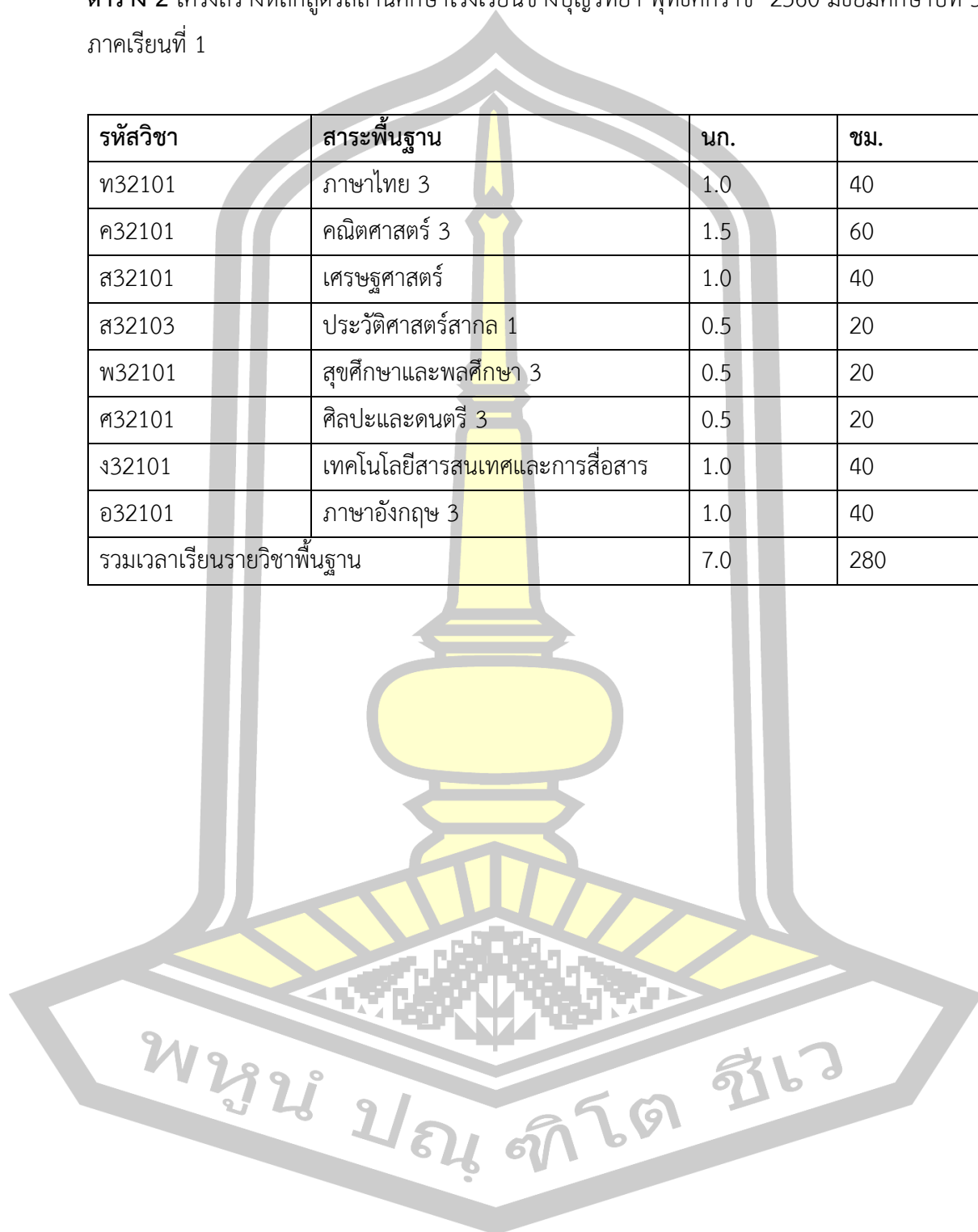
ระดับประถมศึกษา (ป.1-6)   รวม 6 ปี   จำนวน 60 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-3)   รวม 3 ปี   จำนวน 45 ชั่วโมง

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-6)   รวม 3 ปี   จำนวน 60 ชั่วโมง

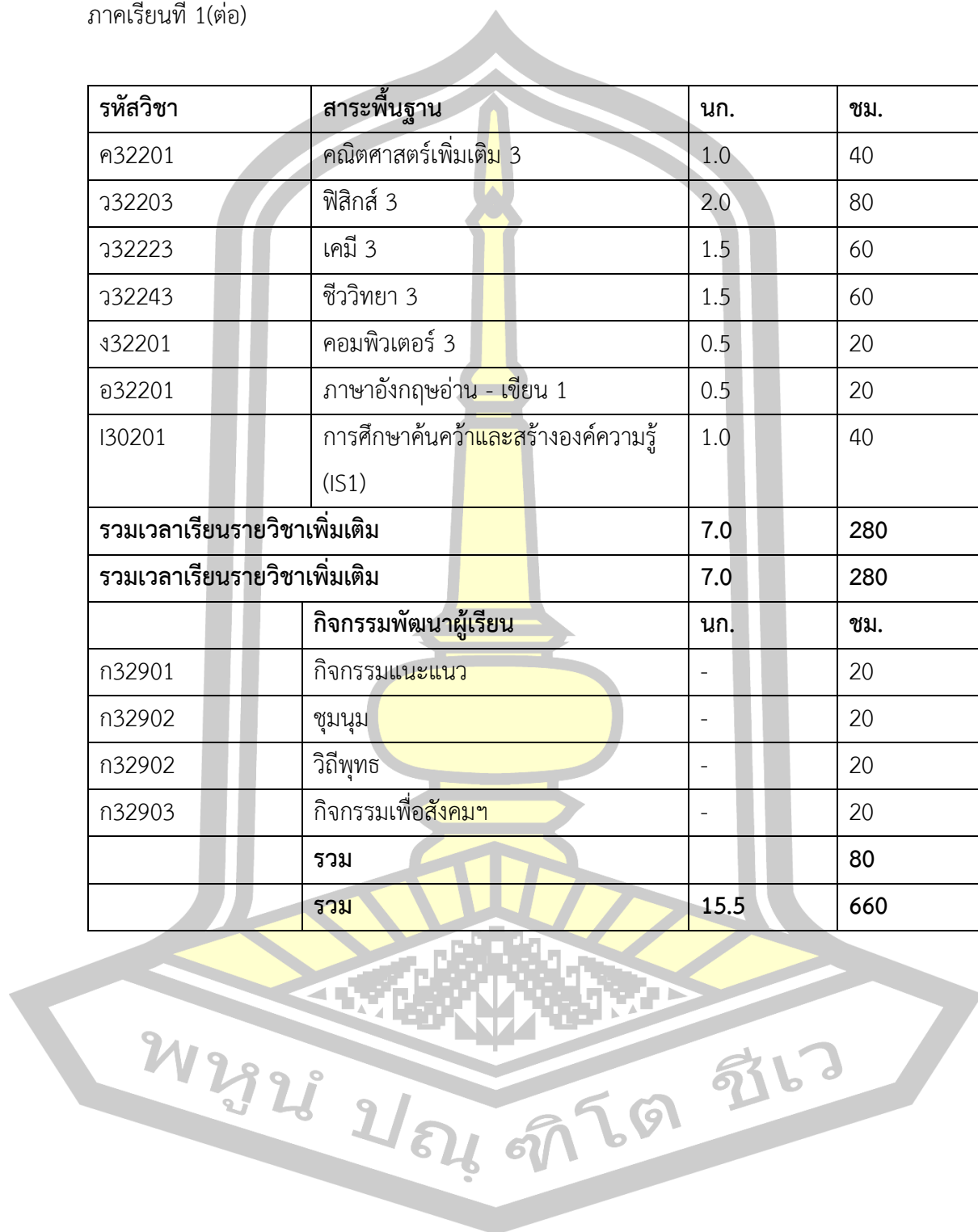
ตาราง 2 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนช่างบุญวิทยา พุทธศักราช 2560 มัธยมศึกษาปีที่ 5
ภาคเรียนที่ 1

รหัสวิชา	สาระพื้นฐาน	นก.	ชม.
ท32101	ภาษาไทย 3	1.0	40
ค32101	คณิตศาสตร์ 3	1.5	60
ส32101	เศรษฐศาสตร์	1.0	40
ส32103	ประวัติศาสตร์สากล 1	0.5	20
พ32101	สุขศึกษาและพลศึกษา 3	0.5	20
ศ32101	ศิลปะและดนตรี 3	0.5	20
ง32101	เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	1.0	40
อ32101	ภาษาอังกฤษ 3	1.0	40
รวมเวลาเรียนรายวิชาพื้นฐาน		7.0	280

ตาราง 2 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนช่างบุญวิทยา พุทธศักราช 2560 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1(ต่อ)

รหัสวิชา	สาระพื้นฐาน	นก.	ชม.
ค32201	คณิตศาสตร์เพิ่มเติม 3	1.0	40
ว32203	ฟิสิกส์ 3	2.0	80
ว32223	เคมี 3	1.5	60
ว32243	ชีววิทยา 3	1.5	60
ง32201	คอมพิวเตอร์ 3	0.5	20
อ32201	ภาษาอังกฤษอ่าน - เขียน 1	0.5	20
I30201	การศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ (IS1)	1.0	40
รวมเวลาเรียนรายวิชาเพิ่มเติม		7.0	280
รวมเวลาเรียนรายวิชาเพิ่มเติม		7.0	280
	กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	นก.	ชม.
ก32901	กิจกรรมแนะแนว	-	20
ก32902	ชุมนุม	-	20
ก32902	วิถีพุทธ	-	20
ก32903	กิจกรรมเพื่อสังคมฯ	-	20
	รวม		80
	รวม	15.5	660

ตาราง 3 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนช่างบุญวิทยา พุทธศักราช 2560 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2

รหัสวิชา	สาระพื้นฐาน	นก.	ชม.
ท32102	ภาษาไทย 4	1.0	40
ค32102	คณิตศาสตร์ 4	1.5	60
ส32102	ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม 2	1.0	40
ส32104	ประวัติศาสตร์สากล 2	0.5	20
พ32102	สุขศึกษาและพลศึกษา 4	0.5	20
ศ32102	ศิลปะและดนตรี 4	0.5	20
อ32102	ภาษาอังกฤษ 3	1.0	40
รวมเวลาเรียนรายวิชาพื้นฐาน		6.0	240
ค32201	คณิตศาสตร์เพิ่มเติม 3	1.0	40
ว32203	ฟิสิกส์ 3	2.0	80
ว32223	เคมี 3	1.5	60
ว32243	ชีววิทยา 3	1.5	60
ง32201	คอมพิวเตอร์ 3	0.5	20
อ32201	ภาษาอังกฤษอ่าน - เขียน 1	0.5	20
l30201	การศึกษาค้นคว้าและสร้างองค์ความรู้ (IS1)	1.0	40
ส30233	หน้าที่พลเมือง 3	0.5	20
พ32201	.....(พละ)	0.5	20
รวมเวลาเรียนรายวิชาเพิ่มเติม		9.5	300
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน		นก.	ชม.
ก32901	กิจกรรมแนะแนว		20
ก32902	ชุมนุม/IS3	-	20
ก32902	วิถีพุทธ	-	20
รวม		15.5	600

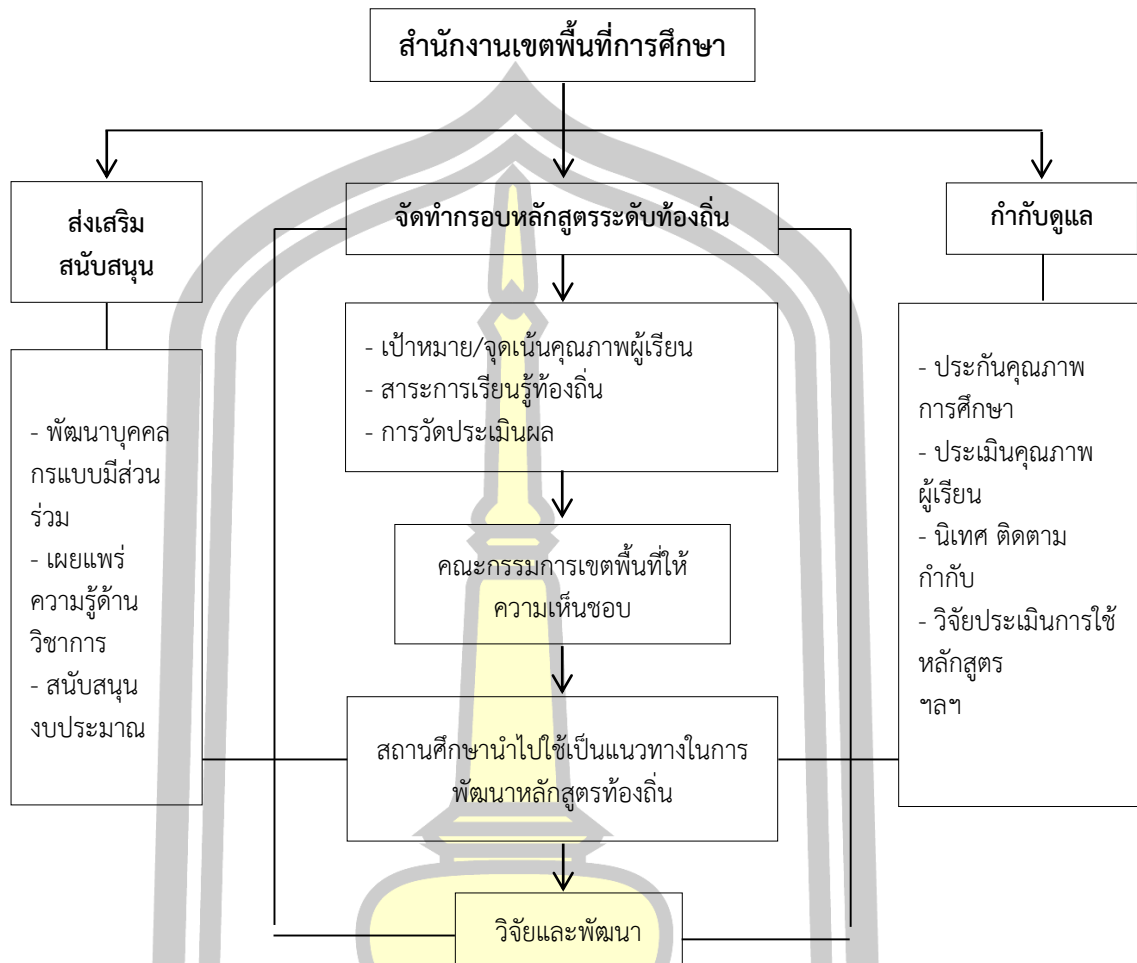
หมายเหตุ * หลักสูตรท้องถิ่นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง คชศึกษา 20 ชั่วโมง อยู่ในรายวิชาสังคมศึกษา (โรงเรียนช่างบุญวิทยา. 2560 : 19)

2.2 กรอบหลักสูตรสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่งใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ สพฐ.293/2551 ลงวันที่ 11 กรกฎาคม 2551 ภายในปีการศึกษา 2552 ให้ใช้ในโรงเรียนต้นแบบการใช้หลักสูตรและโรงเรียนที่มีความพร้อมการใช้ หลักสูตร ส่วนโรงเรียนทั่วไปให้ใช้ในปีการศึกษา 2553 เป็นต้นไป

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางและความต้องการ ของท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต้องมีหน้าที่ในการกำหนดกรอบหลักสูตรท้องถิ่น การ ส่งเสริมสนับสนุนและการกำกับให้เกิดคุณภาพตามเป้าหมาย ดังภาพประกอบ 1 การบริหารจัดการ หลักสูตรในระดับท้องถิ่น

ภาพประกอบ 1 การบริหารจัดการหลักสูตรในระดับท้องถิ่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ได้จัดทำกรอบหลักสูตรดังกล่าวโดยมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ได้แก่ บุคลากรในสถานศึกษา ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สถานศึกษาได้นำไปเป็นแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เป้าหมาย/จุดเน้นคุณภาพผู้เรียน

เป้าหมาย/จุดเน้นคุณภาพผู้เรียนของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 กำหนดได้เพื่อแสดงว่าเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาจากสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 33 จะเป็นผู้เรียนมีความรู้ความสามารถและมีคุณลักษณะอันดีงาม ดังนี้

1. อ่าน เขียน ใช้ภาษาสื่อสารได้
2. มีทักษะกระบวนการคิด
3. มีทักษะการใช้เทคโนโลยี

4. มีความกตัญญูทวาทิ

5. รักภูมิใจและอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 จึงได้กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นโดย วิเคราะห์สาระการเรียนรู้แกนกลางที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้เรื่องราวของท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรัก ผูกพัน ศรัทธา ภูมิใจ ห่วงแหนและอนุรักษ์ท้องถิ่น ของตน โดยกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ กำหนดสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้ เรียนรู้ข้อมูล ข่าวสารท้องถิ่นเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ 33 (2553)

1. Local Food
2. Herb Drinks
3. Local Products
4. Local Places (Culture Nature Ruin Temple)
5. Festival
6. People
7. Local History / Geography

แนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับท้องถิ่น

กรอบหลักสูตรระดับท้องถิ่นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ได้กำหนดแนวทางการประเมินคุณภาพผู้เรียนในลักษณะองค์รวมเพื่อเป็นแนวทางในการนิเทศติดตามประเมินผลดังนี้

1. กำหนดแนวทางการพัฒนาผู้เรียนตามเป้าหมาย/จุดเน้น
2. กำหนดแนวทางการประเมินการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น
3. เส้นพัฒนาและแนวทางการประเมินมีลักษณะเป็นเกณฑ์การประเมินแบบองค์รวม (Holistic Rubric)
4. สถานศึกษาเน้นการจัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะตามเป้าหมาย/จุดเน้น และมีความรู้ความเข้าใจในสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ตามเส้นพัฒนาคุณภาพการเรียนและแนวทางการประเมินการจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นที่กำหนด
5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 นิเทศ ติดตาม กำกับให้สถานศึกษา จัดการเรียนการสอนตามมาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ และมี คุณลักษณะตามที่กำหนด
6. แนวทางการนิเทศ ติดตาม กำกับ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษา เขต 33 อย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง

7. เครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ ติดตาม กำกับ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบประเมิน ผู้เรียนแบบอัตโนมัติ แบบสอบถาม (ครู นักเรียน ผู้ปกครอง) แบบบันทึกพฤติกรรมของผู้เรียน แบบสำรวจ การจัดกิจกรรม/ความสำเร็จ ผลการประกวดต่าง ๆ ของโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง เป้าหมาย/จุดเน้น และ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่น

8. เส้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามเป้าหมาย/จุดเน้นของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ซึ่งกำหนดคุณภาพขั้นตอนนี้

ระดับคุณภาพตามเป้าหมาย/จุดเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนระดับท้องถิ่น

1. อ่าน เขียน และใช้ภาษาสื่อสารได้ทั้งภาษาไทย ภาษาถิ่น และภาษาต่างประเทศ

ป.1-3 บอกข้อมูล เรื่องราว เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการอ่าน เขียน และใช้ภาษา สื่อสารได้เข้าใจ สนุกกับการอ่าน

ป.4-6 แสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์เรื่องราว เหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการ อ่าน และ ใช้ภาษาได้เหมาะสมกับสถานการณ์ สนุกกับการอ่าน

ม.1-3 วิเคราะห์เรื่องราว ประมวลความคิดเห็นจากการอ่านการเขียน และใช้ ภาษา อย่างสร้างสรรค์ รักการอ่าน

ม.4-6 ประเมินข้อเท็จจริงของข้อมูลที่อ่าน เขียนและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในการใช้ ภาษาได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อสาร มีนิสัยรักการอ่าน

2. มีทักษะกระบวนการคิด

ป.1-3 สังเกต บอกรายละเอียด จำแนก จัดข้อมูล เรื่องราว บุคคล เหตุการณ์ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง

ป.4-6 เชื่อมโยง เปรียบเทียบ วิพากษ์วิจารณ์ สรุปความคิดรวบยอดเกี่ยวกับ ข้อมูล เรื่องราว เหตุการณ์ สถานการณ์ต่าง ๆ หรือที่เกี่ยวข้องได้อย่างถูกต้อง

ม.1-3 เลือกตัดสินใจ ลงมือทำ แก้ปัญหา นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตาม สถานการณ์ เหตุการณ์ และเรื่องราวที่เกิดขึ้นได้อย่างมีเหตุผล

ม.4-6 แสดงออก นำเรื่องราว ข้อมูลตามสถานการณ์อย่างมีเหตุผล มีแนวคิด เชิงบวกเป็นนักคิดสร้างสรรค์

3. มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี

ป.1-3 นำเสนอข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ อย่างคล่องแคล่ว ป.4-6 ใช้คอมพิวเตอร์ ค้นหาข้อมูล เก็บข้อมูล สร้างงานกราฟิก งานเอกสาร และนำเสนอข้อมูลอย่างคล่องแคล่ว

ม.1-3 ใช้คอมพิวเตอร์ในการแก้ปัญหา ทำโครงการจากจินตนาการ และใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศในการนำเสนองาน

ม.4-6 เขียนโปรแกรมภาษา พัฒนาโครงการคอมพิวเตอร์

4. มีความกตัญญูกตเวที

ป.1-3 แสดงความเคารพ รัก เชื่อฟัง ปฏิบัติตามข้อตกลงของครอบครัว โรงเรียน และชุมชนอย่างเหมาะสม

ป.4-6 บอกเล่าถึงพระคุณของพ่อแม่ผู้ปกครองครูและผู้มีพระคุณให้ความร่วมมือ และแสดงออกซึ่งการตอบแทนคุณอย่างเหมาะสม

ม.1-3 เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว และชุมชน แสดงออกซึ่งความร่วมมือและการตอบแทนคุณอย่างชัดเจนตามโอกาสบ่อยครั้ง

ม.4-6 เป็นสมาชิกที่ดี เป็นแบบอย่างของครอบครัว ชุมชน และสังคม รวมทั้งตอบแทนคุณชาติอย่างสม่ำเสมอ

5. รัก ภูมิใจ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ป.1-3 สนใจ ปฏิบัติตามผู้ใหญ่ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ในการแสดงออกด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี

ป.4-6 เข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นประจำ ใช้ภาษาถิ่น ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในสังคมอย่างเหมาะสม

ม.1-3 เข้าร่วมกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นประจำ ใช้ภาษาถิ่น ติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในสังคมอย่างภาคภูมิใจและเหมาะสม

ม.4-6 เสนอแนวทาง แสดงออก และเป็นแกนนำในการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นอย่างชัดเจน ใช้ภาษาถิ่นติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นในสังคมอย่างภาคภูมิใจ

แนวทางการประเมินการจัดการเรียนสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ได้กำหนดแนวทางไว้ดังนี้

ป.1-3 นักเรียนร้อยละ 50 ขึ้นไป พูด เล่า นำเสนอข้อมูล เรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง ครอบครัว โรงเรียน อย่างน้อย 1 รายการ

ป.4-6 นักเรียนร้อยละ 60 ขึ้นไป ประชาสัมพันธ์ ข้อมูล ข่าวสาร เรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์ อย่างน้อย 1 รายการ

ม.1-3 นักเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป มีโครงการการศึกษาข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์ อย่างน้อย 1 โครงการ

ม.4-6 นักเรียนร้อยละ 70 ขึ้นไป มีโครงการการศึกษาข้อมูลเรื่องราวเกี่ยวกับจังหวัดสุรินทร์ อย่างน้อย 1 โครงการ (33, 2553)

สรุปได้ว่า สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานในระดับท้องถิ่น มีหน้าที่สำคัญ ในการกำหนดกรอบหลักสูตรท้องถิ่น ส่งเสริมสนับสนุน และกำกับติดตามให้สถานศึกษา

ในสังกัดพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้เกิดจากการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและเหมาะสมกับท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมว่าด้วยการอยู่ร่วมกันในสังคม ที่มีความเชื่อมสัมพันธ์กัน และมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้สามารถปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม เป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสมโดยได้กำหนดสาระต่าง ๆ ไว้ ดังนี้

ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ การนำหลักธรรมคำสอนไปปฏิบัติในการพัฒนาตนเอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาการตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญ ประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิต ระบบการเมืองการปกครองในสังคม ปัจจุบันการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ลักษณะและความสำคัญการเป็นพลเมืองดี ความแตกต่างและความหลากหลายทางวัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ปลุกฝังค่านิยมด้านประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพการดำเนินชีวิตอย่างสันติสุขในสังคมไทยและสังคมโลก

เศรษฐศาสตร์ การผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ การดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ประวัติศาสตร์ เวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ วิธีการทางประวัติศาสตร์พัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตถึงปัจจุบัน ความสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่างๆ ผลกระทบที่เกิดจากเหตุการณ์สำคัญในอดีต บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในอดีต ความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย แหล่งอารยธรรมที่สำคัญของโลก

ภูมิศาสตร์ ลักษณะของโลกทางกายภาพ ลักษณะทางกายภาพ แหล่งทรัพยากร และภูมิอากาศของประเทศไทย และภูมิภาคต่างๆ ของโลก การใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ความสัมพันธ์กันของสิ่งต่างๆ ในระบบธรรมชาติ ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น การนำเสนอข้อมูลภูมิสารสนเทศ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ ตัวชี้วัดช่วงชั้น ม.4 – ม.6

1. ตระหนักถึงความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของมนุษยชาติ
2. สร้างองค์ความรู้ใหม่ทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

1. วิเคราะห์อิทธิพลของอารยธรรมโบราณและการติดต่อระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตกที่มีผลต่อพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของโลก
2. วิเคราะห์เหตุการณ์สำคัญต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เข้าสู่โลกสมัยปัจจุบัน
3. วิเคราะห์ผลกระทบของการขยายอิทธิพลของประเทศในยุโรปไปยังทวีปอเมริกา แอฟริกา และเอเชีย
4. วิเคราะห์สถานการณ์ของโลกในคริสต์ศตวรรษที่ 21

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย ตัวชี้วัดช่วงชั้น ม.4 – ม.6

1. วิเคราะห์ประเด็นสำคัญของประวัติศาสตร์ไทย
2. วิเคราะห์ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ต่อชาติไทย
3. วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างสรรคภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทยซึ่งมีผลต่อสังคมไทยในยุคปัจจุบัน
4. วิเคราะห์ผลงานของบุคคลสำคัญทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทย และประวัติศาสตร์ไทย
5. วางแผนกำหนดแนวทางและมีส่วนร่วมการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมไทย

จะเห็นได้ว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ประกอบด้วย 5 สาระ ตัวชี้วัด ซึ่งต้องจัดให้กับผู้เรียนให้ครบทั้ง 5 สาระและตัวชี้วัด

2.4 หลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรท้องถิ่น เป็นการนำเอาหลักสูตรแกนกลางมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่นนั้น ๆ และในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ก็เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสและส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นใช้ได้เองในโรงเรียน ซึ่งได้มีนัยการศึกษาได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2542) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ประมวลความรู้ และ ประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และคุณภาพการดำรงชีวิต โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานของสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมของตนตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

นิคม ชมภูหลง (2545) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่ โรงเรียนจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาให้นักเรียนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่แท้จริง ตลอดจนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

บรรจบ ศิริวัฒน์ (2554) กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง การนำเอาหลักสูตรแกนกลางมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมนั้น โดยพยายามใช้ทรัพยากรท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยให้มีความสอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และจะยึดสภาพของท้องถิ่น ปัญหาและความต้องการจำเป็นของท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อให้ผู้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง และนำเอาประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ของชีวิตใน สังคมให้ดียิ่งขึ้น

จากความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยการเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลาง และความต้องการของท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามความเหมาะสมของท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตน

ความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น

นิคม ชมภูหลง (2542) กล่าวว่าการจัดการศึกษาที่ผ่านมา เป็นการติดตามแนวทางของประเทศที่เจริญแล้วเป็นส่วนใหญ่ วิชาความรู้ต่างๆ ที่จัดให้เรียนกันนั้นค่อนข้างโน้มเอียงไปในลักษณะที่เอื้ออำนวยแก่การดำรงชีวิตในสังคมชุมชนเมือง โดยยังมีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพการ

ดำรงชีวิตในชุมชนค่อนข้างน้อย ประกอบกับเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนท้องถิ่นและชุมชนปรับตัวตามไม่ทัน บังเกิดผลเป็นปัญหาของชุมชนชนบท ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สภาพสังคม และวัฒนธรรม ความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในเชิงลบ ค่อนข้างมาก ปัญหาต่างๆ ดังกล่าว จะผ่อนคลายลงได้หากมีความคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการเฉพาะในแต่ละท้องถิ่น และมีกระบวนการพัฒนาที่เฉพาะเจาะจงสำหรับแต่ละท้องถิ่น และหากยังเปิดให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมกันกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนด้วยแล้ว ก็ยังสามารถแก้ปัญหาได้มากขึ้น และตรงตามความต้องการของท้องถิ่นมากขึ้น นอกจากนี้หลักสูตรท้องถิ่นที่ดีที่โรงเรียนจัดทำและพัฒนาขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมตามที่ปรากฏจริงในท้องถิ่นนั้นควรมีเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์จำเป็น 5 ประการ คือ

1. เป็นสภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมจริงของท้องถิ่น
2. เป็นสภาพปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่น
3. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญเพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมท้องถิ่นให้ดีขึ้น
4. ช่วยให้นักเรียนได้รู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น มีความรักถิ่นและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่นให้มีสภาพที่ดีขึ้น
5. ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการแก่นักเรียนเฉพาะกลุ่มที่มีความต้องการได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสูงขึ้น

ในการจัดการศึกษานับเป็นนิมิตหมายที่ดีที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เป็นหลักสูตรแกนกลางของประเทศโดยกำหนดจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายและกรอบทิศทางในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีคุณภาพชีวิตที่ดี และได้ปรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่มุ่งเน้นการกระจายอำนาจทางการศึกษาให้ท้องถิ่นมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น การขับเคลื่อนคุณภาพการจัดการศึกษา เป็นตัวกลางที่จะเชื่อมโยงหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดในระดับชาติให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยมีภารกิจสำคัญ คือ กำหนดเป้าหมายและจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับท้องถิ่น พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น และประเมินคุณภาพการศึกษาระดับท้องถิ่น ดังนั้น กรอบสาระหลักสูตรท้องถิ่นที่จัดทำขึ้น คงจะเป็นแนวทางให้สถานศึกษานำไปพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิต บริบทและความต้องการของท้องถิ่นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในระดับชาติต่อไป กรมวิชาการ (2552)

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่น มีความสำคัญเพราะหลักสูตรท้องถิ่นเกิดจากกระบวนการพัฒนาที่เฉพาะเจาะจงสำหรับแต่ละท้องถิ่น และยังเปิดให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นของตน ซึ่งจะสามารถแก้ปัญหาหาได้ตรงตามความต้องการของท้องถิ่นยิ่งขึ้น

2.5 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากความในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษาและบุคลากรในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีบทบาทในเรื่องของหลักสูตรมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการจัดทำสาระของหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่น และต้องปรับปรุงแบบการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหาตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวตั้งนั้น ครูอาจารย์ในสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างดี จึงจะทำให้การจัดการศึกษาสามารถดำเนินไปตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้ได้ต่อไป สุธี วรประดิษฐ์ (2552) จากการศึกษา ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นของนักการศึกษา สรุปได้ดังนี้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2541) ได้อธิบายความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ว่าหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนหรือสร้างจากหลักสูตรแกนกลางที่ปรับให้เข้ากับชีวิตจริงของผู้เรียน ตามท้องถิ่นต่าง ๆ หรือสร้างจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ที่มีผลกระทบต่อผู้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นต้องสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพ เศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เน้นการเรียนรู้ชีวิตของตนเอง เพื่อการปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของวิทยาการ การใช้เทคโนโลยีและข่าวสารข้อมูลในการเรียนรู้ต่าง ๆ ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามสภาพชีวิตจริงของตนเอง สามารถนำเอาความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของครอบครัวและท้องถิ่นได้

นิคม ชมภูหลง (2542) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้สอดคล้องกัน ว่า หมายถึง การที่ท้องถิ่น ปรับปรุง ขยาย หรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา สาระ สื่อการเรียนการสอน แผนการสอนสู่การเรียนการสอน กำหนดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพ และความต้องการเฉพาะ ท้องถิ่น โดยสัมพันธ์กับหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์ and ลัดดา ศิลาน้อย (2544) ได้อธิบายความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า หมายถึง การที่กระทรวงศึกษาธิการได้เปิดโอกาสให้หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตร ตามข้อกำหนดในโครงสร้างหลักสูตร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาส

เรียนรู้ เรื่องราวของท้องถิ่น สภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นของตนเอง

อัชชลี ธรรมะวิธีกุล (2552) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่สร้างขึ้นจากสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียน หลักสูตรท้องถิ่นจะสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้นๆ เป็นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผู้เรียนแสวงหาองค์ความรู้ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตของตนเอง ปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้การพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การสร้างมวลประสบการณ์ต่างๆ ที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและปัญหาของผู้เรียนและชุมชนหรือท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพและพัฒนาชุมชนและสังคมต่อไป

ความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จากความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศได้ คือ การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นที่สำคัญคือ ด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี และอาชีพของแต่ละท้องถิ่น การให้ การศึกษาที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ช่วยให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ช่วยแก้ไขปัญหาสำคัญของ ประเทศได้เพราะหลักสูตรจากส่วนกลางไม่ยืดหยุ่นตามสภาพ เป็นการสอนในสิ่งที่ไกลตัว มีโอกาสที่จะศึกษาสิ่งรอบตัวน้อยมากไม่เกิดความภูมิใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนทั้งนี้

ใจทิพย์ เข็วรัตนพงษ์ (2539) ได้ให้ความเห็นว่าถึงแม้จะมีหลักสูตรแกนกลางแล้วแต่ยังมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางกำหนดเนื้อหาสาระและกิจกรรมไว้อย่างกว้าง เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้คล้ายคลึงกัน ทำให้กระบวนการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่วไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดสาระความรู้จากสภาพแวดล้อมสังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งได้

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจการเมือง และเทคโนโลยี มีผลกระทบ โดยตรงต่อการดำรงชีวิตของคนไทยทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรระดับท้องถิ่น เพื่อปรับสภาพของผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ได้

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัว เพราะเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพ เศรษฐกิจ สังคมท้องถิ่นของตน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรัก ความผูกพัน ภาคภูมิใจ ในท้องถิ่นของตน

4. ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาชาวบ้านของไทย มีอยู่เป็นจำนวนมาก หลักสูตรแกนกลาง ไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นนั้นมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตร ระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการเรียนการสอนได้

วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์ (2542) กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรจากส่วนกลางเป็นหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางที่มีการกำหนดองค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในลักษณะกว้างๆ ของประชาชนทั้งประเทศ เนื้อหาสาระบางอย่างอาจไม่ตรงกับความต้องการจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้ตรงกับสภาพเป็นจริง ตามหลักการไม่มีผู้ใดจะรู้และเข้าใจได้ดีเท่าักกับคน ที่อยู่ใกล้ชิด ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งควรจะทำให้ความสำคัญอย่างยิ่ง

ฉันท ชาติทอง (2550) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากในแต่ละท้องถิ่นมีสภาพที่แตกต่างกันออกไป ประกอบกับหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรจากส่วนกลางมีลักษณะกว้าง และเป็นกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นค่านิยมทางการศึกษามากกว่าแนวทาง ปฏิบัติที่จะนำไปใช้จัดการเรียนการสอนในแต่ละท้องถิ่นได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาหรือ ปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นที่ใช้หลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จริงในท้องถิ่นของตน รวมทั้งการได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่แท้จริง และเปิดโอกาสให้ผู้ใช่หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย

จากแนวคิด และทัศนะดังกล่าว สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีความสำคัญและจำเป็น ที่ต้องมีการดำเนินการ เพราะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างมี ส่วนร่วมที่เหมาะสมกับท้องถิ่น เป็นการนำการพัฒนาสู่ชุมชนที่สนองความต้องการและสภาพของชุมชนและผู้เรียน ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในการพัฒนาตนเอง และสามารถนำเอาภูมิปัญญา และทรัพยากรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้สอดคล้องต่อความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริงและ เพื่อให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนั้น การดำเนินงานต้องมีระบบและเป็นขั้นตอน ซึ่งนักการศึกษาและนักพัฒนาหลักสูตรได้เสนอแนวทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะทำงานโดยเลือกบุคคลซึ่งมีความสามารถ และมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน
2. ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน โดยการเก็บข้อมูลอาจใช้วิธีการวิจัย สัมภาษณ์ ประชุม สัมมนาหรือวิธีการอื่นๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์ทำให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง
3. การกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร โดยกำหนดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์

ของรายวิชา กลุ่มประสบการณ์ ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ

4. จัดทำเอกสารหลักสูตร ได้แก่ แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม และสื่อต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตร โดยพิจารณาร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบองค์ประกอบต่างๆ จากนั้นนำหลักสูตรไปทดลองใช้ศึกษาผลการทดลองใช้และร่วมกัน วิเคราะห์หาข้อบกพร่อง ปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพก่อนนำไปใช้จริง

6. เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร โดยนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นใหม่เสนอต่อหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้องตามระเบียบและขั้นตอนที่กำหนด

7. การนำหลักสูตรไปใช้ ในระหว่างการใช้หลักสูตร ส่วนที่สำคัญมากในขั้นตอนนี้ ได้แก่ การนิเทศและติดตามผล

8. การประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไข เป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการใช้หลักสูตร จะเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

สังด์ อุทรานันท์ (2532) ได้เสนอแนวคิดขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและเป็นขั้นตอน แรกของการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหา ความต้องการของสังคมและผู้เรียน

2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย เป็นขั้นตอนที่กระทำหลังจากวิเคราะห์และได้ทราบถึง สภาพปัญหาตลอดจนความต้องการต่างๆ การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นเป็นการมุ่ง แก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระในขั้นตอนนี้จะต้องผ่านการพิจารณากลับ กรองถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

4. การกำหนดมาตรฐานการวัดและการประเมินผล ขั้นนี้มุ่งจะหากฎเกณฑ์ มาตรฐานเพื่อ ใช้ในการวัดและประเมินผลอะไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตร

5. การนำหลักสูตรไปใช้ ขั้นนี้มุ่งศึกษาจุดอ่อนหรือข้อบกพร่องต่าง ๆ ของ หลักสูตร หลังจากได้มีการร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว เพื่อหาวิธีการแก้ไขหลักสูตรให้ดีขึ้น

6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร หลังจากได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้แล้วก็ควร จะประเมินผลการใช้ว่าหลักสูตรที่สร้างขึ้นนั้นมีความเหมาะสม สอดคล้องและมีจุดใดบ้างที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรหลังจากที่ได้รับการตรวจสอบและประเมินผล

เบื้องต้น แล้วหากว่าพบข้อบกพร่องให้ปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้การใช้หลักสูตร บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของมัลคอล์ม สคิลเบ็ก (Skilbeck)

อุมพร หล่อสมฤดี (2545) ซึ่งมี 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์ คือการวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วยปัจจัยภายนอกได้แก่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และปัจจัยภายในได้แก่ ค่านิยม เจตคติ ทักษะ ประสบการณ์ที่เป็นจุดเด่น จุดด้อยของการจัดการเรียนรู้

ขั้นที่ 2 การกำหนดวัตถุประสงค์ คือการวิเคราะห์สถานการณ์ในขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำไปกำหนดวัตถุประสงค์ ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์แปรเปลี่ยนไปตามปัจจัยภายนอกและภายในสะท้อนความเป็นจริงของสถานการณ์ที่เป็นอยู่ สอดคล้องกันค่านิยม ทิศทางที่กำหนด รวมทั้งผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการจัดทำหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การออกแบบการจัดการเรียนการสอนเป็นการออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกันวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 ข้อมูลพื้นฐานหรือทิศทางของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง
- 3.2 การเรียงลำดับเนื้อหา
- 3.3 สถานที่ ทรัพยากร อุปกรณ์และเครื่องใช้ต่าง ๆ
- 3.4 ออกแบบกิจกรรม
- 3.6 จัดทำตารางและกิจกรรมการปฏิบัติงาน

ขั้นที่ 4 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการวางแผนและการออกแบบหลักสูตร ก็เพื่อให้หลักสูตรนั้นนำไปสู่การปฏิบัติให้บังเกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ซึ่งดูจากผลการประเมินผลลัพธ์สุดท้ายว่าการเรียนการสอนเป็นไปตามความต้องการหรือไม่

ขั้นที่ 5 การประเมินการเรียนรู้และการประเมินผลหลักสูตร เป็นการตัดสินใจคุณค่าศักยภาพการเรียนรู้และปฏิบัติจริงของผู้เรียน ส่วนการประเมินหมายถึงการรวบรวมหลักฐานเพื่อนำมาตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับหลักสูตร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดกระบวนการหนึ่ง คือ ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของทาบ่า (Taba) ซึ่งทาบ่า (Taba) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแตกต่างจากหลักสูตรอื่นๆ คือทาบ่า (Taba) จะเริ่มต้นจากชั้นเรียน ในขณะที่หลักสูตรอื่นๆ จะเริ่มจาก ชุมชน ภาครัฐ จังหวัด ดังแนวทางการพัฒนาหลักสูตรของทาบ่า (Taba) รุจี ภู่อาระ (2545) คือ

ขั้นที่ 1 วิจัยความต้องการ

ทาบ่า (Taba) เชื่อว่าการพัฒนาหลักสูตรควรเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลของ

ชุมชนและ โรงเรียนซึ่งอาจเป็นทั้งความต้องการที่มีอยู่เดิมผสมผสานเข้ากับความต้องการใหม่ แล้วสรุปเป็น ความเห็นเกี่ยวกับความต้องการของท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดประสงค์เฉพาะ

หลังจากได้ข้อมูลความต้องการในขั้นตอนแรกแล้ว จึงนำมากำหนดเป็นวัตถุประสงค์ซึ่ง ทาบา (Taba) เสนอแนะวัตถุประสงค์ควรจะเป็น 1) ความคิดรวบยอด 2) เจตคติที่ควรจะเป็น 3) วิธี คิดที่ได้รับจากการเสนอแนะ และ 4) อุปนิสัยและทักษะที่ควรจะรอบรู้ซึ่งจุดประสงค์ที่กำหนดใน ขั้นตอนนี้ ควรจะเป็นพื้นฐานในการสอนของครู ทาบา (Taba) เชื่อว่าความหลากหลายของความรู้ที่ได้รับจะไม่สมบูรณ์เลยทีเดียว และถ้าเพิ่มพูนความมากขึ้นเท่าใดจุดประสงค์ก็จะแจ่มชัดมากขึ้น โรงเรียนควรหลีกเลี่ยงระยะเวลาที่ยาวนานในการกำหนดวัตถุประสงค์และควรมีการปรับปรุงอยู่เสมอ

ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหา

เริ่มจากการเลือกหัวข้อของเนื้อหา หัวข้อแต่ละหัวข้อควรกำหนดทิศทางไว้อย่างชัดเจน เหตุผลในการเลือกหัวข้อจะมีเหตุผลโดยตรงกับการกำหนดทิศทางเนื้อหา ซึ่งควรมีหลักการสนับสนุนในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับระดับของผู้เรียน

ขั้นที่ 4 จัดระบบเนื้อหา

การจัดระบบเนื้อหาควรเริ่มจากหัวข้อง่ายๆ เพื่อนำไปสู่หัวข้อที่ลึกซึ้งขึ้น การดำเนินการจะสำเร็จได้ถ้านักพัฒนาหลักสูตรเข้าใจในกิจกรรมที่ผู้เรียนต้องการ และพัฒนาการขยายผลออกไปได้อย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 5-6 การเลือกและการจัดกิจกรรม

การรอบรู้เนื้อหาเป็นเพียงเป้าหมายหนึ่งของการสอน แต่จุดมุ่งหมายอื่นๆ ยังไม่อาจบรรลุผลได้ถ้ายังขาดการจัดกิจกรรม ดังนั้น จุดมุ่งหมายทั้งหมดยกเว้นระดับต่ำสุด (คือระดับความจำ) จำต้องสร้างให้เกิดร่วมกันโดยคำนึงถึงระดับพัฒนาการของนักเรียน กิจกรรมหลายอย่างส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้หลายอย่าง ดังนั้น การมีกิจกรรมหลากหลายและได้รับการชี้แนะจากครูคนอื่นจะช่วยให้เกิดผลดีกิจกรรมแต่ละกิจกรรมควรพยายามให้เรียงลำดับความคิด และดำเนินการอย่างต่อเนื่องจากประสบการณ์เดิมเป้าหมายสำคัญในการจัดกิจกรรมคือ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าเพราะเหตุใดเขาจึงต้องเกิดการรับรู้สิ่งที่จะเป็นพื้นฐานในการศึกษาของเขาต่อไป

ขั้นที่ 7 การประเมินผล

โดยที่จริงแล้วควรมีการประเมินผลหน่วยเป็นระยะๆ การประเมินควรประเมินกระบวนการ ประเมินวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมถึงมีการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 8 การตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตร

เป็นการตรวจสอบว่าเค้าโครงเนื้อหาสอดคล้องกับแนวความคิดในภาพรวมหรือไม่ กิจกรรมสอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความคิดให้กว้างออกไปหรือไม่ ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาเป็นไปอย่างราบรื่นหรือไม่ บทเรียนเหมาะสมกับบรรยากาศในห้องเรียนหรือไม่

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของทาบามีจุดเด่นหลายประเด็น เป็นต้นว่า ทำให้ครูต้องพัฒนาตนเองในการเตรียมตัวที่จะนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติจริงในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีพื้นฐานในการเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรและการสอน ทั้งที่โดยทั่วไปหลักสูตรมักจะถูกมองว่าเป็นเพียงเอกสารที่แยกออกจากการสอน และมีผู้เข้าใจว่าการพัฒนาหลักสูตรกับการสอนไม่เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรของทาบ่า (Taba) เป็นการผูกโยงหลักสูตรและการสอนเข้าด้วยกัน รูปแบบจึงเป็นทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติ

จากแนวคิดทางการพัฒนาหลักสูตรของนักการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่สำคัญมีดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 การออกแบบและประเมินโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 การประเมินความเหมาะสมและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

จากการศึกษาทฤษฎี หลักการ แนวคิด ที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและปัญหาของผู้เรียน และชุมชนหรือท้องถิ่นเพื่อให้สามารถนำความรู้ ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงมีความจำเป็นและสำคัญที่ต้องมีการดำเนินการ เพื่อเป็นการพัฒนาการจัดการศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ซึ่งก่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และความภาคภูมิใจในการพัฒนาตนเอง และสามารถนำเอาภูมิปัญญาองค์ความรู้รวมทั้งทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด ซึ่งรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นเพราะรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเปรียบเสมือนพิมพ์เขียวที่บ่งชี้ทางต่อการพัฒนาหลักสูตรให้สะดวก รวดเร็วยิ่งขึ้น การนำรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมาใช้จะต้อง มีการเลือกหรือปรับใช้ให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของชีวิต และสังคมของผู้ใช้ ที่ควรคำนึงถึงใน การพัฒนาหลักสูตร เอาไว้ดังนี้

1. หลักสูตรควรมีการวางแผนและการจัดการอย่างเป็นลำดับ ซึ่งจะต้องกำหนดสิ่งเหล่านี้ไว้ในหลักสูตรด้วย นั่นคือความคาดหวังเฉพาะของแต่ละเนื้อหาวิชา ความรอบรู้ในทักษะต่างๆ ความสร้างสรรค์ในผลงานที่เกิดขึ้น การพัฒนาเจตคติและความประทับใจในตนเองและบุคคลอื่น รวมทั้งการพัฒนาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ด้วย หลักสูตรไม่ควรเป็นการรวมกิจกรรมต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกันหรือเลือกกิจกรรมเหล่านั้นมาบรรจุไว้ตามอำเภอใจ โดยไม่มีการอ้างอิงถึงเกณฑ์เฉพาะในการเลือก

กิจกรรมเหล่านั้น

2. หลักสูตรควรเน้นเรื่องที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันละกัน (Interdependence) ทั้งในด้าน เนื้อหาวิชาต่างๆ ทักษะต่างๆ ผลงานต่างๆ และการเข้าใจตนเองภายใต้โครงสร้างหลักสูตรที่เหมือนกัน หลักสูตรไม่ควรเน้นในเรื่องของการพัฒนาสมรรถภาพทางด้านสติปัญญา (Cognitive Competencies) โดยแยกออกจากการพัฒนาสมรรถภาพด้านเจตคติ (Affective Competencies) หรือมุ่งพัฒนาเจตคติโดยไม่ใส่ใจในเรื่องของความก้าวหน้าทางปัญญา

3. หลักสูตรควรกำหนดรายละเอียดต่างๆ เพื่อสนองความต้องการในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งหมด ในการจัดการเรียนการสอน การทำให้ช่วงระยะเวลาการเกิดประสบการณ์ การเรียนบรรลุผลได้ในช่วงระยะเวลาสั้นๆ โดยอาศัยหลักสูตรที่มีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องการมอบหมายให้ผู้เรียนได้ศึกษาในหลักสูตรต่างๆ และในระดับที่ต่างออกไปนอกเหนือไปจากที่คาดหวังไว้ตามระดับอายุและระดับชั้นเรียนของผู้เรียน และการยกเลิกการใช้หลักสูตรที่ผู้เรียนเรียนรู้แล้วออกไปแล้วนำหลักสูตรอื่นๆ ที่มีความเหมาะสมกับความสนใจ ความสามารถ และความต้องการของผู้เรียนมากกว่ามาทดแทนหลักสูตรไม่ควรลงโทษผู้เรียน โดยจำกัดโอกาสในการเรียนรู้ต่างๆ ของผู้เรียนด้วยการไม่ใส่ใจลักษณะต่างๆ ของผู้เรียน รวมทั้งหลักสูตรควรเห็นความสำคัญของลักษณะที่แตกต่างของแต่ละบุคคลทั้งด้านความสนใจ ความต้องการ ความสามารถ และความชอบในการเรียนรู้ (Learning Preferences) ตลอดจนพัฒนาขึ้นมาเพื่อสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและการเลือกของบุคคลนั้นๆ (Self-selection) หลักสูตรไม่ควรขาดการอธิบายสิ่งที่คาดหวังและโอกาสต่างๆ ที่กล่าวไว้อย่างชัดเจนทั้งในเรื่องการจัดการของครู (Teacher-Directed) พอๆ กับกิจกรรมต่างๆ ในการ เรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้เลือก

4. หลักสูตรควรสร้างโอกาสต่างๆ ในการเรียนรู้ เนื้อสร้างความคิดรวบยอดใหม่จากความรู้ที่มีอยู่ การรับรู้สิ่งต่างๆ จากแนวคิดต่างๆ ที่หลากหลาย รวมทั้งการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือวิธีการใหม่ๆ ขึ้นมา หลักสูตรไม่ควรเน้นเฉพาะในเรื่องการเพิ่มพูนความรู้หรือเสริมแรงในการเป็นผู้รอบรู้ (Reinforce Mastery) โดยไม่กระตุ้นผู้เรียนด้วยสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนเป็น นักคิดที่มุ่งผลิตผลงาน (Productive Thinkers)

5. หลักสูตรควรเตรียมประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ สำหรับผู้เรียนในการที่จะพูดถึงประเด็นต่างๆ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขและปัญหาต่างๆ ของสังคม พร้อมทั้งสามารถประยุกต์ใช้ ข้อมูลส่วนบุคคลและข้อมูลทางสังคม ในการวิเคราะห์ แจกแจง และตอบสนอง (Respond) ต่อประเด็นและปัญหาต่างๆ เหล่านั้น หลักสูตรไม่ควรเน้นเฉพาะความรู้ที่มีอยู่ในโลกนี้เท่านั้น แต่ควรกระตุ้นการพัฒนาการรับรู้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการสร้างสรรค์ (Invent) เพื่อสร้างโครงสร้างของโลกใหม่ไปสู่ โลกในอุดมคติตามที่ควรจะเป็น

6. หลักสูตรควรรวบรวมประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆ ในการพัฒนากระบวนการคิด

ที่ซับซ้อน ที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการสร้างผลงานที่สร้างสรรค์ และพัฒนาพฤติกรรมต่างๆ ในการสร้างผลงาน หลักสูตรควรจะสอนทั้งทักษะการคิดต่างๆ ในระดับพื้นฐานและระดับสูงและเป็นส่วนประกอบเชิงบูรณาการของทุกๆ ประสบการณ์การเรียนรู้ ไม่ควรละเลยการพัฒนาทักษะพื้นฐานต่างๆ สำหรับการสร้างความเชี่ยวชาญในทักษะการคิดที่มีระดับสูงขึ้น

7. หลักสูตรควรสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการเป็นผู้นำและผู้ตาม พร้อมทั้งฝึกยุทธวิธีและทักษะต่างๆ ในการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ ที่เหมาะสมและหลากหลาย ไม่ควรอาศัยสมมติฐานว่า ผู้เรียนที่มีความสามารถสูงจะมีความเป็นผู้นำ โดยครูไม่ได้ฝึกฝนทักษะและความเข้าใจต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดลักษณะดังกล่าว

จากหลักการ แนวคิด เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเริ่มต้นด้วยการลงมือพัฒนาหลักสูตรนำไปสู่การพัฒนาหลักสูตรทั้งระบบบนพื้นฐานความต้องการของชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมจากองค์ประกอบหลักของแหล่งข้อมูลได้แก่ สังคมชุมชน ผู้เรียนและผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาโดยการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการของชุมชนและผู้เรียนวิเคราะห์สภาพการเปลี่ยนแปลง ของสังคม ทฤษฎีและปรัชญาการศึกษาเพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร

2. การพัฒนาโครงร่างหลักสูตร

3. ประเมินโครงร่างหลักสูตรพร้อมปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

4. ทดลองใช้หลักสูตรพร้อมปรับปรุงแก้ไขให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ติดตามผลและประเมินผล พร้อมปรับปรุงแก้ไขให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2.6 ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น

ความสำคัญของการหาประสิทธิภาพ

ในการหาประสิทธิภาพของสื่อ มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญไว้หลายนัย ดังนี้ สมบูรณ์ สงวนญาติ ชาญชัย ยมดิษฐ์ (2548) กล่าวถึงความสำคัญของการ ประเมินสื่อการเรียนการสอนว่าเพื่อจะทราบผลสัมฤทธิ์ด้านการใช้สื่อตามวิธีการที่ผ่านมามีเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ได้ผลมากนักน้อยเพียงใด มีอะไรที่ควรปรับปรุงแก้ไขบ้างโดยปฏิบัติดังนี้

1. พิจารณาว่า ขั้นตอนการใช้เป็นไปตามแผนหรือไม่ ผู้ใช้เป็นผู้ประเมินเองโดยยึดแผนการใช้ที่กำหนดไว้เดิมเป็นหลัก

2. พิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการใช่ว่ามีอะไรบ้าง ถ้ามี

เนื่องจากสาเหตุใด อาจใช้วิธีสอบถามผู้เรียน หรืออภิปรายร่วมกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนก็ได้

3. พิจารณาด้านความเหมาะสมในการนำสื่อดังกล่าวมาช่วยในการเรียนการสอน โดยคำนึงถึงความชัดเจน ความน่าสนใจ และความพึงพอใจของผู้สอนและผู้เรียน อาจใช้วิธีสอบถาม หรือใช้แบบสำรวจ

4. พิจารณาด้านผลสัมฤทธิ์ในการเรียนการสอน เนื่องจากการใช้สื่อดังกล่าว โดยใช้ข้อทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่วางไว้

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2549) กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินสื่อการเรียนการสอน ว่าครูผู้สอนควรจะได้มีการประเมินผลการใช้ว่าสื่อต่างๆ นั้นมีประสิทธิภาพเพียงใดโดยใช้การสอบถาม และการสังเกตจากพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนว่าสื่อเหล่านั้นช่วยในการรับรู้ของผู้เรียน แจ่มแจ้งขึ้น หรือไม่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้อย่างเป็นรูปธรรมเพียงใด ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรมมากขึ้นเพียงใด มีข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

2.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนรู้

หลักการและแนวคิดในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการเรียนรู้ พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นกฎหมายว่าด้วย การศึกษาแห่งชาติ ได้บัญญัติสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาไทยและการ มีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการจัดการศึกษาไว้ดังนี้

มาตรา 7 บัญญัติไว้ว่า ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง เกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษา และส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีของความเป็น มนุษย์ มีความภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และ ความรู้อัน เป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และ เรียนรู้ด้วย ตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 23 (3) บัญญัติว่า ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรมการกีฬาภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ในภูมิปัญญา

มาตรา 24 (6) บัญญัติว่า จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสาน ความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตาม ศักยภาพ

มาตรา 27 วรรคสอง บัญญัติว่า ให้สถานศึกษา ชั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของ

หลักสูตร ตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติ

มาตรา 29 บัญญัติว่า ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และ สถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อให้ ชุมชนมี การจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการ ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการรวมทั้งหา วิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 57 บัญญัติว่า ให้หน่วยงานทางการศึกษา ระดมทรัพยากรบุคคล ในชุมชน ให้มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ของบุคคลดังกล่าว มาใช้ประโยชน์ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษา

การดำเนินการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สนอง และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545) ดังกล่าวนั้นสามารถ ดำเนินการได้เลย โดยไม่ต้องรอให้มีการปฏิรูปสิ่งใด ๆ ทั้งสิ้นหรือไม่ต้องรอนจนกระทั่งมีการประกาศใช้ หลักสูตรฉบับใหม่ทั้งนี้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งเป็น หลักสูตรที่ใช้ในการจัดการศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมา ได้กำหนดไว้ว่าเป็นการศึกษาที่ มุ่งสร้างเอกภาพ ของชาติโดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตร บางส่วนให้เหมาะสมกับ สภาพและความต้องการได้ และกำหนดไว้ว่าการจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ และ สภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร และใช้สื่อการเรียนการสอนให้ส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตาม ความเหมาะสม กระทรวงศึกษาธิการ (2542)

ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ มีคำที่เกี่ยวข้องและมีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือเหมือนกัน คือ ภูมิปัญญา (Wisdom) ภูมิปัญญาไทย (Thai Wisdom) ภูมิปัญญาพื้นบ้าน/ภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) คำเหล่านี้มีความหมายที่ใกล้เคียงกันซึ่งรวบรวมได้ ดังนี้

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2540) ได้กล่าวถึงภูมิปัญญาไว้ว่าเป็นเรื่องที่สั่งสมกันมา ตั้งแต่อดีต และเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติแวดล้อมคน กับสิ่งเหนือธรรมชาติโดยผ่านกระบวนการทางจารีตประเพณี วิถีชีวิต การทำมาหากิน และพิธีกรรม

ต่างๆ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความสัมพันธ์ เป้าหมาย เพื่อให้เกิดความสุขทั้งในส่วนที่เป็นชุมชน หมู่บ้าน และในส่วนที่เป็นปัจเจกของบ้านเอง

โดยสรุปแล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรืออาจเรียกเป็นอย่างอื่นดังกล่าวข้างต้นเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจ และเป็นสังคมที่อยู่ใกล้ตัว วิชา ทรวงแสง (2543) เป็นความรู้ความสามารถ และมีผลผลิตที่เป็นรูปธรรมของคนในท้องถิ่นที่สั่งสมขึ้นมาจากประสบการณ์อันยาวนาน และมีการคิดค้นต่อเนื่องกันมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา ปรับตัว และดำรงชีวิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และผสมผสานสอดคล้องกับวิถีชีวิตของกลุ่มชน แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาจนเป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาจึงมีความจำเพาะเจาะจงกับท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างแยกกันไม่ออก ภูมิปัญญา แสดงออกมาในรูปความรู้ ความคิด เครื่องมือ เครื่องใช้ ตลอดจนการจัดการในด้านต่างๆ ลักษณะสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่นพอสรุปถึงลักษณะที่สำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นได้ดังนี้

1. มีลักษณะของวัฒนธรรมเป็นพื้นฐาน
2. มีลักษณะของการบูรณาการ
3. เน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม
4. มีลักษณะเป็นนามธรรม เช่น แนวความคิด แนวความเชื่อในการดำเนินชีวิตและแสดงออกในเชิงรูปธรรม เช่น การทำมาหากิน ศิลปะ หัตถกรรม เป็นต้น
5. เป็นความรู้แบบองค์รวมที่เกิดจากการเชื่อมโยงความรู้หรือกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต
6. เป็นวิถีความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือ ธรรมชาติ
7. มีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) คือ เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคตามสมัย และมีพัฒนาการอยู่ตลอดเวลา

8. มีลักษณะเฉพาะหรือเอกลักษณ์ในตัวเองประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ได้แบ่งประเภทหรือกลุ่มภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็น 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวกับคติ ความคิด ความเชื่อ และหลักการพื้นฐานขององค์แห่งความรู้ ที่เกิดจากการสั่งสมถ่ายทอดกันมาได้แก่ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่นเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้โดยการพึ่งพาธรรมชาติใช้ประโยชน์เพื่อการยังชีพ เช่น ชุมชนภูเขามีสมาธิในเรื่อง ฝึบ่า เจ้าป่า เทพารักษ์ ผู้อยู่ในพื้นที่ราบเชื่อในเรื่อง พระภูมิเจ้าที่ พระภูมินา การสู้ขวัญ แม่ย่าเรือ ฝึบ้านฝึเรือน ความคิดความเชื่อเหล่านี้จะนำมาสู่การพัฒนาชีวิตและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การตั้งธนาคารแห่งชาติ เพื่อพัฒนาหมู่บ้านโดยยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การ

จัดพิธีสืบชะตาแม่น้ำ การจัดพิธีกรรมบวชต้นไม้ การจัดตั้งป่าสมุนไพรร สหกรณ์หมู่บ้านธนาคาร โค กระบือ ธนาคารข้าว กลุ่มทอผ้า กลุ่มฉาปนกิจ

กลุ่มที่ 2 เป็นเรื่องศิลปะ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นตัวชี้ที่สำคัญต่อการ แสดงออกถึงภูมิปัญญาของชุมชนต่อการดำเนินชีวิต เช่น ประเพณีวันเกิด บวชนาค เข้าพรรษา ออกพรรษา วันสำคัญทางศาสนา ทำบุญบ้าน โคนผมไฟ โคนจุก ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน นอกจากนี้ยังมี ศิลปกรรมพื้นบ้านที่แสดงปรากฏให้เห็นถึงความสำเร็จของภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาหลายอายุ เช่น งานแกะสลัก งานถัก สานและทอกระเป๋าย่านลือภาคใต้ กระเป๋าถือใบตาล เสื้อจันทบูร เปลเด็ก เครื่องปั้นดินเผา งานปั้นหล่อด้วยโลหะ การทำเครื่องเงิน เสื้อกระจูด เครื่องถมของใช้จากกะลามะพร้าว การเขียนภาพบนผนัง การฟ้อนรำ และเพลงพื้นบ้าน

กลุ่มที่ 3 เป็นเรื่องการประกอบอาชีพในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมทันสมัย เป็นการปรับการดำเนินชีวิตที่เคยถูกรอรับจากสภาพสังคม พ่อค้าคนกลาง ระบบธุรกิจ ระบบโรงงานกลับเข้าสู่การเกษตรที่อาศัยความสมดุลทางธรรมชาติ สามารถยืนหยัดต่อสู้กับความล้มละลายทางสังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ได้อย่างภาคภูมิใจด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา รวมทั้งส่งเสริมประสบการณ์ เช่น การทำสวนเกษตร ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การเกษตรแบบพึ่งตนเอง การทำสวนสมุนไพร และการแพทย์แผนโบราณ

กลุ่มที่ 4 เป็นเรื่องราวแนวความคิด หลักปฏิบัติและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชาวบ้านนำมาใช้ในชุมชน ซึ่งเป็นอิทธิพลของความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เช่น การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์โดยการจัดระบบการถ่ายเทน้ำและคิดสูตรอาหารเลี้ยงเอง การคิดค้นวิธีที่จะกรองน้ำให้ใสเพื่อเพาะพักลูกปลาให้รอดตาย การประดิษฐ์เครื่องนวดข้าวแบบประหยัด และการคิดสร้างอ่างเก็บน้ำบนภูเขามาใช้ปลูกพืชสวน การเพาะเห็ดต่าง ๆ

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การจัดการประสบการณ์การเรียนรู้

จากข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ความหมาย ประเภท การถ่ายทอดการจัดการ การพัฒนาและอื่น ๆ ดังกล่าวแล้ว เป็นความรู้ความเข้าใจที่เป็นพื้นฐานอันเป็นแนวทางในการพัฒนาและการสืบทอดสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านี้ หน่วยงานทางการศึกษาจะต้องตระหนัก เห็นคุณค่าเห็นความสำคัญมีความจำเป็นที่จะต้องสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ให้มีคุณค่ายิ่งขึ้นไปและต้องนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้มาจัดทำเป็นหลักสูตรสถานศึกษาในลักษณะต่าง ๆ เพื่อสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การเรียนการสอน หมายถึงการนำคตินิยม ความเชื่อหรือหลักการพื้นฐานที่เกิดจากการสั่งสม และสืบทอดกันมาแต่บรรพกาล หรือประเพณีขนบธรรมเนียม ศิลปะ และจริยธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญ ความ

งดงามและความเป็นระเบียบแบบแผนที่เคยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมา วิธีการ หรือการประกอบอาชีพ ในท้องถิ่น ที่บรรพบุรุษเคยทำกันมาก่อนอย่างต่อเนื่อง หรือเป็นเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับยุค สมัยที่ ชาวบ้านคิดขึ้นเองที่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ ให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนขั้นกิจกรรมการเรียน การสอนที่เสนอแนะไว้ในหลักสูตร สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) โดย การร่วมมือกับผู้รู้ในท้องถิ่น และดำเนินการตามขั้นตอนของการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้รู้ในท้องถิ่น
2. การให้นักเรียนไปฝึกงานที่บ้านหรือสถานประกอบการ
3. การเชิญผู้รู้หรือเจ้าของภูมิปัญญามาร่วมจัดประสบการณ์เรียนรู้
4. การนำความรู้เฉพาะเรื่องมาสอดแทรกในเนื้อหา วิชาที่สอน
5. การสำรวจข้อมูลในท้องถิ่นแล้วนำมาจัดประสบการณ์การเรียนรู้
6. การจัดพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

พรชัย อาพันธ์ (2545) ได้เสนอแนวทาง และวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น พอสรุปได้ดังนี้

1. ให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการจัดการเรียนการสอนมอบหมายงานและกิจกรรม ไปทำที่บ้านโดยมีครูและชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้ติดตาม
2. ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่ นักเรียน โดยนำ นักเรียนไปศึกษาจากแหล่งความรู้ในชุมชน
3. ประสานให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ทั้งในโรงเรียนและชุมชนซึ่งการจัดการเรียน การสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นควรดำเนินการดังนี้
  - 3.1 ควรมีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.2 เน้นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ วิธีคิดของภูมิปัญญาท้องถิ่น
  - 3.3 นำกระบวนการหรือแนวความคิดแนวปฏิบัติของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดเป็น กระบวนการเรียนการสอน
  - 3.4 เสริมสร้างกระบวนการคิดที่เป็นระบบเป็นวิทยาศาสตร์
  - 3.5 ฝึกให้นักเรียนคิดหลายด้าน หลายมุม คิดอย่างอิสระแล้วสรุปเป็นความรู้และ ประสบการณ์ที่จะนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
  - 3.6 ผสมผสานระหว่างความรู้สากลกับความรู้ท้องถิ่น
  - 3.7 เน้นกระบวนการมากกว่าผลผลิต
4. ครูผู้สอนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมีแนวทาง

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 4 แนวทางคือ

4.1 พิจารณานำหลักสูตรไปใช้ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนเป็นผู้ดำเนินการ

4.2 เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

4.3 นำบุคคลในชุมชนมาร่วมให้ความรู้แก่นักเรียน

4.4 สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ให้สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การจัดกระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบัน ต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล อันเป็นสาระ ข้อมูล วิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการจัดระเบียบแก้ปัญหา รวมถึงการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่เหมาะสมกับชุมชนหรือท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ดังได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ประสพการณ์สั่งสมของบุคคลหรือกลุ่มคนในแต่ละท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดสืบกันมาในด้านต่างๆ ซึ่งสามารถจัดหมวดหมู่เป็นองค์ความรู้ได้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการตระหนักพัฒนามีผู้สืบทอดเป็นมรดกของชาติ ฉะนั้นควรพิจารณานำมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อถ่ายทอดให้กับผู้เรียนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ได้เรียนรู้ เก็บรวบรวมข้อมูลของท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ แล้วนำมาจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยใช้กระบวนการทางการศึกษาดำเนินการอย่างมีขั้นตอนคือ 1) การวิเคราะห์หลักสูตรว่ามีส่วนใดบ้างที่เกี่ยวกับท้องถิ่น 2) การศึกษาคำอธิบายรายวิชาศึกษาว่าเนื้อหาใดมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ควรจะให้ให้นักเรียนเรียนรู้ 3) การออกแบบเก็บข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ 4) การวางแผนจัดเก็บรวบรวมข้อมูล 5) การดำเนินการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล 6) การจัดทำแฟ้มข้อมูล 7) การวางแผนการจัดการเรียนรู้ 8) การดำเนินการจัดการเรียนรู้

แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2541) ได้กำหนดแนวทางในการส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษาไว้ 4 ด้านคือ

1. การส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา มุ่งพัฒนาการศึกษาโดยนำภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การศึกษาไทยในทุกระดับ ทั้ง 3 ระบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ให้สอดคล้องกับภูมิปัญญาสากล และเหมาะสมกับจารีตขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชน และสื่อมวลชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านภูมิปัญญาไทยทุกระดับ และทุกระบบในรูปแบบที่หลากหลาย

2. การยกย่องครูภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษามุ่งยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทรงภูมิปัญญาไทยเป็นครูภูมิปัญญาไทย โดยให้มีการเทียบความรู้ เทียบตำแหน่ง จัดระบบการถ่ายทอด

ภูมิปัญญาไทยในทุกระดับและทุกระบบ กำหนดภารกิจหน้าที่ การจ่ายค่าตอบแทนการปฏิบัติงานตามภารกิจ หน้าที่ แลกเปลี่ยนเชื่อมโยง และพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ครูภูมิปัญญาไทย

3. การส่งเสริมการวิจัยภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษามุ่งวิจัยและพัฒนา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาไทยให้สามารถนำเนื้อหา และวิธีการถ่ายทอดการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทยมาใช้ในการจัดการศึกษาทุกระดับ และทุกระบบ และพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยให้เป็นส่วนหนึ่งกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาไทย

4. การบริหารและการจัดการด้านภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษามุ่งเน้นการสร้างระบบบริหารและการจัดการที่ทำให้กระบวนการสร้างและพัฒนาภูมิปัญญาไทยทั้ง 8 งาน ได้แก่ งานวิจัย งานพัฒนา งานฟื้นฟู งานอนุรักษ์ งานถ่ายทอด งานส่งเสริม งานเสริมสร้างความเป็นเลิศ และงานแลกเปลี่ยนให้สามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้สูญหายไปจากสังคมไทยเป็นอันมาก โดยภูมิปัญญาสากลที่ไม่เหมาะสมกับสังคมไทยเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาไทย ฉะนั้นภูมิปัญญาไทยควรได้รับการ ฟื้นฟูใหม่ให้ประสานสอดคล้องกันกับภูมิปัญญาสากล โดยการถ่ายทอดสู่การศึกษาอย่างสมดุล และยั่งยืน ในลักษณะคงภูมิปัญญาไทย และก้าวไกลไปกับภูมิปัญญาสากล

2.8 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

อุทุมพร จามรมาน (2535) อธิบายว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการบอกความสามารถของผู้เรียน ในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ ความพยายามในการเรียน ทักษะในการศึกษาเล่าเรียนและการปฏิบัติ มีการเข้าห้องเรียน มีความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ

ไพศาล หวังพานิช (2536) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการฝึกอบรมหรือการสอบ จึงเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของบุคคลว่าเรียนแล้วมีความรู้เท่าใด สามารถวัดได้โดยการใช้แบบทดสอบต่างๆ เช่น ใช้ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ข้อสอบวัดภาคปฏิบัติ สามารถวัดได้ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติโดยทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถดังกล่าว ในรูปของการกระทำจริงให้ออกเป็นผลงาน การวัดต้องใช้ข้อสอบภาคปฏิบัติ

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหา ซึ่งเป็นประสบการณ์เรียน รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่างๆ สามารถวัดได้โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์

พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2548) ได้ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าหมายถึง ขนาดของความสำเร็จที่ได้จากกระบวนการเรียนการสอน

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความสำเร็จในด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพด้านต่างๆ ของสมอง ซึ่งประกอบด้วยสิ่งสำคัญสามสิ่ง คือ ความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพของสมองด้านต่างๆ ที่นักเรียนได้จากการอบรมสั่งสอนของครู ซึ่งวัดได้ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

พรศรี พุทธานนท์ (2550) อ้างอิงมาจาก Gagne and Briggs. n.d. ได้แบ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยเดิมของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการให้สิ่งเร้าพร้อมกับให้ผู้เรียนตอบสนองในสิ่งที่ต้องการ การทำซ้ำคือการให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้สิ่งเร้าแล้วตอบสนองหลาย ๆ ครั้ง จนสามารถเรียนรู้ได้ การให้การเสริมแรง คือ การเสริมกำลังใจให้เกิดความพอใจในการเรียนรู้

2. ปัจจัยภายใน เป็นสิ่งภายในที่ผู้เรียนต้องมีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ข้อเท็จจริงขณะเรียนขณะนั้นหรือระลึกจากที่เคยเรียนมาแล้ว ทักษะทางปัญญาหมายถึง ความสามารถในการใช้สมองเพื่อการเรียนรู้ โดยระลึกจากประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผ่านมา ยุทธศาสตร์ หมายถึง สมรรถภาพที่ควบคุมการเรียนรู้ ความตั้งใจ การจำและพฤติกรรมความคิดของมนุษย์เป็นกระบวนการทำงานภายในสมองของมนุษย์ ผู้เรียนอาจได้รับแนวทางในขณะที่เรียน

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ อ้างอิงมาจาก Bloom. n.d. ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้ในโรงเรียน กล่าวคือ พื้นฐานของผู้เรียนเป็นหัวใจในการเรียน ผู้เรียนแต่ละคนจะเข้าชั้นเรียนด้วยพื้นฐานที่จะช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ต่างกันถ้าเขามีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะไม่แตกต่างกัน คุณลักษณะของแต่ละคน เช่นความรู้ที่จำเป็นก่อนเรียน แรงจูงใจในการเรียน คุณภาพของการสอนเป็นสิ่งที่ปรับปรุงได้ เพื่อให้แต่ละคนและทั้งกลุ่มมีระดับการเรียนรู้ที่สูงขึ้น

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่สำคัญในการเรียนการสอน ได้แก่

1. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของแอทคินสัน อธิบายถึงในสถานการณ์หนึ่ง ผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะมีความพยายามที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จ โดยเปรียบเทียบกับมาตรฐาน ถ้าผลงานสูงกว่าหรือเท่าเกณฑ์มาตรฐานก็ถือว่าประสบความสำเร็จตามความคิดเขา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะขึ้นอยู่กับ 3 องค์ประกอบ คือ

1.1 ความคาดหวัง หมายถึง การคาดล่วงหน้าถึงผลการกระทำของตน คนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะคาดล่วงหน้าถึงความสำเร็จของงาน

1.2 สิ่งล่อใจ คือ ความพึงพอใจที่ได้รับจากการทำงาน

1.3 แรงจูงใจจากความพึงพอใจในการแสวงหาความสุขและหลีกเลี่ยงความผิดหวังคนเรากระทำการใดก็ย่อมหวังได้รับความสุขความพอใจกับการกระทำ ต้องการความสำเร็จ และกลัวความล้มเหลว

2. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของแมคเคลแลนด์ กล่าวถึง แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความต้องการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ ถือว่าเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของส่วนตัว และศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับพื้นฐานทางวัฒนธรรมของสังคม และการอบรมเลี้ยงดู รวมทั้งผลของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อสังคมด้วย เขามีความคิดว่าการอบรมเลี้ยงดูและวัฒนธรรมของสังคมที่เน้นความสำเร็จ คือที่มาของสังคมที่ประสบความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมในสังคมที่เห็นความสำเร็จ จะทำให้พ่อแม่อบรมเลี้ยงดูนักเรียน โดยเน้นความสำเร็จตามสถานะของสังคม พ่อแม่จะพยายามฝึกให้เด็กช่วยตัวเอง ฝึกการคิดแก้ปัญหา และให้การเสริมแรงพฤติกรรมที่มุ่งความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน การอบรมเลี้ยงดูจะพัฒนาให้เด็กเติบโตเป็นคนที่ต้องการความสำเร็จ มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ด้วย แมคเคลแลนด์ได้พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีค่อนข้างสูง การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในตัวของเด็กเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะครอบครัวที่พ่อแม่เลี้ยงดูแบบเดินทางสายกลาง ไม่ใช่อำนาจ บาดตรใหญ่ ไม่ตามใจเด็กจนเกินไป ไม่เคี่ยวเข็ญให้เด็กทำในสิ่งที่เกินความสามารถของเขา ไม่วางมาตรฐานความสำเร็จไว้สูงหรือต่ำเกินไป ส่งเสริมให้เด็กช่วยตัวเองให้ทำอะไรเองตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อพ่อแม่และครูให้ความรักความอบอุ่นและสนับสนุนแก่เด็ก เขาจะประสบความสำเร็จด้วยตัวเอง

3. แรงจูงใจในการเรียนรู้ แรงจูงใจเป็นแรงเสริมที่เกิดจากทั้งภายในและภายนอก เป็นขวัญและกำลังใจในการเรียนรู้และการทำงาน ครูสามารถพัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในด้านต่าง ๆ ของนักเรียนให้เกิดผลดี จึงต้องมีการพัฒนาแรงจูงใจ สร้างขวัญและกำลังใจ การจัดสภาพการเรียนและการทำงาน รวมทั้งการให้บทเรียนที่เหมาะสมกับสติปัญญาความสามารถของผู้เรียนดังนี้

3.1 แรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน ครูพยายามปรับบทเรียนและสภาพห้องเรียนที่จะสร้างความพึงพอใจให้เกิดแก่นักเรียนด้วย

3.1.1 แรงจูงใจภายนอก ได้แก่ ผลการเรียน การได้รู้ผลและความสำเร็จของสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว เป็นแรงจูงใจภายนอก

3.1.2 แรงจูงใจภายใน ได้แก่ ความอยากรู้อยากเห็น อยากสำรวจตรวจตรา อยากจัดการ มาสโลว์ (Maslow) ถือว่าเป็นความต้องการความสำเร็จในชีวิต ทำให้มนุษย์แสวงหาสิ่งที่ส่วนตัวต้องการและพอใจที่ส่วนตัวได้พบได้ทำ ครูจะพบว่าเด็กไม่ชอบความอยู่นิ่ง การให้เด็กอยู่นิ่งๆ และไม่ให้ซักถาม จึงขัดกับความต้องการและแรงจูงใจของเด็ก เด็กเป็นผู้ที่ต้องการแสวงหาด้วยความ

อยากรู้ อยากเห็น หากครูได้ใช้ความรู้ อยากรทดลองผู้เรียนให้ถูกทาง และเป็นการเรียนในสิ่งที่เขาสนใจ ก็จะให้เขาได้ประสบผลสำเร็จในสิ่งที่ต้องการ

4. ลักษณะของบทเรียน บทเรียนหรืองานที่ให้ผู้เรียนทำ อาจทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนสูงหรือต่ำได้ เช่น ความยากง่ายของบทเรียน ความยากง่ายนี้อาจวัดจากทักษะของผู้เรียนเอง ความยากง่ายนี้จะสัมพันธ์กับความสามารถ ความต้องการ ความพอใจของผู้เรียนแต่ละคน บทเรียนอย่างเดียวกัน อาจยากไปสำหรับนักเรียนคนหนึ่ง และอาจง่ายไปสำหรับนักเรียนอีกคนหนึ่งก็ได้ นอกจากนี้ความน่าสนใจของบทเรียนก็มีผลในด้านแรงจูงใจ บทเรียนหรืองานที่ทำทลายความสามารถงานที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกงานที่มีค่าตอบแทน งานที่สร้างชื่อเสียงเป็นแรงจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความต้องการที่จะทำให้สำเร็จ

5. ความคาดหวัง เป็นความคาดหวังที่มาจากกลุ่ม เช่น เพื่อน นักเรียนคาดหวังจากครูพ่อแม่ และความคาดหวังของส่วนตัวทั้ง 3 กลุ่ม จะมีลักษณะต่างกัน คือ

5.1 ความคาดหวังจากกลุ่ม เป็นเสมือนสถานที่ที่ทำให้ผู้เรียนที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม ถูกกระตุ้นให้คล้อยตามและพยายามที่จะทำตาม ถ้าครูพยายามปลูกฝังค่านิยมในด้านความเชื่อในตน ความพยายามและความสำเร็จให้แก่ นักเรียนทุกคนในชั้นเรียนก็มีผลต่อการพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนให้นักเรียนได้สนใจในบทเรียน ตั้งใจเรียนมากขึ้น

5.2 ความคาดหวังของบุคคลสำคัญสำหรับนักเรียน เช่น พ่อแม่ ครู ถ้าพ่อแม่ ครู แสดงความเชื่อและชื่นชมความสามารถของเด็ก เด็กคนนั้นจะรับรู้และมีพฤติกรรมคล้อยตาม ไม่อยากให้พ่อแม่ผิดหวัง นอกจากนี้แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการเรียนการสอนยังมี

6. สภาพแวดล้อมในชั้นเรียนและบรรยากาศของโรงเรียน ในชั้นเรียนมีกลุ่มเพื่อน และครู นอกห้องเรียนมีกลุ่มเพื่อน ครู คนอื่นๆ สภาพแวดล้อมทั้งในชั้นเรียนและโรงเรียนจะช่วยส่งเสริมหรือบั่นทอนแรงจูงใจในการเรียนและการทำงาน of นักเรียนได้ดังนี้

6.1 ถ้านักเรียนได้รับรู้ว่า เวลาเรียน เวลาทำงานมีเพื่อนและครูเป็นกำลังใจและช่วยเหลือแนะนำ ก็จะเกิดกำลังใจในการเรียน ขณะเดียวกันถ้าเพื่อนกลั่นแกล้ง ครูดูมากเกินไป ก็จะบั่นทอนความอยากเรียนของนักเรียน

6.2 การยอมรับจากกลุ่มเพื่อนและครู ในด้านความสำเร็จของการเรียนก็เป็นกำลังใจให้อยากเรียน

6.3 การรู้ถึงผลของการเรียน เช่น การทดสอบ การแข่งขัน ทำให้ผู้เรียนถูกกระตุ้นให้ใช้ความพยายาม มีแรงจูงใจในการเรียนและการทำงานได้

6.4 ระเบียบและกฎเกณฑ์ของโรงเรียน โรงเรียนที่เข้มงวดเกินไปในด้านระเบียบ เช่น ระเบียบการแต่งกาย โดยเฉพาะวัยรุ่นรุ่นๆ ทำให้นักเรียนเกิดความคับข้องใจ เกิดความขัดแย้งกับระเบียบกฎเกณฑ์ที่หยาบหยาบเกินไป เป็นเหตุให้แรงจูงใจลดลง เพราะบรรยากาศของโรงเรียนไม่เอื้อ

ต่อการเรียนรู้ โรงเรียนสกปรก เสียงยานพาหนะหนวกหู ห้องเรียนร้อนอบอ้าว ก็ไม่สร้างแรงจูงใจในการเรียนเช่นกัน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแรงจูงใจจึงเกิดจากปัจจัยในหลายๆ ด้านการสร้างแรงจูงใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงในการเรียนและการทำงานจึงต้องพิจารณาปัจจัยต่างๆ ตั้งแต่ตัวผู้เรียนเองและสภาพแวดล้อมด้วย

สุรัตน์ เตียวเจริญ (2543) ได้สรุปถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุที่เกี่ยวข้องถึงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3 ด้าน ได้แก่ ปัจจัยด้านสถานศึกษา ปัจจัยด้านส่วนตัวของนักเรียน และปัจจัยด้านครอบครัว โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสถานศึกษา เป็นสิ่งสำคัญเพราะเวลาส่วนใหญ่ นักเรียนจะอยู่ที่โรงเรียนโรงเรียนมีหน้าที่ให้การศึกษาแก่เด็ก รวมถึงการจัดการด้านบริหาร ด้านวิชาการ และการบริการตลอดจนการจัดกิจกรรมต่างๆ อุปกรณ์การเรียนการสอน การกีฬา รวมถึงสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสพัฒนาส่วนตัวอย่างเต็มที่

2. ปัจจัยทางด้านส่วนตัวของนักเรียน

2.1 บุคลิกภาพ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับการกล่อมเกลาและหล่อหลอมมาจากครอบครัว และรับการขัดเกลาจากโรงเรียนก่อให้เกิดปัญหาในการปกครองและเป็นผลกระทบต่อการเรียน เช่น นิสัยก้าวร้าว ชอบทำลายสิ่งของ อวดดี เลินเล่อ ฝ่าฝืนระเบียบ ชอบทำตัวเด่น เป็นคนขี้อาย

2.2 สุขภาพ หากเด็กมีโรคประจำตัวก็จะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนและอาจทำให้เด็กเกิดปมด้อย เกิดความท้อถอยในการเรียนได้

2.3 การปรับตัวให้เข้ากับระบบต่างๆ ของโรงเรียน เช่น ระบบการเรียนการสอนใหม่ๆ เพื่อน ครูผู้สอน

2.4 การวางแผนการเรียน เด็กค้นหาความชอบของตัวเองยังไม่เจอ จะเรียนอะไรดี เพื่อจะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ยังไม่มีเป้าหมายชีวิตอย่างไร

2.5 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม สิ่งช่วยต่าง ๆ ในสังคมปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นสื่อทางโทรทัศน์ ทางอินเทอร์เน็ต

2.6 การคบเพื่อนหรือกลุ่มเพื่อน กลุ่มเพื่อนมีผลต่อเจตคติและพฤติกรรมการเรียนการสอนตามลักษณะของกลุ่มเพื่อน เช่น การเลือกวิชาเรียน และแผนการเรียน

2.7 นิสัยในการเรียนและทัศนคติต่อการเรียน และการปรับตัวทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. ปัจจัยด้านครอบครัว โดยปัญหาที่จะพบอยู่เสมอ ได้แก่

3.1 ปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว หากพ่อแม่แยกกันอยู่หรือทะเลาะกัน พ่อแม่ ลุ่มหลงในอบายมุข ย่อมมีส่วนทำให้เด็กขาดความอบอุ่น

3.2 พื้นความรู้ของพ่อแม่ พ่อแม่บางคนขาดความเข้าใจนักเรียน ขาดความรู้เรื่อง

จิตวิทยาที่อาจทำให้เด็กเกิดความคับข้องใจได้

3.3 ฐานะทางเศรษฐกิจ ครอบครัวที่ยากจนไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์การเรียนที่จำเป็นให้แก่เด็ก บางครอบครัวที่ร่ำรวยอาจส่งเสริมให้เด็กทำในทางที่ผิด ทำให้มีนิสัยฟุ้งเฟ้อ ดังนั้นจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านนักเรียน ปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านครู และปัจจัยด้านสถานศึกษา

2.9 คชศึกษา

หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง ตั้งอยู่หมู่ที่ 9 และ 13 บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ห่างจากตัวเมืองสุรินทร์ 58 กิโลเมตร ชนชาวกูยหรือชุมชนบ้านตากกลาง เป็นชุมชนชาวกูยที่เก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย มีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนาน มีทำเลที่ตั้งที่มีความอุดมสมบูรณ์สำหรับการเพาะปลูก และเหมาะสำหรับการเลี้ยงช้าง มีป่าขนาบสองข้างและมี แม่น้ำสองสายไหลมาบรรจบกัน คือ แม่น้ำมูลและแม่น้ำชี เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำมาหากินและมีถิ่นฐานมากที่สุด ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม (2559a)

หมู่บ้านช้างบ้านตากกลาง เป็นหมู่บ้านที่มี อัตลักษณ์ของทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านลักษณะที่อยู่อาศัย ด้านผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมไปถึงด้านสถานที่ท่องเที่ยว ลินจง โพชารี (2554) สิ่งที่น่าสนใจสำหรับหมู่บ้านช้างคือ ความเป็นชุมชนที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตที่โดดเด่นมีความเป็นอัตลักษณ์ คือการเลี้ยงช้างของชาวบ้านตากกลางจะไม่เหมือนการเลี้ยงช้างของชาวภาคเหนือที่เลี้ยงไว้ใช้งาน แต่ชาวบ้านตากกลางเลี้ยงช้างไว้เป็นเพื่อนนอนร่วมชายคาเดียวกับตน ทั้งคนและช้างมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกัน ฟังพากันอยู่กันและกันตลอด มีความผูกพันกับเจ้าของเสมือนหนึ่งในสมาชิกครอบครัว มัลลิกา เจแค้น (2553) และเนื่องจากคนส่วนมากรู้จักบ้านตากกลางในนามของหมู่บ้านช้างเลี้ยงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม (2559b) ทำให้หลายคนเข้าใจผิดว่าหมู่บ้านตากกลาง นั้นมีจุดเด่นอยู่ที่ช้างเพียงอย่างเดียว ไม่ทราบถึงอัตลักษณ์ทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านอื่นๆ จึงเป็นสาเหตุให้นักท่องเที่ยวหลายคนลดความสนใจที่มีต่อหมู่บ้านช้างแห่งนี้ลง ผู้วิจัยจึงอยากทราบเกี่ยวกับความคิดเห็นของอัตลักษณ์ทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านอื่นๆ ว่านักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอย่างไร และต้องการนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมในด้านที่นักท่องเที่ยวยังไม่เคยทราบมาก่อน เพื่อเป็นข้อมูลให้แก่ผู้สนใจและอยากเดินทางมาท่องเที่ยว

2.10 ความพึงพอใจ

1. ความหมายของความพึงพอใจ

ในการศึกษาความหมายของความพึงพอใจ มีผู้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ ดังนี้
 Elia and Partrick (1972) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า เป็นความรู้สึกของบุคคลในด้านความพึงพอใจ หรือสภาพจิตใจของบุคคลว่าชอบมากน้อยแค่ไหน
 Wolman (1973) ให้ความหมายของความพึงพอใจว่า ความพอใจ คือความรู้สึก (Feeling) มีความสุขเมื่อประสบผล สำเร็จตามความคาดหวังความต้องการจากแรงจูงใจ
 Vroom (1987) กล่าวว่า ทศนคติและความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งสามารถใช้แทนกันได้ เพราะทั้งสองคำนี้จะหมายถึงผลที่ได้จากการที่บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในสิ่งนั้น ทศนคติด้านบวก จะแสดงให้เห็นสภาพความพึงพอใจในสิ่งนั้น และทศนคติด้านลบจะแสดงให้เห็นสภาพความไม่พอใจ
 ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจ (Satisfaction) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่ได้รับการตอบสนองเมื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในสิ่งที่ต้องการ และคาดหวัง ความพึงพอใจ เป็นความชอบของแต่ละบุคคลซึ่งระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคลย่อมแตกต่างกัน อาจเนื่องจากพื้นฐานทางการศึกษา ทางด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมพฤติกรรมความพึงพอใจของมนุษย์เป็นความพยายามที่จะขจัดความตึงเครียด (Tension) หรือความกระวนกระวาย (Discomfort) หรือภาวะไม่ได้ดุลยภาพ (Un-equilibrium) ในร่างกายเมื่อ มนุษย์สามารถขจัดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปได้แล้ว มนุษย์ย่อมจะได้รับความพึงพอใจในสิ่งที่ตนเอง ต้องการสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดี ความพอใจ สนใจ ความชอบ ในการวิจัยครั้งนี้ศึกษาความพึงพอใจ ที่ มีต่อการเรียนรู้

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจมีหลายทฤษฎี ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางที่ ผู้วิจัยนำเสนอ ได้แก่ ทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ Maslow (1970) ได้ตั้งทฤษฎี ดังนี้

โดยมีแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ไว้ดังนี้

1. บุคคลย่อมมีความต้องการอยู่เสมอและไม่สิ้นสุด ขณะที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการอย่างอื่นก็จะเกิดขึ้นอีกไม่มีวันจบสิ้น
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ใช่สิ่งจูงใจของพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจึงเป็นสิ่งจูงใจกับพฤติกรรมของคนนั้น
3. ความต้องการของบุคคล จะเรียงเป็นลำดับขั้นตอนความสำคัญเมื่อความต้องการระดับต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลก็จะให้ความสนใจกับความต้องการระดับสูงต่อไป

ลำดับตามต้องการของบุคคลมี 5 ขั้นตอน ตามลำดับชั้น ดังนี้

3.1 ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการในเรื่องของอาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยา รักษาโรค ที่อยู่อาศัย ความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของตน ก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

3.2 ความต้องการความปลอดภัยหรือความมั่นคง (Security of Safety Need) ถ้าหากความต้องการทางด้านร่างกายได้รับการตอบสนองตามสมควรแล้วมนุษย์ต้องการในขั้นสูงต่อไปคือ เป็นความรู้สึกที่ต้องการความปลอดภัยหรือมั่นคงในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

3.3 ความต้องการทางสังคม (Social or Belonging Needs) ภายหลังจากที่คนได้รับการตอบสนองในสองขั้นดังกล่าวแล้วก็จะมีความต้องการที่สูงขึ้นคือ ความต้องการทางสังคม เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

3.4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Need) เป็นความต้องการให้คนอื่นยกย่อง ให้เกียรติ และเห็นความสำคัญของตน อยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ความสามารถ ความเป็นอิสระและเสรีภาพ

3.5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการอยากจะเป็น อยากจะได้ ตามความคิดของตน หรือต้องการจะเป็นมากกว่าที่ตัวเองเป็นอยู่ในขณะนี้สาระสำคัญของทฤษฎีความต้องการตามลำดับขั้นของมาสโลว์ (Maslow) สรุปได้ว่าความต้องการทั้ง 5 ชั้นของมนุษย์มีความสำคัญไม่เท่ากัน บุคคลแต่ละคนจะปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับการบำบัดความต้องการในแต่ละชั้นที่เกิดขึ้น การมุ่งใจตามทฤษฎีนี้จะต้องพยายามตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีความต้องการลำดับขั้นที่แตกต่างกันไป และความต้องการในแต่ละชั้นจะมีความสำคัญแก่บุคคลมากน้อยเพียงใดนั้น ก็ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจที่ได้รับจากการตอบสนองตามความต้องการในลำดับนั้นๆ ดังนั้นหลักสูตรที่ดีจึงต้องตอบสนองความต้องการของนักเรียน

2.11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

พนัส โพธิ์ปัติ (2550) ได้ศึกษาการพัฒนาารูปแบบการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำไวน์ผลหม่อนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้รูปแบบการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำไวน์ผลหม่อน ที่ได้จากการสนทนากลุ่ม

มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้ดีและเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่งได้บุญ

บุญเหลือ มาเพชร (2552) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำข้าวหลาม โรงเรียนชุมแพพิทยาคม อำเภอชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนโรงเรียนชุมแพพิทยาคม มีความรู้ความเข้าใจ มั่นใจ และสามารถจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้ ทำให้โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนงานเลือก ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีในช่วงชั้นที่ 3 ได้ และจัดได้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและการนำไปใช้แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการทำข้าวหลามชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.50/84.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการทำข้าวหลาม อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 และครูผู้สอนมีความพึงพอใจต่อแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการทำข้าวหลาม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50

สากล รัตนพันธุ์ (2552) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเรื่อง การปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิเคราะห์หาประสิทธิภาพการใช้หลักสูตรท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยของคะแนนทุกด้านเท่ากับ 271.72 คิดเป็นร้อยละ 84.91 แสดงว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนรู้ (E1) เท่ากับ 84.91 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง การปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.91/82.73 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 แสดงว่า ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น สามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมกับนักเรียนและท้องถิ่น ดัชนีประสิทธิผลของกระบวนการจัดการเรียนรู้อาศัยใช้แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน เรื่อง การปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีค่าดัชนีประสิทธิผลจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 0.7206 หมายความว่า นักเรียนความก้าวหน้าในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น คิดเป็นร้อยละ 72.06

สมนึก ทองเพชร (2552) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคพื้นเมืองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะการปฏิบัติงาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในการทำงานของนักเรียนที่เกิดจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเลี้ยงโคพื้นเมือง สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่พัฒนาขึ้น เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียน ผู้ปกครอง วิทยากรท้องถิ่นต่อการใช้ หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน

ได้พิจารณาความสอดคล้องขององค์ประกอบต่าง ๆ ในหลักสูตรพบว่าสอดคล้องสัมพันธ์กัน ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรพบว่ามีความสอดคล้องเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการประเมินแบบทดสอบ พบว่าข้อสอบทุกข้อมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ข้อสอบมีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20-0.80 มีค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ 0.73 รวมจำนวน 30 ข้อ ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนสำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน นักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การเลี้ยงโคพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคะแนนทักษะการปฏิบัติงาน และคะแนนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการทำงานของนักเรียน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด ผลการสอบถามความพึงพอใจของผู้ปกครอง นักเรียน วิทยากรท้องถิ่นต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคพื้นเมือง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองนักเรียนและวิทยากรท้องถิ่นมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

อรุา พิมพ์เรื่อง (2552) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุในท้องถิ่นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อประเมินคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้เทคนิคปุยของ Puissance Measure (P.M.) และหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80 / 80 เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนและก่อนเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 และเพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้จากผ้าฝ้ายย้อมสีธรรมชาติ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 5 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า ผลการวิเคราะห์หาคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.60 หมายความว่า มีคุณภาพปานกลางหรือใช้ได้ และผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.05/88.23 (E1/ E2) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ผลการวิเคราะห์ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 0.7309 หรือคิดเป็นร้อยละ 73.09 และผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนด้วยแผนการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นโดยรวมและเป็นราย

ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด

นุพิศ อัครพิน (2553) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง ผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนธาดานารายณ์วิทยา โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง ผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนธาดานารายณ์วิทยา อำเภอเมือง จังหวัดสกลนครโดยใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมวิธี เพื่อศึกษาประสิทธิภาพและดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นก่อนเรียนและหลังเรียนและ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบที่ครบถ้วนและสอดคล้องกัน ซึ่งประกอบด้วย ความนำ วิสัยทัศน์ หลักการจุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ โครงสร้างเวลาเรียนการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่น เท่ากับ 85.65/81.01 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 และดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรท้องถิ่นมีค่าเท่ากับ 0.7377 นักเรียนที่เรียนด้วย หลักสูตรท้องถิ่น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรท้องถิ่นโดยรวมและรายด้าน

ปทุมวรรณ ทุมโยมา (2553) ได้ศึกษาผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสานเปล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี โดยนำกระบวนการวิจัยปฏิบัติการมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การสานเปล สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทดลองสอน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองบัวสิม ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ เครื่องมือในการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองและหาประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบวัดแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เครื่องมือที่ใช้หาประเมินความพึงพอใจประกอบด้วย แบบวัดความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นพบว่าผลการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรมีความเหมาะสมกับท้องถิ่น

ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่น มีผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับคุณภาพดีมาก ผลการศึกษาความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีคะแนนวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 การหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 84.27/81.17 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด คือ 80/80 การหาค่าดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทดลองสอน มีดัชนีประสิทธิผล (E.I.) เท่ากับ 0.795 คือผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากเรียนจากแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการสานเปลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ผลความพึงพอใจของนักเรียน ที่มีต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนหลักสูตรท้องถิ่น ระดับความคิดเห็นมาก

แก้วกาญจน์ สระศรี (2554) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านจับใจความและความคิดเชิงสร้างสรรค์ เรื่อง วรรณกรรมนิทานก้อมชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIRC โดยมีความมุ่งหมายเพื่อเพื่อสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยด้านการอ่านจับใจความและความคิดเชิงสร้างสรรค์ เรื่อง วรรณกรรมนิทานก้อม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบCIRC เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ตามรูปแบบ CIPP Model ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ครอบารวรรณกรรมพื้นบ้านมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นและต้องการวรรณกรรมนิทานก้อมมาใช้เป็นสาระการเรียนรู้ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมากที่สุดการพัฒนาและประเมินคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านจับใจความและความคิดเชิงสร้างสรรค์ เรื่อง วรรณกรรมนิทานก้อม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบ CIRC พบว่า หลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง ประกอบด้วยส่วนประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เวลาเรียนการวัด และประเมินผลวนประกอบเสริม ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ เครื่องมือวัดและประเมินผลและหลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นพบว่าหลักสูตรท้องถิ่น มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 88.19/85.47 ดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.8212 แสดงว่านักเรียนมีความก้าวหน้าด้านการเรียน 0.8212 คิดเป็นร้อยละ 82.12 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ตามรูปแบบ CIPP Model โดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนมีความสามารถในการอ่านจับใจความและความคิดเชิงสร้างสรรค์ อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจมาก

ปิ่นอนงค์ พะนิจรัมย์ (2554) ได้วิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี เพื่อหาคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยีได้แก่การหาประสิทธิภาพของ

หลักสูตรท้องถิ่นที่ทดลองสอน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามเกณฑ์ 80/80 เพื่อหาค่าดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรท้องถิ่นที่ทดลองสอน โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนเพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนหนองหัวคูวงประชานุเคราะห์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุวธรธานี เขต 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างและแนวคำถามการสนทนากลุ่ม หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แบบทดสอบย่อย แบบประเมินภาคปฏิบัติ แบบสอบถามความพึงพอใจและแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถิติพื้นฐาน สถิติสำหรับหาคุณภาพเครื่องมือได้แก่ หาค่าความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่น การหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ การหาค่าดัชนีประสิทธิผล สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐาน ใช้สถิติทดสอบที (t - test Dependent) ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่า ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก ประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นที่สอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการสนทนากลุ่ม โดยการหาประสิทธิภาพของกระบวนการ (E1) และ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E2)ได้เท่ากับ 84.03/85.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ค่าดัชนีประสิทธิผล (The Effectiveness Index) ของหลักสูตรท้องถิ่นที่สอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการสนทนากลุ่ม มีค่าเท่ากับ 0.71 แสดงว่าหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นทำให้นักเรียนมีความก้าวหน้าในการเรียนร้อยละ 71 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมือง ที่เรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น อยู่ในระดับมาก

ณัชชารีย์ บวรไชยอนันต์ (2555) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำลอดช่องไทยกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการทำขนมไทยในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการทำลอดช่องไทย เพื่อทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการทำลอดช่องไทย และ เพื่อประเมินผลหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการทำลอดช่องไทย ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการทำขนมไทยในท้องถิ่น พบว่า ครูผู้สอนต้องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ลอดช่องไทย ร้อยละ 50 ซึ่งมากกว่าหลักสูตรอื่นๆ และนักเรียนต้องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ลอดช่องไทย ร้อยละ 65.22 2) ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องการทำลอดช่องไทย ทำ

ให้ได้เอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ คู่มือการใช้หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นได้ผ่านการประเมินโดยผู้ประเมินหลักสูตรท้องถิ่น ทำให้ผู้วิจัยได้โครงร่างหลักสูตรที่มีความเหมาะสมโดยรวมในระดับมากที่สุด 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการทาลอดช่องไทยพบว่า 3.1) หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.23/83.84 3.2) ค่าดัชนีประสิทธิผลของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ .7488 ซึ่งแสดงถึงว่าค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง การทาลอดช่องไทยอยู่ในระดับมากที่สุด

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Litzenberg (2005) ได้ศึกษาประเมินทัศนคติของครูในสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นศึกษาและผลกระทบต่อหลักสูตรและวิธีการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐแมริแลนด์ โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยทางการศึกษาเพื่อต้องการรับรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นศึกษาที่ส่งผลต่อหลักสูตรในชั้นเรียนและกระบวนการจัดชั้นเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มแบบ Focus Group ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีการกำจัดความสำคัญของสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นศึกษาและระดับของการบูรณาการหลักสูตรในระดับอนุบาลถึงเกรด 3 มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอนสิ่งแวดล้อมศึกษาขยายเพิ่มขึ้นในระดับเกรด 4-5 และควรปรับปรุงพฤติกรรม ความสนใจของนักเรียนขณะทำการศึกษาสีสิ่งแวดล้อมนอกห้องข้อเสนอแนะเพิ่มเติมสร้างโรงเรียนชนบทเป็นโรงเรียนสีเขียว เรียบเรียงเรื่องสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นของโรงเรียนเข้าสู่บทเรียนวิทยาศาสตร์ต่อไป

Russell (2005) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องข้อมูลและนโยบายการศึกษา การศึกษารายกรณีของหลักสูตรโรงเรียนรัฐออนตาริโอ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสำรวจเกี่ยวกับข้อมูลการเรียนรู้และนโยบายเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสำหรับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลจนถึงเกรด 12 ประเด็นหลักที่ศึกษาคือ การพัฒนานโยบายข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามที่อธิบายโดยคณะบริหารให้นารายละเอียดที่จะนำไปใช้ได้กับนโยบายนี้ ระเบียบวิธีการวิจัย ใช้การวิเคราะห์พรรณนาวิเคราะห์ของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินการจัดทำนโยบาย 12 คน งานวิจัยนี้พบว่า ครูบรรณารักษ์มีส่วนร่วมสำคัญและการจัดหาทุนภาครัฐนั้นก็สำคัญมาก และนั่นเรื่องของการสร้างทดสอบความรู้มาตรฐานซึ่งมีนัยสำคัญต่อการพัฒนานโยบาย ข้อมูลการเรียนรู้หนังสือของนักเรียน เช่นเดียวกับบรรณารักษ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน จะมีวิธีการฝึกฝนบรรณารักษ์อย่างไร จะมีวิธีการใดที่ครูบรรณารักษ์จะสามารถไปให้ถึงเป้าหมายของตนเองไปพร้อมๆ กับแนวนโยบายของผู้บริหารงานวิธีนี้เผยให้เห็นว่านโยบายเกี่ยวกับข้อมูลการเรียนรู้ในรัฐออนตาริโอ นั้น เป็นตัวสนับสนุนว่า

สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้กับความไม่เสมอภาคของการประเมินทักษะการให้ความรู้ Pitts (2007) การศึกษาครั้งนี้ได้พัฒนาหลักสูตรที่เน้นกิจกรรม โครงการ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาการทำความเข้าใจในเนื้อหาด้วยวิธีการศึกษาปัญหาอย่างแท้จริง การออกแบบการพัฒนาหลักสูตรที่มีเนื้อหาดึงดูดใจในการเรียนรู้เป็นเป้าหมายหลัก และการเรียนรู้ที่มีการติดตามเนื้อหาอยู่เสมอ จะทำให้มีความเข้าใจในเนื้อหาได้ดีมากกว่า อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้กำหนดโดยทางการศึกษา โครงการ (ภาพยนตร์, ละคร, เหตุการณ์) ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน โดยการทากิจกรรมนี้ทุกวัน ภายใต้หลักสูตรวิชาวิทยาศาสตร์เรื่อง อะไหล่ที่มีชีวิตอยู่ต่อไป กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 2 ห้องเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์นักเรียน การสังเกตนักเรียนในชั้นเรียน และแบบสำรวจการเรียนรู้ของนักเรียนที่ได้รับจากหลักสูตรนี้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ส่งเสริมการเรียนรู้และเกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นอีกว่า บทละครไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหา มากขึ้น มีผลต่อความเชื่อ ทศนคติการรับรู้ในการทากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิชาวิทยาศาสตร์และแหล่งอื่นด้วย

Jay (2009) ได้ศึกษาผลของการตัดสินใจใช้หลักสูตรท้องถิ่นต่อเด็กที่ได้รับการดูแลจากกฎหมาย การจัดการเรียนการสอนและความพึงพอใจของครูในเมืองดาวเสตทรัฐอิลลินอยส์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการตรวจสอบผลกระทบของสถานที่สำคัญกฎหมายปฏิรูปการศึกษา, เด็กที่ได้รับการดูแลตามพระราชบัญญัติของปี 2001 (NCLB) ใน 4 ประการคือ การตัดสินใจหลักสูตรท้องถิ่น การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน การกวัดขันศักยภาพของหลักสูตรและความพึงพอใจในการทำงานของครู โดยสำรวจความคิดเห็นผ่านระบบออนไลน์ในเว็ไซต์ Survey Monkey.com แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม spss นำเสนอข้อมูลด้วยสถิติการบรรยาย ใช้ t-test และ Chi-Square test ทดสอบความแตกต่าง การศึกษาพบว่า NCLB มีผลกระทบที่สำคัญกับการตัดสินใจของหลักสูตรในระดับท้องถิ่นเช่นเดียวกับการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การตัดสินใจทำได้โดยครู ผู้บริหารท้องถิ่นหรือให้บังคับใช้ทุกห้องเรียน การศึกษาายังแสดงให้เห็นว่าผลกระทบนี้จะสามารถขับเคลื่อนโดยความต้องการที่โรงเรียนได้โดยเฉพาะความคืบหน้าในวิชาของคณิตศาสตร์และการอ่านที่วัดผ่านการใช้การทดสอบมาตรฐาน ภายใต้ NCLB ผลการดำเนินงานของโรงเรียนในการอ่านของรัฐและการทดสอบคณิตศาสตร์จะตรวจสอบว่าโรงเรียนและชุมชนทำให้หลักสูตรมีความคืบหน้า โรงเรียนที่ล้มเหลวในการบริหารจัดการอาจต้องมีการกำหนดการลงโทษ การศึกษานี้พยายามที่จะตรวจสอบว่าการตัดสินใจของหลักสูตรที่อำเภอและระดับบริหารที่ได้รับการผลักดันโดยNCLB และส่วนประกอบ AYP การศึกษาพยายามที่จะตรวจสอบว่าการตัดสินใจของหลักสูตรและการปฏิบัติในห้องเรียนในส่วนของครูได้รับอิทธิพลจาก NCLB นอกจากนี้การศึกษาพยายามที่จะตรวจสอบว่า NCLB และส่วนประกอบ AYP ได้ก่อให้เกิดการตีบของหลักสูตรและหาก

ดังนั้นสิ่งที่ขอบเขต ในที่สุดการศึกษานี้พยายามที่จะตรวจสอบว่า NCLB และส่วนประกอบใด ๆ ที่มี AYP ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของครูตามที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจของการเรียนการสอนในห้องเรียนและครูอิสระ

Mark (2012) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาหลักฐานเพื่อความเป็นเลิศ: บทสรุปของการค้นพบจากการวิจัยดาเนินการในอำนาจในท้องถิ่นสก็อตมีวัตถุประสงค์ เพื่อระบุการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตรและครูการเรียนรู้ระดับมืออาชีพในบริบทของการเรียนรู้เพื่อความเป็นเลิศ (CFE) ผลิตข้อมูลเชิงลึกที่จะแจ้งให้ที่ยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรขนาดใหญ่และการเรียนรู้ของครูระดับมืออาชีพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ครูจำนวน 14 คน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 4 คน ผู้มีอำนาจในท้องถิ่น 3 คน จาก 9 โรงเรียน (ประถม 2 โรงเรียน และมัธยม 7 โรงเรียน) เครื่องมือที่ใช้วิจัยประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบสำรวจออนไลน์ สถิติที่ใช้ในการวิจัยใช้สถิติพื้นฐานและสถิติภาคบรรยาย ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาทั้งระบบโรงเรียน พบว่าการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนประถมดีกว่าในโรงเรียนมัธยม ด้านการเรียนรู้ การเรียนการสอนและการประเมินผล พบว่าครูยอมรับนวัตกรรมการสอนเพื่อความเป็นเลิศ ด้านการพัฒนาหลักสูตรโรงเรียนตามหลักสูตรเพื่อความเป็นเลิศ พบว่า โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรในเชิงรุก โดยเฉพาะโรงเรียนในชนกลุ่มน้อย

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว สรุปได้ว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติโดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ที่ต้องการให้มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา โรงเรียน และท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเต็มศักยภาพและที่ผ่านมาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่จะนำภูมิปัญญาด้านการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตร ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้นักเรียนมีรายได้และอาชีพการและภูมิปัญญาที่มีในชุมชน มีการเชิญผู้รู้ในชุมชนมาร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียน แต่ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือปัญหาด้านงบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรครูไม่มีความถนัดในการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน ขาดแคลนทุน วัสดุ อุปกรณ์ขาดแคลนบุคลากรวิชาชีพที่มีความรู้ด้านวิชาชีพในท้องถิ่นโรงเรียนไม่มีความพร้อมในการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับท้องถิ่นทำให้มีการนำเอาอาชีพท้องถิ่นเข้ามาสู่กระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียนน้อย และส่วนใหญ่ยังไม่ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ชัดเจนผู้วิจัยจึงได้มีแนวคิดและเห็น

แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น ควรจะมีการนำเอาอาชีพในท้องถิ่นมาสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ครูต้องมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหลักสูตร และมีการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับบุคคลในชุมชนที่เกี่ยวข้องให้ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยเน้นการพัฒนาให้นักเรียนให้นักเรียนสามารถเรียนรู้ในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของตนเอง การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ การคืนความสมดุลให้ธรรมชาติให้คงอยู่ยั่งยืนเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา และเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพของนักเรียนที่ได้ศึกษาตามหลักสูตรนี้ต่อไป

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา ซึ่งวิธีดำเนินการวิจัย นำเสนอตามหัวข้อ ดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวัน และในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นชั้น เรื่อง คชศึกษา โรงเรียนช่างบุญวิทยา แบ่งขั้นตอนออกเป็น 4 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา โดยการสอบถาม เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง จำนวน 5 ข้อ และแบบสัมภาษณ์ จำนวน 5 ข้อ โดยดำเนินการดังนี้

1. การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถามซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

- 1.1 ครูวิชาการ จำนวน 2 คน
- 1.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา จำนวน 2 คน
- 1.3 นักเรียน จำนวน 18 คน
- 1.4 ชาวบ้านในท้องถิ่น จำนวน 20 คน
- 1.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนช่างบุญวิทยา จำนวน 6 คน
- 1.6 ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 คน

2. การสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์
ซึ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย

- 2.1 ครูวิชาการ จำนวน 1 คน
- 2.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา จำนวน 1 คน
- 2.3 นักเรียน จำนวน 3 คน
- 2.4 ชาวบ้านในท้องถิ่น จำนวน 3 คน
- 2.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนข้างบุญวิทยา จำนวน 2 คน
- 2.6 ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 คน โดยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์
เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษา
ความต้องการ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นชั้นเรื่อง คชศึกษาและจัดทำข้อสรุปจากการสอบถามและ
สัมภาษณ์ เพื่อรับรู้ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยดำเนินการในขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน
ขั้นที่ 1 ขั้นจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

1. ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย อันได้แก่ ครูวิชาการจำนวน 1 คน ครูผู้สอนกลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา จำนวน 1 คน และครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 1 คน ร่วมกันศึกษาหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนข้างบุญวิทยา
พุทธศักราช 2553 และ คชศึกษา โดยร่วมกันศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้น
พื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วิสัยทัศน์ของข้างบุญวิทยา และเนื้อหาของคชศึกษา แล้วดำเนินการจัดทำ
หลักสูตรท้องถิ่นเรียงตามหัวข้อต่อไปนี้

- 1.1 บทนำ
- 1.2 วิสัยทัศน์
- 1.3 หลักการ
- 1.4 จุดมุ่งหมาย
- 1.5 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
- 1.6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 1.7 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
- 1.8 มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
- 1.9 คำอธิบายรายวิชา

1.10 จุดประสงค์การเรียนรู้

1.11 การจัดการเรียนรู้

1.12 สื่อและแหล่งการเรียนรู้

1.13 โครงสร้าง

1.14 ระยะเวลาเรียน

1.15 การวัดและประเมินผล

1.16 หน่วยการเรียนรู้

2. จัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ มี

รายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ มีส่วนประกอบดังนี้

2.2.1 หัวเรื่อง

2.2.2 สารสำคัญ

2.2.3 ตัวชี้วัด

2.2.4 จุดประสงค์การเรียนรู้

2.2.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

2.2.6 สารการเรียนรู้

2.2.7 กิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.8 สื่อและแหล่งเรียนรู้

2.2.9 การวัดและประเมินผล

2.2.10 กิจกรรมเสนอแนะ

2.2.11 บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

2.2.12 ข้อคิดเห็นของผู้บริหาร

ขั้นที่ 2 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องมากน้อยเพียงใด ในขั้นนี้ผู้วิจัยกำหนดผู้ประเมินคือ ต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน หรือด้านการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา หรือด้าน คชศึกษา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วยรายนามดังต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพร ชะโน อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2. อาจารย์ ดร.วิภาณี สุขเอิบ อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

3. นางพัฒนา คำผุย ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

4. นางสาวลำยองค์ แสนมา ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนข้างบุญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ผู้เชี่ยวชาญด้านคชศึกษา

5. นางสาวจรรยา มากพงศ์ ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนข้างบุญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ผู้เชี่ยวชาญด้านคชศึกษา

6. นายชัยฤทธิ์ เต็นตารมย์ บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนข้างบุญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ผู้เชี่ยวชาญด้านคชศึกษา

7. พระครู ดร.สมุห์คำหาญ ปัญญาโร ปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้านคชศึกษาในท้องถิ่น

8. นายประภิต กลางพัฒนา ปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้าน คชศึกษาในท้องถิ่น

แล้วผู้วิจัยดำเนินการจัดทำแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 19 ข้อและแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 24 ข้อ ซึ่งเป็นแบบประเมินแบบมาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ นำหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างและแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญที่กำหนดดำเนินการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ตามแบบประเมินที่พัฒนาขึ้น เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและสอดคล้องของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาให้คะแนนดังนี้ บุญชม ศรีสะอาด (2554a)

ให้ 5 คะแนน หมายถึง มากที่สุด

ให้ 4 คะแนน หมายถึง มาก

ให้ 3 คะแนน หมายถึง ปานกลาง

ให้ 2 คะแนน หมายถึง น้อย

ให้ 1 คะแนน หมายถึง น้อยที่สุด

หลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยตามเกณฑ์ ดังนี้ บุญชม ศรีสะอาด (2554a)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 แปลว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 แปลว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 แปลว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 แปลว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 แปลว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นที่ 3 ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างและแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นการทดลองใช้หลักสูตรถือว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญยิ่งของขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรในการที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของหลักสูตรโดยตรง ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาดำเนินการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งการนำหลักสูตรไปทดลองใช้โดยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงทดลองประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการทดลองใช้หลักสูตรเพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยประเมินผลจากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวัดภาคปฏิบัติ

2. กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยได้แก่ นักเรียนโรงเรียนข้างบุญวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 จำนวน 15 คน

3. แบบแผนการทดลอง

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองโดยใช้แบบแผนการทดลองกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังทดลอง (One-Group Pretest Posttest Design) ดังนี้ สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช (2554)

E	O ₁	X	O ₂
---	----------------	---	----------------

โดยที่ E คือ การดำเนินการให้ได้กลุ่มตัวอย่างมาจำนวน 1 กลุ่ม

O₁ คือ การวัดค่าของคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาก่อนใช้ทริทเมนต์

X คือ การใช้ทริทเมนต์กับกลุ่มทดลองตามแผนที่กำหนดไว้

O₂ คือ การวัดค่าของคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาหลังใช้ทริทเมนต์

4. วิธีการดำเนินการทดลอง

4.1 ทำการทดสอบก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Pretest) โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 37 ข้อ

4.2 ระหว่างดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผู้วิจัยดำเนินการวัดภาคปฏิบัติของนักเรียนโดยการตรวจให้คะแนนตามแบบวัดภาคปฏิบัติที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ซึ่งวัดใน 4 ด้าน คือการเตรียมงาน การปฏิบัติงาน เวลาที่ใช้ปฏิบัติงาน และผลงาน

4.3 หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ แล้วดำเนินการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดียวกันเป็นแบบมาตราส่วน

ประมาณค่า 5 ระดับโดยให้นักเรียนตรวจสอบตนเอง

4.4 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.5 ทาร้อยละของผลการวัดภาคปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา

ประกอบด้วย 2 ส่วนดังนี้

1. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นพิจารณาคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและร้อยละของผลการวัดภาคปฏิบัติ

2. การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียนและผู้ปกครองโรงเรียนข้างบุญวิทยา เรื่อง คชศึกษาโดยการสัมภาษณ์นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นจำนวน 15 คน และผู้ปกครองนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น จำนวน 15 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยเครื่องมือ 8 ชนิด คือ

1. แบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง จำนวน 10 ข้อ สำหรับสัมภาษณ์ ครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนโรงเรียนข้างบุญวิทยา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา เรื่อง คชศึกษา โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการสอบถาม

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

2. แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา แบบมีโครงสร้าง จำนวน 6 ข้อ สำหรับสัมภาษณ์ ครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น เกี่ยวกับความต้องการให้มีการจัดการเรียนการสอน สำหรับนักเรียนโรงเรียนข้างบุญวิทยา ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา เรื่อง คชศึกษา

3. หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนโรงเรียนข้างบุญวิทยา เรื่องคชศึกษา ประกอบด้วย 7 แผนการจัดการเรียนรู้

4. แบบประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 19 ข้อ

5. แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 24 ข้อ
6. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาเรื่องคชศึกษา สำหรับนักเรียนโรงเรียนข้างบุญวิทยา เป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 37 ข้อ
7. แบบวัดภาคปฏิบัติเรื่องคชศึกษา
8. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนและผู้ปกครอง

3.3 การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือแต่ละชนิดตามลำดับดังต่อไปนี้

1. แบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้
  - 1.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัย ตำรา และศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อกำหนดแนวโครงสร้างคำถาม
  - 1.2 สร้างแนวคำถามในแบบสอบถามตามโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามที่มีความยืดหยุ่นได้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์
  - 1.3 นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา รวมทั้งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของคำถามโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา หรือ ด้านการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วยรายชื่อดังต่อไปนี้
    - 1.3.1 อาจารย์ ดร.อพันธ์ พิสุทธิพร อาจารย์ประจำภาควิชาวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาวิทยาฬัฒศาสรคาม
    - 1.3.2 นายรวิชฌุฒม์ ทองแมน ศึคษานิเทศ์กร์กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา สำนักรงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึคษาเขต 33
    - 1.3.3 นายพิจิตร อุตตะโปน ศึคษานิเทศ์กร์กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา สำนักรงานเขตพื้นการศึกษามัธยมศึคษาเขต 33
  - 1.4 นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ถือว่าใช้ได้ แสดงว่าสามารถนำไปสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ จำนวน 12 ฉบับ เพื่อไปสอบถามกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการสอบถาม จำนวน 50 คน ประกอบไปด้วยบุคคลดังนี้

- 1.4.1 ครูวิชาการ จำนวน 2 คน
- 1.4.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา จำนวน 2 คน
- 1.4.3 นักเรียน จำนวน 18 คน
- 1.4.4 ชาวบ้านในท้องถิ่น จำนวน 20 คน
- 1.4.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนข้างบุญวิทยา จำนวน 6

คน

- 1.4.6 ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 คน

2. แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสารงานวิจัย ตำรา และศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนและท้องถิ่น เพื่อกำหนดแนวโครงสร้างคำถาม

2.2 สร้างแนวคำถามในแบบสัมภาษณ์ตามโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามที่มีความยืดหยุ่นได้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ในการสัมภาษณ์

2.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาแล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา รวมทั้งความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของข้อความคำถามโดยผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา หรือด้านการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญประกอบไปด้วยรายชื่อดังต่อไปนี้

2.3.1 อาจารย์ ดร.อพันธ์ พูลพุทรา อาจารย์ประจำภาควิชาวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.3.2 นายวิชชุวัฒน์ ทองแก่น ศึกษานิเทศก์กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33

2.3.3 นายพิจิตร อุตตะโปน ศึกษานิเทศก์กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 25

2.4 นำแบบสัมภาษณ์มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ถือว่าใช้ได้ แสดงว่าสามารถนำไปสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดำเนินการจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ จำนวน 12 ฉบับ เพื่อไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จำนวน 12 คน ประกอบไปด้วยบุคคลดังนี้

- 2.4.1 ครูวิชาการ จำนวน 1 คน
- 2.4.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา จำนวน 1 คน
- 2.4.3 นักเรียน จำนวน 3 คน
- 2.4.4 ชาวบ้านในท้องถิ่น จำนวน 3 คน

2.4.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนช่างบุญวิทยา จำนวน 2

คน

2.4.6 ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 2 คน

3. การสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง

3.1 ศึกษาวิธีสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างจากตำรางานวิจัย และกำหนดรูปแบบคำถามจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ดำเนินการสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างเป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 19 ข้อ

3.3 นำแบบประเมินโครงสร้างหลักสูตรที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของวิธีการเขียนข้อความ และความสอดคล้องของคำถามกับเนื้อหา

3.4 นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของข้อความกับประเด็นเนื้อหา (IOC) โดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ถือว่าใช้ได้ แสดงว่านำไปประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นได้

4. การสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

4.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้

4.2 ศึกษาวิธีสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ และกำหนดรูปแบบคำถามจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.3 ดำเนินการสร้างแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องคชศึกษา เป็นชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประเมิน 5 ด้าน คือ ด้านสาระ การเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 24 ข้อ

4.4 นำแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่องคชศึกษา ที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของวิธีการเขียนข้อความ และความสอดคล้องของคำถามกับเนื้อหา แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของข้อความกับประเด็นเนื้อหา (IOC) โดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ถือว่าใช้ได้ แสดงว่านำไปใช้ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ได้

5. แบบวัดภาคปฏิบัติ มีขั้นตอนการสร้างแบบวัดภาคปฏิบัติมีดังนี้

5.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการสร้างแบบวัดภาคปฏิบัติ

5.2 วิเคราะห์เนื้อหาและเลือกงานที่จะสร้างแบบวัดภาคปฏิบัติ

5.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาที่จะสังเกต ความคิดรวบยอดและ จุดประสงค์การเรียนรู้ ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่อง ความคิดรวบยอด และจุดประสงค์การเรียนรู้ประจำ หน่วยที่ 4 เรื่อง คชศึกษา

ชื่อเรื่อง	ความคิดรวบยอด	จุดประสงค์การเรียนรู้
คชลักษณะในโครงสร้างของ ช้าง	ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของช้างซึ่งจะศึกษาถึงความแตกต่างของช้างแต่ละสายพันธุ์ ลักษณะทั่วไปของช้างแต่ละสายพันธุ์เข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบของสายพันธุ์ช้างและการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้างระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน	1. นักเรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของช้างได้

5.4 กำหนดรายการต่าง ๆ ที่สังเกตในแต่ละขั้นตอน กำหนดสัดส่วนคะแนนในแต่ละขั้นตอนและเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละรายการย่อย จากแบบสังเกตที่สร้างขึ้น

5.5 สร้างแบบวัดภาคปฏิบัติ แบบรูบริค (Rubric Score) และนำแบบวัดภาคปฏิบัติที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของข้อความกับประเด็นเนื้อหา (IOC) โดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ถือว่าใช้ได้ แสดงว่านำไปใช้ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ได้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ซึ่งรายนามผู้เชี่ยวชาญมีดังนี้

5.5.1 อาจารย์ ดร.อพันธ์ พิสุทธิพร อาจารย์ประจำภาควิชาสัตวศาสตร์และประเมินผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาวิทาลัยมหาสารคาม

5.5.2 อาจารย์วิรัชคุณ ทองแก่น ศึกษานิเทศก์กลุ่มงานวัดและประเมินผลการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33

5.5.3 อาจารย์พิจิตร อุตะโปน ศึกษานิเทศก์กลุ่มงานวัดและประเมินผล
การศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33

ตาราง 5 คำชี้แจง : ให้ผู้สอน ประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียนตามรายการที่กำหนด แล้วขีด
✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน

ลำดับที่	รายการประเมิน	ระดับ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	นักเรียนสามารถจำแนกความแตกต่างระหว่างช้างเอเชียและแอฟริกาได้					

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

6. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

6.1 ศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นและเอกสารประกอบหลักสูตร เรื่อง คชศึกษา โรงเรียน
ช้างบุญวิทยา

6.2 แบ่งเนื้อหาสาระทั้งหมดออกเป็น 7 หน่วยการเรียนรู้ คือ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 “ศาลปะกำ” พิธีกรรมของคนกับช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ร้อยเรื่องเมืองช้างสุรินทร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 คชลักษณ์ในโครงสร้างของช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ทักษะในการดูแลสุขภาพช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 วิถีวัฒนธรรมของคนกับช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การอนุรักษ์ช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ปัญหาของช้างไทยในปัจจุบัน

ผู้วิจัยนำเนื้อหาทั้ง 7 หน่วย มาสร้างแบบทดสอบเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

6.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ประจำหน่วย โดยจำแนกตามชื่อเรื่องย่อย สาระสำคัญ
และจุดประสงค์การเรียนรู้

ตาราง 6 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ประจำหน่วย โดยจำแนกตามชื่อเรื่องย่อย สาระสำคัญและจุดประสงค์การเรียนรู้

ชื่อเรื่อง	ความคิดรวบยอด	จุดประสงค์การเรียนรู้
<p>คชลักษณ์ใน โครงสร้างของ ช้าง</p>	<p>ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของช้างซึ่งจะศึกษาถึงความแตกต่างของช้างแต่ละสายพันธุ์ลักษณะทั่วไปของช้างแต่ละสายพันธุ์เข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบของสายพันธุ์ช้างและการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน</p>	<p>1. นักเรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของช้างได้</p>

6.4 ศึกษาการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากหนังสือการวัดผลการศึกษา สมนึก ภัททิยธนี (2551) และหนังสือการวิจัยเบื้องต้น บุญชม ศรีสะอาด (2554a) สร้างข้อสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ ต้องการใช้จริง จำนวน 37 ข้อ เขียนข้อสอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อ ดังตาราง 7

ตาราง 7 เขียนข้อสอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อ

ชื่อเรื่อง	สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้	จำนวนข้อสอบ
ศาลปะกำ” พิธีกรรมของคนกับ ช้าง	เป็นศาลปะกำ เป็นเสมือนเทวาลัย ที่ สิงสถิตของวิญญาณบรรพบุรุษและผี ปะกำ ตามความเชื่อของชาวกวย (กวย-ส่วย) นิยมปลูกสร้างไว้ในชุมชน คุ้มบ้าน หรือที่บ้านของทายาทฝ่าย บิดา มีลักษณะเรือนไม้คล้ายหอสูง มี เสาสี่ต้น หันหน้าไปทางทิศเหนือ ณ ตำแหน่งที่เงาบ้านไม่ตกทับตัวศาล และเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้าน ศาล ปะกำใช้เป็นที่เก็บรักษาหนังปะกำ และอุปกรณ์ในการคล้องช้าง ชาว กวย (กวย-ส่วย) เลี้ยงช้าง เชื่อว่า หาก จะทำกิจการอันใด ต้องทำพิธีเช่น ไหว้ (แซนฮิง) เพื่อบอกกล่าวและขอ พรผีปะกำ	1. นักเรียนสามารถ อธิบายความสำคัญของ ศาลปะกำที่มี ความสำคัญต่อชุมชน ได้ 2. นักเรียนสามารถ วิเคราะห์ถึง องค์ประกอบและ อุปกรณ์ที่ใช้ทำพิธีเช่น ศาลปะกำได้	3
ร้อยเรื่องเมืองช้าง สุรินทร์	ศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของช้าง สมัยดึกดำบรรพ์ที่เกี่ยวข้องกับ เหตุการณ์สำคัญของช้างไทยและ เพื่อให้เข้าใจความเป็นมา ประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ช้าง สุรินทร์และชาวกวยการอยู่ร่วมกัน		

ตาราง 7 เขียนข้อสอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อ(ต่อ)

ชื่อเรื่อง	สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้	จำนวนข้อสอบ
	ของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง และ ศึกษาไปถึงการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน	1. นักเรียนสามารถอธิบายประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์ได้ 2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์ได้	3
คชลักษณ์ในโครงสร้างของช้าง	ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของช้างซึ่งจะศึกษาถึงความแตกต่างของช้างแต่ละสายพันธุ์ลักษณะทั่วไปของช้างแต่ละสายพันธุ์เข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบของสายพันธุ์ช้างและการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน	1. นักเรียนสามารถอธิบายประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์ได้ 2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์ได้	5
ทักษะในการดูแลสุขภาพช้าง	ศึกษาเกี่ยวกับอาหารของช้างที่มาของอาหารช้างรวมถึงทักษะในการปลูกพืชอาหารช้างและศึกษาเกี่ยวกับโรคของช้างรวมถึงการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง ตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน	1. นักเรียนสามารถอธิบายเกี่ยวพืชของอาหารช้างได้ 2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงกระบวนการปลูกพืชอาหารช้างได้	5

ตาราง 7 เขียนข้อสอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อ(ต่อ)

ชื่อเรื่อง	สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้	จำนวนข้อสอบ
วัฒนธรรมของคนกับช้าง	ศึกษาเกี่ยวกับที่มา ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง และ ศึกษาไปถึงพฤติกรรมอารมณ์ของช้างว่าเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ ตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน	1. นักเรียนสามารถอธิบายเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้างได้ 2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้างได้	5
การอนุรักษ์ช้าง	ศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าของช้างไทย ในฐานะเป็นสัตว์ประจำชาติที่มีความน่ารักและมีความกล้าแสดงออกเพื่อยกระดับความเป็นช้างไทยให้ชาติสากลได้ยอมรับ รวมถึงการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับช้างและแนวทางในการอนุรักษ์ช้าง ตลอดจนการให้ที่มาสภาพปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของช้างไทยปัญหาของช้าง ความรู้เข้าใจชีพแก่ความรู้อ้างได้มีการประกอบอาชีพที่สุจริตและการมองเห็น ทิศทางในอนาคตของช้างในสังคมไทยระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน	1. นักเรียนสามารถอธิบายถึงแนวทางในการอนุรักษ์ช้างได้ 2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาเกี่ยวกับช้างได้	5

ตาราง 7 เขียนข้อสอบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละข้อ(ต่อ)

ชื่อเรื่อง	สาระสำคัญ	จุดประสงค์การเรียนรู้	จำนวนข้อสอบ
ปัญหาของช้างไทยในปัจจุบัน	ศึกษาเกี่ยวกับที่มา สภาพปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของช้างไทยปัญหาของช้าง ความรู้ช้างกับสังคม และศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างรวมถึงแนวทางในการแก้ปัญหาช้างในปัจจุบัน ทิศทางในอนาคตของช้างในสังคมไทย ระหว่างการอยู่รวมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน	1. นักเรียนสามารถอธิบายถึงปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของช้างในปัจจุบันได้ 2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ถึงปัญหาของช้าง ความรู้ช้างกับสังคมได้	4

6.5 นำแบบทดสอบที่สร้างขึ้นในขั้นที่ 4 เสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ กับข้อคำถามในแบบทดสอบและภาษาที่ใช้ และขอคำแนะนำ ปรับปรุงแก้ไข

6.6 นำแบบทดสอบ เสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้วยวิธีการหาค่า IOC (Item Objective Congruence) (มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ตามข้อ 6.5

6.7 วิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการหาค่า IOC (Item Objective Congruence) โดยถือเกณฑ์ความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 - 1.00 ถือว่าใช้ได้ แสดงว่าข้อสอบข้อนั้นใช้ได้

6.8 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปทดลองสอบกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนช้างบุญวิทยา จำนวน 20 คน ที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย แล้ววิเคราะห์หาคุณภาพของแบบทดสอบ ดังนี้

6.8.1 หลังจากเก็บข้อมูลแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเสร็จแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อจากข้อสอบ จำนวน 37 ข้อ โดยใช้วิธีของ Brennan

คัดข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์มาตรฐานตั้งแต่ 0.20 ถึง 1.00

6.8.2 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 23 ข้อไปหาค่า ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ ตามวิธี Lovett โดยใช้แบบทดสอบ 1 ฉบับ ทดสอบกับนักเรียน 1 กลุ่ม ครั้งเดียว

6.9 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้ ค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลก่อนดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้แบบสอบถามและแบบ สัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ไปสัมภาษณ์ครู วิชาการครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

2. ทดสอบเพื่อวัดความรู้พื้นฐานของนักเรียนเรื่อง คชศึกษา ของนักเรียนก่อนเรียน หลักสูตรท้องถิ่นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง คชศึกษา

3. การเก็บข้อมูลระหว่างการใช้หลักสูตร โดยการสอบวัดความรู้ในแต่ละหน่วยการ เรียนรู้ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

4. การเก็บข้อมูลหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่นชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง คชศึกษา โดย การทดสอบวัดความรู้หลังเรียน และสอบถามเพื่อทราบความพึงพอใจต่อการจัดหลักสูตรท้องถิ่นของ นักเรียน 15 คน

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการข้อมูลจากการวิจัยการวิจัยครั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อตอบปัญหาการวิจัย มีการดำเนินการดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสอบถามและสัมภาษณ์ ครูวิชาการ ครูผู้สอน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ดำเนินการโดย ใช้วิธีตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลและสถานการณ์จากการสัมภาษณ์

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากเครื่องมือวิจัย มีดังนี้

2.1 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.2 การประเมินแผนการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นโดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.3 การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียนและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานก่อนเรียนและหลังเรียน หาค่าความแตกต่างระหว่าง

2.4 การวัดภาคปฏิบัติ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์หา ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

3.6 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือ

1.1 แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบวัดภาคปฏิบัติ หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index Objective Content) สมนึก ภัททิยธนี (2551)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาหรือระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์

ΣR แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

1.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

1.2.1 การหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ โดยใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item Objective Congruence) สมนึก ภัททิยธนี (2551)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับเนื้อหาหรือระหว่าง

ข้อสอบกับจุดประสงค์

ΣR แทน ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

1.2.2 การหาค่าอำนาจจำแนกของข้อสอบอิงเกณฑ์ตามวิธีของ Brennan บุญชม ศรีสะอาด (2554b)

$$B = \frac{U}{n_1} - \frac{L}{n_2}$$

เมื่อ B แทน ค่าอำนาจจำแนก

U แทน จำนวนผู้รอบรู้หรือสอบผ่านเกณฑ์ที่ตอบถูก

L แทน จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์ที่ตอบถูก

n_1 แทน จำนวนผู้รอบรู้หรือสอบผ่านเกณฑ์

n_2 แทน จำนวนผู้ไม่รอบรู้หรือสอบไม่ผ่านเกณฑ์

1.2.3 การหาค่าความเชื่อมั่น ตามวิธีของ Lovette บุญชม ศรีสะอาด (2554b)

$$r_{cc} = 1 - \frac{K \sum X_i - X_i^2}{(K-1)(X_i - C)^2}$$

เมื่อ r_{cc} แทน ความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ

K แทน จำนวนข้อสอบ

X แทน คะแนนของแต่ละคน

C แทน คะแนนเกณฑ์หรือจุดตัดของแบบทดสอบ

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 การหาร้อยละ (Percentage) โดยใช้สูตร บุญชม ศรีสะอาด (2554b)

$$p = \frac{f}{N} \times 100$$

เมื่อ p แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด

2.2 การหาค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) โดยใช้สูตร บุญชม ศรีสะอาด (2554b)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

X แทน คะแนนแต่ละตัว

N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

2.3 การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้สูตร (บุญชม ศรีสะอาด, 2554b)

$$S = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N - 1}}$$

เมื่อ S แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

X แทน คะแนนแต่ละตัว

$\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

N แทน จำนวนคะแนนในกลุ่ม

$\sum$ แทน ผลรวม

3. สถิติที่ใช้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนเรียนและหลังเรียน ใช้การทดสอบลำดับพิสัย (The Wilcoxon Matched Pairs Signed-Rank Test) โดยใช้สูตรดังนี้

ถ้าให้ X_i และ Y_i เป็นตัวแปรที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มที่สัมพันธ์กัน

d_i เป็นความแตกต่างระหว่างคะแนนแต่ละคู่

เพราะฉะนั้น $d_i = X_i - Y_i$

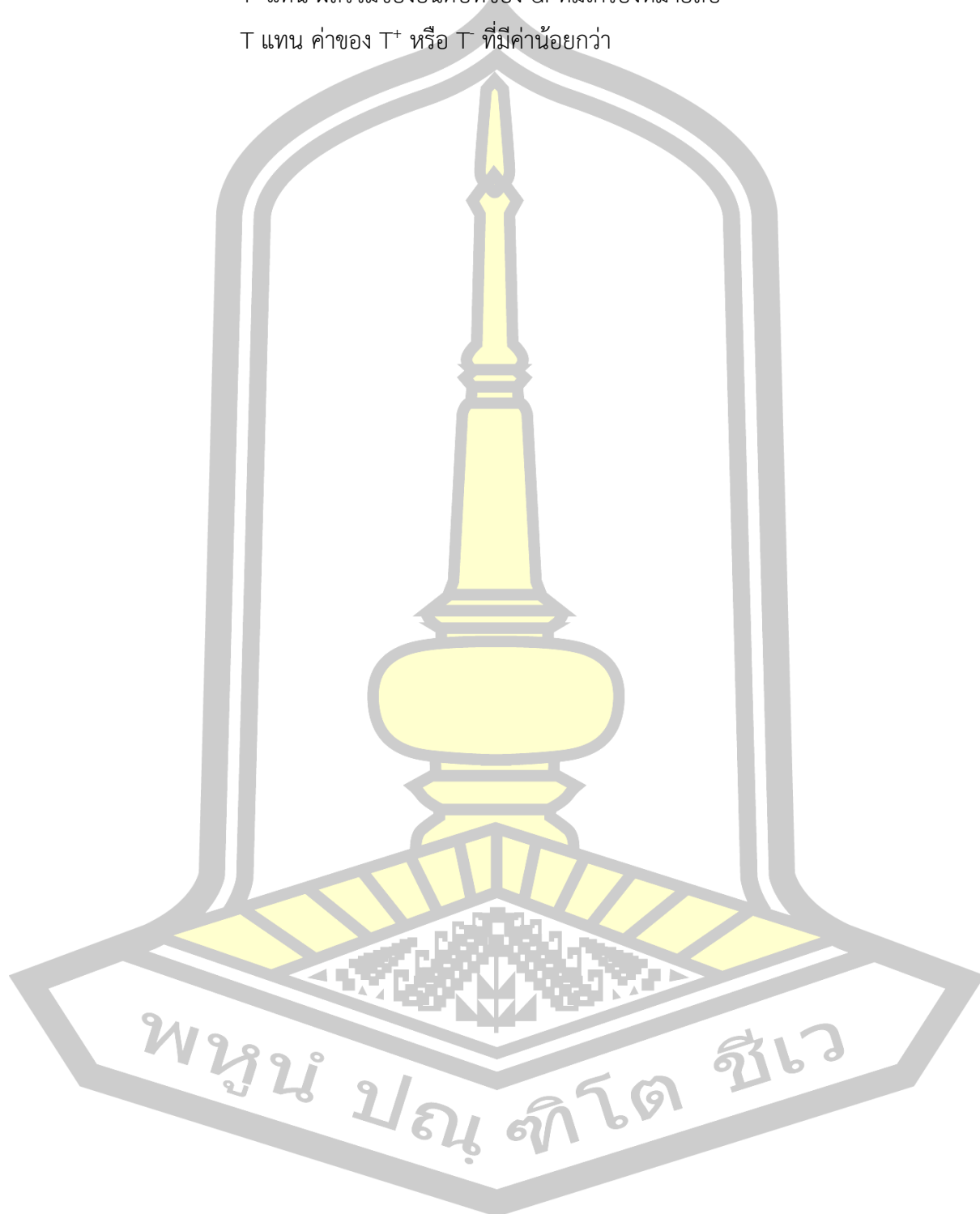
จากนั้น หาผลรวมของความแตกต่างของอันดับที่มีเครื่องหมาย + และ - นั่นคือ

กำหนดให้

T^+ แทน ผลรวมของอันดับที่ของ d_i ที่มีเครื่องหมายบวก

T แทน ผลรวมของอันดับที่ของ d_i ที่มีเครื่องหมายลบ

T แทน ค่าของ T^+ หรือ T ที่มีค่าน้อยกว่า

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ตอนที่ 4 ผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

4.1 สัญลักษณ์ที่ใช้ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของสัญลักษณ์ ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

$\bar{X}$	แทน ค่าเฉลี่ย
S	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
N	แทน จำนวนนักเรียนทั้งหมด
t	แทน สถิติทดสอบที่ใช้เปรียบเทียบค่าวิกฤต เพื่อทราบความมีนัยสำคัญ

4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ได้ผลดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏผลดังนี้

1.1 ครูวิชาการ

การนำความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพด้าน ต่าง ๆ ในชุมชนมาจัดทำเป็นหลักสูตรสอนในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของคนในชุมชน และการนำเอาความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ด้านวิชาชีพมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในโรงเรียน มีความเหมาะสมกับท้องถิ่นมากซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นอาชีพมีคหุเทศก้น้อยที่เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้าน ซึ่งก่อให้เกิดรายได้เสริมและการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ตลอดจนก่อให้เกิดประสบการณ์ตรง ทั้งในโรงเรียนและในครอบครัว สามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพหลักหรืออาชีพเสริมได้

1.2 ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

การนำเอาความรู้ด้าน วิชาชีพมาจัดเป็นหลักสูตรท้องถิ่น ให้นักเรียนได้เรียนรู้เป็นสิ่งที่ดี เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีมาแต่โบราณให้คงอยู่ และได้นำเอาความจากหลักสูตรไปประกอบอาชีพอาชีพมีคหุเทศก้น้อย

1.3 นักเรียน

นักเรียนการนำเอาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วิชาชีพ มาจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเหมาะสม เพราะจะได้เรียนรู้วิชาชีพและได้นำมาฝึกปฏิบัติจนสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ในอนาคต

หลักสูตรวิชาชีพควรมีที่มาเกี่ยวกับประวัติและความเป็นมาของชาวทวย และทำให้ภาคภูมิใจเกี่ยวกับความเป็นท้องถิ่นของชาวทวย

สรุปนักเรียนมีความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องวิชาชีพ เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ให้สูญหาย และทำให้เกิดความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และนำไปประกอบอาชีพในอนาคต

1.4 ผู้ปกครอง

การนำเอาความรู้จากหลักสูตรท้องถิ่น วิชาชีพ ไปใช้ประกอบอาชีพมีคหุเทศก้น้อยในอนาคตซึ่งรองรับการเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งต่อไปจะมีนักท่องเที่ยวมากมายมาทั้งคนไทยและต่างประเทศ

ควรทำหลักสูตรท้องถิ่นให้นักเรียนรักและผูกพันกับช้าง มีความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น สรุปผู้ปกครองมีความต้องการให้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วิชาชีพ อยากให้มีความรักและภูมิใจในท้องถิ่น และประกอบอาชีพมีคหุเทศก้น้อยเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติในอนาคตที่จะเข้ามามากมาย

1.5 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง วิชาชีพ ควรเล่าเรื่องของคนกับช้างในตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้คนและช้างมีความผูกพันกัน

การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา ควรเล่าเรื่องการคล้องช้างของชาวกวยในอดีตและให้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้ที่ถูกต้องให้นักเรียน

สรุป คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา เพราะหลักสูตรมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนหมู่บ้าน และเนื้อหาของหลักสูตรเหมาะสมกับตัวผู้เรียน และเล่าเรื่องของคนกับช้างตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้คนและช้างมีความผูกพันกันและพูดถึงเรื่องการคล้องช้างของชาวกวยและอยากให้นำครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดความรู้แก่นักเรียน

1.6 ภูมิปัญญาท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ควรทำให้มีทั้งในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และสำหรับบุคคลทั่วไปและชาวต่างชาติ ไม่อยากให้วัฒนธรรมชาวกวย และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนและช้างหายสาบสูญไป

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ควรทำให้นักเรียนรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นและเกิดมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวและให้มีความรู้ไว้ช่วยงานต่างๆ ในชุมชน

สรุปความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา โรงเรียนช้างบุญวิทยา จากการสัมภาษณ์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในภาพรวมทั้งครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา เนื่องจากบริบทของหมู่บ้านเหมาะสมเพราะเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวตลอดและมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายที่คอยต้อนรับผู้มาเยือนแทบจะตลอด เนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียน และการได้เรียนรู้ทฤษฎีตามหลักวิชาการ แล้วได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยฝึกปฏิบัติที่โรงเรียนที่มีหลักสูตรศิลปภาษาเพื่อรองรับชาวต่างชาติที่มาท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนวัดป่าอ้อเจียง ศูนย์คชศึกษา และคชอาณาจักรตอบความมุ่งหมายการวิจัย เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ดังนี้

ขั้นตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้

ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ผลการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง

1. ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ร่วมกันศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนช้างบุญวิทยา พุทธศักราช 2557 โดยร่วมกันศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 วิสัยทัศน์ของโรงเรียนช้างบุญวิทยา และเนื้อหาเรื่องคชศึกษา ได้ข้อสรุปว่าควรจัดทำหลักสูตรฉบับร่างโดยการ

ร่างตามองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 แล้วดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง เรื่อง คชศึกษา โดยผู้วิจัยเป็นผู้ร่างหลักสูตรตามองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เรียงตามหัวข้อต่อไปนี้

- 1.1 ความนำ
- 1.2 วิสัยทัศน์
- 1.3 หลักการ
- 1.4 จุดมุ่งหมาย
- 1.5 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
- 1.6 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 1.7 สาระและมาตรฐานการเรียนรู้
- 1.8 มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด
- 1.9 คำอธิบายรายวิชา
- 1.10 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 1.11 การจัดการเรียนรู้
- 1.12 สื่อและแหล่งการเรียนรู้
- 1.13 โครงสร้าง
- 1.14 อัตราเวลาเรียน
- 1.15 การวัดและประเมินผล
- 1.16 หน่วยการเรียนรู้

2. จัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 หลักสูตร จัดทำขึ้นเพื่อให้ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรไปใช้เกิดความเข้าใจตรงกันและสามารถนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปได้ ซึ่งองค์ประกอบด้วยความเป็นมาของหลักสูตรและแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ มีส่วนประกอบดังนี้

- 2.2.1 หัวเรื่อง
- 2.2.2 สาระสำคัญ
- 2.2.3 ตัวชี้วัด
- 2.2.4 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2.2.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 2.2.6 สาระการเรียนรู้
- 2.2.7 กิจกรรมการเรียนการสอน

2.2.8 สื่อและแหล่งเรียนรู้

2.2.9 การวัดและประเมินผล

2.2.10 กิจกรรมเสนอแนะ

2.2.11 บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

2.2.12 ข้อคิดเห็นของผู้บริหาร

ขั้นที่ 2 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างและแผนการจัดการเรียนรู้

การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างและแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องมากน้อยเพียงใด ในขั้นนี้ผู้วิจัยกำหนดผู้ประเมินจำนวน 8 ท่าน โดยผู้วิจัยได้พัฒนาแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างขึ้นเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ปรากฏดังตาราง 8

ตาราง 8 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างเรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 8 ท่าน

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S	ระดับความเหมาะสม
1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่น มีความชัดเจนเข้าใจง่าย	4.75	0.46	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่นสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้	4.40	0.51	มาก
3. โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน	4.63	0.51	มากที่สุด
4. เนื้อหาที่จัดให้เรียนทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่นได้	4.63	0.51	มากที่สุด
5. แผนการสอนแสดงลำดับขั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ชัดเจน	4.30	0.46	มาก
6. หมู่บ้านมีผู้รอบรู้(ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น)ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร	4.38	0.74	มาก
7. สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น	4.38	0.51	มาก
8. สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดจัดหาได้ง่ายและเหมาะสมกับเนื้อหา	4.50	0.53	มาก
9. สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น	4.50	0.53	มาก
10. เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามหลักสูตรมีเพียงพอ	4.00	0.80	มาก
11. อัตราเวลาเรียนที่กำหนดไว้เหมาะสมกับเนื้อหา	4.00	0.80	มาก
12. อัตราเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอน	4.50	0.80	มาก

ตาราง 8 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างเรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 8 ท่าน(ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S	ระดับความเหมาะสม
13. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเน้นทักษะกระบวนการ และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	4.38	0.51	มาก
14. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ประโยชน์	4.25	0.50	มาก
15. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน	4.25	0.50	มาก
16. การวัดผลและประเมินผลตามหลักสูตรท้องถิ่นเน้นกระบวนการปฏิบัติจริง	4.00	0.00	มาก
17. การวัดและประเมินผลการเรียนเหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน	4.00	0.53	มาก
18. การวัดและประเมินผลการเรียนสอดคล้องกับจุดประสงค์	4.00	0.35	มาก
19. การวัดผลและประเมินผลการเรียนตามจุดประสงค์ครอบคลุมพุทธรพีสัย จิตพีสัย และทักษะพีสัย	4.30	0.71	มาก
โดยรวม	4.32	0.54	มาก

จากตาราง 8 พบว่าการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง เรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญมีผลการประเมินอยู่ในระดับความเหมาะสมมากทั้ง 19 ข้อ แสดงว่าเป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ได้ การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ซึ่ง มีผลการประเมินปรากฏผลดังตาราง 9

ตาราง 9 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 8 ท่าน

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านสาระการเรียนรู้			
1.1 มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.50	0.53	มาก
1.2 มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน	4.25	0.46	มาก
1.3 มีความถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย	4.25	0.46	มาก
1.4 มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	4.25	0.90	มาก
1.5 กำหนดเนื้อหาเหมาะสมกับเวลา	4.50	0.53	มาก
โดยรวม	4.35	0.60	มาก
2. ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้			
2.1 มีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.63	0.51	มากที่สุด
2.2 ข้อความชัดเจน เข้าใจง่าย	4.25	0.46	มาก
2.3 มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน	4.00	0.53	มาก
2.4 สามารถวัดได้	4.00	0.53	มาก
โดยรวม	4.22	0.51	มาก

ตาราง 9 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 8 ท่าน(ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S	ระดับความเหมาะสม
3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
3.1 มีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.25	0.53	มาก
3.2 มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.13	0.46	มาก
3.3 มีความเหมาะสมกับเวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.13	0.83	มาก
3.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.38	0.52	มาก
3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจ	4.63	0.52	มากที่สุด
3.6 เรียงลำดับขั้นตอนกิจกรรมได้เหมาะสม	3.90	0.35	มาก
โดยรวม	4.23	0.54	มาก
4. ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้			
4.1 มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.50	0.53	มาก
4.2 มีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.125	0.64	มาก

ตาราง 9 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ
จำนวน 8 ท่าน(ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S	ระดับความเหมาะสม
4.3 สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน	4.00	0.53	มาก
4.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้	4.125	0.35	มาก
4.5 สะดวกต่อการนำมาใช้	4.25	0.46	มาก
โดยรวม	4.20	0.50	มาก

ตาราง 9 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน(ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S	ระดับความเหมาะสม
5. ด้านการวัดและประเมินผล			
5.1 ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้	4.00	0.53	มาก
5.2 มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4.38	0.51	มาก
5.3 ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย	4.25	0.71	มาก
5.4 มีความหลากหลายเหมาะสมกับกิจกรรม	4.25	0.46	มาก
โดยรวม	4.22	0.55	มาก
โดยรวมทั้งหมด	4.24	0.54	มาก

จากตาราง 9 พบว่า การประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ 8 ท่าน มีผลการประเมินรายด้านดังนี้คือ ด้านสาระการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 ด้านการวัดและการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 และโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 อยู่ในระดับ คุณภาพดีมาก แสดงว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้

ขั้นที่ 3 ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างก่อนทดลองใช้

หลังจากที่นำหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างและแผนการจัดการเรียนรู้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการประเมินความเหมาะสมและสอดคล้องของหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรท้องถิ่นดำเนินการแก้ไขข้อความในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ให้เพิ่มหัวข้อประเพณีชาวทวาย ประวัติการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวทวาย ประวัติการก่อของหมู่บ้านตากกลาง พิธีกรรมชาวทวายตั้งแต่เกิดจนตายที่มีความเกี่ยวข้องกับช้าง

2. หลักสูตรท้องถิ่นดำเนินการแก้ไขข้อความในหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ให้เพิ่มหัวข้อประวัติการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวทวาย สถานที่สำคัญในหมู่บ้านตากกลางที่มีความสัมพันธ์ของคนและช้าง

3. แผนการจัดการเรียนรู้ ได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความรักและภูมิใจท้องถิ่น และมีความผูกพันกับช้างโดยกาเรียนการสอนผ่านครุภูมิปัญญาท้องถิ่น

เมื่อดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ประเมินจัดพิมพ์เป็นหลักสูตรท้องถิ่น(ฉบับจริง)เพื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

ขั้นตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยนำหลักสูตรท้องถิ่น(ฉบับจริง)และแผนการจัดการเรียนรู้ ไปดำเนินการจัดการเรียนรู้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนช่างบุญวิทยา อำเภอท่าตูม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 15 คน นำเสนอผลการศึกษาตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินการดังนี้

1. ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

1.1 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียนมีผลปรากฏดังตาราง 10

ตาราง 10 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาของนักเรียนจำนวน 15 คน

คนที่	คะแนนก่อนเรียน (37คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (37 คะแนน)	d_i	ลำดับที่ของ d_i	T^+	T^-
1	16	31	-15	14.5	0	15
2	13	25	-12	18	0	12
3	13	16	-3	2.5	0	3
4	14	22	-8	5	0	8
5	17	28	-11	13.5	0	11
6	15	27	-12	18	0	12
7	20	22	-2	1	0	2
8	16	27	-11	13.5	0	11
9	15	20	-5	4	0	5
10	14	26	-12	18	0	12

ตาราง 10 การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาของนักเรียนจำนวน 15 คน(ต่อ)

คนที่	คะแนนก่อนเรียน (37คะแนน)	คะแนนหลังเรียน (37 คะแนน)	d_i	ลำดับที่ของ d_i	T ⁺	T ⁻
11	15	25	-10	7	0	10
12	15	30	-15	14.5	0	15
13	12	21	-9	6	0	9
14	14	25	-11	13.5	0	11
15	16	19	-3	2.5	0	3
ผลรวมของอันดับที่					0	139

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 10 พบว่า นักเรียนที่ได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 ผลการวัดภาคปฏิบัติ ซึ่งดำเนินการวัดระหว่างใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

ตาราง 11 ผลการวัดภาคปฏิบัติ ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา จำนวน 15 คน

คนที่	คะแนนการวัดภาคปฏิบัติ (100 คะแนน)	ร้อยละ	ระดับคุณภาพ
1	90	90	ดีมาก
2	86	86	ดีมาก
3	92	92	ดีมาก
4	84	84	ดีมาก
5	96	96	ดีมาก
6	84	84	ดีมาก
7	88	88	ดีมาก

ตาราง 11 ผลการวัดภาคปฏิบัติ ของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา จำนวน 15 คน
(ต่อ)

คนที่	คะแนนการวัดภาคปฏิบัติ (100 คะแนน)	ร้อยละ	ระดับคุณภาพ
8	98	98	ดีมาก
9	82	82	ดีมาก
10	80	80	ดีมาก
11	80	80	ดีมาก
12	86	86	ดีมาก
13	94	94	ดีมาก
14	94	94	ดีมาก
15	92	92	ดีมาก
เฉลี่ย	88.4	88.4	ดีมาก

จากตาราง 11 พบว่า นักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา มีผลการวัดภาคปฏิบัติเฉลี่ย ร้อยละ 88.4 อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

ขั้นตอนที่ 4 ผลการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

หลังจากนำหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว ผู้วิจัยดำเนินการประเมินผลการใช้หลักสูตรดังต่อไปนี้

1. การทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นพิจารณาคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ร้อยละของผลการวัดภาคปฏิบัติ

1.1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

1.2 ร้อยละของผลการวัดภาคปฏิบัติ นักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษามีผลการวัดภาคปฏิบัติเฉลี่ยร้อยละ 88.4 ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม

2. การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียนเรื่อง คชศึกษา การแจกแบบสอบถาม

ตาราง 12 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียน

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ	
		$\bar{x}$	แปลผล
1.	ด้านเนื้อหาการเรียนรู้		
	1. เนื้อหาการเรียนรู้เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของนักเรียน	3.97	มาก
	2. เนื้อหาการเรียนรู้ที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.13	มาก
	3. เนื้อหาการเรียนรู้ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีความตระหนัก ส่งเสริมให้ช่วยกันอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม	4.07	มาก
	4. เนื้อหาการเรียนรู้มีความน่าสนใจ	4.03	มาก
2.	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน		
	1. ครูเตรียมการสอนและมีความพร้อมที่จะสอน	3.87	มาก
	2. ครูมีความรู้ในเนื้อหาที่จะสอน	3.77	มาก
	3. กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย เช่น การสนทนาและการฝึกปฏิบัติ	3.77	มาก
	4. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.20	มาก
	5. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่ม	4.03	มาก
3	ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้		
	1. สื่อการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน	4.00	มาก
	2. สื่อการสอนมีความหลากหลาย	4.10	มาก
	3. ครูใช้สื่อการสอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ	4.03	มาก
	4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ	4.00	มาก
	5. นักเรียนมีโอกาสศึกษานอกสถานที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้	3.90	มาก

ตาราง 12 ความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นของนักเรียน(ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความพึงพอใจ	
		$\bar{x}$	แปลผล
4	ด้านการวัดและประเมินผล		
	1. ครูแจ้งวิธีการวัดผลและประเมินผลให้นักเรียนทราบล่วงหน้า	4.07	มาก
	2. ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เช่นการตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด การทำกิจกรรมในห้องเรียน การนำเสนอผลงาน	4.13	มาก
	3. ครูแจ้งผลการเรียนหรือผลงานที่นักเรียนปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนทราบจุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข	4.3	มาก
	4. การประเมินตรงตามเนื้อหาการเรียนรู้ที่เรียน	4.07	มาก
	5. การประเมินมีความเที่ยงตรง ยุติธรรม	4.37	มาก

2.1 จากการสอบถามนักเรียนเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา

“...เนื้อหาที่มีในหลักสูตรทำให้เกิดความรักและผูกพันกับช้าง ไม่ลืมนิยามปัญหาท้องถิ่น...”

“...ได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น วัฒนธรรมและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวกวยที่ผู้รู้จริงๆเริ่มเหลือน้อยแล้ว ได้เรียนรู้การดูแลรักษาช้างเบื้องต้นและคชลักษณ์ของช้าง ทำให้นักเรียนได้ภาคภูมิใจว่าความรู้เหล่านี้จะได้นำไปใช้เมื่อนักเรียนเป็นมัคคุเทศน์น้อยแนะนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ...”

สรุปนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา เพราะเนื้อหาที่มีในหลักสูตรทำให้เกิดความรักและผูกพันกับช้าง ไม่ลืมนิยามปัญหาท้องถิ่นเพราะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น วัฒนธรรมและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวกวยที่ผู้รู้จริงๆเริ่มเหลือน้อยแล้ว ได้เรียนรู้การดูแลรักษาช้างเบื้องต้นและคชลักษณ์ของช้าง ทำให้นักเรียนได้ภาคภูมิใจว่าความรู้เหล่านี้จะได้นำไปใช้เมื่อนักเรียนเป็นมัคคุเทศน์น้อยแนะนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเรียงลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

5.1 ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา
2. เพื่อศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

5.2 สรุปผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา สรุปผลได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการจัดการเรียนรู้

1.1 ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการสัมภาษณ์บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น สรุป ได้ว่า ในภาพรวมทั้งครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา ในระดับมากเนื่องจากบริบทของหมู่บ้านเหมาะสม เนื้อหาเหมาะสมกับตัวผู้เรียน และการได้เรียนรู้ทฤษฎีตามหลักวิชาการ แล้วได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ฝึกปฏิบัติทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลผลผลิตของนักเรียนได้ปฏิบัติหน้าที่เป็นมักคฤหบดีน้อยได้ตอบคำถามนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ จะส่งเสริมให้นักเรียนมีรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น เพราะได้ทำหน้าที่รักษาไม่ให้วัฒนธรรมและองค์ความรู้ของท้องถิ่นนั้นสูญหายไป

1.2 ผลการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น โดยการร่วมกันศึกษาองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 วิสัยทัศน์ของโรงเรียนข้างบุญวิทยา และเนื้อหา คชศึกษา ระหว่างผู้วิจัย ครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้ข้อสรุปว่าควรจัดทำหลักสูตรฉบับร่างโดยการร่างตามองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยเรียงตามหัวข้อต่อไปนี้ความนำ วิสัยทัศน์ หลักการ จุดมุ่งหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด คาอธิบายรายวิชา จุดประสงค์การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ โครงสร้างอัตราเวลาเรียน การวัดและประเมินผลและหน่วย การเรียนรู้ และแนวทางการนำหลักสูตรไปใช้ และ แผนการจัดการเรียนรู้ มีส่วนประกอบดังนี้ คือ หัว เรื่อง สาระสำคัญ ตัวชี้วัด จุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สาระการเรียนรู้ กิจกรรม การเรียนการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล กิจกรรมเสนอแนะ บันทึกผลการจัดการเรียนรู้และข้อคิดเห็นของผู้บริหาร

1.3 การประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้

1.3.1 ผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างเรื่อง คชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน พบว่าหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่าง อยู่ในระดับความเหมาะสมมากที่สุดทั้ง 19 ข้อ แสดงว่าเป็นหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้ได้

1.3.2 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญผลการประเมินทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านสาระการเรียนรู้ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ และด้านการวัดและการประเมินผลโดยรวม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.97 อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก แสดงว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้

1.4 การปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นฉบับร่างก่อนทดลองใช้

1.4.1 แก้ไขข้อความในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ให้เพิ่มหัวข้อประเพณีชาวกว๊าน ประวัติการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวกว๊าน ประวัติการก่อของหมู่บ้านตากกลาง พิธีกรรมชาวกว๊านตั้งแต่เกิดจนตายที่มีความเกี่ยวข้องกับช้าง ช้างในพระพุทธรศาสนา

1.4.2 แก้ไขข้อความในหน่วยการเรียนรู้ที่ 5 ให้เพิ่มหัวข้อประวัติการโยกย้ายถิ่นฐานของชาวกว๊าน สถานที่สำคัญในหมู่บ้านตากกลางที่มีความสัมพันธ์ของคนและช้าง

1.4.3 ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ได้ประเมิน จัดพิมพ์เป็นหลักสูตรท้องถิ่น(ฉบับจริง)เพื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ปรากฎดังนี้

2.1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คช

ศึกษา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 ผลการวัดภาคปฏิบัติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา พบว่านักเรียนได้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นมีผลการวัดภาคปฏิบัติเฉลี่ย ร้อยละ 85 อยู่ในระดับคุณภาพดีมาก

3. การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา สรุปได้ว่า

3.1 คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ร้อยละของผลการวัดภาคปฏิบัติเฉลี่ยร้อยละ 85 ซึ่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม

3.2 ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น พบว่าทั้งนักเรียนและผู้ปกครองและนักเรียน พึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษาอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้ทั้งนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา เพราะเนื้อหาที่มีในหลักสูตรทำให้เกิดความรักและผูกพันกับช้าง ไม่ลืมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพราะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น วัฒนธรรมและพิธีกรรมดั้งเดิมของชาวกวยที่ผู้รู้จริง ๆ เริ่มเลือนน้อยแล้ว ได้เรียนรู้การดูแลรักษาช้างเบื้องต้นและคชลักษณ์ของช้าง ทำให้นักเรียนได้ภาคภูมิใจว่าความรู้เหล่านี้จะได้นำไปใช้เมื่อนักเรียนเป็นมักคุเทศน์น้อยแนะนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ

5.3 อภิปรายผล

จากการวิจัยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษาผู้วิจัยมีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สรุปได้ว่าในภาพรวมทั้งครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นักเรียน ผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความต้องการให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา เนื่องจากบริบทของหมู่บ้านเหมาะสม เนื้อหาเหมาะสมกับตัวผู้เรียน และการได้เรียนรู้วิถีตามหลักวิชาการ แล้วได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้ฝึกปฏิบัติทั้งที่โรงเรียนและที่บ้านโดยผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลผลผลิตของนักเรียน และน่าจะสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ทั้งนี้อาจเนื่องจากพื้นที่ของหมู่บ้านและโรงเรียนอยู่ในพื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของสุรินทร์ และไม่มีที่ไหนในประเทศไทยที่มีวัฒนธรรมเฉพาะเหมือนที่นี่จึงมีความพร้อมที่จะส่งเสริมให้นักเรียนไม่ลืมท้องถิ่น รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่น และนำเอาความรู้เรื่องคชศึกษาไปใช้ประกอบอาชีพในอนาคตเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและ

ชาวต่างชาติ ผลวิจัยที่พบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิชาภัทร ผะงาตุพันธ์ (2558) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่อง สุรินทร์ ถิ่น ประสาท สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการวัฒนธรรม ทั้งนี้ เนื่องจากได้รับความร่วมมืออย่างดีจาก ครูวิชาการ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมและครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการจัดทำหลักสูตรฉบับร่างและผู้วิจัยได้ทำเนื้อหาเรื่อง คชศึกษาอย่างละเอียดเพื่อร่างหลักสูตรตามองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยจัดทำหลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรท้องถิ่นได้รับการประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน อยู่ในระดับมาก ทำให้ผู้วิจัยได้หลักสูตรฉบับร่างที่เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ได้รับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 8 ท่าน อยู่ใน ระดับคุณภาพดีมาก นอกจากนี้ยังได้รับความอนุเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญให้แก้ไขข้อความบางส่วนเพื่อ เพิ่มความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่นและสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้

4. ผลการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่นและแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่า

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการวัดภาคปฏิบัติของนักเรียนอยู่ในระดับ คุณภาพดีเยี่ยม ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยได้วางแผนการจัดการกิจกรรมเรียนรู้ให้ครอบคลุมทั้ง ด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเน้นทักษะ การปฏิบัติ มีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีการวัดผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย

5.4 ข้อเสนอแนะ

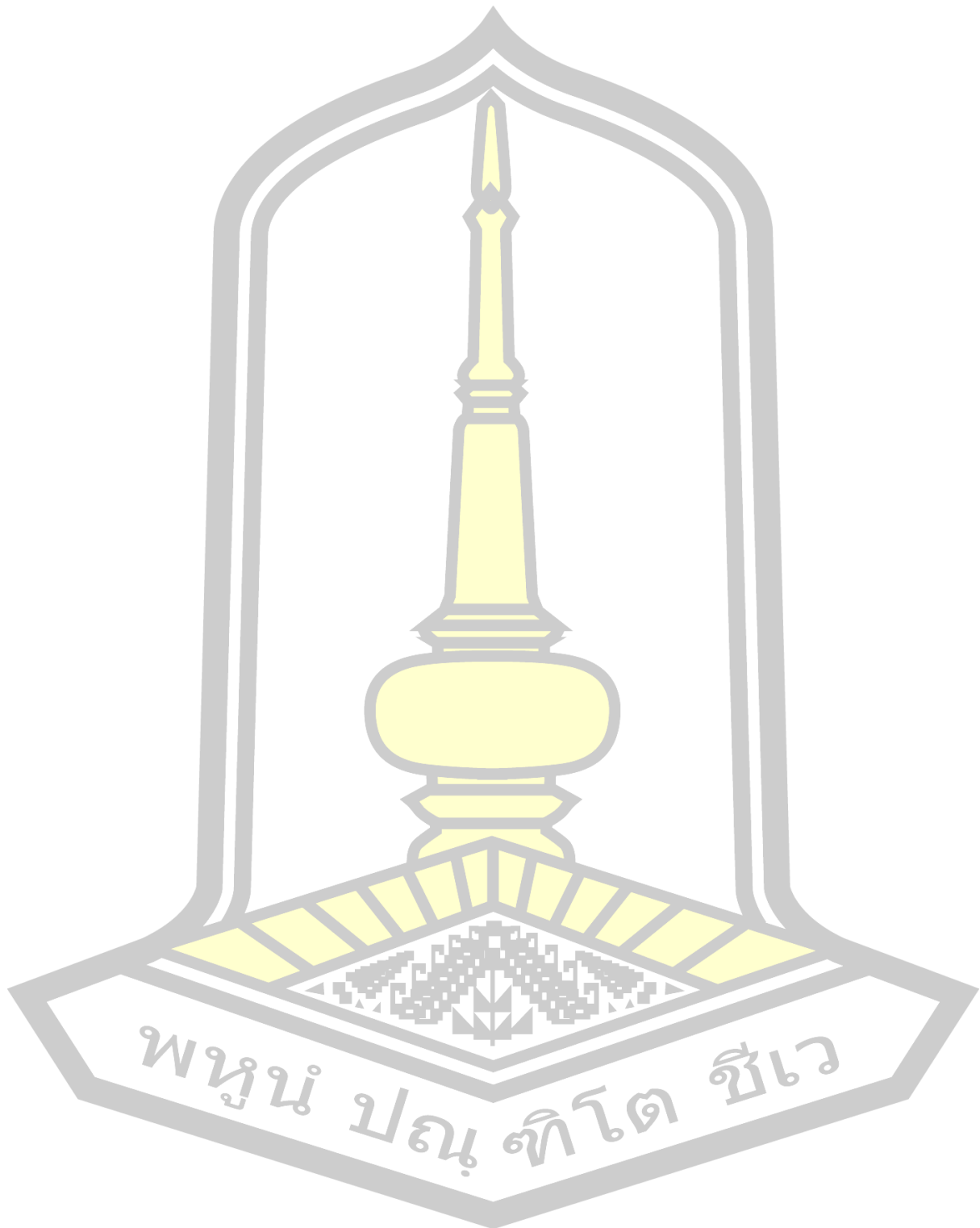
1. ข้อเสนอแนะในการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้

1.1 ครูผู้สอนที่จะนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้จะต้องเตรียมความพร้อมในด้านสื่อการเรียน การสอน วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น และในกรณีที่ต้องนำนักเรียนไปศึกษาสถานที่ประกอบการจริงควรมี การนัดหมายกับครูภูมิปัญญาท้องถิ่นให้พร้อมก่อนดำเนินการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ให้สอดคล้องกับ ความต้องการและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งมีหลักสูตรท้องถิ่นที่ควรพัฒนาและนำเข้าสู่ กระบวนการเรียนการสอนดังนี้คือหลักสูตร คชศึกษาสำหรับบุคคลทั่วไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2541). คู่มือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
- การศึกษานอกโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรมวิชาการ. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2552. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- แก้วกาญจน์ สระศรี. (2554). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่าน จับใจความและความคิดเชิงสร้างสรรค์ เรื่อง วรรณกรรมนิทานก้อม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ด้วยกิจกรรม การเรียนรู้แบบ CIRC สาขาหลักสูตรและการสอน. (กศ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม. (กศ.ม.).
- ฉันท ชาติทอง. (2550). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. นครปฐม: เพชรเกษมการพิมพ์.
- เจริญ ไวรวัจนกุล, & คณະ. (2533). วัฒนธรรมลุ่มน้ำมูล : กรณี เขมร ลาว ส่วย จังหวัดสุรินทร์ [สุรินทร์] ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์ วิทยาลัยครูสุรินทร์.
- ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. (2539). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อัสสัมชัญ.
- ชนกันันท์ ศิริโรจน์. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- ชลินัน ศาลางาม. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- ชาญชัย ยมดิษฐ์. (2548). เทคนิคและวิธีการสอนร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: หลักพิมพ์.
- ณัชชารีย์ บวรไชยอนันต์. (2555). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทาลอดช่องไทยกลุ่มสาระ การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. หลักสูตรและการ สอน(กศ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. .
- ทองชู อินทร์สำราญ. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- ธีรชัย เนตรถนอมศักดิ์, & ลัดดา ศิลาน้อย. (2544). การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- นิคม ชมภูหลง. (2542). เทคนิคและขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น(ฉบับปรับปรุง). มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- นิคม ชมภูหลง. (2545). หลักสูตรท้องถิ่น. มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์.
- นิชาภัทร ณะงาตุนันท์. (2558). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องสุรินทร์ ถิ่นประสาธ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (ค.ม.), สาขาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. .
- นุพิศ อัครพิน. (2553). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีเรื่อง ผ้าฝ้ายย้อมสีเปลือกไม้ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนธาดานารายณ์วิทยา โดยใช้การวิจัยแบบ ผสานวิธี. วิจัยทางการศึกษา (กศ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บรรจบ ศิริวัฒน์. (2554). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เรื่องประเพณีท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน บ้านโคกนาสาม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขตสุรินทร์เขต3. (ครุศาสตร์ มหาบัณฑิตสาขาหลักสูตรและการสอน), มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- บานเย็น ผายสุวรรณ. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554a). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9 ed.). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554b). ศึกษาการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากหนังสือการ วัดผลการศึกษา.
- บุญเหลือ มาเพชร. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำข้าวหลามโรงเรียนชุมแพพิทยาคม. (กศ.ม. การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,.
- ปทุมวรรณ ทูมโยมา. (2553). ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสานเปล ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี. (กศ.ม. การวิจัย การศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. .
- ปรเมศวร์ เต็นตารัมย์. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- ประภิต กลางพัฒนา. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- ประไพ ศาลางาม. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- ประมวล หอมหวล. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2540). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นอนงค์ พะนิจรัมย์. (2554). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การออกแบบผลิตภัณฑ์ผ้าพื้นเมืองกลุ่ม สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.วิทยานิพนธ์ (กศ.ม. การวิจัยการศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. .

- พนัส โพธิ์บัตติ. (2550). การพัฒนารูปแบบการสอนหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการทำไวน์ผลหม่อน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 วิทยานิพนธ์ สาขาวิจัยทางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- พรชัย อาพันธ์. (2545). การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. วารสารวิชาการ, 6(2), 11.
- พรศรี พุทธานนท์. (2550). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีผลการเรียนต่ำ โรงเรียนแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. (กศ.ม.), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาอาชีวศึกษา).
- พรสวรรค์ บุญสุข. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- พระสมุห์คำหาญ ปัญญาโร. (2560).
- พระสมุห์คำหาญ ปัญญาโร. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- พิทยารัตน์ เรื่องรัมย์. (2558). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง การปลูกผักสวนครัวไร้สารพิษ. สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2548). การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: เดอะมาสเตอร์กรุ๊ปแมเนจเม้นท์.
- ไพศาล หวังพานิช. (2536). วิธีการวิจัย. กรุงเทพฯ: งานส่งเสริมวิจัยและตารากองบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ค. ค. (2553). พื้นฐานการวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 6 ed.). กาลสินธุ์: ประสานการพิมพ์.
- มัลลิกา เจแค้น. (2553). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านข้างสุรินทร์บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. สาขาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- รุจิ ภู่อารยะ. (2545). การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตรตามแนวการปฏิรูปการศึกษา: สามัคคีสาร.
- ลินจง โพชารี. (2554). การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชนบ้านชำดามย์ ตำบลตระกาจ อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ. (ศศ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม, การจัดการการท่องเที่ยวและการโรงแรม.
- วาสนา จำปาทอง. (2560). In ชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.).
- วิชัย ประสิทธิ์วุฒิเวชช์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรสานต่อที่ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เซ็นเตอร์ดีสคัฟเวอร์รี่.
- วิชา ทรวงแสงวง. (2543). การพัฒนารูปแบบเสริมสร้างนิสัยการอ่านสำหรับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ. กรุงเทพฯ: สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2541). พฤติกรรมผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: อีวีฟิล์มและไซเทกซ์.

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. (2559a). งานประเพณีบวชนาคข้าง-บ้านตากกลาง ตำบลกระโพ อำเภอนำทม จังหวัดสุรินทร์. Retrieved 12 ธันวาคม, 2557, from <http://www.m-culture.in.th/moc_new/album/139988/งานประเพณีบวชนาคข้าง-บ้านตากกลาง-ตำบลกระโพ-อำเภอนำทม-จังหวัดสุรินทร์>

ศูนย์ข้อมูลกลางทางวัฒนธรรม. (2559b). ศูนย์ข้อมูลจังหวัดสุรินทร์ ปี 2555. Retrieved 13 กันยายน, 2557, from <<http://www.surin.go.th/surin.php>>

สงัด อุทรานันท์. (2532). พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร (พิมพ์ครั้งที่ 3 ed.). กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.

สมนึก ทองเพชร. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการเลี้ยงโคพื้นเมืองสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. (ค.ม.), สาขาวิชาหลักสูตรและการสอนมหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, เลย.

สมนึก ภัททิยธนี. (2551). การวัดผลการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 6 ed.). กทม.: ประสานการพิมพ์.

สากล รัตนพันธุ์. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการปลูกหน่อไม้ฝรั่งอินทรีย์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. (กศ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม. ปรัญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน.

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. (2542). แนวทางการพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้ภูมิปัญญาไทย เส้นทางการปฏิรูปการศึกษา กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

สุธี วรประดิษฐ์. (2552). การพัฒนาตามแนวปฏิรูปการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บุ๊คพอยท์.

สุนทรพจน์ ดำรงค์พานิช. (2554). การออกแบบการทดลอง เอกสารประกอบการสอนวิชา 0504723 ภาควิชาวิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุรัตน์ เตียวเจริญ. (2543). ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์. (กศ.ม.), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว).

อัจฉรา ชิวพันธ์. (2549). ภาษาพาสอน เรื่องน่ารู้สำหรับครูพาสอน (พิมพ์ครั้งที่ 2 ed.). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัญชลี ธรรมะวิสิกุล. (2552). การศึกษาทางไกล. กรุงเทพฯ: องค์การขนส่งสินค้าและครุภัณฑ์.

อุทุมพร จามรมาน. (2535). หลักสูตรวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เอกสารการสอนชุดการพัฒนาแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

อุมาพร หล่อสมฤดี. (2545). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรตามแนวคิดของมัลคอล์ม สคิลเบ็ก.

อุรา พิมพ์เรือง. (2552). การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้จากวัสดุในท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาขอนแก่น เขต 5 (กศ.ม.), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

เอกลักษณ์ สติพลัน. (2560). In ชิติพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ (Ed.). Elia, D., & Partrick, G. M. (1972). The Determinants of Job Satisfaction Among Beginning Librarians (Vol. 49): Library Quarterly.

Jay, G. (2009). No Child Left Behind Legislation and Its Impact On Local Curriculum Decisions, Classroom Instruction And Teacher Job Satisfaction In Downstates Illinois. from <https://books.google.co.th/books/about/No_Child_Left_Behind_Legislation_and_Its.html?id=8JlOdmlB9ucC&hl=en>

Litzenberg, C. M. (2005). An Assessment of Teachers' Views of Local Environmental Education and its Impact on their Curricula and Teaching Methodology in a Maryland Elementary School (Vol. 66): Dissertation Abstracts International.

Mark, P. (2012). Developing Curriculum for Excellence : Summary of Findings From Research Undertaken in A Scottish Local Authority. Journal of University of Stirling School of Education, 22(8), 178-195.

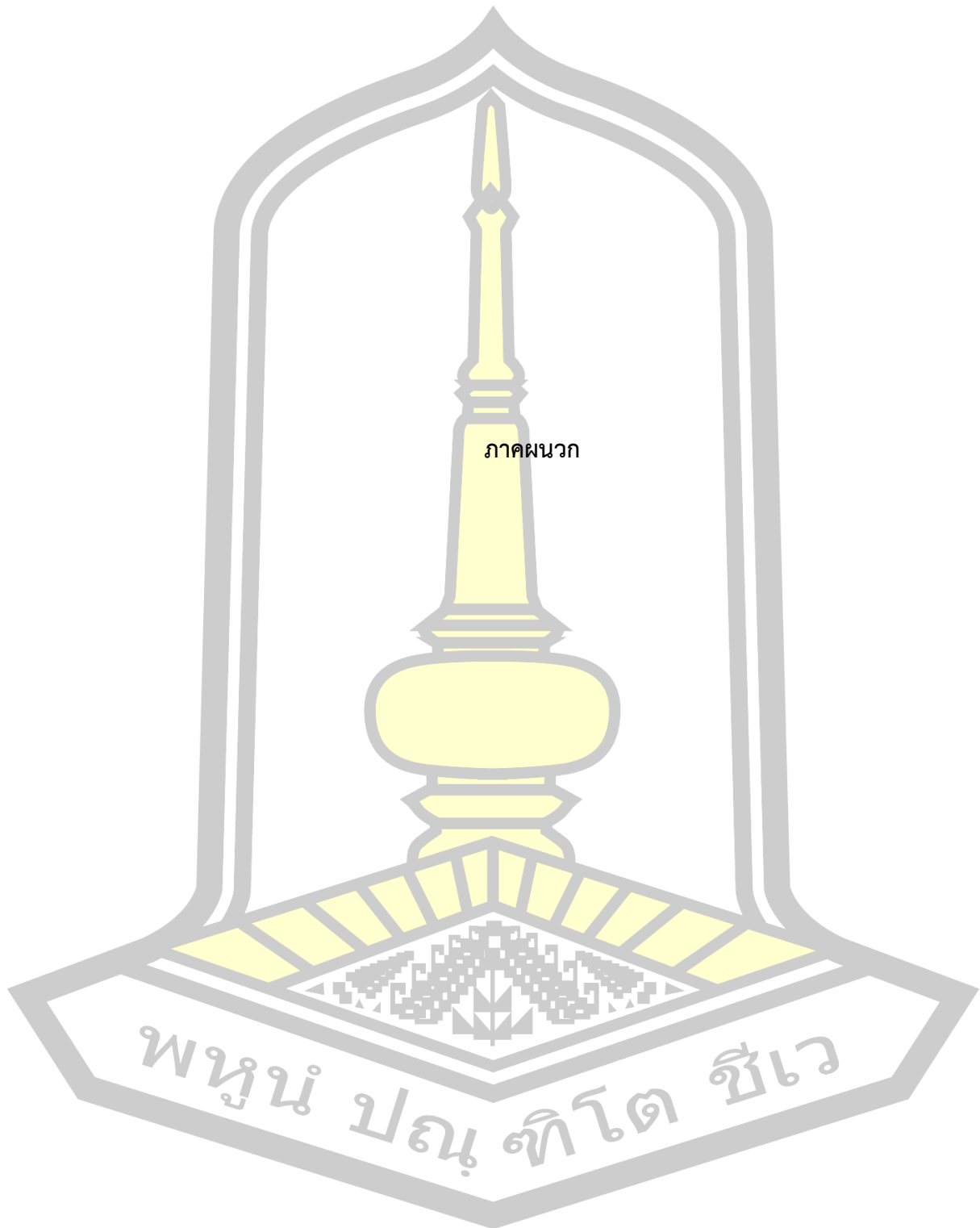
Maslow, A. H. (1970). Motivation and Personality. New York: Harper and Row.

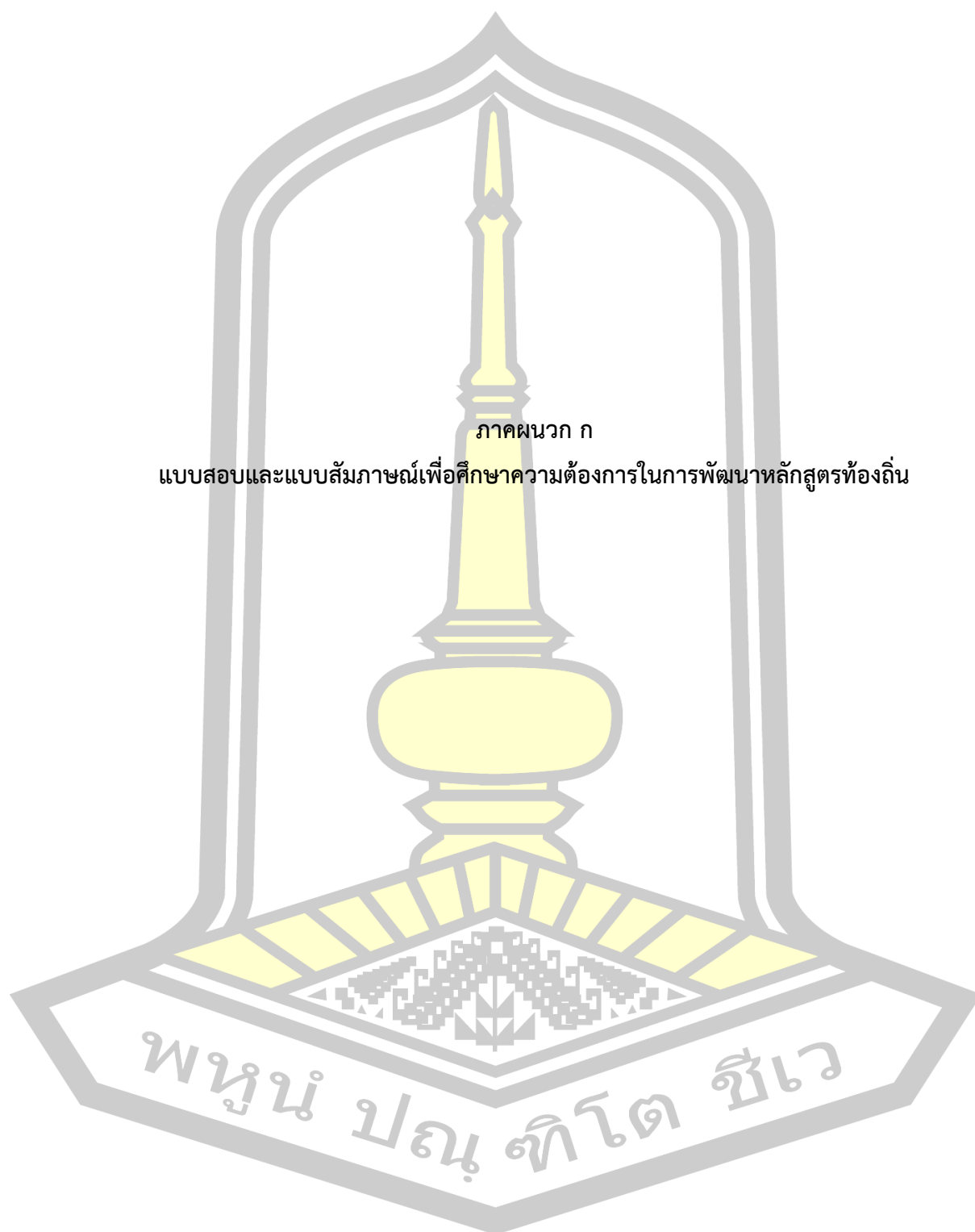
Pitts, V. M. (2007). Do Students Buy in A Study of Goal and Role Adoption by Students in Project – Based Curricula (Vol. 67): Dissertation Abstracts International.

Russell, P. (2005). Information Literacy and Education Policy : An Instrumental Case Study of the Ontario Public School Curriculum (Vol. 43): Masters Abstracts International.

Vroom, V. (1987). Management and motivation. New York: Mc Graw-Hill.

Wolman, B. B. (1973). Dictionary of Behavioral Science. Van Nor Strand: Reinhold.

ภาคผนวก ก

แบบสอบและแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

พหุบัณฑิตยาลัย

แบบสอบถามความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา
โรงเรียนข้างบุญวิทยา จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อสำรวจความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา
2. แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการวิจัยเท่านั้น การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่ผลกระทบต่อกันแต่อย่างใด และจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนต่อไป
3. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งเป็น 2 ตอนได้แก่
  - ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไป
  - ตอนที่ 2 ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

นายชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ตามความเป็นจริง

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ ต่ำกว่า 15 ปี 15-20 ปี
 21-30 ปี 30 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษาสูงสุด
 ประถมศึกษา มัธยมศึกษา
 ปริญญาตรี ปริญญาโท
 ปริญญาเอก
4. ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์
 ต่ำกว่า 5 ปี 5-10 ปี
 11-16 ปี 16 ปีขึ้นไป
5. อาชีพ
 นักเรียน เกษตรกร
 รับราชการ/พนักงานของรัฐ ค้าขาย
 ความรู้ช่าง อื่นๆ(โปรดระบุ).....

ตอนที่ 2 ความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นของท่าน เพียงระดับเดียว ตามระดับความต้องการ 5 ระดับต่อไปนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

พหุ ประถม ศึกษาศึกษา

ตาราง 13 คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วใส่เครื่องหมาย

✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นของท่าน เพียงระดับเดียว ตามระดับความต้องการ 5 ระดับต่อไปนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ที่	รายการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1	การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษาควรมีเนื้อหาสาระที่สัมพันธ์ครอบคลุม กับแหล่งเรียนรู้ในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์					
2	หลักสูตรท้องถิ่นควรนำเสนอเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ในเขตตำบลกระโพ อำเภอท่าตูมเช่น ความเป็นมา ความเชื่อ วัฒนธรรม และ					
3	ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรท้องถิ่น เข้ามามี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพผู้เรียน					
4	การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และรักท้องถิ่นของตน					
5	ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญและนำไปใช้ชีวิตจริงเช่น การแนะนำให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ					
6	หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษาควรใช้การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติและกระบวนการกลุ่ม					
7	ผู้ปกครอง ชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม ควรมีบทบาทในการร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา					

ตาราง 13 คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วใส่เครื่องหมาย

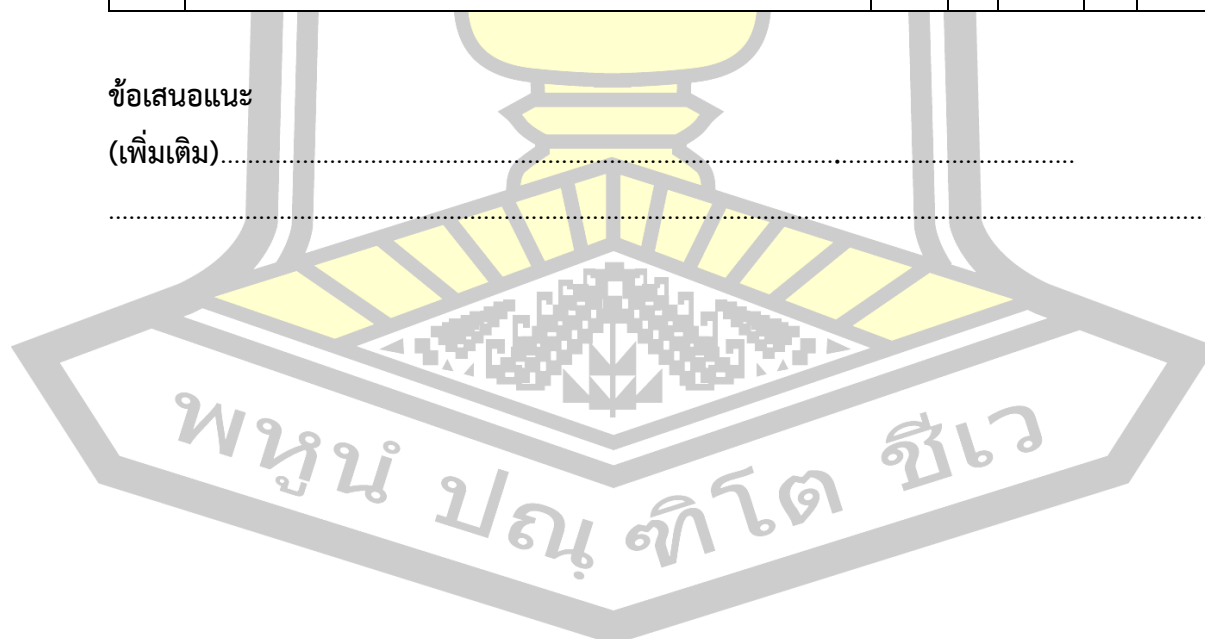
✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นของท่าน เพียงระดับเดียว ตามระดับความต้องการ 5 ระดับต่อไปนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด(ต่อ)

ที่	รายการ	ระดับความต้องการ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
8	หลักสูตรท้องถิ่นมีสาระการเรียนรู้ด้านประวัติและความเป็นมา จากอดีตจนถึงปัจจุบันที่เกี่ยวกับศึกษาภายในชุมชน					
9	หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาควรมีเวลาในการจัดการเรียน การสอนไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง					
10	การประเมินผู้เรียนควรเน้นการประเมินภาคปฏิบัติ					

ข้อเสนอแนะ

(เพิ่มเติม).....

.....

แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

1. ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์

2. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ชื่อ ..... สกุล ..... อายุ ..... ปี

สถานภาพ

( ) นักเรียน ( ) ครูกลุ่มงานวิชาการ ( ) ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

( ) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ( ) ผู้ปกครองนักเรียน ( ) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3.1 ท่านต้องการให้นักเรียนของท่านเรียนรู้วิถีชีวิตในท้องถิ่นเรื่องใดบ้าง

.....
 .....

3.2 ท่านคิดว่าการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างมีความสำคัญอย่างไรบ้าง

.....
 .....

3.3 ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้ปกครองนักเรียนควรมีบทบาทในการส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนคชศึกษาอย่างไร

.....
 .....

3.4 ท่านคิดว่าควรจัดเนื้อหาอะไรบ้างเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

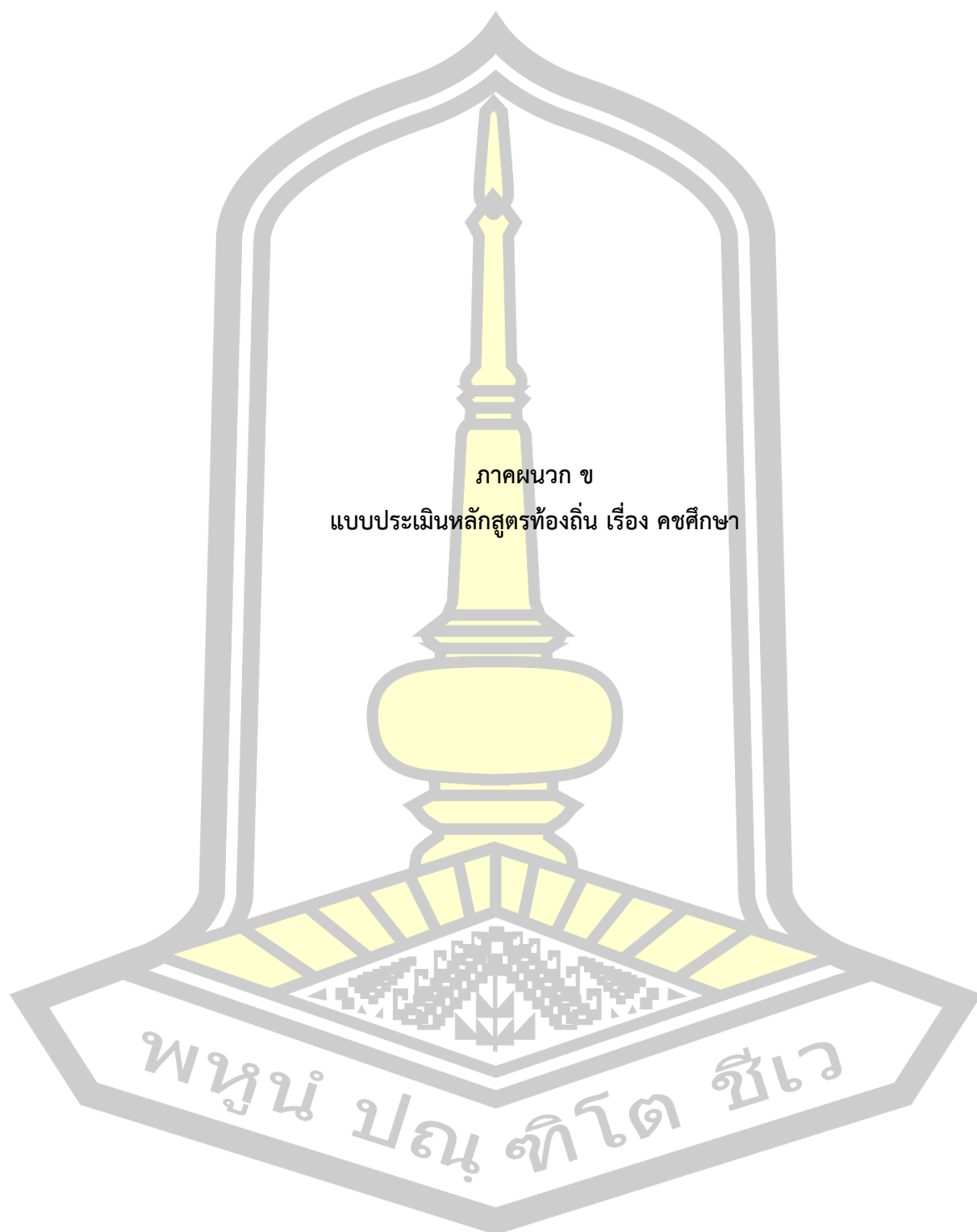
.....
 .....

3.5 ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยวิทยากรภายนอกหรือการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่

.....
 .....

3.6 ท่านคิดว่าควรจัดกิจกรรมอะไรบ้างลงในหลักสูตรคชศึกษา เพื่อให้นักเรียนได้รักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง

.....
 .....

ภาคผนวก ข
แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา
 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
 (สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมจำนวน 19 ข้อ

โปรดพิจารณารายการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา ในทุกด้าน ทุกข้อ แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยกำหนดระดับความคิดเห็น ดังนี้

- ให้ 5 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- ให้ 4 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมาก
- ให้ 3 คะแนน หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- ให้ 2 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อย
- ให้ 1 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ขอขอบพระคุณ

นายชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทัต ชีเว

ตาราง 14 คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการประเมินความเหมาะสมของ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา แล้วทำเครื่องหมาย √ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่น มีความชัดเจนเข้าใจง่าย					
2	จุดมุ่งหมายของหลักสูตรท้องถิ่นสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้					
3	โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสมกับความสามารถของ ผู้เรียน					
4	เนื้อหาที่จัดให้เรียนทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของ หลักสูตรท้องถิ่นได้					
5	แผนการสอนแสดงลำดับขั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ ชัดเจน					
6	หมู่บ้านมีผู้รอบรู้(ครูภูมิปัญญาท้องถิ่น)ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ ตามหลักสูตร					
7	สื่อการเรียนการสอนสอดคล้องกับเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่น					
8	สื่อและวัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดจัดหาได้ง่ายและเหมาะสมกับเนื้อหา					
9	สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่กำหนดเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น					

ตาราง 14 คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการประเมินความเหมาะสมของ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา แล้วทำเครื่องหมาย √ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป(ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม				
		5	4	3	2	1
10	เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานตามหลักสูตรมีเพียงพอ					
11	อัตราเวลาเรียนที่กำหนดไว้เหมาะสมกับเนื้อหา					
12	อัตราเวลาเรียนที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียน การสอน					
13	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นเน้นทักษะ กระบวนการ และผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง					
14	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นเน้นให้ผู้เรียน นำความรู้ไปใช้ประโยชน์					
15	การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับความ สามารถของ ผู้เรียน					

พหุ ประถมศึกษา

ตาราง 14 คำชี้แจง โปรดพิจารณารายการประเมินความเหมาะสมของ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง
 คชศึกษา แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน
 เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป(ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม	ข้อ ที่	รายการ ประเมิน	ระดับความ เหมาะสม	ข้อ ที่
16	การวัดผลและประเมินผลตาม หลักสูตรท้องถิ่นเน้นกระบวนการ ปฏิบัติจริง					
17	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการ สอน					
18	การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ สอดคล้องกับจุดประสงค์					
19	การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ ตามจุดประสงค์ครอบคลุมพุทธ พิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย					

ข้อเสนอแนะ

.....
 .....

(ลงชื่อ) .....

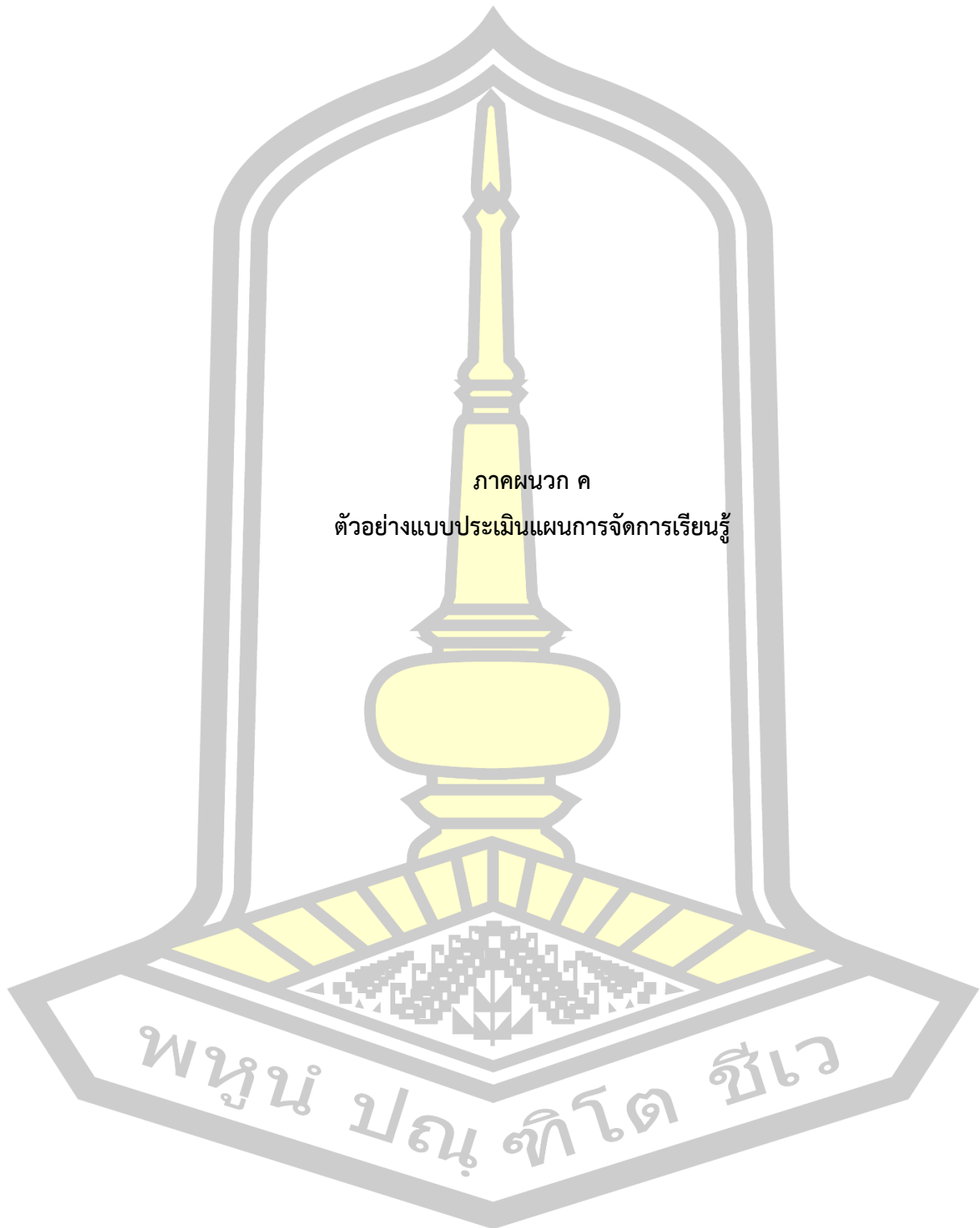
ผู้เชี่ยวชาญ

(.....)

ตำแหน่ง .....

...../...../.....

แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

(สำหรับผู้เชี่ยวชาญ)

คำชี้แจง โปรดพิจารณาคู่มือการใช้หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา ที่แนบมาโดยเฉพาะแผนการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาใน 5 ด้านคือ ด้านสาระการเรียนรู้ ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล และพิจารณาว่าแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละแผนมีความเหมาะสมหรือไม่แล้วทำเครื่องหมาย $\checkmark$ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน โดยกำหนดระดับความคิดเห็น ดังนี้

- ให้ 5 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
- ให้ 4 คะแนน หมายถึง เหมาะสมมาก
- ให้ 3 คะแนน หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
- ให้ 2 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อย
- ให้ 1 คะแนน หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ขอขอบพระคุณ

นายชิตติพัทธ์ สุขเกษมศิลป์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทัต ชิว

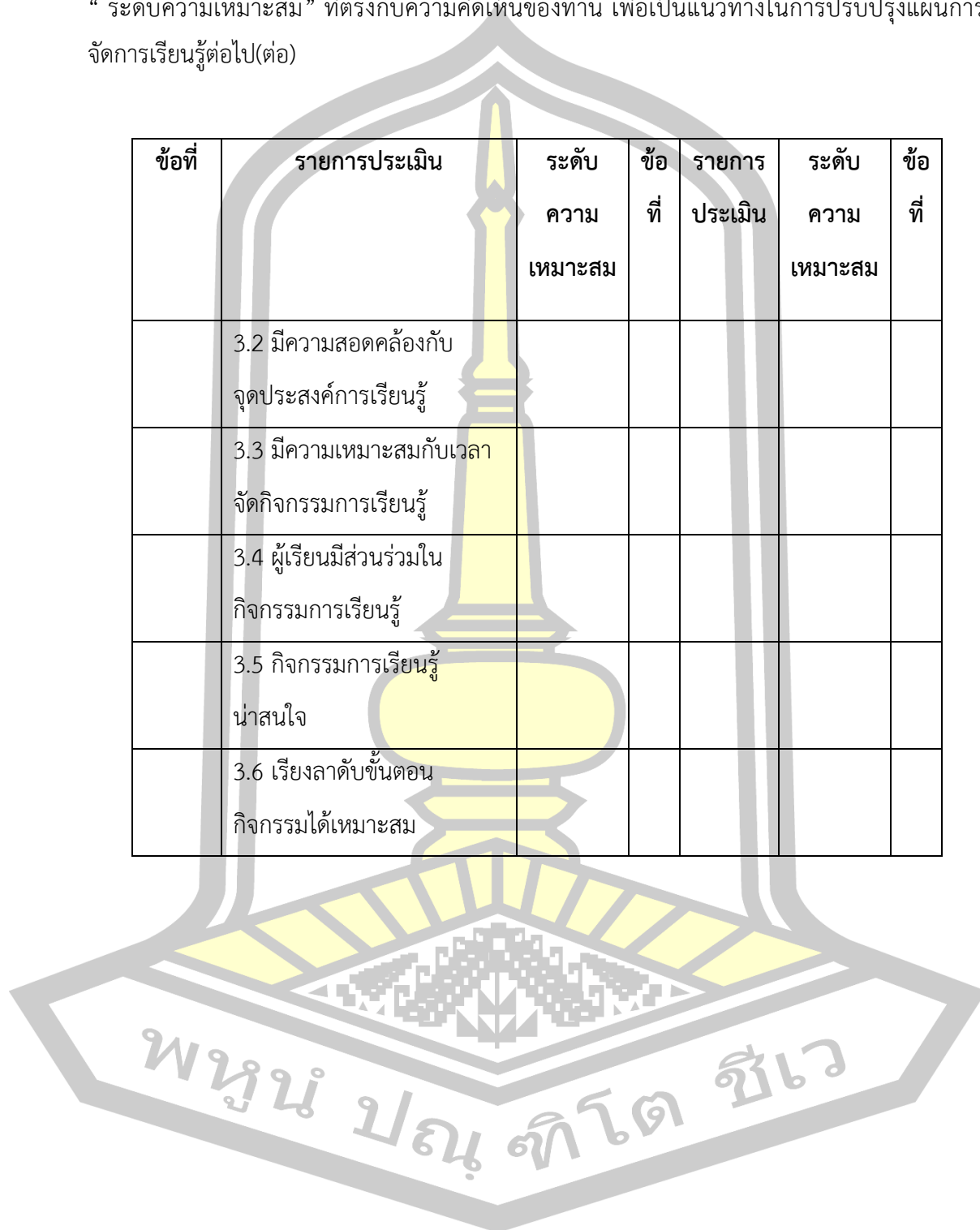
ตาราง 15 คำชี้แจง โปรดพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ แล้ว ✓ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1.	ด้านสาระการเรียนรู้					
	1.1 มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
	1.2 มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน					
	1.3 มีความถูกต้อง ชัดเจน เข้าใจง่าย					
	1.4 มีประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
	1.5 กำหนดเนื้อหาเหมาะสมกับเวลา					
2.	ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้					
	2.1 มีความสอดคล้องกับเนื้อหา					
	2.2 ข้อความชัดเจน เข้าใจง่าย					
	2.3 มีความเหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียน					
	2.4 สามารถวัดได้					
3	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
	3.1 มีความสอดคล้องกับเนื้อหา					

พหุ ประถมศึกษา

ตาราง 15 คำชี้แจง โปรดพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ แล้ว ✓ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป(ต่อ)

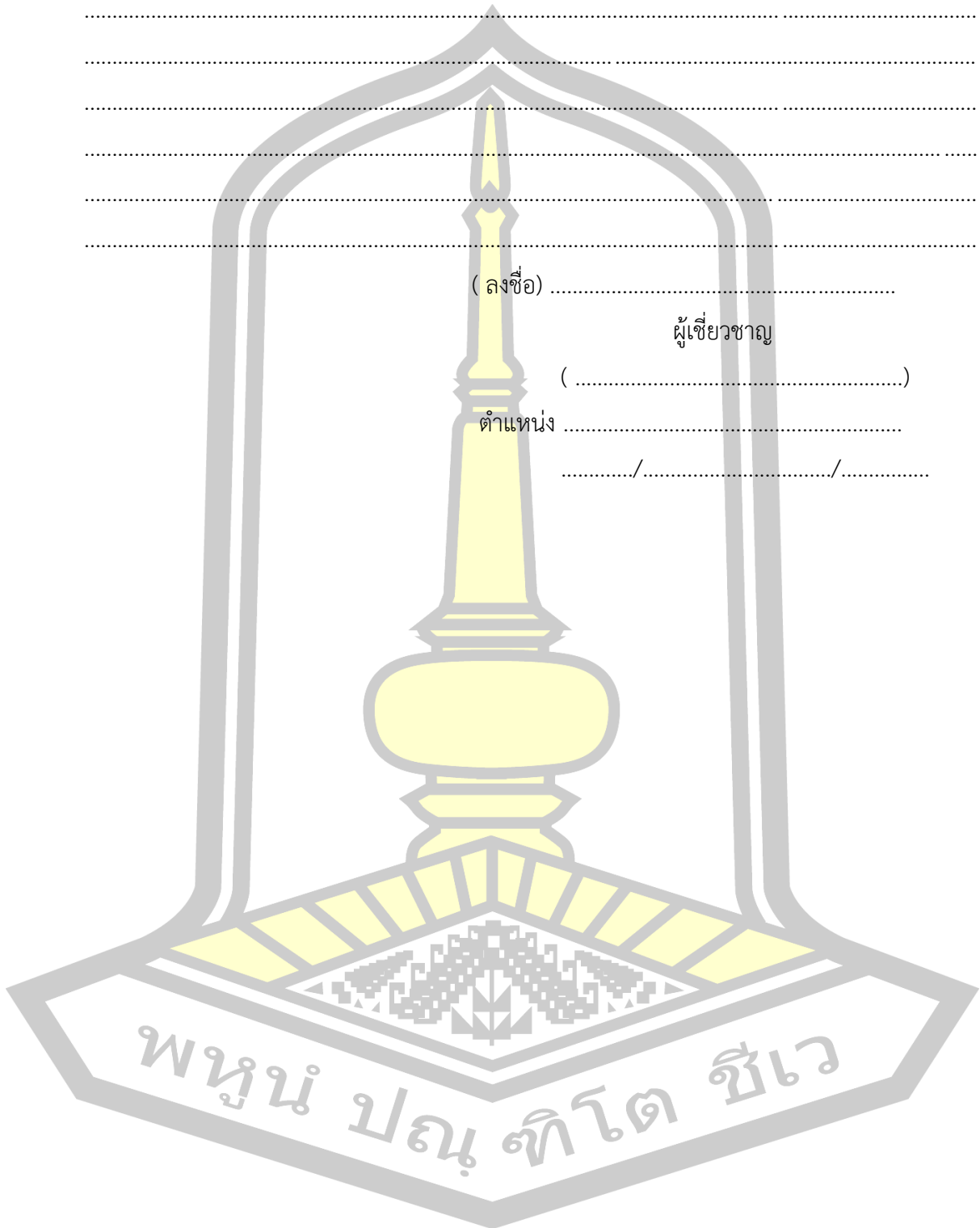
ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม	ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม	ข้อที่
	3.2 มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้					
	3.3 มีความเหมาะสมกับเวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
	3.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้					
	3.5 กิจกรรมการเรียนรู้ น่าสนใจ					
	3.6 เรียงลำดับขั้นตอนกิจกรรมได้เหมาะสม					

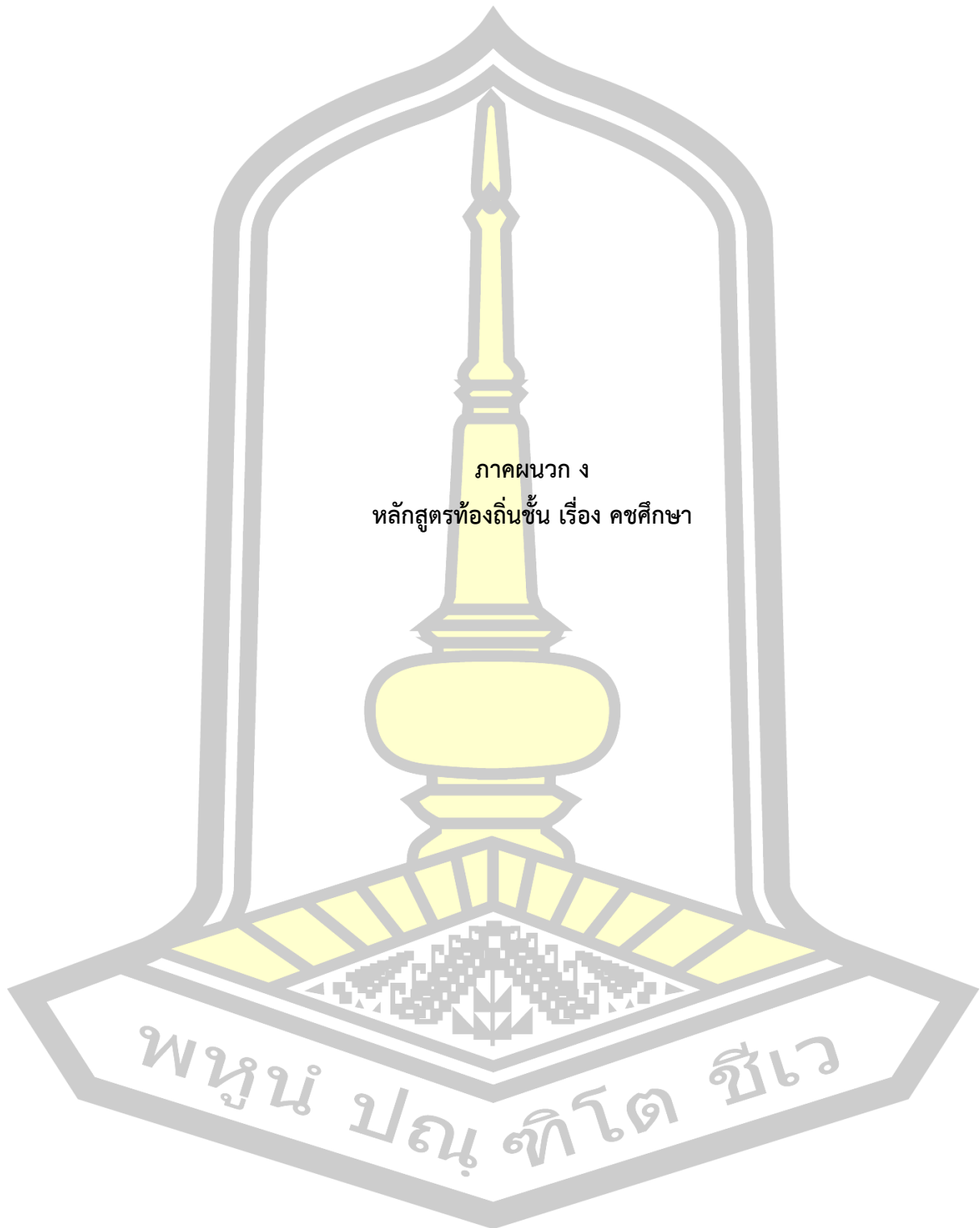

ตาราง 15 คำชี้แจง โปรดพิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ แล้ว ✓ ลงในช่อง “ระดับความเหมาะสม” ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ต่อไป(ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
4	ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้					
	4.1 มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	4.2 มีความสอดคล้องกับเนื้อหา					
	4.3 สอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน					
	4.4 ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้					
	4.5 สะดวกต่อการนำมาใช้					
5	ด้านการวัดและประเมินผล					
	5.1 ครอบคลุมจุดประสงค์การเรียนรู้					
	5.2 มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้					
	5.3 ครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัยและทักษะพิสัย					
	5.4 มีความหลากหลายเหมาะสมกับกิจกรรม					

ข้อเสนอแนะ

ภาคผนวก ง
หลักสูตรท้องถิ่นชั้น เรื่อง คชศึกษา

พหุณํ ปณฺ ทิโต ชีเว

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

นายชิตพิพัทธ์ สุขเกษมศิลป์
นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการวิจัยและประเมินผลการศึกษา
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาความนำ

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเทคโนโลยี โรงเรียน ช้างบุญวิทยา อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ เป็นหลักสูตรที่นำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน เข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาให้นักเรียน ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนรักความเป็นไทยและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาเป็นความรู้ที่มีในท้องถิ่นมานาน และไม่เหมือนที่ใดในประเทศไทย เนื่องจากโรงเรียนช้างบุญวิทยานั้นตั้งอยู่ในหมู่บ้าน ช้างซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของจังหวัดสุรินทร์ หากมาสุรินทร์ก็ต้องมาดูช้างที่มีหมู่บ้านช้างที่มี วัฒนธรรมชาวควยที่ประกอบอาชีพควยช้าง และชาวบ้านในชุมชนที่ขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับช้าง เช่น แหวนงาช้าง สร้อยคอที่ทำจากกระดูกช้าง มีนักท่องเที่ยวมากมายทั้งชาวไทยและต่างชาติ แวะเวียนมาเยี่ยมชมหมู่บ้านช้างแห่งนี้ ถ้าหากนักเรียนในชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับ คชศึกษาเป็นอย่างดี น่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและการประกอบอาชีพในอนาคตเป็นอย่างยิ่ง

วิสัยทัศน์

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งเน้นการปฏิบัติงานเป็นกระบวนการตามขั้นตอน แก้ปัญหาจากการทำงานได้ มีความรักและภาคภูมิใจในท้องถิ่นส่งเสริมความสามารถของผู้เรียน พัฒนาให้มีคุณธรรม จริยธรรม คุณลักษณะ อันพึงประสงค์ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและท้องถิ่น การจัดการเรียนรู้ยึดหลักผู้เรียนเป็นสำคัญ และพัฒนาตนเองได้

หลักการ

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีหลักการสำคัญคือ เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ เรื่องราวท้องถิ่นของตนเอง เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน กระบวนการจัดการเรียนรู้ เรียนรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและเน้นการปฏิบัติจริง ซึ่งจะเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพ สุจริต เป็นหลักสูตรที่ชุมชนมีส่วนร่วม ใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ศึกษาหาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและเกิดความรักความผูกพันในท้องถิ่นของตน

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อสืบทอดและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น
2. เพื่อให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจในตนเองและรักท้องถิ่น
3. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน มีนิสัยรักการทำงาน
4. เพื่อให้นักเรียนเห็นแนวทางในการประกอบอาชีพสุจริต
5. เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ และทักษะประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนรู้ไปใช้

ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหา การปฏิบัติงานการสื่อสาร เทคโนโลยี การเรียนรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่าง บุคคลมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมีดังนี้

1. ใฝ่เรียนรู้
2. รักความเป็นไทย
3. มุ่งมั่นในการทำงาน
4. ทำงานถูกวิธีและปลอดภัย
5. ทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข
6. มีจิตสาธารณะ

พูน ปณ ทิโต ชีเว

ตาราง 16 อัตราเวลาเรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้สถานศึกษา จัดเวลาเรียนได้ตามความเหมาะสมในแต่ละชั้นปี โดยกำหนดเวลาเรียนใน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียน ประมาณปีละ ๓,๖๐๐ ชั่วโมง หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา สังคมศึกษา ศาสนาและ วัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ซึ่งกำหนดไว้ดังนี้ อัตราเวลาเรียน ของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

หน่วยที่	เนื้อหา	ลักษณะเนื้อหา	เวลาเรียน (ชั่วโมง)
1	ศาลปะกำ” พิธีกรรมของคนกับช้าง	ทฤษฎีและปฏิบัติ	3
2	ร้อยเรื่องเมืองช้างสุรินทร์	ทฤษฎี	2
3	คชลักษณ์ในโครงสร้างของช้าง	ทฤษฎีและปฏิบัติ	3
4	ทักษะในการดูแลสุขภาพช้าง	ทฤษฎีและปฏิบัติ	3
5	วัฒนธรรมของคนกับช้าง	ทฤษฎี	3
6	การอนุรักษ์ช้าง	ทฤษฎี	3
7	ปัญหาของช้างไทยในปัจจุบัน	ทฤษฎี	3
	รวม		20

พหุ ประถมศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

สาระเพิ่มเติม

วิชา คชศึกษา

รหัสวิชา ส

๒๓๒๐๑

ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ความหมาย ที่มา ศึกษาเกี่ยวกับ ศาลปะกำพิธีกรรมของคนกับช้าง ประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญของช้างไทยและเพื่อให้เข้าใจความเป็นมาประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ช้างสุรินทร์และชาวควยการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง และ ศึกษาไปถึงการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน ความสำคัญของช้างป่าและช้างเลี้ยงรวมถึงช้างแต่ละประเภทแต่ละสายพันธุ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับช้าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช้างตลอดจนเห็นความสำคัญวรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้างในพระพุทธศาสนากลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง ตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน

คชลักษณะในโครงสร้างของช้าง ทักษะในการดูแลสุขภาพช้าง วัฒนธรรมของคนกับช้าง การอนุรักษ์ช้าง และปัญหาของช้างไทยในปัจจุบัน

ให้นักเรียนทำงานกลุ่มเกี่ยวกับศาลปะกำ” พิธีกรรมของคนกับช้าง ประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญของช้างไทยและเพื่อให้เข้าใจความเป็นมาประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ช้างสุรินทร์และชาวควยการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง และ ศึกษาไปถึงการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน ความสำคัญของช้างป่าและช้างเลี้ยงรวมถึงช้างแต่ละประเภทแต่ละสายพันธุ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับช้าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช้างตลอดจนเห็นความสำคัญวรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้างในพระพุทธศาสนากลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้างตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน คช ลักษณะในโครงสร้างของช้าง ทักษะในการดูแลสุขภาพช้าง วัฒนธรรมของคนกับช้าง การอนุรักษ์ช้าง และปัญหาของช้างไทยในปัจจุบัน

เพื่อให้มีความรู้ ความคิด ความเข้าใจ สามารถสื่อสารสิ่งที่เรียนรู้ มีความสามารถในการ ตัดสินใจ สามารถวิเคราะห์และนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต โดยยึดหลักความพอเหมาะมีจิตสาธารณะ มีจริยธรรม คุณธรรมนำความรู้ และค่านิยมที่เหมาะสม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ รวมทั้งหมด ๒๘ ผลการเรียนรู้

ผลการเรียนรู้

๑. ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ ประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์
๒. ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจ ประวัติศาสตร์และเหตุการณ์สำคัญเกี่ยวกับช้างไทย
๓. ผู้เรียนรู้จัก เข้าใจความเป็นมา ประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ ช้างสุรินทร์ และชาวกวย
๔. ผู้เรียนรู้จักลักษณะทั่วไปของช้าง
๕. ผู้เรียนเข้าใจความแตกต่างของสายพันธุ์ช้าง
๖. ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจโครงสร้างและองค์ประกอบของสายพันธุ์ช้าง
๗. ผู้เรียนรู้จักคชลักษณ์และช้างในตระกูลต่างๆ
๘. ผู้เรียนรู้จักช้างในวรรณกรรมและวรรณคดีต่างๆ
๙. ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจอารมณ์และพฤติกรรมช้าง
๑๐. ผู้เรียนรู้จักพืชของอาหารช้าง
๑๑. ผู้เรียนรู้จักโรคของช้าง
๑๒. ผู้เรียนรู้จักและวิธีการใช้สมุนไพร
๑๔. ผู้เรียนรู้จักการรักษาโรคช้าง
๑๓. ผู้เรียนรู้จักความเป็นมางานช้างสุรินทร์จากอดีตจนปัจจุบัน
๑๔. ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้าง
๑๕. ผู้เรียนเข้าใจการอยู่ร่วมกันของคนกับช้าง
๑๖. ผู้เรียนรู้จักประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง
๑๗. ผู้เรียนรู้จักพฤติกรรมและอารมณ์ของช้าง
๑๘. ผู้เรียนรู้จักภาษาถิ่นและภาษาบังคับช้าง
๑๙. ผู้เรียนสามารถผลิตอุปกรณ์ เครื่องมือในการบังคับช้าง
๒๐. ผู้เรียนเห็นคุณค่าของช้างไทยในฐานะสัตว์ประจำชาติ
๒๑. ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับช้างได้
๒๒. ผู้เรียนเห็นแนวทางในการอนุรักษ์ช้าง
๒๓. ผู้เรียนรู้จักอาชีพของช้างและควาญ

๒๔. ผู้เรียนรู้จักสภาพปัจจุบันของช้างไทย
๒๕. ผู้เรียนเห็นปัญหาของช้าง ความรู้ช้าง กับสังคม
๒๖. ผู้เรียนรู้จักกฎหมายเกี่ยวข้องกับช้าง
๒๗. ผู้เรียนเห็นปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาของช้างในปัจจุบัน
๒๘. ผู้เรียนรู้จักทิศทางในอนาคตของช้างในสังคมไทย

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. บอกความหมายของหลัก คชศึกษาได้
2. บอกประโยชน์ที่ได้รับจาก คชศึกษา
3. อธิบายความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของ คชศึกษาได้

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสำคัญที่นำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ หลักสูตรมีเป้าหมายให้พัฒนา ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมาย มาตรฐานการเรียนรู้ สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน จุดประสงค์การเรียนรู้ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ให้เกิดแก่ ผู้เรียน จึงได้กำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. หลักการเรียนรู้ให้ยึดหลักว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนสามารถเรียนรู้และ พัฒนาตนเองได้ ส่งเสริม ผู้เรียน พัฒนา เต็ม ศักยภาพ โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่าง บุคคล
2. กระบวนการเรียนรู้ ตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องการปลูกผักสวนครัวไร้สารพิษกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จัดกระบวนการเรียนรู้ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงจาก ประสบการณ์การใช้วัสดุอุปกรณ์ของจริงทั้งหมด การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม ได้รับการฝึกฝนไปพร้อมกันกับการปฏิบัติ การพัฒนาทักษะให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร เน้นกระบวนการกลุ่มเพื่อฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
3. การออกแบบการจัดการเรียนรู้ มุ่งเน้นการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้และ ประสบการณ์ตรง เป็นรูปธรรมมากที่สุด
4. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน
  - 4.1 บทบาทของผู้สอน ควรจัดให้ผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาเรื่อง คชศึกษา เชิญ วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่ผู้เรียนในบางโอกาสจัดเตรียมสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ให้ เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้สอดแทรกคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ คุณธรรม จริยธรรม และความภูมิใจในท้องถิ่นของตนในการสอนแต่ละครั้ง ซึ่งใน บางครั้งอาจจะใช้คำศัพท์ภาษาท้องถิ่นในบางเรื่องเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจตรงกับประเด็นที่ศึกษา ผู้สอน

สามารถยืดหยุ่นเวลาเรียนได้ตามความเหมาะสมของเนื้อหาที่เรียนซ่อมเสริมให้ผู้เรียนที่ไม่ผ่านผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง จัดแสดงผลงานของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานของตนเอง

4.2 บทบาทของผู้เรียน วางแผนกำหนดเป้าหมายของงาน แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ศึกษากระบวนการทำงานจากวิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น ลงมือปฏิบัติจริง หาแนวทางการแก้ปัญหา การปฏิบัติงาน ปรับปรุงการทำงานตามขั้นตอน ทักษะกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นและพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง

สื่อและแหล่งการเรียนรู้

สื่อการเรียนรู้เป็นเครื่องมือจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เข้าถึงความรู้ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด ทำให้เกิดการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนได้มาก ซึ่งเน้นวัสดุอุปกรณ์จริงในการปฏิบัติ รวมทั้งทักษะกระบวนการ คุณลักษณะตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตร โดยจัดให้มีประสิทธิภาพแหล่งเรียนรู้เป็นสถานที่ที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานที่จริง ได้เห็นกระบวนการดำเนินของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งได้ปฏิบัติกิจกรรม ณ แหล่งเรียนรู้ นั้นๆ

โครงสร้าง

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนรู้จากสภาพความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรได้จัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางประกอบอาชีพ ซึ่งมีโครงสร้างของเนื้อหาที่จัดให้ผู้เรียน ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 “ศาลปะกำ” พิธีกรรมของคนกับช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 ร้อยเรื่องเมืองช้างสุรินทร์

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 คชลักษณะในโครงสร้างของช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ทักษะในการดูแลสุขภาพช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 วัฒนธรรมของคนกับช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การอนุรักษ์ช้าง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ปัญหาของช้างไทยในปัจจุบัน

การวัดผลและประเมินผล

ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน คณะที่นำพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ตามหลักสูตรนี้คือ ร้อยละ 60 ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะกระบวนการในการปฏิบัติงาน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในการวัดผลประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ให้ผู้วิจัยผู้สอน ประเมินเมื่อสอนจบแต่ละหน่วยการเรียน ถ้าผู้เรียนไม่ผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ใด ต้องสอนซ่อม เสริมและประเมินซ้ำอีกครั้งและเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติให้เป็นกระบวนการ โดยก่อนสอนต้องแจ้ง จุดประสงค์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนทราบ ส่วนการประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนนั้น ให้ประเมินให้ ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัยและเน้นกระบวนการ ผู้เรียนจะต้องมีเวลาเรียน อย่างน้อยร้อยละ 80 ของเวลาเรียนทั้งหมด และผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้ร้อยละ 100 ของ จุดประสงค์ทั้งหมดการวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีการวัดผลประเมินผลโดยใช้เครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
2. แบบประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน
  - 2.1 แบบวัดภาคปฏิบัติ
  - 2.2 แบบประเมินพฤติกรรมการเรียน

วัตถุประสงค์ในการวัดผลและประเมินผลมี 2 ประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน
2. เพื่อตัดสินผลการเรียน

รายละเอียดของการวัดผลและประเมินผล ดังนี้

1. การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นการวัดด้านความรู้ของผู้เรียนด้วยแบบทดสอบแบบ เลือกร้อยละ 4 ตัวเลือก เกณฑ์ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน แล้วนำคะแนนที่นักเรียน ทำได้มาหาร้อยละจากสูตรดังนี้

$$P = \frac{f}{N}$$

เมื่อ P แทน ร้อยละ

f แทน ความถี่ที่ต้องการแปลงให้เป็นร้อยละ ในที่นี้คือคะแนนที่นักเรียนทำได้

N แทน จำนวนความถี่ทั้งหมด ในที่นี้คือ จำนวนคะแนนเต็มทั้งหมด

2. แบบประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียนของนักเรียน คิดคำนวณร้อยละจากคะแนนที่นักเรียนทำได้ทั้งหมด หาค่าด้วยน้ำหนักความสำคัญหรือคะแนนเต็มของทั้งหมดของข้อสอบคูณด้วยหนึ่งร้อย โดยกำหนดน้ำหนักความสำคัญหรือคะแนนเต็มในแต่ละข้อให้เป็น 3 คะแนน ซึ่งคะแนนที่นักเรียนทำได้แต่ละข้อแบ่งเกณฑ์เป็น 3 ระดับ ดังนี้

ปฏิบัติได้ดี ให้เป็น 3

ปฏิบัติพอใช้ ให้เป็น 2

ควรปรับปรุง ให้เป็น 1

การวัดผลและการคิดคะแนนระหว่างเรียน

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษาได้กำหนดให้มีการวัดระหว่างเรียน คือ ประเมินพฤติกรรม ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน การวัดภาคปฏิบัติ ทดสอบหลังเรียน โดยในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้กำหนดให้วัด ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน 2 ชิ้นงาน
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน 2 ชิ้นงาน
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน 2 ชิ้นงาน
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน 2 ชิ้นงาน
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน 2 ชิ้นงาน
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน 1 ชิ้นงาน
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ประเมินพฤติกรรมนักเรียน ประเมินชิ้นงาน/ภาระงาน 2 ชิ้นงาน

เนื้อหา

หน่วยการเรียนรู้ ที่ 1 ศาลปะกำ” พิธีกรรมของคนกับช้าง

ศาลปะกำ เป็นเสมือนเทวาลัย ที่สิ่งสถิตของวิญญาณบรรพบุรุษและผีปะกำ ตามความเชื่อของชาวกวย (กวย-ส่วย) นิยมปลูกสร้างไว้ในชุมชน คุ้มบ้าน หรือที่บ้านของทายาทฝ่ายบิดา มีลักษณะเป็นเรือนไม้คล้ายหอสูง มีเสาสี่ต้น หันหน้าไปทางทิศเหนือ ณ ตำแหน่งที่เงานบ้านไม่ตกดทับตัวศาลและเงานศาลไม่ตกดทับตัวบ้าน ศาลปะกำใช้เป็นที่เก็บรักษาหนังปะกำ และอุปกรณ์ในการคล้องช้างชาวกวย (กวย-ส่วย) เลี้ยงช้าง เชื่อว่า หากจะทำกิจการอันใด ต้องทำพิธีเช่นไหว้ (แซนฮิง) เพื่อบอกกล่าวและขอพรผีปะกำ เพื่อความเป็นสิริมงคล และเสี่ยงทายผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีพิธี ปะสะ เป็นพิธีล้างมลทินหรือล้างบาป ในกรณีผู้ประพฤติดล่ดข้อห้ามก่อนได้ถูกจับช้าง โดยครูบาจะเป็นผู้ประกอบพิธีแก่ผู้ทำผิด โดยมีเครื่องสะเดาะเคราะห์และต้องเสียเงิน

ค่าปรับ หากหมอมหรือความญทำผิดข้อละเมิดข้อใดข้อหนึ่ง จะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมในการจับช้างเป็นอันขาด เว้นเสียแต่จะได้รับการล้างมลทินแล้ว

สืบเนื่องมาจากตำนานของคนกับช้างหมู่บ้านช้างตากกลางนั้น จากเรื่องราวที่ผ่านมาชุมชนบ้านตากกลางเป็นชุมชนเดียวที่มีวิถีชีวิตของคนเลี้ยงช้างที่ใหญ่ที่สุดในโลกเพราะการเลี้ยงช้างเรามีวิถีชีวิตมาแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงและได้ตกทอดมาถึงลูกหลานจนกลายเป็นวิถีชีวิตเคียงคู่กับวัฒนธรรมของชาวกวยและได้มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนเลี้ยงช้างเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของบ้านตากกลาง ชาวบ้านก็ต่างช่วยกันสืบสานตำนานวิถีชีวิตของคนกับช้างไม่ว่าจะเป็นในส่วนของการเลี้ยงช้าง แต่ก่อนที่จะได้ช้างมาเลี้ยงนั้นชาวกวยต้องออกไปจับช้างป่า หรือการคล้องช้าง แต่การคล้องช้างในสมัยโบราณก่อนออกไปคล้องช้างต้องมีการประกอบพิธีกรรมการเช่นผีปะกำเพราะผีปะกำเป็นตำนาน เรื่องราว ที่ศักดิ์สิทธิ์ควบคุมกับวัฒนธรรมชาวกวยมาอย่างช้านาน

หน่วยการเรียนรู้ ที่ 2 ร้อยเรื่องเมืองช้างสุรินทร์

ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ความหมาย ที่มา ประวัติศาสตร์ของช้างสมัยดึกดำบรรพ์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญของช้างไทยและเพื่อให้เข้าใจความเป็นมาประวัติศาสตร์ของเมืองสุรินทร์ช้างสุรินทร์และชาวกวยการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง และ ศึกษาไปถึงการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน ความสำคัญของช้างป่าและช้างเลี้ยงรวมถึงช้างแต่ละประเภทแต่ละสายพันธุ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับช้าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช้างตลอดจนเห็นความสำคัญ วรรณคดีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับช้างในพระพุทธศาสนาเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช้าง ตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน

ประเพณี ๑๒ เดือน แบบชาวกวย

(1). ประเพณีงานบุญเดือนอ้าย หรืองานบุญปริวาสกรรม ชาวนากำลังเก็บเกี่ยวขนข้าวฟ่อนหรือข้าวมัดเข้าลาน พระสงฆ์หมู่ใหญ่แสวงหาหลักธรรมคำสั่งสอนจากครูบาอาจารย์ตามสำนักต่างๆที่หมุนเวียนกันจัดอากาศไม่ร้อนพิษพันธุญาหารทางธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ได้ทำบุญเลี้ยงพระสงฆ์หมู่ใหญ่ ตลอดทั้งอุบาสกอุบาสิกาประชาชนผู้ใฝ่ธรรมทั้งหลายในงานนี้ด้วย แม้กระทั่งฟางข้าวเศษสิ่งเหลือใช้ก็พากันนำมาทำเป็นอาสนะปูนึ่งฟังกการอบรมบรรยายธรรมก็มีภูฐานจากครูบาอาจารย์หรือผู้รู้ทั้งหลาย ทำเป็นที่นอน จะเป็นกุสलयัง เช่นเดียวกับโสถถียะพราหมณ์ได้นำเอาหญ้าคามาดวย เจ้าชายสิทธัตถะที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ พระองค์ได้อธิฐานจิตว่าหากพระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าขอให้หญ้าคากองนี้กลายเป็นรัตนะบัลลังก์เป็นเหตุให้พญามารพร้อมเสนามาแย่งชิงเอารัตนะบัลลังก์จากเจ้าชายสิทธัตถะอ้างว่าเป็นของตน เพราะไม่ต้องการให้เจ้าชายสิทธัตถะตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้พ้นจากบ่วงแห่งมาร เป็นเหตุให้เจ้าชาย

สิทธิ์ณะอ่างเอาแม่พระธรณี ขึ้นมาเป็นสักขีพยานในผลแห่งทาน ที่พระองค์เคยบำเพ็ญทานบารมี ที่ผ่านมาแล้ว แม่พระธรณีจึงบิดผมให้มิน้ำไหลออกมาท่วมพตเอา พวกมาร ช้างคิริเมซลของพยามาร ตั้งตัวไม่ติด ยืนไม่อยู่จึงยอมแพ้ และได้ตรัสรู้เป็นพระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าในวันวิสาขะเพ็ญเดือน 6 ที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์พุทธคยามาตราบเท่าทุกวันนี้ และที่พัทลุงปาอาเจียงแห่งนี้ก็ได้กำหนดเอา ช่วงวันที่ 3 -13 มกราคม ประจำปี

(2). **ประเพณีงานบุญกุมข้าว** หรืองานบุญพูนลาน เป็นงานบุญที่ทุกคนต้องการ ตอบแทนคุณของแม่โพสพ แม่พระธรณีพระภูมิเจ้าที่ผู้ดูแลรักษาทุ่งไร่ทุ่งนา บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา ทวด ที่ท่านได้ทิ้งไร่นาไว้ให้ลูกหลานได้ทำกินได้รับอานิสงส์อย่างเท่าเทียมกัน ดังนี้

1. เมื่อนวดข้าวเสร็จแล้ว ให้หาถังมาตวงข้าวในลานให้ทราบจำนวนอย่าง เปิดเผย ไม่ปิดบัง เช่น 36 ถังต่อหนึ่งเกวียน สมมุติว่าถ้าปีนี้ได้ข้าว 10 เกวียนก็ให้เย็บกระทงใบไม้ 15-20 กระทง แล้วเอาเมล็ดข้าวสับปนกับเมล็ดข้าวที่สมบูรณ์ใส่กระทงให้เต็มพร้อมบอกจำนวนข้าวที่ได้จริงในปีให้ พระภูมิเจ้าที่ที่ได้รับทราบ นำดอกไม้ธูปเทียน อาหารการกิน พร้อมกล่าวคำว่าปีนี้ ลูกหลานทำนาได้ข้าว 10 เกวียน แบ่งปันให้พระแม่ธรณี พระภูมิเจ้าที่ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย บริเวณนี้จำนวน 20 - 30 เกวียน แล้วแต่จะพูด ขอให้เป็นมงคลกับตนเอง และบุคคลอื่นตลอดทั้ง สิ่งสาราสัตว์ที่ได้ร่วมทำนา ปีหน้าให้ได้มากกว่านี้จะได้สร้างบ้านหลังใหญ่ แต่งงานให้ลูกชาย ลูกสาว หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติ (กรณีมีผู้เสียชีวิตยังไม่ได้ทำบุญ)

2. ตักเมล็ดข้าว ที่สมบูรณ์ประมาณ หนึ่งถ้วยหรือหนึ่งกำมือไปหว่านลงในแปลงนา ทั้ง 4 มุม พร้อมบอกจำนวนข้าวที่ได้จริงให้สถานที่ได้รับทราบด้วย หากจะสงเคราะห์ผู้ใดก็สุดแท้แต่ ประสงค์นั้น เถิด หมายถึง นก หนู ไก่ป่า มาคุ้ยเขี่ย จับแมลงที่เป็นเพลี้ย หนอน ตั๊กแตน ศัตรูพืชตาม กอซังข้าวมากินเป็นอาหารโดยมิต้องใช้อาหารปราบศัตรูพืชอย่างปัจจุบัน เมื่อยาปราบศัตรูถูกน้ำค้างก็จะ เกิดปฏิกิริยาทางเคมี คนมีแผลเดินผ่านมาก็หมายถึงชีวิตที่เรียกว่า โรครีหนู)

3. แบ่งปันส่วนหนึ่งทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับแม่โพสพ แม่พระธรณี พระภูมิเจ้าที่ บิดา-มารดาที่ล่วงลับไปแล้วให้ได้รับส่วนกุศลอย่างทั่วถึง ที่ท่านได้สละที่นาไว้ให้ทำกิน อีกส่วนหนึ่งก็ ผึ่งไว้กับพระพุทธรูปตามกำลังศรัทธา หมายถึงการนำข้าวเปลือกไปถวายวัด

4. แบ่งปันส่วนหนึ่งให้กับบิดามารดาที่ยังมีชีวิตอยู่และแก่ชราอาจเดินทางมาถึงที่นา หรือไม่ถึงก็แล้วแต่ พร้อมบอกจำนวนข้าวที่ได้จริงให้ท่านได้รับทราบด้วย

5. ส่วนที่เหลือแบ่งให้ลูกหลานเก็บไว้กิน (กรณีเขยทำนาร่วมกันหลายคน) ให้เก็บไว้ในยุ้งฉางก่อน ถึงเดือน ๓ จึงอนุญาตให้ตักออกมาตำหุงรับประทานได้

6. หลังจากนั้นทำพิธีบายศรีสู่ขวัญอันเชิญแม่โพสพ ถวายภัตตาหารแต่พระสงฆ์ ผู้คนที่มาร่วมงานประพรมน้ำพระพุทธรูปต้นอุ้มทนา เป็นเสร็จพิธี (ข้อย่อยนี้ไม่น่าจะเหลือแล้ว)

ขณะนอนอยู่บริเวณลานข้าวจะมีทั้งวัว ควาย ช้าง เป็ด ไก่ แล้วแต่เจ้าของนาจะพึงมีมา ผูกมัดไว้บริเวณนา หรือลานข้าว ตั้งแต่เริ่มขนข้าวเข้าลานโดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เกิดความอบอุ่นขณะอยู่ร่วมกัน และสัตว์เหล่านั้นก็ถ่ายมูล ปัสสาวะ ออกมาเป็นปุ๋ย
2. ได้น้ำหมักชีวภาพจากการล้างถ้วยล้างจานหรือน้ำต้มผัก กุ้ง หอย ปู ปลา จากอาหาร ประกอบอาหาร เศษสิ่งที่เหลือใช้ ลงในพื้นที่อย่างน้อย 1 – 2 เดือน เป็นปุ๋ยชีวภาพได้อย่างดี

ดังนั้นข้าวเปลือกจึงเป็นเรื่องที่เปิดเผย ไม่มีความลับต่อกันไม่ว่ากรณีใดๆ แต่ก็ก็เป็นสิ่งที่น่าเสียดายวัฒนธรรมอันดีงามเก่าแก่ทั้งหลายเหล่านี้ได้สูญหายไปจากท้องถิ่นไปแล้วอย่างน่าเสียดาย และกำลังเตรียมตัวจะสูญหายไปจากท้องถิ่นผู้เป็นชาวนาเกษตรกรโดยชาติโดยกำเนิดอันใกล้นี้อีกจำนวนมาก ใครบ้างจะคิดถึงเรื่องนี้บ้าง แล้วลูกหลานผู้เกิดใหม่จะรู้ว่าอะไรเป็นอะไร และคิดตอบแทนได้อย่างไร หากพวกเราที่พอเกิดทันและเคยได้เห็นวัฒนธรรมอันเก่าแก่ที่ดีงามเหล่านั้นมาแล้ว และคิดฟื้นฟูขึ้นมาใหม่อีกครั้ง “ เรียกว่าลูกหลานชาวนาผู้กตัญญูรู้คุณ โดยเฉพาะลูกหลานคนรุ่นใหม่ เติบโตในโรงเรียนเพื่อเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมกลับมาทำนาไม่เป็น อะไรจะเกิดขึ้นขณะเดียวกันคนไทยซื้อเหล็กคนแจ็กซื้อดินอะไรจะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้นี้ให้พิจารณาเอาเอง

(3). ประเพณีงานบุญข้าวจี หรือก่อเจดีย์ข้าวเปลือกช่วงเดือน ๓ เป็นการแสดงออก ภายใต้อิทธิพลอันสูงสุดโดยการยกเอาบุญข้าวจีในเรื่อง “นางพุดผกาสี” กับประเพณีงานบุญก่อเจดีย์ ข้าวเปลือก ก่อนจะเปิดยุ้ง ฉาง ตักข้าวเปลือกออกมาตักกินรอกันได้ถึงเดือน 3 ได้ทำบุญครั้งใหญ่ร่วมกัน ทั้งหมู่บ้านก่อน คืองานบุญก่อเจดีย์ข้าวเปลือก บุญข้าวจี มีวัตถุประสงค์ ให้ประชาชนได้พึ่งเทศน์ในเรื่องบุญข้าวจี หรืองานบุญก่อเจดีย์ข้าวเปลือก หรืออาจเป็นเรื่องอาถรรพณ์ 1 กัณฑ์ หรือเทศน์ปุจฉา วิสัชนาถามตอบ 2 - 3 ธรรมมาส สลับกันไปแต่ละปี เป็นการตอบแทนแม่โพสพและนำมาอบรมสิ่ง สอนให้ลูกหลานและทุกคนที่มาร่วมงาน ดังนี้

1. อย่าขายพืชผลทางการเกษตร ขณะยังอยู่ในไร่ ในนา เช่น ข้าว มัน ปอ ฯลฯ แม่พร โปสพ แม่พระธรณี จะสาปแช่ง สุดท้ายก็คือจะรักษาผืนแผ่นดินเอาไว้ไม่ได้
2. อย่าขายกุ้ง หอย ปู ปลา ขณะยังอยู่ในสระในหนองจะอดอยากหาไม่พอกิน
3. อย่าขายช้าง วัว ควาย ขณะยังอยู่ในทุ่งนา ป่าเขาลำเนาไพร ของรักษา จะสาปแช่ง เมื่อรู้ภายหลัง สุดท้ายทรัพย์สมบัติเหล่านั้นจะหมดไป รักษาเอาไว้ไม่ได้
4. อย่าขายช้าง วัว ควาย ขณะยังอยู่ในท้อง แม้จะมี 100 ตัว 1,000 ตัว ก็หมด อย่า กระทำเป็นอันขาด

เมื่อเสร็จพิธีแล้วตอนเย็นก็มีการเจริญพระพุทธมนต์และทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ร่วมกัน ตลอดทั้งบอกถึงวัตถุประสงค์และคำอธิษฐานจิตของแม่โพสพ ดังนี้

1. แบ่งปันส่วนหนึ่งให้เป็นทานกับบุคคลอนาถาเช่นคนกำพร้าขาดที่พึ่ง
2. แบ่งปันส่วนหนึ่งให้กับคนแก่ชราที่ลูกหลานทอดทิ้งช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

3. แบ่งปันส่วนหนึ่งให้เป็นทานกับคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ บุคคล ๓ ประเภทนี้ ให้ฟรีแต่มีข้อแม้ว่าจะต้องเก็บไว้ในยุ้งฉางไว้ที่ใดที่หนึ่งเรียกว่าธนาคารข้าว

4. แบ่งปันส่วนหนึ่งให้กับบุคคลที่เพิ่งแต่งงานใหม่ยังตั้งตัวไม่ได้

5. แบ่งปันส่วนหนึ่งให้กับบุคคลที่ย้ายถิ่นฐานมาใหม่ตั้งตัวยังไม่ได้ บุคคล 2 ประเภทนี้ อาจให้กู้ยืมหรืออย่างใดอย่างหนึ่งก็สุดแท้แต่จะพิจารณาร่วมกัน ธนาคารข้าวจะช่วยเหลือเฉพาะบุคคลที่มีศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม เท่านั้น

6. ที่เหลือให้ใช้ค่านำไปแปรสภาพเป็นอิฐ หิน ปูน ทราย เหล็ก หรือวัสดุอุปกรณ์ มาก่อสร้างถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา ห้ามใช้ค่านำไปขาย เพราะแม่โพสพเกิดมาเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ สัตว์ เท่านั้น มิได้เกิดมาเพื่อขาย หรือเป็นสินค้าแต่อย่างใด

อุปกรณ์ที่นำมาประกอบพิธีบัยศรีสู่ขวัญข้าว

1. รวมข้าวกองให้สูงคล้ายเป็นรูปเจดีย์ เรียกว่าเจดีย์ข้าวเปลือก หรือกุมข้าวเปลือก
2. นำผลไม้ นานาชนิดที่พอหาได้ในท้องถิ่นมากองรวมกันรอบเจดีย์ข้าวเปลือก เพราะผลไม้ก็คือเนื้อหนึ่งหรือส่วนหนึ่งของแม่โพสพ เมื่อเสร็จพิธีแล้วอนุญาตให้นำกลับบ้านได้ เพราะสิ่งใดก็ตามเมื่อได้ผ่านพิธีกรรมแล้ว ถือว่าเป็นมงคล จะเก็บไว้ในที่สูง หรือให้ลูกหลานกิน ถือว่าเป็นยา

3. ขันหมากเบ็งหนึ่งชุด หรือหนึ่งคู่

4. เสื้อผ้าอาภรณ์เครื่องแต่งกายของสตรีครบชุดที่มีค่ามากที่สุด และสวยที่สุด มี กระจก หวี แหวน ครีมน้ำอบ น้ำหอม สร้อยคอทองคำ ฯลฯ ใส่พานมารวมกัน ณ บริเวณกองเจดีย์ข้าวเปลือก

5. ใบบัว ใบคูณ ใบขนุน ใบยอ หญ้าคา มัดเป็นเครื่องประพรหมน้ำพระพุทธมนต์

6. กีบข้าวหนึ่งสำรับ ไว้เลี้ยงสรรพสิ่งที่เรามองไม่เห็น

7. บาตร หรือขันใส่น้ำประพรหมน้ำพระพุทธมนต์

8. บาตร หรือพาน สำหรับใส่ปัจจัยไทยธรรมให้คนบูชาข้าวเปลือกกลับบ้าน หมายถึง เหตุ, มีสุภาภิตบทหนึ่งที่คนโบราณเคยได้กล่าวไว้เป็นคติธรรมคำสอนลูกหลานว่า

ข้าวจะหนึนน้ำ ปลาจะหนึนน้ำ สงครามจะเกิดกลางเมือง เศรษฐกิจจะฝืดเคือง บ้านเมืองจะล่มสลาย ชาวประชาจะวุ่นวาย โลกจะพิเนาศ หากศีลธรรมไม่กลับมา หมายถึง เพราะผู้คนขาด ศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม ณ ลูกหลาน เอย

ซึ่งมาตรงกับคำว่า ไทยซื้อเหล็ก แจ็กซื้อดิน แล้วอีกไม่นานลูกหลานไทยจะสิ้นแผ่นดินอยู่ ให้พากันรักษาเอาไว้เถิด หากไม่จำเป็นจริงๆอย่าได้นำเอาโฉนดที่ดินไปจำนองจองจำเป็นอันขาด หรือมีอีกคำหนึ่งว่า โจรปล้น 10 ครั้งก็ยังมีบ้าน ที่ดิน ให้ได้อยู่อาศัย ไฟไหม้ ๑๐ ครั้งก็ยังมีแผ่นดินให้ได้อยู่อาศัย แต่ถ้าลูกหลานติดอบายมุขแล้ว มีอะไรๆ เท่าไรก็ไม่มีเหลือ

ทุกคัมภีร์ได้กล่าวไว้เหมือนกันว่าหากผู้ใดลักขโมยข้าวเปลือกของผู้อื่นจะหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้องไม่พอกินตลอดทุกภพชาติไม่ว่าจะเกิดเป็นมนุษย์หรือสัตว์เดรัจฉานประเภทใดก็ตามจะหาไม่พอกิน นี่คือนิสัยที่มนุษย์โบราณกลัวมากที่สุด เช่นเกิดเป็นมนุษย์ สัตว์ ทุกชนิดจะ ผอมโซ ฯลฯ เป็นต้น

พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวเปลือกแบบชาวกายโบราณ

เรื่องราวเกษตรกรรมทำไร่ ทำนา หรือเรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องด้วยข้าวเปลือก และพิธีกรรมการแต่งงาน (หรือพิธีชดเต) แบบชาวกายเลี้ยงช้าง หรือพิธีแกลมุดมัด เป็นเรื่องใกล้ตัว ที่นับวันจะค่อยๆ เจือจางลงและหายไปตามกาลเวลา ที่คนรุ่นใหม่ไม่ค่อยจะให้ความสำคัญมากนักแล้ว ในขณะที่เดียวกันก็หันไปสนใจวัฒนธรรมสมัยใหม่แทน ก็เท่ากับมาทำลายวัฒนธรรมอันเก่าแก่ในภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของตนโดยไม่รู้ตัว

ข้าวเปลือกหรือแม่โพสพ จะมีกล่าวไว้ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คัมภีร์พราหมณ์ (ฮินดู) และคติความเชื่อโบราณที่เป็นตำนาน แม้จะผูกเรื่องราวที่แตกต่างกันออกไปบ้างก็เป็นเพียงในส่วนปลีกย่อยและรายละเอียดของบางบทบางตอนเท่านั้นแต่สุดท้ายก็เพื่อส่งเสริมให้คนเคารพธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่อยู่ล้อมรอบใกล้ตัวเราให้เข้ามามีบทบาทหรือมีส่วนเกี่ยวข้อง ในระบบพึ่งพาและผูกพันกับธรรมชาติ ถ้อยทีถ้อยอาศัย มีสำมาคารวะทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้และทั้งนั้นก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ หรือความขลังของพิธีกรรมนั่นเอง เป็นการตอบแทนสตรีเพศนางหนึ่งที่ยอมเสียสละเรือนร่างของตนมุ่งบำเพ็ญทานบารมีสูงสุด เพื่ออุทิศตนให้กับทุกสรรพชีวิต ได้มีอาหารเลี้ยงตนตลอดชีพต่อจากน้ำนมของมารดาแม้กระทั่งพระสงฆ์ก่อนลงมือขบฉันก็ให้แต่งกายนุ่งห่มคลุมให้เรียบร้อยแล้วใช้คำพิจารณาว่า “ ปะฏิสังขาโยนิโส ปินชะปาตัง ปะฏิเสวามิ ฯลฯ เป็นการแสดงความเคารพก่อน ส่วนคนธรรมดาทั่วไปก็ให้แต่งกายให้เรียบร้อยแล้วนั่งให้เรียบร้อยล้อมวงรับประทานพร้อมหน้ากันทั้งครอบครัวพร้อมทั้งยกมือไหว้เป็นการขอขมาลาโทษแสดงความเคารพก่อนรับประทานทุกครั้งเช่นกันหากบุคคลใดนั่งรับประทานเป็นแบบอื่นถือว่าไม่เคารพจะเป็นบาป ที่สำคัญหากบุคคลใดบุคคลหนึ่งชอบแยกตัวออกไปรับประทานอาหารนอกบ้านบ่อยๆ แสดงว่าบุคคลนั้นหรือครอบครัวนั้นกำลังจะมีปัญหา คนโบราณจะถือมาก

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้รับรองไว้ว่า นัตถิ ธัญญัง สมัง เปมัง แปลว่า ทรัพย์ ของขลัง ยา หรือวัตถุมงคลอื่นใดก็สู้ข้าวเปลือกไม่ได้ แม้ทางการแพทย์ก็กล่าวรับรองไว้เช่นกันว่า หยูปยา ไตฺยโนโลกิโนนฺตีไชฺยบํบํรักษาคนเจ็บไข้ ได้ป่วย ของสรรพสิ่งทั้งมวลก็สู้ข้าวไม่ได้เช่นกัน หากข้าวช่วยไม่ได้แล้วก็แสดงว่าสรรพสิ่งเหล่านั้นก็เลี้ยงไม่โต ซึ่งก็หมายความว่าเตรียมทำใจไว้ได้เลย ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับครอบครัวของคุณคนนั้น

ข้าวเปลือกเป็นเรื่องราวที่เปิดเผยแม้กระทั่งคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน สาธารณะชน ก็จะไม่มีความลับหรือปิดบังกันทั้งต่อหน้าแลลับหลัง แม้กระทั่งหุงสุกแล้วหากใครแยกตัวออกไปกิน

ข้าวนอกบ้านบ่อยครั้งก็อาจมีเรื่องราวไม่ดีเกิดขึ้นกับครอบครัวนั้นได้ ดังนั้นเมื่อถึงฤดูกาลทำนาตลอดระยะเวลา จนถึงฤดูเก็บเกี่ยว ฯลฯ จึงมีพิธีกรรมต่างๆ เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับข้าวเปลือกมากมาย

ตามคติเชื่อโบราณได้กล่าวไว้ว่าเมื่อเหวดหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายสร้างโลกคือหมู่สัตว์ขึ้นมาแล้วไม่มีอาหารเลี้ยงชีพเพียงพอบางรายต้องกินสัตว์อื่นเป็นอาหาร บางรายกินสัตว์ด้วยกันเองเป็นอาหาร โดยเฉพาะผู้ที่มีพลังกำลังน้อยกว่าหรืออ่อนแอกว่า ย่อมตกเป็นเหยื่อผู้ที่แข็งแรงกว่าเสมอ ผืนแผ่นดินนี้จึงเกิดเป็นไฟลุกไหม้เพราะสงครามแย่งฆ่ากันกินเนื่องจากอดอยาก เหวดฯ ฯลฯ หรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทั้งหลาย ต้องประชุมปรึกษาหารือช่วยกันหาทางออกร่วมกันหากไม่เช่นนั้นแล้วโลกคงลุกไหม้เป็นไฟมัลลภัยอันน่าอนาถไม่รีบแก้ไขโดยเร็ว

แม้จะประชุมปรึกษาหารือกันก็ครั้งก็ยังไม่หาทางออกไม่ได้อยู่ดี เพราะไม่มีบุคคลใดกล้าปริปากเสียสละลงจากบัลลังก์ หรือตำแหน่งสูงสุดอยู่บนสวรรค์ จึงมีสตรีเพศนางหนึ่งยอมอาสาเสียสละเรือนร่างของตนลงมาสลายร่างบนกลางอากาศแล้วอธิษฐานจิตว่า ต่อไปนี้ขอให้ทุกส่วนในเรือนร่างของนางจงแตกสลายบนกลางอากาศออกเป็นปุ๋ยผงคลื่น และทุกส่วนของนางขอให้เป็นที่พืชรพันธุ์อาหารได้เลี้ยงสรรพสัตว์ได้กินอิ่มหนำสำราญตลอดทั้งปวงอย่าได้เบียดเบียนซึ่งกันและกันอีกเลย อันหมายถึงเนื้อหนังของนางกลายเป็นที่พืชรพันธุ์อาหารประเภทแป้งคือข้าว เผือก มัน ฯลฯ กระจุกก็กลายเป็นต้นไม้อินต้นประเภทพืชผัก และหัวมัน เผือก ฯลฯ ส่วนเส้นผมกลายเป็นพืชผักประเภทถั่วลิสง (เครือ) เช่นผักบุ้ง ผักแว่น ฯลฯ สรุปลงแล้วก็คือเป็นทั้งที่พืชรพันธุ์อาหาร และยารักษาโลก ฯลฯ

ต่อจากนั้นเมื่อบรรดาเหวดฯ ทั้งหลายได้เห็นความเสียสละอันใหญ่หลวงของนางแล้วต่างก็ไม่นิ่งดูตายจึงพากันรีบเสด็จลงมาหาทางช่วยเหลือ คุ่มครองอารักษ์นางอีกทางหนึ่งโดยการเรียกประชุมบอกกล่าวกับบรรดามนุษย์ และสรรพสัตว์ทั้งหลายว่า ต่อไปนี้พวกเจ้าจะไม่ต้องมาฆ่าแย่งกันกินอีกต่อไปแล้ว จะมีที่พืชรพันธุ์อาหารกินอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี เพราะมีนางผู้หนึ่งซึ่งเป็นบุคคลผู้เสียสละครั้งยิ่งใหญ่ที่ประมาณค่ามิได้ ไม่รู้จะเอาอะไรมาเปรียบเทียบกับความเสียสละของนางในคราวครั้งนี้แม้พวกเราเองที่เป็นชายแท้ๆ ก็ยังไม่มีใครบุคคลใดบุคคลหนึ่งอาสากล้าปริปากเลยแม้เพียงน้อยนิด แล้วยังพุดบ้ายเบี่ยงหลบๆ ซ่อนๆ ต่างๆ นานา ไม่กล้าสู้หน้าแต่อย่างใด แม้จะมาพูดตอนนี้ก็สายไปเสียแล้ว ขอให้พวกเธอทั้งหลาย จงทำความเคารพบูชานางก่อนทุกครั้งไม่ว่ากรณีใดๆ หากเป็นไปได้ก็สมควรกราบไหว้บูชาทุกครั้งด้วยข้าว และเคารพบูชานางให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพราะนางคือแม่ผู้ให้ชีวิตต่อจากน้ำนมของมารดาโดยแท้ คือเป็นทั้งอาหาร และยา จึงขอมอบสมบัติทั้งมวลในโลกใบนี้ให้เป็นสมบัติของนางแต่เพียงผู้เดียว เช่นให้ชื่อว่าแม่พระโพสพหมายถึงอาหารทุกประเภท แม่พระธรณีหมายถึงผืนแผ่นดินซึ่งเป็นที่อยู่อาศัย แม่พระคงคาหมายถึงแหล่งน้ำโดยเฉพาะน้ำใจที่เสียสละอันยิ่งใหญ่ของนาง แม่ย่านางหมายถึงต้นไม้ทุกประเภท แม่ทัพหมายถึงผู้เสียสละและผู้รักษา ฯลฯ แต่ก็มีสัตว์บางชนิดมาร่วมประชุมไม่ทันจึงเกิดมีการกินสัตว์ชนิดอื่นและสัตว์ชนิดเดียวกันเองเป็นอาหารตลอดชีพก็มีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะมนุษย์เป็นสัตว์ขี้สงสัยจึงกินทั้งข้าวและ

สัตว์อื่นเป็นอาหารมาตราบเท่าทุกวันนี้และกินไม่เลือกแม้กระทั่งเหล็ก กรวด หิน ดิน ทราบ ไม้ทั้งป่า ภูเขาเหล่ากาทั้งลูก ฯลฯ ตั้งแต่ได้บาดาลขึ้นมายังบนบก ขึ้นไปสู่อากาศก็ไม่ละเว้น นี่คือนุชย์ที่ฟังจะ กระทำได้ ดังคำพังเพยโบราณเคยได้กล่าวไว้ในบทหนึ่งว่า “ เมื่อเสร็จงานแล้วฆ่าโคถึก เมื่อเสร็จศึกแล้ว ฆ่าขุนพล “ ซึ่งก็หมายความว่ามนุษย์ คือผู้ไม่รู้จักบุญคุณนั่นเอง แลยังมีหน้ามาเสนอว่า “ มนุษย์คือ สัตว์ผู้ประเสริฐ “ อย่างไม่น่าละอายแก่ใจ หลังจากนั้นเทวดาก็ได้มอบหมายให้ผู้นำทุกภาคส่วนได้ให้ เกียรติ์นาง

(4). ประเพณีงานบุญเดือน 4 เทศน์มหาชาติเวสสันดรชาดก คือชาติสุดท้าย ก่อนที่จะมาตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ สัมมาสัมพุทธเจ้า เรียกว่าสวดสวดมหาทานคือทานครั้งยิ่งใหญ่ ดังนี้

1. ความรักที่สมบูรณ์หมายถึงความรักคือการให้ ความรักคือสิ่งสวยงาม ระหว่างพระเวสสันดรกับพระนางมัทรี แม้จะยากลำบากก็ไม่ยอมทิ้งสามี และลูกทั้ง 2 คน
2. ความรักได้มาด้วยความจำเป็น เพราะความประมาทของพ่อ แม่ ต้องยก ลูกสาวคือนางอมิตตาให้กับชูชกผู้เห็นแก่ได้ไม่รู้จักคำว่าพอ เพื่อชดใช้หนี้
3. ที่ใดมีช้างที่นั่นมีเศรษฐกิจดี มีความเป็นอยู่ที่ดี อุดมสมบูรณ์
4. ที่ใดมีช้างที่นั่นมีความปรองดองสมานสามัคคีต่อกัน เช่นเมืองสีพีกับ เมืองกลิงคราษฎร์ ยอมเป็นบ้านพี่เมืองน้องต่อกัน หากไม่เช่นนั้นอาจเกิดสงครามฆ่าแย่งกันกินก็อาจ เป็นได้ทั้งสองอย่าง โดยเฉพาะการเคารพต่อกฎระเบียบของช้างที่เรียกว่า”ครูปะกำ” ก็สามารถทำให้ ทุกคนกลัวมีความผิดต่อกฎระเบียบ เพียงเท่านั้นก็สามัคคีได้แล้ว
5. ช้างเป็นต้นแบบที่ก่อให้เกิดประชาธิปไตยครั้งแรก ที่พระเจ้าแผ่นดิน ยอมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน จนสามารถขับไล่ลูกในไส้ให้ออกจากพระนคร ทั้งที่ลูก เปรียบเสมือนกลองดวงใจของบิดามารดา แต่ก็สามารถกระทำได้

(5). ประเพณีงานบุญเดือน 5 คนโบราณถือว่าเป็นเทศกาลส่งท้ายปีเก่า ต้อนรับปีใหม่แบบไทยๆ สาดน้ำเล่นสงกรานต์หรืองานบุญก่อเจดีย์ทรายตลอดทั้งเดือน ให้คนหนุ่ม สาวได้ทำกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์ร่วมกัน ได้เลือกคู่โดยไม่ต้องมีใครบอกให้ทราบล่วงหน้า แต่อาศัยปริศนาธรรมที่แฝงไว้ด้วยคติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวชี้วัด ดังนี้

1. เปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสคนอีสานเรียกว่าคะลำ เดือน ๕ อากาศร้อนไป ทำงานกลางแดดอาจทำให้เส้นโลหิตแตก มาเล่นสาดน้ำสงกรานต์ให้แก้กันและกัน ขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย และกิจกรรมอื่นๆ เป็นเครื่องชี้วัดระดับจิตใจสำนึกของบุคคลผู้ที่จะมาเป็นสามีภรรยา กัน ดังนี้

2. ตักน้ำ ขนทรายเข้าวัด และก่อเจดีย์ทราย เจดีย์ทรายเป็นตัวบ่งชี้วัดถึงลักษณะนิสัยของคนหนุ่มคนสาวนั้น เจดีย์ทรายมียอดปลายแหลมขึ้นบน บางคนอาจทำในลักษณะใหญ่ พอประมาณ มีเจดีย์บริวารล้อมรอบ บางคนอาจใช้ขันไปตักเอาทรายเพียงขันเดียวมาเทคว่ำลงก็พอ

บางคนอาจใช้มือเชื่อมมาจากกองทรายของบุคคลอื่นมารวมกันทำแบบง่ายๆ ก็ถือว่าเป็นเจดีย์ทรายได้เหมือนกัน กองเจดีย์ทรายที่สวยงาม ละเอียด หยาบใหญ่โต หรือเล็ก เป็นผู้ให้คำตบอนาคตของบุคคลคนนั้นได้ดีที่สุด เนื่องจากเจดีย์ทรายเมื่อแห้งแล้วจะพังลงมาให้หมั่นดูแลรักษาเจดีย์ทรายจึงจะอยู่ได้นาน แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงก็เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น หรือเลวลงของผู้กระทำเอง เช่นเดียวกับการทำคุณงามความดีต้องหมั่นทำอยู่เสมอคุณงามความดีจึงจะดูแลรักษาเราไปได้นานเปรียบกับกองเจดีย์ทรายทำได้ไม่ยาก แต่การจะดูแลรักษาเจดีย์ทรายมิให้พังลงมานั้นยากกว่า การจะหาคนรักไม่ยาก แต่การจะรักษาน้ำใจคนที่เรารักนั้นยากกว่า การมีครอบครัวไม่ยาก แต่การจะดูแลรักษาทุกคนในครอบครัวให้มีความสุขนั้นยากกว่า ดังนั้นผู้คนส่วนใหญ่ทำบุญเพียงครั้งเดียวแต่ต้องการจะกินบุญตลอดทั้งชีวิต ทำคุณงามความดีเพียงครั้งเดียวแต่ต้องการจะให้คุณงามความดีดูแลรักษาตนตลอดทั้งชีวิตจึงเป็นที่มาของวันพระเดือนละ 4 ครั้งถึงปัจจุบัน และยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่จะต้องนำมาเป็นเครื่องพิสูจน์จิตใจสำนึกของกันและกันระหว่างคนหนุ่มสาวอีกมากมาย เช่น

1. กิจกรรมกินข้าวป่า หมายถึงผู้คนในชุมชนพักงานที่เรียกว่า (คะลำ) แล้วชวนกันไปกินข้าวป่า โดยฝ่ายชายจะเป็นผู้ไปหาปลา หาหอย ฯลฯ ตามแหล่งน้ำ เช่น แม่มูล ชี ห้วย หนอง คลอง บึง ฯลฯ ส่วนฝ่ายหญิงก็จะเป็นผู้หุงข้าวรอ และทำอาหารเมื่อฝ่ายชายได้อาหารมา

เวลารับประทานอาหารร่วมกันผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะสังเกตทุกคนเวลาทานข้าวเป็นเครื่องชี้วัดจิตใจสำนึกของทุกคนดังนี้

1. เต็ม พลิก เกลือ ขณะรับประทานอาหารสัจด์ก็ทายว่า เป็นคนมีน สอนยาก
เกิด

2. กินจุ ไม่สามารถดื่มน้ำตามได้ ทายว่า จนตลอดทั้งชีวิต เรียกว่า ญาติ ชุขก มา

3. นั่งกินข้าวแบบนั่งยองๆ ทายว่า เป็นคนไม่เคารพ รวยยาก

4. กินข้าวเลียมือ หรือเลียทุกอย่างที่เหลือ (ทั้ง ๔ อย่างนี้ถ้าไม่จำเป็นอย่านำมา เป็นสามมี ภรรยา เลย)

5. นั่งสุภาพเรียบร้อย ไม่เต็ม พลิก เกลือ ขณะทานอาหาร หรือแสดงอาการเห็ด ออกมาให้เห็นควรเลือกไว้ก่อน คนนี้ดี ใช้ได้

2. กิจกรรมชกเยื่อระหว่างชายกับหญิง แพ้ชนะมิใช่เครื่องตัดสิน หากอยู่ที่การ ตั้งใจหรือเจตนาที่จะให้แพ้หรือชนะเป็นเครื่องชี้วัด

3. เล่นสละบา คือการวัดระยะทางระหว่างจุดคนยืน กับระยะเม็ดสละบาที่ตั้งอยู่ เป็นเรียงแถวเป็นเครื่องชี้วัดในการนำพาชีวิตให้ถึงจุดหมายปลายทางของผู้เล่น

4. การรำกระบอง สากทำจากไม้เนื้อแข็ง กับลีลาอ่อนช้อยของผู้แสดงใน ท่าต่างๆ เป็นการทดสอบปฏิภาณไหวพริบของผู้เล่น หากรู้จังหวะก็ปลอดภัยไม่เจ็บตัว เช่นเดียวกับเมื่อมีเหตุเกิดขึ้นหากรู้จักหลบหลีกก็ไม่เจ็บตัว และไม่เปลืองตัวอีกด้วย

5. สูดท้ายทอดผ้าป่าสามัคคีเจริญพระพุทธมนต์ ทำบุญตักบาตเล่นตลกสงกรานต์ สาดน้ำขอขมาลาโทษขอพรซึ่งกันและกันในวันสุดท้าย พระสงฆ์อนุโมทนาเป็นเสร็จพิธี

วิธีเลือกคู่ของคนหนุ่มสาวในอดีตนอกจากจะสังเกตจากกิจกรรมก่อเจดีย์ทรายในช่วงเดือน 5 หรือสงกรานต์แล้ว ก็ยังมีวิธีสังเกตอีกมากมาย แต่จะขอยกขึ้นมากล่าวเพียงเล็กน้อย ดังนี้

1. สังเกตขณะนั่งพูดจាកันอยู่กับพื้นดินหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีไม้อยู่ในมือขุดคุ้ยเขี่ยดินอยู่ไม่เป็นสุขก็สามารถพยากรณ์หรือทำนายได้ว่า “ห้ามนำมาเป็นสามีภรรยาซึ่งหมายถึงการขุดหลุมฝังศพของฝ่ายตรงข้ามหรือเวลาโกรธมักจะขุดคุ้ยเอาโคตรเหง้าตระกูลมาตำประจานให้ชาวบ้านฟังเล่น

2. สังเกตจากม้วนบุรี หากพลุ เวลาฝ่ายหญิงทำไว้ในพานที่บ้าน หรือฝากฝ่ายชาย ถ้าม้วนแน่นเกินไปก็ทำนายว่า “เป็นคนขี้เหนียวประหยัด “ ถ้าหลวมเกินไปก็ทำนายว่า “เป็นคนฟุ่มเฟือย” ถ้าทำไม่สวยไม่งาม ก็พยากรณ์ได้ว่า เป็นคนมักง่ายไม่เรียบร้อย

3. สังเกตขณะทานข้าวด้วยกันในชุดเดียวกันหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเผ็ดแทบน้ำตาไหล อ้าปากเป่าเอาลมออกมาช่วยก็ทำนายว่า “เป็นคนว่านอนสอนง่ายรู้จักเกรงใจบุคคลอื่น “ ในขณะเดียวกันหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหาพลิกเกลือมาเสริมเพื่อให้มีรสชาติขึ้นกว่าเดิมก็ทำนายว่า”เป็นคนต่อต้านว่ายาก

การนัดพบกันของคนหนุ่มสาวในอดีตนอกจากจะมีอยู่ในกิจกรรมบุญเดือน 5 แล้ว

1. ช่วงเทศกาลงานบุญประเพณีต่างๆประจำปีของแต่ละท้องถิ่นจัดขึ้นตามฤดูกาล
2. งานศพ หรือคนในชุมชนเสียชีวิต
3. งานขึ้นบ้านใหม่ งานแต่ง งานบวชนาค และงานมงคลอื่นๆ
4. งานลงแขกดำนา เกี่ยวข้าว นวดข้าว ขนข้าวขึ้นยุ้ง ฉาง
5. ไปเลี้ยงวัวควายข้างตามทุ่งนาหรือป่าข้างป่าทามที่เป็นแหล่งอาหารทั้งคนและสัตว์
6. พบกันที่บ้านของเจ้าสาวเป็นการส่วนตัวเช่นตำข้าว ทำฝ้าย ทำไหม ในยามวิกาล

ส่วนฝ่ายชายก็ให้สัญญาณด้วยการเป่าแคน ตีพิณ เป่าใบไม้ ให้ฝ่ายหญิงได้รับทราบ นี่คือภูมิปัญญาไทยโบราณโดยแท้ที่ผู้รู้หรือปราชญ์ทั้งหลายสามารถนำมาอบรมบ่มเพาะลูกหลานจากการทำกิจกรรมร่วมกันในการเลือกคู่ครองก่อนที่จะสาบสูญไปกว่านี้ในการตัดสินใจ

(6). ประเพณีงานบุญบวชในช่วงเดือน 7 ชาวทวายนิยมบรรพชาอุปสมบทปีละครั้งในช่วงวันขึ้นขึ้น 13 - 14- 15 เดือน 6 แห่ด้วยขบวนช้างจำนวนมากไปที่แม่น้ำมูล สี เรียกว่าอุปสมบทหมู่ ประชาชนในแถบนั้นทุกครั้งเรือนจะเป็นเจ้าภาพร่วมกันทั้งคนและช้าง หากใครประสงค์

จะบรรพชาอุปสมบทก่อนหรือหลังก็ต้องไปที่อื่น แม้กระทั่งการแต่งกายของนาค ก็แตกต่างไปจากชุมชนอื่นอย่างเห็นได้ชัด เพราะสิ่งของทุกอย่างที่นำมาประดับนาคนั้นก็ล้วนแฝงไว้ด้วยคติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา และวันที่บรรพชาอุปสมบทก็เป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเช่นกัน คือเป็นวันวิสาขะเพ็ญเดือน 6 กำหนดเป็นงานบุญประเพณีประจำปีบวชนาคแห่ด้วยขบวนช้างจำนวนมาก

ส่วนงานบุญบั้งไฟทะเลก็คล้ายกับที่อื่นเพียงแต่นำมาทำพร้อมกันกับงานบุญบวชในช่วงเดือน 6 และจะต้องจุดในวันวิสาขะเท่านั้นก่อนจะลงมือทำไร่นานาโดยมีวัตถุประสงค์ 2 อย่างดังนี้

1. จุดเพื่อบูชาพระเจดีย์จุฬามณีเกตุแก้วซึ่งเป็นสถานที่เก็บบรรจุเส้นพระเกศาพระพุทธเจ้า อยู่บนสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์
2. จุดเพื่อบูชาพญาแถน โดยมีเรื่องราวท้าวผาแดงนางไอ่ กระจอกเผือก พญาคางคก ฯลฯ ถือเป็นงานบุญรื่นเริง ก่อนจะลงมือทำไร่นานาในแต่ละปี เป็นอามิสบูชาดินฟ้าอากาศ พระภูมิเจ้าที่พระแม่ธรณี พระแม่คงคา เทวดา ผู้ดูแลปกป้องรักษาสถานที่ทั่วทุกมุม ที่มนุษย์เราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาเปล่าให้ได้รับทราบโดยทั่วถึงกัน ปัจจุบันประเพณีงานบุญบั้งไฟ กลายเป็นงานบุญส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำแต่ละท้องถิ่นไปแล้วแม้จะเสียค่าใช้จ่ายสูงก็พร้อมจะจัด ที่สำคัญปัจจุบันเกือบทุกพื้นที่ประเพณีงานบุญบั้งไฟเริ่มจะมีแนวทางเบี่ยงเบนวัตถุประสงค์ไปในทิศทางที่ไม่พึงประสงค์แบบดั้งเดิม

หากปีใดมีอธิกมาส 8 สองหนก็จะตรงกับวันเพ็ญเดือน 7 ที่ชาวพุทธทั่วไปยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาตราบเท่าทุกวันนี้ ปัจจุบัน ยูเนสโกได้ขึ้นทะเบียนให้เป็นวันแห่งสันติภาพโลก หรือวันวิสาขะโลกชาวพุทธทั่วโลกที่เคารพนับถือพระพุทธศาสนาต่างก็มีกิจกรรมร่วมกันบำเพ็ญบุญ กระทำประทักษิณาวัดขึ้นเวียนเทียนรอบพุทธมณฑล หรือพุทธสถานที่สำคัญๆทางพระพุทธศาสนา ประจำปี และหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพจัดงานประชุมสัมมนาสังฆะในเชิงวิชาการครั้งสำคัญๆนี้ไปทั่วทุกภูมิภาคที่นับถือพระพุทธศาสนา ดังที่ปรากฏในปัจจุบันนี้

การจุดพลุ ทะเล บั้งไฟ บริเวณดอนบวชในวันวิสาขะบูชามีวัตถุประสงค์หลักและเป้าหมายอยู่ 2 ประการดังนี้ คือ

1. กระทำอามิสบูชา คือบูชาด้วยอามิส มีดอกไม้ ธูปเทียน เครื่องหอม อารมณ์ ฯลฯ พลุ ทะเล บั้งไฟ ก็จัดอยู่ในบรรดาดอกไม้ประเภทหนึ่งคือดอกไม้ไฟ เพื่อบูชา “พระบรมธาตุเจดีย์จุฬามณีเกตุแก้ว” ซึ่งหมายถึงเส้นพระเกศาของพระพุทธเจ้าที่บรรจุไว้ในพระบรมธาตุเจดีย์ อยู่บนสวรรค์ ชั้นดาวดึงส์
2. กระทำปฏิบัติบูชา คือบูชาด้วยการปฏิบัติตาม มีการบรรพชา อุปสมบทกุลบุตรผู้มีศรัทธาให้สืบทอดพระพุทธศาสนา มีการเวียนเทียน เดินประทักษิณาวัดขึ้น 3 รอบพุทธสถานลานบุญ

หรือดอนบวช ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนแม่น้ำอันโนมานทีในชมพูทวีป ที่พระพุทธรองค์ทรงเสด็จออก
ผนวช ในครั้งพุทธกาล

ดังนั้น เวลาจุดบั้งไฟ พลุ ตะไล ทั้งพระสงฆ์ นาค ผู้ปกครอง พุทธศาสนิกชนทุกหมู่
เหล่าที่มาร่วมงาน จึงมีดอกไม้ ธูปเทียน หรือพลุ ตะไล บั้งไฟ ไปจุดร่วมกัน หรือกล่าวคำบูชาพระ
รัตนตรัยในวันวิสาขบูชา เป็นการขอขมาลาโทษต่อพระพุทธเจ้า และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายทั้งปวง
พระภูมิเจ้าที่ ฯลฯ ทุกครั้ง โดยให้มีผู้นำกล่าวพร้อมกัน เมื่อกล่าวจบแล้วทุกคนก็พากันปักดอกไม้ ธูป
เทียน ลงบนพื้นดินตามที่เห็นสมควร จึงประกอบพิธีทางศาสนา อันหมายถึงการบรรพชาอุปสมบท
ต่อไป หลังจากนั้นจะจุดทั้งวันก็สุดแท้แต่จะพึงมี หรือหามาได้

จุดเพื่อบูชาพระยานาค หรือพญาแถน คนโบราณมีความเชื่อว่าทุกตารางนิ้วของพื้น
พิภพนี้มีเจ้าของมีผู้ดูแลรักษา ก่อนจะลงมือกระทำอะไรลงไปต้องได้รับอนุญาตก่อน และต้องทำด้วย
ความเคารพศรัทธาจริงๆ จึงจะเป็นมงคลต่อวิถีชีวิตและครอบครัว แม้จะมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าก็ไม่
สมควรประมาทโดยเฉพาะประชาชนที่อาศัยอยู่ตามชนบทส่วนใหญ่ก็เป็นเกษตรกร มีอาชีพหลักคือ
เกษตรกรรม ซึ่งหมายถึงความอุดมสมบูรณ์ที่จะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ คือฝนฟ้าอากาศเป็นหลัก
ดังนั้นก่อนจะลงมือทำอะไรทำนา ขอให้ได้ทำการบูชาสักการะได้บวงสรวง ได้กระทำพิธีพิธีกรรม และ
ได้รับอนุญาตก่อน จึงจะเป็นมงคลต่อชีวิต ครอบครัว และทุกสรรพชีวิตในโลกใบนี้อย่างทั่วหน้ากัน

สรุปแล้วการจุดพลุ ตะไล บั้งไฟ ก็คือจุดเพื่อบูชา ขอขมาลาโทษ บวงสรวง ต่อ
ธรรมชาติ ในระบบพึ่งพาและผูกพันที่อยู่ล้อมรอบตัวเรา มิได้จุดเพื่อแข่งขัน หรือชิงเงินรางวัลเดิมพัน
กัน หรือเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินแต่ประการใด ดังที่ปรากฏในปัจจุบันนี้

นาค มีความหมายได้ 3 นัยยะดังนี้

1. นาค หมายถึงสัตว์เลื้อยคลานประเภทหนึ่งที่มีลักษณะคล้ายงู มีเกล็ดเหมือนงู อาศัย
อยู่ใต้บาดาล แต่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงได้แปลงกายมาขอบวชในพระภิกษุสงฆ์
เวลาพักผ่อนหรือจำวัดในเวลากลางวันร่างจึงกลายเป็นตัวนาค เมื่อพระภิกษุมาพบเห็นขณะกำลังหลับ
อยู่จึงนำเรื่องราวไปกราบทูลต่อพระพุทธเจ้าพระพุทธองค์ให้ลาสิกขาบทเนื่องจากเป็นสัตว์เดรัจฉานไม่
สามารถบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาได้ หลังจากนั้นนาคก็ได้ขอฝากชื่อคำว่า “นาค” ไว้กับ
กุลบุตรผู้มีศรัทธาประสงค์จะบวชในพุทธศาสนา พระพุทธรองค์ก็ทรงอนุญาตตามความประสงค์นั้นจึง
ได้มีคำว่า “ นาค ” มาถึงปัจจุบัน เมื่อก่อนการขานนาคก็ใช้คำว่า “นาโคนามะ” แทนฉายา และพึงมา
เปลี่ยนเป็นฉายาประมาณ ๒๐ ปี เศษๆนี้เองคนไทยทั่วไปให้ความหมายของนาคไว้ว่า “หมายถึงสัตว์”
ผู้ให้ความอุดมสมบูรณ์ และความเจริญมั่นคง คนไทยจึงนิยมสร้างไว้บนหลังคาโบสถ์ วิหาร ศาลา
การเปรียญ ฯลฯ ไว้ในสถานที่สูงๆเป็นการเคารพบูชา ปัจจุบันหันมาสร้างเป็นข้อฟ้าใบระกาแทน

ซึ่งคิดว่าไม่ค่อยจะถูกต้อนัก และพอจะมีหลงเหลือให้เห็นอยู่บ้างก็ตามอุโบสถ วิหาร ศาลาการเปรียญหลังเก่าๆที่ยังไม่เจริญ หรือประเทศเมื่อบ้านของเราก็พอยังมีให้เห็นอยู่มากมายในปัจจุบัน

2. **นาค** หมายถึงสัตว์เลื้อยคลาน ลักษณะคล้ายงู มีเกล็ดเหมือนงู มีหนวด คนจีนนิยมเรียกว่า “มังกร” ซึ่งแปลว่า “สัตว์” ผู้ให้ความอุดมสมบูรณ์เจริญมั่งคั่งถาวร ดังนั้นคนจีนจึงนิยมสร้างเป็นรูปมังกรไว้ตามสถานที่ต่างๆ อาคารบ้านเรือน ฯลฯ เป็นการเคารพบูชาโชคลาภ เจริญมั่นคง ฯลฯ

3. **นาค หรือ นาคะ** แปลตามภาษาบาลีว่า สัตว์ ผู้ประเสริฐ ซึ่งหมายถึงนาคะ คือช่างผู้ประเสริฐ ที่มาคัมภีร์พระพุทธศาสนา ในนาคะสูตร ที่พระพุทธองค์ทรงยกย่องให้เกียรติช่างเลโลยกะว่า นาคะ คือสหายผู้ประเสริฐที่มีจิตเสมอเหมือนพระพุทธองค์ ดังนั้นนาคะ ในความหมายนี้จึงหมายถึงช่างผู้ประเสริฐ ดังบาลีที่ว่า “ทันโต เสฏโฐ มนุส เสสุ” ซึ่งแปลว่า ผู้ฝึกตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐ

ดังนั้นนาค หรือนาคะ ทั้งสามนัยยะนี้เมื่อนำมารวมกันแล้วจึงหมายถึงผู้ประเสริฐ หรือความอุดมสมบูรณ์ เจริญงอกงามมั่นคง เพราะผู้มีบุญมาร่วมกันทั้งคนและช่างได้สร้างบุญกุศลร่วมกันนั่นเอง

ปริศนาธรรมจากเครื่องแต่งกายของนาคแบบชาวกาย

1. **กระโจมนาค** หมายถึงเครื่องประดับสูงสุดของผู้มีบุญ สำหรับสวมใส่บนศีรษะของพระอินทร์เทวดา หรือเครื่องที่เกี่ยวกับจักรวาลฯ หรือขุภาสำหรับสวมใส่ของนางสาวไทยหรือนางงามจักรวาลหรือหญิงชายที่ได้รับการคัดเลือกแล้วเท่านั้นจึงจะมีสิทธิ์ได้รับการสวมใส่ มนุษย์ธรรมดาทั่วไปจะสวมใส่เล่นไม่ได้ยกเว้นการแสดงที่ได้รับการยกครูและขออนุญาตจากครูแล้วเท่านั้นจึงจะสวมใส่ได้

2. **ปลายแหลม** หมายถึงการรู้เท่าทันของจิตในขณะที่จิตปกติ หรือไม่ปกติ ดึงกลับมาให้เป็นหนึ่งเดียว มีปล่อยให้จิตแตกกระจายฟุ้งซ่าน โดยเฉพาะขณะจิตเป็นกุศล และอกุศล ตลอดทั้งรู้เท่าทันจิตของทุกสรรพสิ่ง ที่อาศัยอยู่ล้อมรอบตัวเรา คือให้รู้ตื่นเบิกบานอยู่ตลอดเวลา เรียกว่าปัญญา

3. **ใบหูใหญ่** หมายถึงการรับรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ สัตว์ ที่เรียกว่าหูสูตร คือเป็นผู้รู้จักฟังอย่างมีเหตุ และผล ไม่เชื่อมงคลตื่นข่าว รู้จักแยกแยะ ฟังหูไว้หู แม้จะเข้าใจหรือไม่เข้าใจก็ตาม ย่อมเงี่ยหูฟังแล้วนำมาพิจารณา เหมือนช่างที่คอยฟังคำสั่งของนายหัตถาจารย์ (ควาญ) ฉะนั้น

4. **สำลี** หมายถึงสิ่งที่เบาที่สุดเมื่อถูกลมพัด หรือต้องลมแม้เพียงน้อยนิดก็แกว่งได้ ดังนั้นผู้ที่เป็นนาคก็ให้รู้จักฟังอย่าหูเบา อย่าอ่อนไหวง่าย โดยเฉพาะการฟังเสียงจากเพศตรงข้าม หรือฝ่ายตรงข้ามที่เป็นอกุศล

5. ฝ่าประดับหลากสีที่คลุมตัวนาค หมายถึงแสงแห่งฉัพพัชร์รังสี หรือรัศมีของ พระพุทธเจ้าที่พระพุทธองค์ทรงแผ่ให้กับหมู่มรรพสัตว์ได้เห็นแสงแห่งธรรมะ ของตถาคต หรือเรียกอีก นัยยะหนึ่ง ว่า แก้วเจ็ดสี มณีเจ็ดแสง และอีกนัยยะหนึ่ง แม้คำมั่นสัญญาที่เคยได้รับปากไว้กับใครผู้ใด ที่ไหนเมื่อไหร่ อย่างไร ? ตลอดทั้งความเปลี่ยนแปลงของรูปนาม สังขาร วิญญาณ ฯลฯ เป็นต้น

6. เครื่องประดับที่เป็นสร้อยคอทองคำ หรือสังวาล หรือตรีม ฯลฯ หมายความว่าทุก สรรพสิ่งเกิดจากธาตุดิน หรือธาตุสี่ ชั้นธ ห้า ที่มาประชุมกันเป็นรูปนาม สังขาร วิญญาณ หมายถึง ความหนักแน่น เมื่อบรรพชา อุปสมบทในบวรพระพุทธศาสนาแล้วต้องหนักแน่นยิ่งขึ้น ให้หมั่น พิจารณาเป็นนิจ ส่วนอีกนัยยะหนึ่งดินก็หมายถึงความหนักแน่น คือดินแม้จะมีสิ่งปฏิกุศล หรือของเสีย มาทับถม ดินก็ไม่บ่น หากดินดี แม้จะหวาน หรือปลูกพืชประเภทใดลงไป ก็มีแต่ความเจริญงอกงามให้ เห็นฉับตา ความเป็นผู้หนักแน่นก็เปรียบเสมือนดิน ฉะนั้น

ประเพณีงานบุญเดือนหกนอกเหนือจากงานบุญบวชนาคข้างแล้วช่วงก่อนลงมือ ประกอบอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนส่วนใหญ่ที่จะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก ดังนี้

1. พิธีแรกนาขวัญ
2. พิธีฉัตรมงคล
3. พิธีพืชมงคล

1. พิธีทั้ง 3 อย่างที่กล่าวมาเรียกว่า พิธีหลวง ซึ่งหมายถึงพิธีที่พระเจ้าแผ่นดินทรง ประกอบพิธีอันเชิญแม่พระโพสพลงสู่พื้นนาด้วยพระองค์เอง หรือทรงพระบรมราชาอนุญาติให้ พระบรมวงศานุวงศ์ หรือบุคคลที่ได้รับพระราชทานมอบหมายให้มาประกอบพิธีแทน เพื่อประกอบ พิธีอันเชิญแม่โพสพลงสู่พื้นดินก่อนที่ประชาชนทั่วไปจะลงมือทำเกษตรกรรมตามธรรมเนียมประเพณี นิยม

2. พิธีราษฎร์ หมายถึงพิธีกรรม ที่ประชาชนทำกันเอง ก่อนจะลงมือทำเกษตรกรรม ที่จะต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ดังนี้

1. พิธีเซ่นสรวงปู่ตา พิธีแซนหะจะจ๊ะ หรือแซนอาเหป๊ะ ประจำแต่ละชุมชนในวัน ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 เพื่อเสี่ยงทายจากคางไก่ ว่าปีนี้จะแล้ง หรือท่วม ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 นั้น ส่วนหนึ่งเพื่อเสี่ยงทายจากคางไก่ดูฟ้าเปิด ว่าปีนี้ฟ้าจะเปิดประตูน้ำในทิศทางใด ก็จะทำนายไปตามนั้น อีกส่วนหนึ่งก็เพื่อลงมือทำอะไรทำสวน และขนปุ๋ยเข้านา ทั่วทุกภาคน่าจะเหมือนกัน หากจะมีข้อปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไปบ้างในการปฏิบัติก็คงจะเป็นส่วนน้อย

(1). ก่อนลงมือทำอะไรทำนาให้เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน หรือพระประมุขของประเทศ หรือพระ บรมวงศานุวงศ์หรือบุคคลผู้ได้รับมอบหมายจากเจ้าฟ้ามหากษัตริย์ ฯลฯ ให้ได้ประกอบพิธี บวงสรวง บอกกล่าวอันเชิญด้วยตนเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าพิธีพลีกรรม หรือพิธี”แรกนาขวัญ “บวงสรวง เลี้ยงเจ้าที่ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ได้รับทราบก่อน ฯลฯ หลังจากนั้นประชาชนทุกครัวเรือนจึง ให้ผู้นำครอบครัวหรือผู้มีอายุมาประกอบพิธีให้ ภาคอีสานนิยมเรียกว่า “ เซนต์ปู่ตา “ หรือแฮกนา

หรือพิธีทำบุญเบิกฟ้า หรือบุญข้า้ชะ ส่วนชาวกวยนิยมเรียกว่า “ พิธีแซนอาเหปีาะ หรือแซนหะจี้วะ หรือแอวันแซแทนหลังจากนั้นลูกหลานก็จะลงมือทำกันเองหากปีใดฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาล ก็แสดงว่ามนุษย์ทำผิดศีลธรรม หรือผิดกฎกติกาที่รับปากไว้กับแม่โพสพ ท่านเหล่านั้นจึงถูกลงโทษโดยให้รักษาศีลทำบุญครั้งยิ่งใหญ่ทั้งหมู่บ้าน หรือตำบล อำเภอ จังหวัด ฯลฯ ด้วยการทำบุญแห่เชิงบังไฟเพื่อบูชาพญาแถน หรือแห่เซ็งนางแมว ขอฟ้าขอฝน จนกลายเป็นประเพณีบุญบังไฟประจำปีของคนอีสานในปัจจุบัน คือเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส และส่งเสริมการท่องเที่ยวนำเงินตราเข้าสู่หมู่บ้านและประเทศชาติ สร้างสวัสดิภาพ หรือถาวรวัตถุทางพระพุทธศาสนา ถึงปัจจุบันนี้ เป็นต้น

(7). ประเพณีงานบุญเบิกฟ้า หรืองานบุญซัมชะ หรืองานบุญไล่เสนียดจันล้ายในช่วงเดือน ๗ ก่อนจะลงทำนาจริง หากปีใดฝนแล้งก็จะมีพิธีแห่นางแมว ขอฝน เพื่อให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริงร่วมกันแต่ชนเผ่าชาวกวยนิยมประกอบพิธี แรกนา หรือแอวันแซ แทนปัจจุบันนี้เริ่มเปลี่ยนแล้วจากที่เคยทำนาด้วยควาย กลับมาทำแบบไถหว่าน เรียกว่า “ทำนาชิง

1. เมื่อทำนาเสร็จแล้วให้นำเอาต้นกล้ามาประมาณหนึ่งกำมือ พร้อมน้ำขมิ้น น้ำหอม ยอดหญ้าอ่อนๆ มาบอกกล่าวกับควายหรือโคให้รับทราบด้วยว่าปีนี้เสร็จนาแล้วอย่าได้มีเวรกรรมต่อกันและกันเลยเป็นการขอขมาลาโทษและเลี้ยงโค ควายให้อิ่ม พร้อมถอดสายสะพายออกปล่อยให้อิสระ มิใช่ว่าทำนาเสร็จแล้วไถแล้ว ควายขึ้นรถสลับล้อเหมือนดังปัจจุบัน (นี่คือที่มาของคำว่า “เสร็จนาแล้วฆ่าโคถึก) เสร็จศึกแล้วฆ่าขุนพล เห็นแล้วน่าสลดใจในหมู่มนุษย์ยุคปัจจุบัน

2. เมื่อต้นข้าวเริ่มแตกกอ อยู่ในช่วงเดือน 9 - 10 ถ้าเปรียบกับคนก็กำลังเริ่มแตกเนื้อสาว กำลังรักสวยรักงามตามธรรมชาติของเด็กหญิงที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่นสาวน้อย ผู้เป็นเจ้าของนาก็พร้อมจัดหาเตรียมเครื่องประดับเครื่องแต่งกายสตรี มีเสื้อ ผ้า อาภรณ์ แก้ว แหวน เงินทอง สร้อยคอทองคำ เพชรนิลจินดา ต่างหู ผ้าถุง กระจก หวี น้ำอบ น้ำหอม ครีมน ฯลฯ ใส่ถาด ไปที่นา เรียกว่าเซนสรวงที่นาโดยมีองค์ประกอบและวัตถุประสงค์ ดังนี้

1 ไก่ต้ม 1 ตัว พร้อมข้าวต้มมัดหมากพลู บุหรี่ ไม้ไผ่มาทำเป็นรวงข้าวเม็ดโตๆ น้ำเปล่า เครื่องแต่งกายสตรีทุกประเภทที่กล่าวมา ฯลฯ แล้วแต่จะพียงมีนำอาหารหวานคาวไปหว่านลงในพื้นที่นาทั้ง 4 มุมของที่นาแล้วพูดว่าลูกหลานเอาอาหารหวานคาวเครื่องแต่งกายมีทุกอย่างมาให้แล้ว ให้ไต่เร็วๆ ลูกหลานรออยู่จะพูดอย่างไรก็ได้ขอให้เป็นมงคลกับตนเองและครอบครัวตลอดทั้งสรรพสัตว์นานาชนิดที่มีส่วนเกี่ยวเนื่องด้วยกัน

(8). งานบุญเข้าพรรษา ในช่วงเดือน 8 หรืออาสาฬหบูชา ก็น่าจะเหมือนกันทั่วทั้งทุกภูมิภาค คืองานบุญแห่เทียนถวายเทียนพรรษาผ้าอาบน้ำฝน ฯลฯ แต่ชาวกวยอาเจียง (ส่วยข้าง) ก็จะทำพาลูกหลาน ช้างให้ได้มาร่วมหล่อเทียนพรรษา เทเหล้า เผาบุหรี ปฏิญาณตนลด ละเลิกอบายมุขทุกประเภท พร้อมถวายตนเป็นพุทธมามะกะในวันนี้ด้วย

(9). **งานบุญเดือน 9** หรืองานบุญข้าวประดับดินชาวทวายอาเซียนจะไม่ค่อยพิธีพิถันอะไรมากนักเนื่องจากอยู่ในช่วงดำนานปีตามปกติ หากปีใดทำนาเสร็จแต่ต้นปีก็จะมีพิธีเซ่นสรวงที่นาหรือพิธีแซนแซแทน โดยมีความเชื่อว่าช่วงเดือน 9 เข้าสู่เดือน 10 ต้นข้าวกำลังแตกกอ ถ้าเปรียบคนที่กำลังจะแตกเนื้อสาว กำลังรักสวยรักงาม โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ให้นำเอาต้นกล้าที่เหลือพร้อมน้ำมัน น้ำอบน้ำหอม ไปบอกให้ควายได้รับทราบ ว่าปีนี้เสร็จสิ้นภาระทำนาแล้วไปขอขมาลาโทษควายอย่าได้มีเวร มีกรรมต่อกัน และถอดสายสะพายออก ให้หากินตามลำพัง ซึ่งก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่คนโบราณไม่ชอบทานเนื้อควายเพราะถือเป็นสัตว์มีคุณที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมิใช่ว่าเสร็จนาแล้วฆ่าโคถึกเสร็จศึกแล้วฆ่าขุนพลดังที่กล่าวมา

2. ไก่ต้ม 1 ตัว พร้อมข้าวต้มมัด หมากพลู บุรี ไม้ไผ่มาทำเป็นรวงข้าวเมล็ดโตๆ น้ำเปล่า เครื่องแต่งกายสตรีมีกระจก แหวน หวี ครีมน้ำหอม ต่างหู ฝ้านุ่ง ฯลฯ แล้วแต่จะพึงมีนำอาหารหวานคาวไปหว่านลงในที่นาทั้ง 4 มุม แล้วกล่าวว่า ให้โตเร็วๆ

(10). **ช่วงเดือน 10** หรือช่วงงานบุญข้าวกระยาสาร หรือโฉนตา ประเพณีงานบุญข้าวกระยาสาร ในช่วงเดือน 10 ชาวทวายนิยมเรียกว่า ซากกิต ในช่วงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 ถ้าอยู่ในช่วงดับก็เรียกว่า ซากหืด ชาวเขมรนิยมเรียกว่า เบ็ญตูด เบ็ญธมหรือโฉนตา มีผู้ให้นิยามคำจำกัดความไว้ว่า “โฉนตา” หมายถึงการพบปะของลูกหลานและทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษ ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วโดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จากมาลัยสูตร เป็นการเปิดโอกาสให้ภรรษวรรค์ได้พบกันถึง 7 ชั่วโมงเพื่อให้ลูกหลานได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว หากไม่เห็นก็จะสาปแช่งอย่าให้ทำมาค้าขึ้น

2. เปิดโอกาสให้ลูกหลานมีอาหารดีๆ ได้มาพบปะถามไถ่ถึงกัน ที่บ้านของบรรพบุรุษ และรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นครั้งคราวในรอบ 1 ปี พ่อแม่ จะได้ถามถึงสุขทุกข์ การประกอบอาชีพ ความเป็นอยู่ ของแต่ละคนจะได้ช่วยเหลือกัน หากลูกหลานคนใดคนหนึ่งขาดหายไป พ่อ แม่ ญาติพี่น้องก็เป็นห่วงจะถามหา อย่างน้อยขอให้เห็นผู้ใดผู้หนึ่งที่เป็นตัวแทนมาก็พอใจ หากไม่เห็นมาเลยก็เกรงว่าพ่อ แม่ ญาติพี่น้องจะคอย จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน

3. งานบุญข้าวกระยาสาร หรือโฉนตา เป็นช่วงที่ข้าวกำลังตั้งท้อง เปรียบเสมือนคนกำลังท้องกำลังใส่ ต้องการอาหารเสริม ผิดจากคนธรรมดาเจ้าของนาก็จะนำเอาอาหารหวานคาว ข้าวต้มมัด มี เปรี้ยว หวาน ไปหว่านลงในแปลงนาข้าว 4 มุมให้มากินร่วมกัน และออกรวงเร็วๆ ลูกหลานรออยู่

คำที่นิยมใช้เรียกคำว่าโฉนตา มาจากภาษาเขมร เนื่องจากผู้เป็นพ่อ หรือ ตา ที่เป็นเพศชายนานๆ จะเห็นลูกหลานนำอาหารดีๆ มาให้พร้อมหน้ากันก็ดีใจ ได้รับประทานร่วมกันให้ทุกคน

พอดกกลางคืนอาหารอืดก็เลยเกิดจุกเสียดแน่นท้องหรือเจ็บปวดอย่างรุนแรง คนโบราณแก้ด้วยการนำเอายาสูบมาใส่น้ำให้กินเพื่อให้อาเจียนออกเดี๋ยวก็หาย หรือตาบางคนโลภมากไปไม่ไหว (เมา) บางครั้งต้องไปคูดมว่ามีวิญญาณบรรพบุรุษมาทักท้วง จึงเป็นที่มาของคำว่าโง่จนตา มาตราบเท่าทุกวันนี้

หากข้าวออกรวงอยู่ในช่วงใส่น้ำนม ให้หาหญิงสาวพรหมจรรย์นุ่งขาวห่มขาว ไปสมทานศีลแปดจากพระสงฆ์ก่อน พร้อมจัดเตรียมเครื่องประดับแต่งตัวสตรี มีแก้ว แหวน เงินทอง สร้อยคอทองคำ เพชรนิลจินดา ต่างหู ผ้าถุง กระจก หวี น้ำอบ น้ำหอม ฯลฯ ใส่ถาด ไปเชิญแม่โพสพขึ้นจากทุ่งนา มาประกอบพิธีกวณาข้าวทิพย์ ผสมกับอาหารประเภทอื่นๆ มีเนย นม ถั่ว งา ฯลฯ ประมาณ 108 ชนิด หรือเท่าที่จะหามาได้ทำเป็นข้าวทิพย์ ถวายพระพุทธเจ้า หรือพระปัจเจกพุทธเจ้า อยู่บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ก่อนคำว่าข้าวทิพย์หมายถึงอาหารสำหรับผู้มีบุญ คือเป็นได้ทั้งอาหารและยา

ขณะประกอบพิธีให้ไปอาราธนานิมนต์พระสงฆ์อย่างน้อย 5- 7 - 9 รูป หรือเท่าที่มีอยู่ภายในวัดหรือมากกว่ามาเจริญพระพุทธมนต์ หรือเจริญชัยยะมงคลคาถา จบแล้วพระสงฆ์ให้พรอนุโมทนากรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลส่งให้ แม่พระโพสพ แม่พระธรณี แม่พระคงคา ฯลฯ พระสงฆ์ให้พรประพรมน้ำพระพุทธมนต์ เป็นอันเสร็จพิธี

จากนั้นก็นำข้าวทิพย์ส่วนหนึ่งไปถวายวัด ที่เหลือก็แบ่งปันกันนำกลับบ้านให้ลูกหลานได้รับประทานถือว่าเป็นของสูงสุดเป็นอาหารสำหรับผู้มีบุญ เป็นยารักษาโรคบาดแผล ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ฯลฯ ได้เป็นอย่างดี

คติโบราณเมื่อข้าวกำลังจะสุกเต็มก็จะนำมาทำเป็นข้าวเฝ้าในวันออกพรรษา เรียกว่าปวารณา (ซึ่งแปลว่า อนุญาต) คือขออนุญาตแล้ว หากลูกหลานที่มีข้าวเหลือน้อยอยู่ในยุ้ง ฉาง ก็อาจอนุญาตให้เก็บเกี่ยวมาหุงรับประทานได้

4. อย่างน้อยให้ได้หุงไปวัดถวายพระภิกษุสงฆ์สามเณรและผู้มีศีลในวัดใกล้บ้านหรือวัดที่ตนให้ความเคารพศรัทธา ให้ได้ฉันทก่อน เพื่ออุทิศส่วนกุศลส่งไปให้แม่พระโพสพ บรรพบุรุษ พระภูมิเจ้าที่ แม่พระธรณี ฯลฯ ผู้ที่ล่วงลับไปแล้วก่อนจะได้นำไปหุงรับประทานเองภายในครอบครัว

5. ให้ได้ร่วมงานบุญกุศลอื่นๆซึ่งเป็นงานบุญเฉพาะกาลได้เลี้ยงพระสงฆ์หมู่ใหญ่ เลี้ยงประชาชนผู้ใจบุญทั้งหลายที่มาร่วมงานบุญกุศล ก่อนจะนำไปหุงรับประทานเองภายในครอบครัว

6. ให้ลูกหลานหุงไปเยี่ยมเยียนพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ทวด พร้อมอาหารอื่นๆ ดิๆได้รับประทานก่อนเรียกว่าข้าวใหม่ปลามันหรือเรียกอีกอย่างว่าโง่จนตา ก่อนจะนำไปหุงรับประทานเองภายในครอบครัว

(11). ประเพณีงานบุญออกพรรษา ช่วงเดือน 11 ก็เหมือนๆ กัน คติความเชื่อโบราณ นิยมนำข้าวกำลังจะสุกเต็มมาทำเป็นข้าวเฝ้าในวันออกพรรษาเรียกว่าปวารณา (แปลว่า

อนุญาต) หมายถึงลูกหลานที่มีข้าวเหลือน้อยอยู่ในยุ้ง ฉาง เมื่อได้ไปร่วมปวารณาออกพรรษาแล้วก็สามารถเก็บเกี่ยวมาหุงกินได้และขอให้แม่โพสพสุกเร็วๆ

(12).งานบุญกฐิน ของชาวกวยอาเจียง(ชาวซำง)ในช่วงเทศกาลงานบุญกฐินจะแตกต่างไปจากท้องถิ่นอื่นอย่างเห็นได้ชัด เพราะเป็นงานบุญมหากฐินซำงสามัคคีซึ่งมีผู้คนมาร่วมงานทั้งสี่ทิศ และมีซำงมาร่วมงานจำนวนมากพร้อมโรงทานไว้บริการญาติธรรมสายบุญอย่างทั่วถึง กิจกรรมก็จะมีพิธีสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมตำนานคนกับซำง มีซำงลากจูงองค์กฐินด้วยเกวียนร่วมในขบวนแห่มากกว่าร้อยเชือกพร้อมฝูงชนที่แต่งกายแบบโบราณดั้งเดิม ซำงดักบาตรพระสงฆ์ร่วมกับญาติธรรมสายบุญซำงเทเหล้าเผ่าบุรีในเชิงอุปมาอุปไมยในครั้งพุทธกาล การแสดงแสงสีเสียงย้อนยุคระหว่างคนกับซำงของลูกหลานชาวซำงเพื่อสานต่อเจตนารมณ์บรรพบุรุษดั้งเดิมมิให้สูญหายไปจากชุมชนคนเลี้ยงซำง พิธีปล่อยโคมลอยขึ้นสู่ท้องฟ้าพร้อมแสงเทียนสว่างไสวเต็มท้องฟ้าเพื่อยกภูมิจิตของทุกคนที่มาร่วมงานให้สูงตามไปด้วยเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับพญาซำงสำคัญ ซำงคู่บ้านคู่เมือง ซำงคู่พระพุทธรูปศาสนา ซำงคู่ฟ้าคู่แผ่นดิน ซำงประจำตระกูล ตลอดทั้งพระครูปะกำ หมอกำหลวงใหญ่ หมอสะดำ หมอเสเตียง หมอจำ หมอโกรณ มะ และควาญ บรรพบุรุษที่เคยทุ่มเทหยาดเหงื่อแรงงานปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายของคนทั่วไปจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมตำนานคนกับซำงที่มีเพียงหนึ่งเดียวในโลก

(2) วัฒนธรรมประเพณี ที่จะต้องปฏิบัติร่วมกันแบบชาวกวย

1. พิธีเซ่นสรวงบูตาในช่วงวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 และขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6
2. พิธีกลหมุดมัดหรือถนเข้าใจว่าคางมีหลายชนเผ่าที่มีการเคารพนับถือผีในลักษณะเดียวกัน เพียงแต่การเรียกชื่ออาจแตกต่างกันออกไป การกลหมุดมัดเพื่อเป็นการรำลึกถึงบรรพบุรุษผู้คุ้มครองปกป้องรักษาดูแลลูกหลานตลอดทั้ง ซำง วัว ควาย ค่อยเดือนสติ ให้ลูกหลานเกิดความรักสามัคคีต่อกัน มะมัด จะมีเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้นได้มีทั่วไป การเล่นหมุดมัดมีวัตถุประสงค์ดังนี้

- 2.1 เล่นเพื่อเคารพหรือบูชาครูกำเน็ด หรือเทพผู้ดูแลรักษา
- 2.2 เล่นเพื่อเคารพบูชาดวงวิญญาณบรรพบุรุษ นิยมเล่นในช่วงเดือน 3 ถึงเดือน 5
- 2.3 งานบุญประเพณีในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่นงานบุญบวช งานบุญกฐิน ที่จะต้องปฏิบัติร่วมกันทั้งคนและซำงจำนวนมากมาย

วัฒนธรรมแกลหุมมัดแบบชาวกายอาเจียง

พิธีแกลหุมมัด แกลมอ มอสง้อ ผีฟ้า หรือผีนางดั่ง ฯลฯ หมายถึงพิธีกรรมหนึ่งที่คุณสมัยเก่าให้ความเคารพนับถือ ผี นางไม้ ในคติความเชื่อตามภูมิภาคต่างๆของคนแต่ละชนเผ่าที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาหลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตมาถึงปัจจุบันแต่จะให้ความหมายแตกต่างกันดังนี้

1. พิธีแกลหุมมัด พิธีเล่นแถน หรือพิธีแกลมอ หมายถึงพิธีเล่นเพื่อบูชาครูกำเนิดหรือเทพผู้ดูแลปกป้องรักษาประจำตัวบุคคลนั้นๆเป็นกาลเฉพาะ ตลอดถึงจิตวิญญาณบรรพชนต้นตระกูลที่ล่วงลับไปแล้วที่ยังต้องมาคอยดูแลปกป้องรักษาลูกหลานตลอดถึงทรัพย์สินที่เป็นสัตว์เลี้ยงทุกประเภทที่จะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะช้าง จะต้องเล่นเป็นประจำทุกปีในช่วงเทศกาลเดือน 3 - 4 - 5 หากไม่เช่นนั้นอาจมีบุคคลในครอบครัว หรือสัตว์เลี้ยงไม่สบาย หรือเกิดอันตรายได้ หากปีใดไม่สะดวกก็ให้ไปจุดเทียน รูป บอกกกล่าว ขออนุญาตผ่อนผันไว้ก่อนได้ แต่จะไม่บ่อยนักสุดท้ายก็ต้องเล่นให้จนได้ บางครอบครัวต้องเล่นเป็นประจำเมื่อถึงฤดูกาลทั้งไม่ได้เลย โดยเฉพาะครอบครัวผู้เรียบเรียง และอีกหลายๆครอบครัวก็ปฏิบัติเช่นนี้เหมือนกัน พิธีแกลหุมมัดจะมีเฉพาะตระกูลเท่านั้น ส่วนพิธีแกลมอ จะเล่นร่วมกันทั้งหมู่บ้านพร้อมๆกัน

2. พิธีแกลมอสง้อ หรือผีฟ้า หรือผีนางดั่ง หมายถึงการเล่นเพื่อดูอาการของคนหรือสัตว์เลี้ยงในครอบครัวที่เจ็บไข้ได้ป่วย ว่าเป็นเพราะเหตุใดบุคคลคนนี้ หรือสัตว์เลี้ยง จึงล้มป่วย โดยเฉพาะการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งภายในครอบครัวนั้นทำไม่ถูกต้อง เช่นมีปากเสียงกันของคนภายในครอบครัว หรือเขย สะใภ้ ลูกหลานปากไม่ดี ฯลฯ ผีบ้าน ผีเรือน ผีปะกำ ผีป่า ผีดง ผีไร่ ผีนา ฯลฯ ไม่พอใจจึงทักท้วง จึงเกิดมีอาการป่วยไข้ ฯลฯ แล้วบุคคลนั้นก็มาขอขมาลาโทษ ขอภัยที่รู้เท่าไม่ถึงกาลยินยอมปฏิบัติตามต่อไปจะไม่ทำอีกแล้ว ยินยอมให้ปรับเป็นหัวหมูบ้าง เป็ด ไก่ ปลา ฯลฯ แล้วแต่จิตวิญญาณเหล่านั้นจะเรียก และยอมเช่นไหว้ เท่านั้นก็หายเป็นปกติได้โดยไม่ต้องรักษาด้วยยูกยาแต่อย่างใด

เข้าใจว่าคนโบราณเมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยไม่รู้จะหันหน้าไปพึ่งพาอาศัยใครนอกจากที่พึ่งทางใจ คือเมื่อมีสิ่งใดอยู่ใกล้ตัวก็รับไว้ก่อน เพราะการแพทย์ยังไม่เจริญ แต่ก็มีส่วนคือผู้มีใจน้อยเลี้ยหากคิดให้ดี คือทำให้คนเคารพกฎกติกาของธรรมชาติและเกิดความสามัคคีในชุมชนของตนเพียงแต่เรียกชื่อแตกต่างกันออกไปเท่านั้นเอง

ส่วนพิธีการแกลหุมมัดจะมีเฉพาะในกลุ่มชนเผ่ากวยผู้เลี้ยงช้างเท่านั้น (กวยอาเจียง) และได้มีกันทุกคน จะมีเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น วัตถุประสงค์ก็เพื่อบูชาครูกำเนิด หรือวิญญาณบรรพบุรุษ ที่มาปกป้องรักษา ตลอดถึงลูกหลาน ช้าง วัว ควาย สัตว์เลี้ยง ให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจ ไม่ยอมทิ้งห่าง ในแง่ดี ก็คือทำให้ลูกหลานมีความสามัคคี กตัญญูรู้คุณ

1. บุคคลผู้ที่จะมีมะมัด ครูกำเนิด หรือแม่เลี้ยง หรือแม่ยวนตามมารักษา

2. ครูปะกำ หรือวิญญาณบรรพบุรุษ ที่ตามปกปักรักษาคุ้มครองลูกหลาน สัตว์เลี้ยง โดยอาศัยร่างลูกหลานคนใดคนหนึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่แทน ค่อยบอกกล่าวตักเตือนให้สามัคคีต่อกัน หากคนใดคนหนึ่งกระทำผิดมะมัดก็จะทักท้วง มะมัดจะมีได้ทั้งหญิง และชาย

3. ลักษณะพิเศษบุคคลที่มีมะมัดประจำตัว มักจะชอบเสียงแคน หรือเสียงดนตรีพื้นบ้าน

บุคคลผู้ที่จะมีมะมัดประจำตัว สังเกตได้ดังนี้

1. หากเป็นมะมัดครูกำเนิดขณะยังเป็นเด็กเล็กมักเจ็บไข้ได้ป่วยบ่อย หรือร้องไห้ผิดปกติ เมื่อไปคูมอ จะบอกให้รับเอาไว้หากไม่เช่นนั้นอาการที่เจ็บป่วยก็จะไม่หาย เวลามะมัดเข้ามาหากเจ้าตัวเคยแต่งตัวอย่างใดก็มักจะแต่งแบบนั้น อาการที่แสดงออกก็จะไม่พูดจาถึงเรื่องใด รักสวยรักงามชอบขยอ ลักษณะท่าทาง ก็คล้ายเจ้าตัวในปัจจุบัน หากเจ้าตัวจะประสบปัญหาหนักๆข้างหน้าก็จะเสียใจนั่งเหง่า และบางครั้งถึงกับนั่งร้องไห้ซึมเศร้าไม่พูดจากับใครผู้ใดเลย ให้รับหาวิธีแก้

2. หากเป็นมะมัดครูปะกำ หรือวิญญาณบรรพบุรุษ มาอาศัยอยู่ อาการก็เช่นเดียวกันกับข้อ

1. คือในหนึ่งตระกูลจะมีได้เฉพาะหนึ่งคนเท่านั้น เวลาเข้ามา ก็จะแต่งตัวแสดงกิริยาท่าทางคล้ายบรรพบุรุษ จะพูดจาหรือถามถึงลูกหลานที่ไม่เห็นหน้ามาร่วมในขณะวิญญาณเข้า จะบอกกล่าวตักเตือน หรือพูดจาหนักๆคล้ายดำ ให้สามัคคีต่อกัน หากไม่เช่นนั้นอาจมีบุตรหลานหรือสัตว์เลี้ยงเช่น ช้าง วัว ควาย ภายในครอบครัวอาจได้รับอันตราย หรือ เสียเงินเสียทอง หรืออาจถึงชีวิตก็อาจเป็นไปได้

มะมัด หรือหมุดหมัด มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่แตกต่างไปจาก การเล่นกลมอ ผีนางดั่ง มอส่อง อย่างสิ้นเชิงแม้จะมีอุปกรณ์ดนตรีและพิธีกรรมที่แสดงออกจะคล้ายคลึงกันอยู่บ้าง ก็เพียงองค์ประกอบ เพราะมะมัดเป็นเรื่องเฉพาะบุคคล หรือชาติตระกูล ส่วนพิธีกลมอ กลมผีนางดั่ง มอส่องเล่นเพื่อคนทั้งหมู่บ้านแต่มอส่องจะเล่นเพื่อดูอาการของคนไข้ได้ป่วยแต่ก็ยกเว้นเป็นเพียงบางกรณี

1. มะมัดหรือครูกำเนิด เมื่อเจ้าของเสียชีวิตแล้ว ครูมะมัดก็จะหมดตามไปด้วย

2. ยกเว้นมะมัดบรรพบุรุษ เมื่อคนปัจจุบันเสียชีวิตไปแล้ว ต้องมีคนใหม่ขึ้นมาทดแทนทุกคนจะไม่มีสิทธิ์เลือก วิญญาณบรรพบุรุษจะเป็นผู้คัดเลือกเองคล้ายกับกรณีข้อ 1 (หมายเหตุ) ทุกอย่างจะต้องเล่นปีละครั้งหลังฤดูเก็บเกี่ยวคือ ประมาณเดือน 3 -5 คือ กุมภาพันธ์ - เมษายน

วัฒนธรรมการเกิด

คนโบราณมีความเชื่อว่าการเกิดแต่ละครั้งหมายถึงชีวิตทั้งชีวิตของผู้เป็นแม่ที่ต้องมาเสี่ยงกับการมีบุตรแต่ละคนนานับปการ คือต้องสูญเสียเลือดจำนวนมาก เนื่องจากไม่มีโรงพยาบาลและยาที่ทันสมัยเหมือนดังปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของคำว่า วันเกิดของลูกเปรียบเสมือนวันตายของแม่ คือแม่เจ็บปวดที่สุดในขณะที่เบ่งลูกออกมาแต่ละคน และต้องมากินข้าวเปล่ากับเกลือแผ่น กินน้ำร้อน อาบน้ำร้อน นอนอยู่บนกองไฟ ฝ่าไฟอีกเป็นหลายเดือน เนื่องจากกลัวผิดสำแดง (แสลงหรือผิดสะบุน) ส่วนผู้เป็นพ่อก็จะหาฟืนที่เป็นไม้เนื้อแข็งยาวพอประมาณมากองไว้อย่างน้อย 9-10 ท่อน ขนาดเท่าต้นเสามาเตรียมไว้ พร้อมไม้ฟืนเล็กอีกจำนวนหนึ่งพอสมควรมาเตรียมไว้มิให้ขาด พร้อมยาสมุนไพรทางธรรมชาติสำหรับมาต้มให้กินในการช่วยขับเลือดเสียออกมา ตักน้ำมาสำรองไว้ ทั้งต้ม ทั้งอาบ มิให้ขาดโองหรือตุ่ม หาปลามาตากแห้งไว้ กว่าลูกจะรอดมาได้แต่ละคนก็มีไข้เรื่องง่ายเลย

ขณะภรรยาตั้งท้องใกล้คลอดผู้เป็นพ่อแทบจะไม่กล้าออกนอกบ้านไปไหนมาไหน ที่เป็นระยะทางไกลเลย แม้จะออกไปบ้างเพียงครั้งคราว เมื่อเห็นคนเดินผ่านหรือตามหลังมาเหมือนกับว่ามีคนมาตามเราให้รีบกลับ หวาดระแวงอยู่เสมอ เมื่อคลอดออกมาแล้วญาติผู้ใหญ่ก็จะหาตายายสายสิญจน์ มาผูกที่ข้อมือเป็นการรับขวัญให้กับบุตรหลานคนนั้นทันทีที่เห็นหน้า เส้นแรกพูดว่า หากเป็นลูกหลานของใครผู้ใดผู้หนึ่งก็ให้รับมารับเอาไปวันนี้ ตอนนี้ เดี่ยวนี้ ขณะนี้ เวลานี้ แล้วดึงตายายสายสิญจน์นั้นให้ขาดออกจากกันทันทีพร้อมโยนทิ้งออกนอกบ้าน หากพ้นวันนี้ เวลานี้ เดี่ยวนี้ ขณะนี้ แล้ว จะถือว่าเป็นลูกหลานของเราเต็มตัว ห้ามมิให้บุคคลใดผู้ใดมาเกี่ยวข้องเป็นอันขาดแล้วจึงนำเอาตายายสายสิญจน์ หรือชายผ้าถุงของผู้เป็นแม่ หรือยาย มาผูกมัดที่ข้อมือเป็นการรับรองเอาไว้ให้เป็นลูกหลานของตนอย่างเต็มตัวสืบต่อไปชายผ้าถุง หมายถึงความขลังของผ้าถุงของผู้เป็นแม่ หรือยาย สามารถรักษาคุ้มครองลูกหลานได้

ลูกที่เกิดมาหากเป็นชายคำแรกที่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย มักจะพูดเสมอคือขอให้ลูกหลานรอดพ้นจากปากเหยี่ยวปากกา ขอให้ได้เข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัตร์ในบวรพระพุทธศาสนาได้บวชให้พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ทวดได้เกาะชายผ้าเหลืองก่อนสิ้นใจคำนี้มีความหมายเหนือคำบรรยายด้วยเหตุและผล 2 ประการ ดังนี้

1. เมื่อบวชแล้วมีความรู้ แม้จะสึกขาลาเพศออกมาแล้วก็เป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไป มีหน้ามีต่านำพาพ่อแม่ปู่ย่าตายายให้ตระกูลเบิกบาน เป็นต้นแบบในการปกครองสำหรับลูกหลานมิใช่น้อยเลย

2. ผ้ากาสาวพัตร์หมายถึงผ้าเหลืองขณะลูกหลานบวชอยู่พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยายได้เข้าวัดทำบุญ หากศึกษาเล่าเรียนมีความรู้จนสามารถชี้ทางออกบอกทางถูกให้กับพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้องรู้จักแยกแยะบาปบุญคุณโทษ หากไม่ประสงค์สึกขาลาเพศออกมาจนมีชื่อเสียงก็สามารถนำพาพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ให้มีหน้า มีตาทางสังคมได้อีกทางหนึ่งเช่นกัน

ลูกหลานบางคนอ่อนแอเนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่นไม่ครบกำหนดคลอดบ้าง เล็กเกินขนาดบ้าง หากเป็นลูกผู้ชายให้นอนไฟประมาณ 4 คืนขึ้นไป หากเป็นลูกผู้หญิงก็ให้นอนไฟ ประมาณ 3 คืนขึ้นไปหรือแล้วแต่ฤกษ์ยามยามตีภาษาทวยเรียกว่า “ชะจะมอบ” ก่อนแล้วจึงให้ตั้งชื่อ ประจำตัวบุคคลคนนั้นสืบไป ส่วนใหญ่จะให้ชื่อตามวันเกิดไว้ก่อนเช่น จันทร์ - ศุกร์ เสาร์ บางคนก็ให้ ชื่อตามที่ตนชอบ บางคนก็ให้ชื่อตามบรรพบุรุษ แล้วแต่ความเหมาะสม การให้ชื่อตามบรรพบุรุษก็มี สาเหตุมาจากหลากหลายประการเช่นร้องไห้มาก เจ็บไข้ได้ป่วยบ่อย จึงให้ชื่อตามบรรพบุรุษที่ตน เคารพนับถือไว้ก่อนในเบื้องต้น บางครอบครัวถือเป็นเรื่องธรรมดา บางครอบครัวถือจริงจังมาก ให้ ทั้งเกียรติ ให้ศักดิ์ศรี เหมือนกับปฏิบัติต่อบรรพบุรุษคนนั้นจริงๆ ผู้เรียบเรียงก็เป็นอีกบุคคลหนึ่ง ที่ ได้รับขนานนามชื่อแทนบรรพบุรุษในตระกูลเนื่องจากไม่ครบกำหนดคลอด ตา ยาย พ่อ แม่ ญาติ ๆ จึงให้เกียรติตามสมควร สังเกตได้จากการกระทำของคุณตา ยาย พ่อ แม่ ญาติๆทุกคนที่มีอยู่ล้อมรอบ เมื่อลูกหลานของท่านมาขอมรดกจากคุณตา คุณยาย ท่านก็จะแนะนำให้บอกเราก่อน หรือได้รับ อนุญาตจากตนก่อนจึงจะให้ได้ คือฝึกการเป็นผู้ให้มาตั้งแต่ยังเด็ก เวลารับประทานอาหาร เวลานอน ชักเสื้อผ้า ฯลฯ คุณแม่ท่านก็จัดเตรียมไว้ให้ จัดเก็บกวาดตะเตรียมที่นอนไว้ให้พร้อมเสร็จทุก ประการทั้งเช้าและเย็น เสื้อผ้าท่านก็ซักเก็บไว้ให้ เหมือนกับว่าตนเป็นพระ จนกระทั่งโตเป็นหนุ่ม ได้มาอุปสมบทเป็นพระภิกษุในบวรพระพุทธศาสนา หากแม่ไม่อยู่ก็จะฝากให้น้องๆหรือหลานๆบ้าน ใกล้เคียงมาทำหน้าที่แทนทุกครั้ง แม่จะไปพักค้างที่บ้านของผู้ใดก็ต้องมีคนดูแล เสื้อ ผ้า ที่นอน อาหารการกินตามสมควร เวลาที่บ้านของญาติ พี่ น้อง ลุง ป้า หน้าที่ อา มีงานก็ไม่มีใครเอยปากใช้ให้ ไปช่วยงานแต่อย่างใด เว้นแต่จะไปทำเองหากไม่เห็นหน้าไปร่วมงาน ผู้เป็นเจ้าของงานก็จะเตรียม อาหารมาฝากส่งไปให้ได้รับประทานถึงบ้าน ประกอบกับตนก็เป็นคนไม่เคยไปเที่ยวเล่นที่ไหนๆ โดยง่ายเช่นกันไม่ได้กินก็ไม่ว่าไม่เคยบ่น เหล้าบุหรี่ปะจะไม่ต้องเลย สิ่งที่เป็นของขบเคี้ยว ทั่วไป เช่น ข้าวโพด น้อยหน้า แดง ถั่ว ข้าว ฯลฯ แม้สุกแล้วจะหล่นเต็มดินก็ไม่เคยเก็บมาเคี้ยวกินเอง แต่อย่างใด ที่สำคัญก็ไม่เคยบ่นให้ใครได้ยิน จึงเป็นที่เกรงใจของญาติ พี่ น้อง พอสมควร ทุกคนเคารพ เกรงใจยกย่องให้เป็นบุคคลตัวอย่างหรือบุคคลต้นแบบประจำตระกูล สำหรับอบรมบ่มเพาะสั่ง สอน น้องๆตลอดถึงลูกหลานทุกคน มาตราบนานเท่าทุกวันนี้ และไม่มีบุคคลใดกล้ามาถกเถียงแต่อย่างใด

วัฒนธรรมการตาย

ความตายถือเป็นเรื่องสำคัญ แม้จะมีงานอันใดติดค้างอยู่ก็ตามเช่น ทอผ้า เก็บเกี่ยว ทำไร่ ไถนา แม้กระทั่งสร้างบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ สู้ออ หมั้น แต่งงานก็ให้ยกเลิกไว้ก่อน ภาษาอีสานเรียกว่าคะ ล้ำเพื่อให้ทุกคนได้ไปร่วมงานศพ หลังจากนั้นจึงจะมาทำงานต่อ โบราณไม่นิยมทำบุญคนตายสดๆ จะ ผังไว้ที่ป่าช้า หรือสุสานก่อนอย่างน้อย ๓ ปีขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อให้ลูกหลานทุกคนได้เตรียมความพร้อมจึง จะอนุญาตให้ชุดเอากระดูกหรืออัฐิขึ้นมาทำบุญอุปถัมภ์ศพพุทิตศส่วนกุศลส่งไปให้หากมีคนตายด้วย

อุบัติเหตุก็ไม่นิยมหรืออนุญาตให้นำศพเข้ามาภายในหมู่บ้านโดยเด็ดขาดจะเก็บไว้นอกบ้าน หรือที่วัดใกล้บ้าน และฝังไว้อย่างน้อย ๓ ปีขึ้นไปจึงอนุญาตให้ทำบุญตามปกติได้ ซึ่งผิดกับปัจจุบันอย่างเห็นได้ชัด

วัฒนธรรม ยืน เดิน นั่ง นอน และรับประทานอาหาร

วัฒนธรรมการยืน คนโบราณถือว่ายืนตรงไหนก็ได้ อย่าเหยียบเงาผู้มีศีลหรือศักดิ์ที่สูงกว่าตน เช่น พระภิกษุ สามเณร ถาวรวัตถุ ผู้สูงศักดิ์ ผู้สูงอายุ หรือห้ามนอนเอาปลายเท้าไปในทิศทางนั้นเป็นอันขาด จะนอนหันศีรษะไปในทิศทางผู้สูงอายุ ผู้สูงเกียรติ สูงศักดิ์ หรือพระสงฆ์อยู่ เสมอ

การเดินคนสมัยก่อนเมื่อรู้หรือเห็นพระภิกษุสามเณร หรือผู้สูงอายุอยู่ด้านหน้าจะไม่เดินผ่านไปบริเวณนั้นโดยเด็ดขาด หากจำเป็นจะต้องผ่านจริงๆก็ยกมือไหว้ และได้รับอนุญาตจากท่านก่อนแล้วจึงค่อยๆคลานไป

การนั่งคนสมัยก่อนเมื่อรู้หรือเห็นพระภิกษุสามเณร หรือผู้สูงอายุนั่งอยู่ด้านหน้าก็จะหาสิ่งของมาให้ท่านนั่งก่อน ส่วนตนจะนั่งต่ำกว่า คือไม่นั่งเสมอกันโดยเด็ดขาด

การนอนคนสมัยก่อนเมื่อรู้หรือเห็นพระภิกษุสามเณร หรือผู้สูงอายุอยู่ทางด้านทิศใดจะนอนหันศีรษะไปในทิศทางนั้นเสมอ ไม่ยอมหันเท้าไปในทิศทางนั้นโดยเด็ดขาด

การรับประทานอาหารคนสมัยก่อนเมื่อรู้หรือเห็นพระภิกษุสามเณร หรือผู้สูงอายุมาเยี่ยมเยียนที่บ้านหากอยู่ในช่วงเวลาอาหาร หรือจันทน์ เพล ก็จะทำจันทน์เพล(ภัตตาหาร)มาถวายพระภิกษุ สามเณร หรือผู้สูงอายุให้ได้รับประทานก่อนทุกครั้ง แล้วตนเองก็จะมานั่งรอดูอยู่ห่างๆเมื่อขาดสิ่งใดก็จะจัดหามาให้ได้ทันทั่วที่จนกว่าจะแล้วเสร็จ และยกเก็บสำรับคืนพร้อมปิดกวาดให้เรียบร้อย แล้วยกหมาก พลู บุรี ชันน้ำเปล่ามาวางไว้ก่อน แล้วตนเองจึงจะมารับประทานอาหารได้ที่หลัง ก่อนรับประทานอาหารให้นั่งพับเพียบ แล้วยกจานข้าวขึ้นเหนือศีรษะเล็กน้อยเพื่อขออนุญาตหรือขอคมาแม่โพสพก่อนทุกครั้งเวลารับประทานอาหาร ห้ามนั่งขัดสมาธิโดยเด็ดขาด ถือว่าไม่เคารพ และทุกคนจะต้องมารับประทานอาหารพร้อมหน้ากัน พ่อ แม่ จะถือโอกาสนี้อบรมสั่งสอนลูกหลานไปในตัว

การรับประทานอาหารคนโบราณจะถือมากหากไม่จำเป็นจริงๆ ก็จะให้มานั่งรับประทานให้พร้อมหน้ากันในเวลาเดียวกัน จะไม่ทิ้งภาระให้กับคนอื่นที่จะต้องมารอจัดเตรียม และเก็บหลายครั้งจะไปไหนมาก็ไม่สะดวกยังเป็นห่วง ดังนั้นหากบุคคลใดชอบแตกฝูงไปทานข้าวเพียงลำพังก็แสดงว่าบุคคลนั้นมีปัญหา ไม่ต้องพยากรณ์ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้นกับครอบครัวนั้น ถ้าเป็นวัว ควาย หรือสัตว์เลี้ยงอื่น หากชอบแตกฝูงไปหากินเพียงลำพังบ่อยๆ ก็แสดงว่าเลี้ยงไม่โตแล้ว ห้ามกระทำโดยเด็ดขาด

คนโบราณอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เคารพธรรมชาติแม้จะมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าก็ตาม ไม่ควรประมาท ถือว่าทุกตารางนิ้วของพื้นพิภพนี้มีเจ้าของผู้ดูแลรักษา ห้ามทำอะไรโดยที่ไม่ได้บอกกล่าวหรือรับอนุญาตก่อนเป็นอันขาด เช่นเวลาลงทำไร่ทำนาหรือ เริ่มต้นจับจองสถานที่สำหรับทำเป็นที่อยู่อาศัย ทำเป็นไร่นา ผู้ที่เป็นแม่บ้านก็จะเตรียมหาหมาก พลู บุรี ชันห้า ให้พ่อบ้านไปบอกกล่าวหรือขออนุญาตจากสถานที่นั้นๆให้รับทราบก่อนด้วยการพูดจาแต่คำดีๆและเป็นมงคล หรือ บางครั้งก็อาจมีการเสี่ยงทายจากไม้สั้นไม้ยาว หรือให้ไปเข้าฝันในคืนนั้นก่อน หากจะอนุญาตหรือไม่อย่างไร แม้จะเป็นสถานที่เก่าก็ตามทุกครั้งที่ตั้งทำอะไรไถ่ไร่นาก็จะต้องบอกกล่าวสถานที่ให้รับทราบล่วงหน้าทุกครั้งเช่นกัน

นอกจากนี้เวลานำลูกหลานที่ยังเล็กพ่อแม่จำเป็นต้องนำไปทำอะไรทำนาด้วยทุกครั้ง ทั้งเช้า และเย็น ก็จะบอกกล่าวสถานที่ให้รับทราบทุกครั้งเช่นกัน คือพูดจาบอกกล่าวว่าพระภูมิเจ้าที่ พระแม่ธรณี ปู่ ย่า ตา ทวด ผู้ดูแลรักษาสถานที่แห่งนี้ว่า วันนี้ลูกหลานมาทำอะไรทำนาอย่าได้ทักท้วงให้อยู่เย็นเป็นสุข หายจากทุกข์โศกโรคร้ายไข้เจ็บ แล้วแต่จะพูดขอให้เป็นมงคลกับตนเอง เวลากลับบ้านในตอนเย็นก็เก็บเอาใบไม้ มาใส่บริเวณศีรษะลูกหลานแล้วพูดว่า พระภูมิเจ้าที่ พระแม่ธรณี ปู่ ย่า ตา ทวด วันนี้ลูกหลานจะกลับบ้านแล้ว ให้ส่งขวัญลูกหลานกลับบ้านด้วยเถิด พรุ่งนี้จะมาใหม่ ลูกหลานมันคือ ร้องไห้บ่อย สกปรก ตา ยาย เลี้ยงไม่ได้ ไม่เอาไว้แล้ว (ตรงนี้ผู้เป็นแม่พูดเองแกล้งเอง)

หรือเวลาไปเลี้ยงวัว ควาย ช้าง ที่จำเป็นจะต้องนอนพักกลางวัน หรือพักค้างคืน ก็จะต้องบอกกล่าวขออนุญาตเจ้าที่ทุกครั้งเช่นกันจะด้วยเหตุผลใดก็ตามแม้กระทั่งเวลาจะว่ายน้ำข้ามแม่น้ำก็ให้นำเอาก้อนดินเล็กพอประมาณยกขึ้นอธิษฐานจิตเหนือศีรษะเป็นการขออนุญาตหรือขอขมาแม่พระคงคา แล้วจึงโยนก้อนดินนั้นลงไปข้างหน้าทั้งสามด้านแล้วจึงลงน้ำและว่ายน้ำต่อไป ทุกครั้งที่ลงอาบน้ำในแม่น้ำ ห้วย หนอง ครอง บึง คนโบราณจะไม่ยอมแก้ผ้าอาบน้ำโดยไม่จำเป็น ถือว่าไม่เคารพ

ทุกอย่างที่กล่าวมาล้วนบ่งบอกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนโบราณนำมาอบรมสั่งสอนลูกหลานให้รู้จักเคารพธรรมชาติในการอยู่ร่วมกันในระบบพึ่งพาและผูกพัน การเคารพธรรมชาติ ก็เท่ากับเคารพผู้อื่นเคารพผู้อื่นก็เท่ากับเคารพตนเองโดยแท้ ทุกวันนี้คนไม่กลัวบาปเพราะขาดความเคารพในกฎของธรรมชาติ ประเพณีใครมีเอี่ยวสาวได้สาวเอา ธรรมชาติและสรรพสัตว์นานาชนิดก็พลอยหมดตามไปด้วยอย่างเห็นได้ชัด

(3)วัฒนธรรม ประเพณี สู่ขอ หมั้น แต่ง หรือพิธี เมาะกะมอล ชัดเต แบบชาวทวย มีดังนี้

1. แต่งงานแบบคลุมถุงชน ที่พ่อ แม่ ทั้ง 2 ฝ่ายจับให้บุคคลทั้ง 2 แต่งงานกันโดยมิได้เกิดความรักต่อกันมาก่อน ส่วนมากจะเป็นคนในเครือญาติใกล้ชิด อาจเป็นฝ่ายพ่อ หรือฝ่ายแม่ก็ได้

2. แต่งงานเพราะพ่อ แม่ทั้ง 2 ฝ่าย เคารพนับถือกันแล้วต้องการให้บุตรหลานแต่งงานกัน

3. แต่งงานเพราะบุคคลทั้ง 2 เกิดความรักต่อกันมาก่อน แล้วพ่อ แม่ จัดแต่งงานให้แบบที่ 1 และ 2 พ่อ แม่ ฝ่ายชายจะเป็นผู้แนะนำให้ลูกชายไปช่วยงานฝ่ายหญิงก่อน เพื่อเปิดโอกาสให้คู่บ่าว สาว ได้พบปะ พูดคุยกันเป็นครั้งคราว แต่ฝ่ายหญิงแทบจะไม่มีโอกาสได้พบเห็นบ้านเรือนของฝ่ายชายเลย แล้วแต่ผู้ปกครองจะจัดให้

ส่วนแบบที่ 3 เมื่อ พ่อ แม่ ฝ่ายชายทราบว่าบุตรชายของตนไปชอบลูกสาวบ้านไหน เป็นลูกเต้าเหล่ากอของใคร อาจทำท่าไปหาสิ่งของ เช่น พืช ผัก พลิก ชิง ฯลฯ เพื่อสังเกตดูเอาใจของบุคคลผู้ที่จะมาเป็นสะใภ้ของตน ว่ามีความเหมาะสมคู่ควรกับลูกหลานของตนหรือไม่ เพียงใดอย่างไร

เหตุการณ์ตรงนี้จะผ่านหรือไม่ผ่านก็พอๆกัน ถ้าด่านแรกพ่อ แม่ ฝ่ายชายผ่าน ก็ต้องไปพบด่านที่สองอีกครั้ง คือพ่อ แม่ ฝ่ายหญิงถ้าวัน เดือน ปี ไม่ตรงกันก็หมดสิทธิ์ คนโบราณถือมาก เพราะการมีชีวิตคู่มีใช้เรื่องทำเล่น เรียกว่าถือไม้เท้ายอดทอง ตรีบองยอดเพชร แม้ความคิด และการกระทำ ก็เป็นหนึ่งเดียวจึงจะอยู่ร่วมกันได้

เมื่อทุกอย่างพร้อม พ่อ แม่ฝ่ายชายก็จะมอบหมายให้สามี ภรรยา คู่หนึ่งประวัติดี อายุยืน เคยผ่านการสู่ขอ หมั้น แต่งงานตามประเพณีถูกต้องมาก่อนแล้วทุกขั้นตอน เป็นบุคคลมีศีลธรรม จึงให้ไปทาบถาม หรือสอบถามประวัติบุตรหลานของตนว่าเคยมาเที่ยวเล่นแถวนี้บ้างหรือไม่อย่างไร? กับคนบ้านข้างเคียงและฝากคำให้ไปสอบถามบอกกล่าวกับพ่อ แม่ ฝ่ายหญิงได้รับทราบอีกครั้ง ก่อนจะให้คำตอบ นี่คือด่านที่ 2 หากพ่อแม่ฝ่ายหญิงไม่พอใจ หรือห้ามลูกสาวไม่ได้ก็จะถ่วงเวลาให้นาน หรืออาจกล่าวว่าลูกสาว ยังไม่รู้จักงานบ้านงานครัว ฯลฯ หรือเรียกสินสอดให้แพงถ้าสู้ได้ก็มา ถ้าสู้ไม่ได้ก็แล้วกันไป พูดในเชิงปฏิเสธ

หากทุกอย่างลงเอยด้วยดี พ่อแม่ฝ่ายชายก็จะเป็นผู้หาฤกษ์ยามยามดีมาสู่ขอ ตามประเพณีไว้ก่อน อย่างน้อย ๒ - ๓ ปี จึงจะจัดพิธีแต่งงานมงคลสมรสให้ เพื่อให้เจ้าสาวเตรียมตัวทอผ้า ทำผูกหมอน เครื่องสมมาให้ครบพ่อ แม่ ญาติ ๆ แล้วแต่ฝ่ายชายจะเรียก อาหารที่เลี้ยงญาติในวันหมั้นฝ่ายชายจะเป็นผู้หามาให้ทั้งหมด แต่ฝ่ายหญิงก็ช่วยเสริมบ้างตามธรรมเนียม

ชุดแต่งงานแบบชาวอยุธยาเชิงโบราณ

1. ผ้าขুব หรือผ้าหางกระรอก หรือผ้าไสร่ง ผ้าขาวม้าลายปลาชะโด สำหรับชาย
2. เสื้อแขนยาวหรือแขนกระบอก สีอะไรก็ได้ สำหรับมัด เปลี่ยนให้กับพ่อ แม่ และเจ้าบ่าว
3. ผ้าถุงตีนจก (ถุงมะบูล) มีหัว มีตีน ผ้าขาวม้าสีขาว สำหรับเจ้าสาว
4. ผ้าทุกชิ้นทำจากเส้นไหมแท้เท่านั้นจึงจะเป็นมงคลเพราะใช้เวลา (เปรียบกับความ

อดทน)

ลำดับพิธีการ

1. ต้องผ่านด่านแรก ประตู่เงิน ประตูทอง ก่อนถึงปะรำพิธี และนำล้างเท้าให้เจ้าบ่าว

2. เจ้าสาวเปลี่ยนชุดให้เจ้าบ่าว เป็นการต้อนรับก่อนเข้าสู่บ้าน หรือปะรำพิธี (ตรงนี้ยกมาจากศรีธนมโนราห์ตอนศรีธนมเดินทางมาถึงเมืองภูเงิน ขณะนั้นนางมโนราห์กำลังจะเข้าสู่พิธีบายศรีรับขวัญพоди ที่นางพลัดพรากไปอยู่เมืองเป็งจารเป็นเวลานานแล้วหนีกลับมาบ้านได้ นำมาเปรียบเทียบ

3. นายไชยหรือปราชญ์ชาวบ้านมาอบรมสั่งสอนคู่บ่าวสาวเปรียบเทียบกับสิ่งของที่นำมา

4. เมื่อทุกอย่างพร้อมแล้วพราหมณ์ก็เริ่มเข้าสู่พิธีบายศรีสู่ขวัญให้คู่บ่าวสาว

5. ทุกคนที่มาร่วมงานเอาด้ายสายสิญจน์มาผูกแขนรับเอาลูกเขย ลูกสะใภ้ เป็นเสร็จพิธี ส่วนเงินทองที่ได้จากการจัดงานทั้งหมดมอบให้กับคู่บ่าวสาวนำไปก่อสร้างตัว

ลำดับการรวมญาติในวันแต่งงานจริงมี 3 วันดังนี้

1. วันที่ 1 เจ้าบ่าวส่งหมูให้เจ้าสาว 1 ตัวกินฟรี เรียกว่าหมูผี เพื่อเลี้ยงญาติก่อนงาน

3. วันที่ 2 เจ้าบ่าวส่งหมูให้เจ้าสาว 1 ตัว เรียกว่าหมูเครื่องมาตรพร้อมสิ่งของอื่นๆที่กล่าวมาแล้วให้เจ้าสาวแบ่งปันเท่าๆกันเป็นการอุปมาอุปไมยเชิงเปรียบเทียบ

3. วันที่ 3 เรียกว่าวันแต่งงานจริง คือวันส่งตัวเจ้าบ่าว เจ้าสาว เข้าสู่เรือนหอ

บุคคลและสิ่งของต้องห้ามในงานมงคลสมรส (ซัดเต)

1. ชาย หญิง ที่เคยหนีตามกันมา

2. ชาย หญิง ที่มากู้หลาย ผัว หลายเมีย

3. ชาย หญิง ที่เคยเป็นหม้ายมาก่อน แม้จะแต่งงานใหม่แล้วก็ตาม

4. คน สัตว์ สิ่งของ ที่ไม่สมบูรณ์ หรือพิการ เป็นกฎระเบียบขั้นพื้นฐานที่ถือปฏิบัติ

ทางสังคมในการครองตนหรืออยู่กินร่วมกัน ได้เป็นอย่างดี จะร่ำรวย มียศลาบรรดาศักดิ์เพียงใดก็ตาม ต้องละเว้นไว้ก่อน แต่ก็มีข้อยกเว้นให้มาร่วมงานได้แต่ต้องให้พิธีสำคัญๆ ผ่านพ้นไปก่อน

งานทุกประเภทประจำแต่ละเดือนแต่ละท้องถิ่นล้วนเป็นสิ่งที่คัดกรองมาแล้วด้วย จิตใต้สำนึก ในภูมิปัญญาท้องถิ่นโบราณโดยแท้ หลายชั่วอายุคนจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่แฝงไว้ด้วยคติธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้เล่าขานนำมาอบรม บ่มเพาะสั่งสอนให้กับลูกหลานในยามว่าง หรือเวลาว่างงานสำคัญๆ บัดนี้วัฒนธรรมจารีตประเพณีบางอย่างได้ดับสั่นลงไปแล้วอย่างน่าเสียดาย และกำลังจะดับลงตามกันไปในช่วงระยะเวลาอันใกล้นี้อีกมากมาย เพราะรู้เท่าไม่ถึงกาล หรือเพราะขาดบุคคลผู้รู้จริงที่เรียกว่าปราชญ์ชาวบ้านที่จะมาแนะนำ ให้ หรืออบรมบ่มเพาะสานต่อเจตนารมณ์ของบรรพบุรุษ หรือเพราะความมั่งง่ายของพวกเราเอง บัดนี้กำลังจะถูกบันทึกไว้ในแผ่นกระดาษอย่างน่าเศร้าสลดใจ ผู้นำจิตวิญญาณที่เป็นพระสงฆ์ ปราชญ์ ผู้รู้ทั้งหลายแม้แต่ทำอะไรอยู่ไม่คิดจะฟื้นฟูบ้างหรือก่อนที่จะสายไปกว่านี้ หรือปล่อยให้ดับไปเองตามกาลเวลา ก่อนที่ลูกหลานจะไม่มีที่พึ่งทางใจ คือความกตัญญูรู้คุณของแผ่นดิน-บิดามารดา หรือปล่อยให้มัวเมาในกามตัณหาสำสอนไม่เลือกคู่ไม่มีที่จับสั่นอยู่อย่างนี้แล้วจะผิดอะไรกับสัตว์เดรัจฉาน

และยังมีพิธีแต่งงานอีกแบบหนึ่งที่แตกต่างไปจากชุมชนอื่นที่ลูกหลานชาวกว๊านอ้ายเจียง เคยปฏิบัติโดยอาศัยคัมภีร์ในทางพระพุทธศาสนาอ้างอิงนั่นก็คือ พิธีแต่งงานบนหลังช้าง

(4). พิธีแต่งงานบนหลังช้างในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก ที่เป็นพระสูตรต้นปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ชาตกัฎฐกถา อรรถกนิบาท ว่าด้วยเรื่องนางข้างพังต้นภัททวดี ขณะที่พระพุทธเจ้าทรงประทับ อยู่ ณ โขสิตารามได้ปรารภถึงนางข้างพังต้นภัททวดีของพระเจ้าอุเทนโดยสังเขปดังนี้

นางข้างพังต้นภัททวดีเป็นช้างมงคลหัตถิเดิมเป็นราชพาหนะของพระเจ้าจันชปะโชต แห่งเมืองอุชเชนี ต่อมากลายเป็นราชพาหนะของพระเจ้าอุเทน แห่งเมืองโกสัมพีที่มีความสามารถ เดินทางได้ด้วยความเร็ว ในระยะทางไกล

พระเจ้าจันชปะโชตแห่งเมืองอุชเชนี มีพระประสงค์จะเรียนมนต์เรียกช้างจากพระเจ้าอุเทน แห่งเมืองโกสัมพี แต่พระองค์อยู่ในฐานะที่มีพระชันษามากกว่า เกรงว่าจะเสียดีกดีศรี จึง ออกอุบายให้เจ้าหญิงวาสุลหัตตาดิศาของตนเป็นผู้เรียนมนต์เรียกช้างแทน แต่บุคคลทั้งสองอยู่ในวัยหนุ่มสาวรุ่นราวคราวเดียวกัน จึงเกิดมีความรักต่อกัน ได้อาศัยนางข้างต้นภัททวดีลักพาเจ้าหญิงวาสุลหัตตาดิศาของพระเจ้าจันชปะโชตขับขึ้นนี้ไปจากเมืองกรุงอุชเชนีต่อมานางข้างพังต้นภัททวดีก็ กลายเป็นสมบัติราชพาหนะของพระเจ้าอุเทน จนกระทั่งพระเจ้าอุเทนได้กล่าวยกย่องสรรเสริญนางข้างพังต้นภัททวดีนั้นว่า ราชเทวีก็ดี ราชสมบัติพัสดานใด ๆ ก็ดี ล้วนได้มาด้วยนางข้างพังต้นภัททวดีทั้งสิ้น จึงเป็นที่มาของการแต่งงานบนหลังช้าง ตั้งแต่ก่อนครั้งพุทธกาล

ต่อมาลูกหลานชาวกว๊าน ได้อาศัยช้างลักพาลูกสาวต่างหมู่บ้านต่างจังหวัดขับขึ้นนี้ตามกันมาที่บ้านของตน เป็นสามีภรรยาอยู่กินด้วยกันจนสิ้นอายุไขก็มีมิใช่น้อยเลย

ในอดีตการคมนาคมยังไม่เจริญคนโบราณ ได้อาศัยช้างบรรทุก พ่อ แม่-ลุง ป้า- น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติผู้ใหญ่ไปสู่ออ - หมั้น แต่งงานให้กับบุตรหลานของตน ที่อยู่ต่างหมู่บ้านต่างตำบล อำเภอ และต่างจังหวัดประจำ ก่อนที่จะมีรถเข้ามาแทนที่เหมือนดังปัจจุบันนี้

คนโบราณถือว่าหากใครได้นั่งช้างไปสู่ออ หมั้น แต่งงาน ถือว่าเป็นมงคลสูงสุดของชีวิต เป็นหน้าตาของเจ้าสาว และพ่อ แม่ หรือผู้คนในละแวกนั้นตามสมควร โดยเฉพาะถ้าหากเจ้าบ่าวมีตำแหน่งหมอบ้างติดตัวมาแล้ว ยิ่งจะมีหน้ามามากยิ่งขึ้น

สมควรแล้วที่ลูกหลานชาวจังหวัดสุรินทร์ จะภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่บรรพชน ต้นตระกูลของตน ช่วยกันรักษามรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า การแต่งงานบนหลังช้าง มิให้สูญหายไปจากชุมชนคนเลี้ยงช้าง และจังหวัดสุรินทร์โดยส่วนรวม

หมายเหตุ, (พิธีกรรมต่างๆหมายถึงความขลังและความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรมนั้นๆในแต่ละงานสมครแล้ว จะได้ช่วยกันคิดหาแนวทางมาอนุรักษ์เอาไว้เถิด) สิ่งทีกล่าวมาทั้งหมดล้วนเป็นสิ่งที่ประมาณค่ามิได้ในภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิมของคนโบราณโดยแท้ทั้งสิ้น

กำเนิดช้างครั้งแรก

ตามตำนานได้กล่าวถึงเรื่องราวของช้างทั้งในโลกสวรรค์และโลกมนุษย์ทั้งที่มาในคัมภีร์มาตังคะลีลา ของพราหมณ์ คัมภีร์พระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก พุทธประวัติ ตำนาน ชาดก และคติโบราณ ฯลฯ นำจะมาจากคำว่า ไตรเพท หรือไตรเวทของพราหมณ์ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่า”ทุกสรรพสิ่งมาจากกฎแห่งกรรมเป็นผู้กำหนด ในที่นี้ผู้เรียบเรียงจะขอกล่าวถึงที่มาของช้างเฉพาะในคัมภีร์มาตังคะลีลา ของพราหมณ์โดยสังเขป ดังนี้

กำเนิดของช้างครั้งแรกในโลกมนุษย์ตามคติฮินดูของศาสนาพราหมณ์ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อพระพรหมสร้างโลกขึ้นมาครั้งแรกก็ได้เนรมิตให้พระอาทิตย์ออกจากไข่ แล้วก็นำเอาเปลือกไข่มาทำไว้ในพระหัตถ์ขวา พร้อมร้ายเพลง (คาถา) สามเวทเจ็ดจบก็บังเกิดเป็นช้าง “เอราวัณ” ขึ้นเชือกแรกของโลก เป็นช้างสามเศียร ๖ งา แต่ละงา มี ๗ สระโบกขรณี สระหนึ่งมี ๗ ก่อบัว กอหนึ่งมี ๗ ดอก แต่ละดอกมี ๗ กลีบ แต่ละกลีบมี ๗ นางเทพธิดา แต่ละนางเทพธิดามี ๗ นางอัปสรเป็นบริวาร ทุกขุมเส้นขนก็จะมิวิมานทองรองรับสำหรับนางเทพอัปสร เป็นบริวารมากมาย

เมื่อพระพรหมได้เนรมิตช้างเอราวัณขึ้นมาแล้ว ก็ทรงขับเพลงสามเวทต่อไปอีกเจ็ดจบก็บังเกิดเป็นช้างขึ้นมาอีก จบละ หนึ่งเชือก รวมเจ็ดเชือกเรียกว่า “ช้างโลกบาล” ล้วนเป็นช้างพลาย (เพศผู้มีงา)ที่มีหน้าที่ดูแลรักษาโลกประจำอยู่ตามทิศต่างๆ พระพรหมเป็นเทวดาที่รอบคอบและใจดีจึงทรงเนรมิตช้างพัง (เพศเมีย) ขึ้นมาอีกให้เป็นคู่กับช้างพลาย หลังจากนั้นช้างก็ได้ผสมพันธุ์กันเองตกลูกหลานมาตราบเท่าทุกวันนี้ ถือเป็นกำเนิดช้างครั้งแรกของโลก

เมื่อพระพรหมได้เนรมิตช้างขึ้นเป็นครั้งแรกถือว่าเป็นสัตว์ชั้นสูงจะมีอยู่เฉพาะในโลกสวรรค์เท่านั้นมีหน้าที่เป็นพาหนะของเทวดา หรือพระอินทร์ สำหรับผู้มีบุญอยู่บนสวรรค์สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ส่วนช้างในตระกูลต่างๆก็มีหน้าที่เป็นพาหนะสำหรับรับใช้ผู้มีบุญตามลำดับต่างๆอีกเช่นกัน จึงเป็นที่มาของคำ ทางช้างเผือกอยู่บนท้องฟ้า หรือบนดวงดาว หรือจักรวาลถึงปัจจุบันนั่นเอง

เรื่องราวของช้าง บางครั้งก็สนุกสนานเพลิดเพลิน บางครั้งก็เศร้าสลดเสียใจแทบจะไม่มีอะไรที่จะต้องเสียไปมากกว่านี้อีกแล้วเช่นกัน ดังเช่น

กาลครั้งหนึ่ง พระอินทร์ทรงช้าง”เอราวัณ”ออกประภาสวณอุทยานแห่งหนึ่งแล้วได้พบกับฤๅษีตนหนึ่งมีนามว่า “ ฤๅษีทิวาส “ ได้มอบพวงมาลัยดอกไม้สดแด่พระอินทร์ เป็นการเคารพบูชา หลังจากนั้นพระอินทร์ก็ได้นำเอาพวงมาลัยดังกล่าวไปวางบนศีรษะของช้าง”เอราวัณ” ในขณะนั้นก็มีแมลงผึ้งพากันบินมาตอมที่ดอกไม้สดที่เป็นพวงมาลัยนั้นเพราะมีกลิ่นหอมอบอวนชวนดมเป็นอย่างนัก บังเอินช้างเอราวัณเชือกนี้เป็นช้างเอราวัณที่มีนิสัยแบ่งปันอยู่ชนิดหนึ่ง ถือว่าเจ้านายของตนเป็นถึงพระ

อินทร์ ทำให้แมลงผึ้งมาตอมได้อย่างไร เป็นการดูหมิ่น ไม่เคารพยำเกรง เป็นการเข้าใจผิด จึงใช้วงจับเอาพวกมาลัยลงมาเหยียบทำร้ายทิ้งต่อหน้าต่อตาของฤๅษีทิวราสนั้นทันทีฤๅษีเห็นการกระทำของข้างเอราวัณเช่นนั้นคุมสติไม่อยู่จึงโกรธโมโหขึ้นมาอย่างรุนแรง หนวดกระดิกสั้นไปทั่วทั้งสรรพางกายมีอาการแสดงออกมาอย่างเห็นได้ชัดจนฤๅษีทิวราสจึงสาปให้พระอินทร์ต้องสูญเสียสมบัติทั้งปวงทันทีรวมทั้งข้างเอราวัณด้วย พระอินทร์จึงร้องขอมิให้ฤๅษีทิวราสอย่าได้กระทำเช่นนั้นเลย ฤๅษีจึงยอมปราชญ์ต่อคำร้องขอของพระอินทร์ว่า ถ้าประสงค์จะได้ทรัพย์สมบัติทั้งปวงกลับคืนมาตลอดทั้งข้างเอราวัณด้วย เจ้าจะต้องประกอบพิธีเกษียรสมุทราให้เหือดแห้งจนเหลือน้อยที่สุด คือเหลือเพียงน้ำ”อมฤต” เท่านั้น ต่อมาพระอินทร์จึงไปเชิญชวนเอาพวกอสูรทั้งหลายมาช่วยกันกวณเกษียรสมุทราจนได้น้ำ “อมฤต” ตามที่ต้องการ เพราะน้ำอมฤตนี้หากผู้ใดได้ดื่มกินเข้าไปแล้วชีวิตทั้งชีวิตจะเป็นอมตะตลอดกาล คือไม่ตาย จึงเป็นที่มาของการก่อกวนสุมุทราเมธ ในปัจจุบันนี้นี่เอง เวลาประกอบพิธีกรรมต่างๆอันเกี่ยวเนื่องด้วยข้าง จึงมักจะมีเหล่าเข้ามามีส่วนเกี่ยวเนื่องเสมอ สุดท้ายลูกหลานก็พลอยได้รับอาณิสสรเสียดิบไปโดยไม่รู้ตัว และเป็นตราบาปกรรมตกถึงลูกหลานผู้ยังประมาท เป็นที่รังเกียจของผู้พบเห็นอย่างไม่น่าให้อภัยมาตราบนานเท่าทุกวันนี้ แต่สำหรับผู้มีจิตใจอันสูงส่งรู้เท่าทันแล้ว เหล่ามิใช่อุปสรรคปัญหา และไม่ยอมตกเป็นทาสแต่อย่างใด คนโง่เท่านั้นที่ตกเป็นทาสทั้งจิตใจและแนวคิดอยู่ในวังวนตลอดชีวิตถึงปัจจุบันนี้

เรื่องของการเกษียรสมุทราจะขอพักไว้เพียงเท่านี้ก่อน เพราะจะมีเรื่องราวของความสัมพันธ์ของการทูตระหว่างยักษ์กับเทวดา ที่ลลोकให้ยักษ์กินสุรา (เหล้า) เมฆาจนลืมนสติไม่รู้สีกตัว หลังจากนั้นเทวดาก็ไปจับเอายักษ์หุ้มลงมาจากสรวงสวรรค์ แล้วตนก็ไปแย่งเอาวิมารของยักษ์ไปจนหมด เป็นเหตุให้ยักษ์โกรธแค้นเทวดามาก สงครามระหว่างยักษ์กับเทวดาจึงเกิดขึ้นบนอากาศอย่างขาดสะบั้น

บรรดาเทวดาทั้งหลายได้อาศัยข้างเอราวัณขับขี่เหาะไปทำสงครามกับยักษ์ ทุกครั้งข้างเอราวัณที่บรรดาเทวดาทั้งหลายขับขี่ไปนั้นรบสู้ยักษ์ไม่ได้เพราะตกใจกลัวสงเสียงร้องดังสนั่นของบรรดายักษ์ทั้งหลาย แล้วข้างก็พาเทวดาเหาะหนีไปทุกครั้ง เป็นเหตุให้เทวดาเสียชื่อเสียง เสียหน้า เพราะรบสู้ยักษ์ไม่ได้ เรื่องจึงร้อนถึงพระพรหม เพราะเทวดาพากันไปฟ้องหาว่าข้างเอราวัณไปตื่นตกใจทำให้รบสู้ยักษ์ไม่ได้ทุกครั้งไปสู้รบกัน พระพรหมจึงสาปต่อไปว่า ต่อนี้ไปให้ข้างตกมันเมื่อมีอายุเข้าสู่วัยหนุ่ม และโตเต็มวัย มีความเมามันไม่กลัวอะไรที่มาขวางหน้าเหมือนดังสุนัขบ้า เวลาพบกับยักษ์จะไม่มีกลัวอีกต่อไป จากนั้นข้างก็ตกมัน แต่บัดนั้นเป็นต้นมาถึงปัจจุบันนี้

พอข้างตกมันแล้วเทวดาก็ขับขี่ไปทำสงครามกับยักษ์อีก คราวนี้ข้างเอราวัณก็ทำสงครามรบสู้ยักษ์ไม่ได้อีกเหมือนเดิม เทวดาพากันโมโหและลงโทษข้างอีกอยู่ดี โดยหาว่าเพราะหมิ่นกลั่นสาบเหวี่ยงโคลที่ข้างตกมันไหลออกมาไม่ขาดสายนี้เอง ทำให้บรรดาเทวดาทั้งหลายต้องเป็นลมไปตามๆกันจึงเป็นเหตุรบสู้ยักษ์ไม่ได้ พระพรหมท่านเป็นผู้มีจิตใจที่ติงาม และออกจะหุบเบาไปนิดหน่อย

จึงออกปากสาบซ้างต่อไปอีกว่า นับตอนนี้ไปให้เห้งออกภายใน แล้วถ่ายออกทางวง ทางแก้ม ทาง
อ้นตะ พร้อมกันนี้ก็สาบให้ลูกอ้นตะของซ้างเข้าไปอยู่ภายในช่องท้องไม่ให้ใครมองเห็นได้ จะไม่ต้อง
เกะกะ เวลาเดินทางหรือทำศึกสงคราม พระพายท่านเป็นผู้แนะนำ จึงไม่ปรากฏเห็นลูกอ้นตะของซ้าง
อยู่ด้านนอกมาตราบเท่าทุกวันนี้

ซ้างในโลกมนุษย์

มีเรื่องเล่าว่า “เดิมกาลครั้งหนึ่ง “ซ้าง” เป็นสัตว์พาหนะสำหรับผู้มีบุญอยู่บน
สวรรค์เท่านั้นต่อมาบรรดาซ้างทั้งหลายได้จัดรายการท่องเที่ยวหะลงมายังโลกมนุษย์ ณ ป่าหิม
พานต์ และเกาะอยู่ที่กิ่ง ต้นไทรใหญ่ชายป่าแห่งหนึ่งที่มีขนาดใหญ่สูงถึง ๒ โยชน์ แต่เนื่องจากซ้างมี
ขนาดใหญ่โต เป็นเหตุให้กิ่งไทรรับน้ำหนักไม่ได้ กิ่งจึงหักลงมาทันเกิดเสียดังสนั่นหวั่นไหวไปทั้ง
แผ่นดิน เป็นเหตุให้ฤชิตนหนึ่งมีนามว่า “ฤชิตชิตปา “ ขณะกำลังบำเพ็ญตบะ ใกล้ถึงฌานสมาบัติ
แล้วเกิดตกใจตื่นขึ้นมาจากกรบบำเพ็ญตบะอย่างน่าเสียดาย พอลืมตาขึ้นมาก็มองไปเห็นฝูงซ้างโหลง
หนึ่งมีจำนวนมาก ทั้งกลัวจนตัวสั่นทั้งมีอารมณ์โมโหที่ตนมุ่งบำเพ็ญมาใกล้ถึงจุดแห่งความสงบสุขถึง
ขั้นสูงสุดแล้วแท้ๆ ด้วยความโมโหและเสียดายในอารมณ์ ฤชิตชิตปา จึงได้สาบซ้างว่า ต่อแต่นี้เป็นต้น
ไปขอให้บรรดาซ้างทั้งหลายจงอย่าได้พากันเหาะเหินไปไหนมาไหนในอากาศได้อีกเลยเพราะจะไป
รบกวนผู้อื่นที่เขากำลังบำเพ็ญภาวนาให้เสียสมาธิให้เป็นสมบัติของแผ่นดินอยู่บริเวณป่าแห่งนี้อย่าได้
เหาะเหินไปสูทิศทางใดได้เหมือนดังแต่ก่อน พร้อมกันนี้ก็ให้ได้มารับใช้ช่วยงานมนุษย์ประเภทงาน
หนักๆที่มนุษย์ไม่สามารถทำเองได้อีกด้วย นับแต่บัดนี้เป็นต้นมาบรรดาซ้างทั้งหลายก็ไม่สามารถ
เหาะเหินไปไหนมาไหนได้เหมือนดังแต่ก่อนได้อีก เหลือแต่ซ้างโลกบาลเท่านั้นที่ยังอยู่บนสวรรค์ ที่ไม่
ต้องถูกคำสาบ เพราะรีบเหาะหนีเอาตัวรอดไปได้ทันเหตุการณ์ก่อนที่จะถูกคำสาบจาก ฤชิตชิตปา
เนื่องจากเป็นซ้างที่ฉลาด รู้เท่าทัน จึงเป็นเหตุให้บรรดาซ้างทั้งหลายต้องตกค้างอยู่ในโลกมนุษย์ และ
สืบพันธุ์มีลูกมีหลานสืบต่อกันมา ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

ซ้างโลกบาล ที่พากันหนีเอาตัวรอดจากคำสาบของฤชิตชิตปาไปได้นั้น เมื่อเหาะไป
ถึงสวรรค์แล้วก็พากันเข้าเฝ้าพระพรหม แล้วก็รีบทูลรายงานให้พระพรหมได้รับทราบทันที เช่นกันว่า
บัดนี้บรรดาซ้างทั้งหลายได้ตกค้างอยู่ที่เมืองมนุษย์หมดแล้ว เนื่องจากถูกคำสาบของฤชิตชิตปา ไม่
สามารถเหาะเหินได้เหมือนดังแต่ก่อนแล้ว ขอให้พระพรหมรีบหาหนทางช่วยเหลือซ้างทั้งหมดโดยเร็ว
ด้วยเถิด พระพรหมไม่มารถช่วยเหลือบรรดาซ้างทั้งหลายให้เหาะกลับคืนโลกสวรรค์ได้แม้จะพยายาม
ทุกวิถีทางแล้ว ก็หมดปัญญา จึงได้แต่รับปากกับซ้างโลกบาลว่า ต่อไปนี้จะจัดส่งคนให้ลงไปช่วยดูแล
รักษาซ้างยังโลกมนุษย์ เพื่อมิให้บรรดาซ้างทั้งหลายเหล่านั้นไปทำร้ายผู้คน ตลอดทั้งสรรพสัตว์น้อย
ใหญ่ สิ่งปลูกสร้าง มิให้สูญหายไปมากกว่านี้ โดยได้ให้หญิงงามนางหนึ่งที่มีนามว่า “นางสาวรุจิรา “
เป็นนางฟ้าที่สวยงามที่สุดในบรรดานางฟ้าทั้งหลาย เป็นเหตุให้บรรดาเทพบุตรทั้งหลายต้องมาฆ่าแย่ง
กันตายวันละหลายสิบลองค์เพราะความสวยของนางนี้เอง นางรุจิรานี้ก็ใช้หยอกเสียเมื่อไหร่เพราะถือว่า

ตนนั้นสวยกว่าใครๆในบรรดาสาว ๆ นางฟ้าทั้งหลายทั้งปวง นางจึงมีกิริยาที่เย่อหยิ่งจองหอง เป็นธรรมเนียมคนสวยทั่วไป หรือสวยเลือกได้ จนกระทั่งพระพรหมต้องเดือดร้อนมีงานหนักที่จะต้องดำเนินงานเป็นประจำ จึงตัดสินใจสาปให้นางสาว”รุจิรา”ลงมาอยู่ในโลกมนุษย์ ให้มีนามใหม่ว่า “นางสาว กุณาวดี “ นางสาวกุณาวดี เดินหลงป่าร้องไห้ไปเรื่อยๆ ในที่สุดก็เดินหลงเข้าไปในเขตอาศรมของฤๅษี “มตังคะ” ขณะกำลังบำเพ็ญตบะอยู่ในป่าเงียบสงัด ครั้นฤๅษี”มตังคะ” ได้ยินเสียงนางสาวกุณาวดี ร้องไห้อยู่ก็ค่อยๆตั้งสติเงย เห็นนางสาวกุณาวดี เดินเข้ามา ฤๅษี ไม่เคยเห็นคนผ่านมาแถวนี้มาก่อน เกิดเข้าใจผิดคิดว่าเป็นนางยักษ์ หรือเทวดาแปลงกายมาเพื่อจะทำลายตบะของตน เกิดตกใจยังมีได้ไถ่ถามออกปากสาปให้นางสาวกุณาวดี เป็นช้างทันที เพื่อให้ขับไล่ นางยักษ์หรือเทวดาที่แปลงกาย มาหาตนไปให้ไกล บังเอิญ นางสาวกุณาวดี เป็นเพศหญิงอยู่ก่อนแล้วพอถูกคำสาบก็กลายเป็นนางช้างพังทันที ฤๅษีมตังคะ ก็มุ่งบำเพ็ญตบะต่อไปเรื่อยๆ ครั้นเมื่อได้สาบนางไปแล้ว เกิดแปลกใจที่นางช้างพัง ไม่ทำร้ายผู้คน จึงพิจารณาตามกฎแห่งกรรมของนักบำเพ็ญตบะ จึงได้ทราบความเป็นจริงว่านางช้างพังตัวนี้ที่จริงนางเป็นคนแท้ๆ ร้องไห้มาเพื่อจะขอความช่วยเหลือจากตน ยังมีได้ตั้งสตินี้กว่าเป็น นางยักษ์ตนจึงตกใจกลัว จึงให้นางเป็นช้างพังไปก่อน ต่อมาฤๅษี มตังคะ จึงหาวิธีมาช่วยเหลือนางช้างพัง กุณาวดี ให้ได้กลับมาเป็นคนอีกครั้ง แต่ก็หมดหนทาง จึงได้แต่นั่งเสียใจไปวันๆ เพราะกรรมเก่า ที่นางหลอกให้บรรดาเทวดาทั้งหลายต้องมาฆ่ากันเองตายวันละหลายสิบคน ประกอบกับความเย่อหยิ่งจองหองของนางด้วย นางจึงไม่สามารถกลับคืนมาเป็นคนอีก จึงได้สาบต่อไปอีกว่า หากนางจะพ้นจากคำสาบได้ก็ต่อเมื่อนางได้กินน้ำ “อสุจิ “ ของฤๅษีสามคายนะ และฤๅษีสามคายนะ ก็ไม่รู้เรื่องอะไรเลย เพื่อนโยนบาปมาให้แท้ๆ โดยให้คำสาบนั้นว่า “หากนางสาวกุณาวดี” ได้กำเนิดโอรสแล้ว นางจึงจะพ้นจากคำสาบของฤๅษีมตังคะ นั้นได้

อยู่มาวันหนึ่งฤๅษี “สามคายนะ” กำลังนั่งสมาธิบำเพ็ญตบะอยู่ ก็ได้เกิดนางยักษ์ตนหนึ่งแปลงกายเข้าไปยั่วยวนถึงในอาศรมของ ฤๅษีสามคายนะ ฤๅษีสามคายนะ กลัวทนไม่ไหวเลยแผ่นหนีออกมาอยู่นอกอาศรม บังเอิญฤๅษีสามคายนะไปถ่ายปัสสาวะ ออกมาที่กลางป่านั้นเป็นเหตุให้น้ำอสุจิของฤๅษีสามคายนะหลุดออกมาพร้อมกับน้ำปัสสาวะทันทีซึ่งขณะนั้นนางช้างพังกุณาวดีก็ยืนแอบอยู่ใกล้แถบนั้นพอดีจึงได้โอกาสก็รีบเข้าไปกินน้ำอสุจิ นั้นทันที เพื่อให้ตนเองพ้นจากคำสาบ ต่อมาไม่นานนางก็ตั้งครรภ์ เมื่อครบกำหนดคลอดนางจึงสารถโอรสออกมาให้ฤๅษีสามคายนะได้เลี้ยงดู เนื่องจากตนได้สารถโอรสออกมาเป็นคน เมื่อนางพ้นจากคำสาบแล้ว นางก็เหาะขึ้นไปอยู่บนสวรรค์เพื่อยั่วยวนให้กับบรรดาเทวดาเหมือนดังแต่ก่อนสืบไปไฟคือตัณหาราคะนี้เองแม้จะถูกคำสาบก็ไม่ยอมเข็ดหลาบ

นางกุณาวดีสารถลูกออกมามีนามว่า “ นายพานกาปยา “ พอเติบโตขึ้นเป็นหนุ่มในท่ามกลางโกลนช้างฝูงใหญ่ก็อยู่กับฤๅษีสามคายนะเรื่อยมา และได้ศึกษาดำรงเลี้ยงช้างจากฤๅษีสามคายนะประกอบกับการสังเกตพฤติกรรมวิถีชีวิตของช้างไปพร้อมๆกันด้วย เป็นเวลานานถึง ๒๐๐ ปี

พร้อมทั้งได้ประสาทวิทยาความรู้เรื่องราวอันเกี่ยวเนื่องด้วยช่างให้กับนายพานกาปยาจนหมดสิ้นจึงมีความรู้ต่างอันเกี่ยวเนื่องด้วยช่างเป็นอย่างดี และครบถ้วนบริบูรณ์ ท่านฤๅษีสามคายนะก็ได้เล่าถึงเรื่องราวเหตุการณ์ต่างๆทั้งหมดที่ตนต้องมาดูแลของช่าง ตลอดถึงที่มาให้ตนได้รับฟังไปหมดแล้วนับต่อแต่นั้นเป็นต้นมาฤๅษีสามคายนะ ก็ได้มอบหมายให้ “นายพานกาปยา “ เป็นหมอช่างคนแรกของโลก เป็นบรรพชนต้นตระกูลของหมอช่างทั้งหลายมาตราบเท่าทุกวันนี้

เมื่อหมดจากวาระของนายพานกาปยาแล้ว ก็ได้มีบุคคลผู้สืบทอดเจตนารมณ์การเป็นหมอช่าง ดูแลรักษาช่างเรื่อยมา จนกระทั่งมาถึงยุคของพระมอเฒ่า พระครูปะกำ หมอกำหลวงหีบ หมอกำหลวงแกด(กิต) หมอสดำ หมอเสเตียง หมอจำ หมอโกรน หมอกันควาย และควาญ ผู้ดูแลช่าง ฯลฯ ตามลำดับลดหลั่นกันลงมาตามความสามารถของแต่ละบุคคล ถึงปัจจุบัน และนับเป็นสิ่งที่พวกเราท่านทั้งหลายผู้อยู่เบื้องหลังสมควรจะได้ศึกษาเรียนรู้เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์การเลี้ยงดูช่างให้ละเอียดและลึกซึ้งกว่านี้ พร้อมกันนี้ก็สมควรที่จะได้สร้างรูปเหมือน หรือรูปจำลอง ของนายพานกาปยา หรือพระมอเฒ่า หรือพระครูปะกำ หรือหมอหลวง จำรองประดิษฐานไว้ภายในมณฑปพิธีประจำที่พัทลุงวัดป่าอาเจียงแห่งนี้ เป็นที่ประดิษฐานไว้เป็นการเฉพาะต่างหากสำหรับเป็นที่ศักดิ์สิทธิ์ ให้บุคคลทั่วไปได้กราบไหว้บูชาสักการะ ก็จะเป็นกุศลยิ่ง มากมายมหาศาลเลยทีเดียว

ที่เล่ามาทั้งหมดเป็นเพียงส่วนหนึ่งน้อยนิดเท่านั้นที่คัดมาจากหนังสือในคัมภีร์ของพราหมณ์ที่เรียกว่า “มาตังคะลีลา “ และยังมีเรื่องราวของช่างอีกมากมายให้ได้ศึกษาค้นคว้าในโอกาสต่อไป

(5) . พิธีกรรมการคล้องช้าง

ตำนานการคล้องช้างแม้จะไม่มีใครได้ให้ความกระจ่างได้ชัดเจนว่ามีที่มาอย่างไร ใครเป็นผู้ริเริ่ม ณ ที่ใด เมื่อไร อย่างไร คงไม่มีใครให้คำตอบได้โดยตรง เพียงแต่สันนิษฐานว่าพิธีกรรมต่างอันเกี่ยวเนื่องด้วยช่างน่าจะมีการเริ่มต้นมาจากนาย “ พานกาปยา “ ผู้ที่พระอินทร์ส่งมาให้ดูแลรักษาช่างในตำนานช้างครั้งแรกของโลก ในคัมภีร์มาตังคะลีลา ของพราหมณ์ เพราะพิธีกรรมต่างอันเกี่ยวเนื่องด้วยช่างมักจะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมของพราหมณ์เป็นส่วนใหญ่

ต่อมาได้เห็นบทบาทความสำคัญๆของช่างที่มาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา จากพระไตรปิฎก พุทธประวัติ ตำนาน และชาดก ตั้งแต่ก่อนครั้งพุทธกาล บวกกับคติโบราณที่ต้องการแรงงานจากสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ให้มาช่วยงานในระบบฟังกาและผูกพัน จึงได้มีรูปช่างไปปรากฏอยู่ตามฝาผนังพร้อมพิธีกรรมต่างอันเกี่ยวเนื่องด้วยช่างมากมาย หรือสิ่งปลูกสร้างสำคัญๆทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมต่างอันเกี่ยวเนื่องด้วยช่างเหล่านี้จะนำมาจากประเทศอินเดีย หรือศรีลังกา เพราะอินเดียนั้น เดิมหมายถึงชมพูทวีป ที่มีขนาดใหญ่ และยังเป็นแหล่งบ่อเกิดของศาสนาหรือลัทธิต่างๆมากมายอีกด้วย และพิธีกรรมต่างๆก็จะคล้ายคลึงกันเกือบทั้งหมด แม้จะมีข้อปฏิบัติปลีกย่อยที่แตกต่างกันออกไปบ้างก็เป็นเพียงส่วนน้อย คือบางท้องถิ่นจะเคารพนับถือฝ่ายชายโดยให้

พ่อเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอันเกี่ยวเนื่องด้วยช่างโดยตรงเวลาประกอบพิธีกรรมต่างๆก็จะมีเสื่อผ้ามาสรวมใส่ ส่วนฝ่ายหญิงก็จะเป็นผู้มีส่วนในการสนับสนุนส่งเสริมและอยู่เบื้องหลังของความสำเร็จบางท้องถิ่นก็เคารพนับถือฝ่ายหญิง โดยให้แม่มีบทบาทส่วนสำคัญสามารถประกอบพิธีกรรมต่างๆได้คือเวลาประกอบพิธีกรรมต่างๆสรวมใส่เสื่อผ้าได้

การคล้องช้างสมัยโบราณ

การจับหรือคล้องช้างเข้าใจว่าคงเคยมีมานานหลายยุคสมัยแล้ว ในพงศาวดารละโว้ จารึก(หรือจำหลัก) ได้บันทึกไว้เช่นกันว่า “พระมหากษัตริย์ไทย ผู้นำในแต่ละยุคสมัยต่างก็เคยเป็นหมอช้างที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญการในการจับช้างหรือคล้องช้างเพื่อคัดเลือกช้างป่ามาไว้ในกองทัพและช่วยงานอื่นๆ มากมาย ในประวัติศาสตร์ชาติไทยได้บันทึกมาแล้วตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีเป็นต้นมา แล้วก็มีอยู่ทุกภูมิภาคของผืนแผ่นดินนี้ ที่มีการจับหรือคล้องช้างป่ามาไว้ให้ช่วยงานเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์พระมหากษัตริย์ของไทย ซึ่งต้องศึกษาศิลปวิทยาแขนงนี้เพื่อทรงสามารถสรรหาช้างดีๆมาไว้ประดับพระบารมี ทั้งในยามปกติจะทรงใช้ช้างเป็นราชพาหนะ และในยามศึกสงครามก็ทรงใช้เป็นคชอาวุธอภรณ์รงค์หมู่ปัจจามิตร ดังนั้นจะพบว่าในประวัติศาสตร์ชาติไทยองค์พระมหากษัตริย์ทรงมักเสด็จออกไปวังช้างด้วยพระองค์เอง ทั้งนี้ก็เพื่อฝึกพระองค์และขุนนางข้าราชการได้ฝึกซ้อมการคล้องช้างป่าให้มีความชำนาญเชี่ยวชาญในการจับช้าง และรอบรู้ถึงป่าในราชอาณาจักรได้ดีขึ้นด้วย ทั้งเป็นการฝึกหัดจับช้าง และใช้ช้างให้มีความชำนาญยิ่งขึ้น เพื่อคัดเลือกช้างมาไว้ใช้งานเป็นราชพาหนะบรรทุกสิ่งของสัมภาระต่างๆอีกด้วย การจับช้างแบบหลวงมีอยู่ 4 วิธีด้วยกัน ดังนี้

1. วิธีโพนช้าง หมายถึงการทำทุกขั้นตอนในการจับหรือคล้องช้างในป่า
2. วิธีต่อ หมายถึงการไล่คล้องช้างป่า นิยมทำในที่ราบ หรือที่ป่าโปร่ง หรือกลางแจ้ง
3. วิธีวังช้าง หมายถึงการทำคอกแล้วไล่ต้อนช้างป่าให้มาเข้าคอกก่อนแล้วจึงเลือกจับหรือคล้องเอาที่สะดวกที่สุดที่ต้องการก่อน
4. วิธีคล้องช้างในเพนียด หมายถึงการสร้างเพนียดไว้ใกล้ตัวเมืองรอบนอก แล้วไล่ต้อนช้างป่ามาเข้าเพนียดนั้นก่อน ในประวัติศาสตร์ไทยเคยมีอยู่ที่จังหวัดลพบุรี และพระนครศรีอยุธยา หากจะกล่าวถึงพิธีการจับหรือคล้องช้างก็มีอยู่มากมายหลากหลายวิธีด้วยกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ขึ้นอยู่กับภูมิประเทศ และความสามารถเชี่ยวชาญชำนาญการของกลุ่มคนแต่ละท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย ดังนี้
  1. วิธีแหกโพนช้าง หมายถึงการไล่คล้องช้างหลังช้างในป่าของคนอีสาน และคนเหนือ โดยใช้ช้างต่อ ไปร่วมกันเป็นกลุ่มก้อนประมาณ 10 เชือกขึ้นไป โดยมีพ่อหมอเผ่า หรือครุบาใหญ่เป็นหัวหน้านำทีม และควบคุม ใช้บ่วงบาศก์ ไม้คั้นจาม ฯลฯ ในการออกป่าแต่ละครั้ง
  2. วิธีจับหรือคล้องช้างในเพนียด หมายถึงการจับตามพระราชพิธีทอดเชือก หรือตามเชือก ซึ่งเป็นการคล้องช้างแบบหลวง โดยมีพราหมณ์พฤคิบบาศก์ร่วมกับเจ้าหน้าที่กรมคชบาล หรือ

กรมช่างหลวงเป็นผู้คล้อง ซึ่งในสมัยโบราณได้ถือปฏิบัติมาทุกปี ในวันแรม 3 – 4 ค่ำ เดือน 5 ทั้งทำการบวงสรวง ศาลเพนียดด้วย

วิธีคล้องช้างในเพนียด หรือพิธีวังช้างที่กล่าวมาแล้วนั้นหมอช้างผู้เฒ่าหลายคนเคยได้เล่าถึงทำยให้ฟังไว้ว่าเป็นการแสดงเพื่อให้เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินได้ทอดพระเนตร เพื่อคัดเลือกช้างมงคลให้เข้าประจำพระราชสำนักและช้างสำคัญเข้าสู่กองทัพที่เรียกว่ากองทัพช้าง อีกส่วนหนึ่งก็เพื่อฝึกให้บรรดาทหารหาญได้เรียนรู้วิธีขับขี่บังคับดูแลช้างฝึกช้างไปด้วย หากไม่ประสงค์ให้บุตรหลานเข้ารับราชการทหารหรือเกณฑ์แรงงานก็จะนำช้างไปมอบเข้ากองทัพแทนที่เรียกว่า ”ส่วย” มาตราบเท่าทุกวันนี้

3. วิธีการวังช้าง, หมายถึงการจับช้างในคอก นิยมทำในภาคใต้ โดยมีหมอเฒ่าเป็นผู้ควบคุมตั้งแต่พิธีบูชาครูก่อนแล้วจึงไปเลือกหาชัยภูมิที่ตั้งคอกแล้วไปหาไล่ต้อนช้างในป่าให้มาเข้าคอกทั้งโขลงและจับทุกตัว

4. วิธีใช้หลุมพราง เป็นการจับโดยขุดหลุมใหญ่ๆ ใช้ใบไม้ปิด แล้วต้อนช้างมาให้ตกหลุม

5. วิธีการจับช้างโดยใช้ช้างพังเป็นช้างต่อ

6. วิธีการจับลูกช้างบ้าน โดยการให้ช้างบ้านที่ท้องแก่ไปตกลูก และเลี้ยงดูอยู่ในป่าใกล้ๆ มีชีวิตอยู่อย่างธรรมชาติเมื่อโตขึ้นพอประมาณเจ้าของไปจับหรือไล่คล้องเอามาฝึกหัด ทำเช่นเดียวกับช้างป่า นี่ก็คืออีกวิธีหนึ่งที่สามารถนำมาประกอบพิธีกรรมต่างๆอันเกี่ยวเนื่องด้วยช้าง เพื่อประกอบพิธีปะชิปะชะให้กับคนรุ่นใหม่ที่จะก้าวขึ้นมาเป็นหมอช้างสืบทอดเจตนาธรรมต่อจากบรรพชนต้นตระกูลผู้เลี้ยงช้างในอดีตแทนการออกไปหาคล้องช้างในป่าจริง ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ได้ทำไปบ้างแล้ว โดยมีคุณตาหมอกำหลวง เกา แสนดี กับคุณตาหมอกำหลวงท้าว ศาลางาม คุณตาหมอกำหลวงมาก สุขศรี คุณตาหมอกำหลวงตา หอมหวล และหมอกำหลวงลำดับรองๆลงมาอีกหลายคนก็ได้ประสานงานสืบทอดให้เป็นตัวอย่างเอาไว้แล้วหลายรุ่น

วิธีการจับหรือคล้องช้างทั้งหมดที่กล่าวมา ล้วนเป็นพิธีกรรมจับหรือคล้องช้างของคนในภูมิภาคอื่น แต่สำหรับของชาวทวายแล้วจะใช้ความสามารถเฉพาะด้านของแต่ละบุคคลล้วนๆ คือใช้ช้างต่อเป็นผู้นำพาจะเป็นช้างเพศผู้หรือเพศเมียก็สามารถนำมาทำเป็นช้างต่อได้เหมือนกันขอให้มีขนาดโตพอคือตั้งแต่ 2 เมตรหรือ 4 ศอก ขึ้นไป ใช้วงบาศก์(หนึ่งปะกำ) พร้อมอุปกรณ์อื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมอีกทางหนึ่งด้วย

จึงกล่าวได้ว่าการจับหรือคล้องช้างป่า เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ที่จะต้องใช้เวลาในการศึกษาเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสบการณ์ตรงบวกกับความกล้าหาญ ความเชื่อมั่น ปฏิภาณไหวพริบ ให้มีความรู้ในการใช้ ”ภาษาป่า” ได้เป็นอย่างดี ที่ปฏิเสธไม่ได้เลยนั่นก็คือ ”ไสยศาสตร์” ที่จำเป็นจะต้องท่องบ่นให้มีความจำจนขึ้นใจ เวลาร่ายเวทมนต์ในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ

หรือแก้ไขสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดไว้ก่อนล่วงหน้า ผู้ที่เข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการร่วมพลไปจับช้าง เพื่อนำมาฝึกหัดให้ใช้งานต่างๆ เช่นฝึกหัดเป็นช้างศึกในการช่วยรบ หรือใช้งานช่วยแบกสัมภาระต่างๆ หรืองานชักลากไม้ท่อนซุงที่มีขนาดใหญ่มาสร้างบ้านเรือนหรือเข้าโรงเลื่อย หรือจับมาเพื่อส่งขายไปในดินแดนใกล้เคียง บุคคลเหล่านี้โบราณเรียกว่า ความญ ถ้าเป็นบุคคลผู้ที่กำลังจะมาใหม่เรียกว่า ความญซ้ายถ้ามีความชำนาญมากขึ้นก็จะได้รับเลื่อนตำแหน่งมาเป็นความญขวาและถ้ามีความชำนาญเชี่ยวชาญจับช้างได้เพิ่มมากขึ้นประกอบกับมีอายุอันสมควรก็จะได้รับเลื่อนตำแหน่งให้เป็น “หมอช้าง” แต่ก็จะต้องมีความสามารถในการจับหรือคล้องช้างป่าได้เหนือกว่าความญช้างผู้อื่นหมอช้างเองก็จะต้องมีครูที่คอยควบคุมดูแลอยู่อีกชั้นหนึ่ง เรียกว่าครูปะกำ ซึ่งจะเป็นผู้รับคำสั่งจากหัวหน้าใหญ่อีกครั้ง เรียกว่า ปฎิยาเยะ อีกต่อหนึ่ง

ผู้ที่จะมาเป็นปฎิยาเยะได้(มาจากคำว่าหะยะจ๊ะภาษาทวย)จะต้องเป็นผู้อาวุโสและมีความเชี่ยวชาญชำนาญป่าในการจับและคล้องช้างป่าได้อย่างยอดเยี่ยม คือไม่ต่ำกว่า ๕๐ เชือก และสามารถรู้ได้ว่าป่าดงใดเขตใดมีช้างป่าอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากพร้อมทั้งมีความรู้ความสามารถควบคุมเป็นผู้นำกลุ่มเข้าแซก โพนช้างในป่าได้ทั่วทุกเขต ที่สำคัญต้องเป็นบุคคลผู้ที่นำพาประกอบพิธีกรรมชำนาญเวทมนต์ บวงสรวงบูชาเทวดาอารักษ์ ตลอดถึงพิธีเช่นผีป่า ให้มาคุ้มครองป้องกันจากอันตรายต่างๆ เป็นกำลังใจให้แก่ หมอ มะ (ความญ) ทั้งหลายที่ร่วมเดินทางได้เป็นอย่างดี ซึ่งผู้ที่เป็นปฎิยาเยะที่มีอาวุโสสูงสุด เรียกว่า ปฎิยาเยะทวด ท่านผู้นี้ต้องเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญในป่าลึกอย่างแท้จริง ดังนั้นหากจะลำดับอาวุโสบุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวกับการจับช้างแล้ว สามารถเรียงลำดับจากผู้ที่มีอาวุโสสูงสุดลดหลั่นกันลงมา คือ ปฎิยาเยะ ทวด ปฎิยาเยะครูบา หรือปะกำ หรือหมอเฒ่า หมอช้าง ความญขวา และความญซ้าย เวลาจับช้าง ผู้ที่เกี่ยวข้องเหล่านี้จะต้องรู้ถึงฐานะและสิทธิหน้าที่ของตนเองว่า จะต้องนั่งอยู่ตรงส่วนใดของช้าง และไม่สามารถนั่งอยู่ตรงส่วนไหนของช้าง คือจะต้องเคารพกันตามลำดับอาวุโสอย่างเคร่งครัด คือผู้ที่เป็นความญ หรือมะ จะนั่งได้เพียงท้ายช้างเท่านั้น และเข้าไปปรับใช้ผู้อาวุโสกว่า ในระหว่างออกเดินทาง ความญหรือมะจะคล้องช้างป่าเองไม่ได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากครูบาใหญ่ก่อนแล้วเท่านั้นหรือเฉพาะในยามคับขันเท่านั้นจึงจะคล้องช้างป่าได้

พหุณ ปณุ ทิโต ชีเว

พิธีกรรมการปะชิให้เป็น มะ เป็นหมอ ดังนี้

ทุกครั้ง และทุกอย่างจะต้องได้รับอนุญาตโดยครุบาใหญ่ก่อน หรือหมอกำหลวงหปิดก่อนจึงจะทำได้ บุคคลผู้ที่จะเข้าพิธีกรรม ปะชิ จะต้องนอนหัวศีรษะไปทางทิศตะวันออก และเอาเท้าไปทางทิศตะวันตก ครุบาใหญ่ หรือกำหลวงหปิดนั่งยองๆ อยู่ทางด้านทิศตะวันออก ตรงกับศีรษะของผู้เข้าพิธีกรรมปะชิ ครุบาหมอสะดำ นั่งอยู่ทางด้านข้างแขนขวา ของผู้เข้าพิธี ครุบาหมอสะเดียงนั่งอยู่ทางด้านแขนซ้ายของผู้เข้าพิธี หมอจา นั่งอยู่ตรงกลางสะเอว ด้านซ้ายผู้เข้าพิธี หมอโกรณนั่งตรงสะเอวด้านขวาของผู้เข้าพิธี ที่ตรงกลางสะเอวมีเขาคาวยวางไว้เรียกว่า “คอรอง” ลักษณะการนอน คว่ำ เอาหน้าสู่ดิน กระทำก่อนออกเดินทางเข้าสู่ป่าเพื่อชำระตนให้บริสุทธิ์ บริเวณที่จันทน์รมย์

พิธีเบิกไพร (เปิดป่า)

พิธีเบิกไพรหรือพิธีเปิดป่า เป็นพิธีกรรมที่ประกอบขึ้นในกลางป่าเพื่อเซ่นไหว้ขอมาบวงสรวงเจ้าที่เจ้าป่าเจ้าเขาทั้งหลายตามเส้นทางที่ผ่านมาแล้ว และจะขออนุญาตเข้าไปจับ หรือคล้องช้างในป่า คนโบราณมีความเชื่อว่าทุกตารางนิ้วของสถานที่ที่มีเจ้าของมีผู้ดูแลรักษาแม้จะมองไม่เห็นด้วยตาเปล่า ก็ไม่สมควรจะล่วงเกินและประมาทจะต้องได้รับอนุญาตก่อน คือทุกอย่างต้องทำด้วยความเคารพอ่อนน้อม จึงจะเป็นมงคลต่อชีวิตและครอบครัว โดยเฉพาะอาห่กอง (หรือกอง) ถือว่าเป็นเจ้าของช้างในป่าทั้งหมด ซึ่งเป็นเรื่องเล่าในตำนาน “พระมอเตมา” ผู้มีความสามารถในการจับหรือคล้องช้างป่าได้มากที่สุดจนได้รับเลื่อนตำแหน่งหมอกำหลวงหปิดสูงสุดตั้งแต่เป็นเด็กหนุ่มยังไม่ได้แต่งงาน แต่ก็ต้องมาจบลงด้วยความเศร้าโศกเสียใจหมดเนื้อประดาตัวเพราะความประมาทซึ่งก็มีเรื่องเล่าอยู่ต่างหากในตำนานพระมอเตมาแล้ว

พิธีลาปะกำกลับบ้านขณะอยู่ป่า

เมื่อเสร็จสิ้นภาระกิจแล้ว ครุบาใหญ่หรือหมอกำหลวงหปิดก็จะเรียกให้ทุกคนมาพร้อมกัน ณ จุดใดจุดหนึ่งเพื่อเตรียมความพร้อมในการบอกลาปะกำกลับบ้าน ในการบอกกล่าวให้พูดถึงทุกสถานที่ที่ไปพักค้างคืน เมื่อได้บอกลาปะกำแล้วทุกคน ก็จะเป็นอิสระ เรียกว่าทุ่งสำนวน

แต่ถ้ามีกลุ่มใดคนใดคล้องช้างป่าได้ ก่อน ก็จะทำให้ผู้นั้นคนนั้นนำหนังปะกำมาวางก่อนเรียงตามลำดับก่อนหลังมากองรวมกันทั้งหมด การพูดก็จะเรียกเจ้าป่าเจ้าเขาอนุญาตให้ผู้ร้องในการนำทีมเป็นผู้พูดเรียกเจ้าป่าเจ้าเขาทุกสถานที่ที่เป็นทุ่งสำนวนสมมุติว่าไปถึง ตะแบง-สะอะ-ตาตุ่ม-อาแมบ ฯลฯ ก็จะเอยถึงชื่อ ตะแบงเอยโมทุ่งสำนวน อะแมบเอยโมทุ่งสำนวน ตาตุ่มเอยโมทุ่งสำนวน

ฯลฯ (ทุ่งสำนวนแปลว่าที่พัก) ทุกสถานที่ที่เราไปพัก หรือผ่านก็ให้เรียกหาให้มารับเครื่องเซนต์ไว้ อย่างทั่วหน้าถึงกัน ทุกคนก็จุดเทียนกราบลาปะกำ ส่วนทานข้าวก็จะให้ครูบาใหญ่รับก่อนทุกครั้ง เหมือนเดิม ลักษณะที่ว่านี้ “ เรียกว่า ไปลา มาไหว้ นั้นเอง

การเดินทางเข้าไปกองหนึ่งปะกำนั้นผู้คล้องช้างได้ก่อนออกไปก่อนพร้อมนำเอาผ้าขาวม้ามา ผูกมัดไว้ที่หนึ่งปะกำ แล้วแบกออกไปประมาณ 3 ก้าว และผูกมัดกระโทครูไว้รอบ ๆ เอว แล้วจุด เทียนไว้บนหนึ่งปะกำเดินไปประมาณ 3 ก้าวเพื่อทำพิธีบอกลาพร้อมกันต่อไป หมายถึงเหตุ, ที่กล่าวถึงทุกสถานที่ที่ผ่านและพักแรมเป็นการเคารพธรรมชาติ เคารพสถานที่ เรียกว่า ไปลา มาไหว้ นับเป็นคำสอนและกฎระเบียบที่สมควรรักษาไว้ให้ดี ต่อไปชั่วลูกชั่วหลานสืบต่อไป

พิธีกรรมเกี่ยวกับช้างเกิดใหม่

เมื่อช้างเกิดใหม่ ผู้เป็นแม่บ้านที่เป็นเจ้าของช้างจริงๆ เมื่อได้ทราบข่าวว่าช้างของตนตก ลูก หรือเกิดใหม่ผู้เป็นแม่ก็จะทำหน้าที่เดินทางไปหาช้างที่เกิดใหม่แล้วผู้เป็นแม่บ้านก็จะเอาชายผ้าถุง มาผูกไว้ที่คอช้าง เพื่อรับรองแสดงตนว่าเป็นเจ้าของช้างเชือกนั้นแล้วพูดด้วยคำว่า “เออต่อไปนี่เจ้าเกิด มาแล้ว หากเป็นผู้ใด ขอให้มารับเอาไปวันนี้ เดียวนี้ ขณะนี้เลย” พร้อมกำมือข้าวสารนอนอยู่บนหัวช้าง หลังจากจบคำพูดแล้ว ก็หว่านข้าวสารออกกไปรอบๆด้านนอกตัวช้าง จากนั้นก็ล้มลงฉีกชายผ้าถุง เก่าๆหยิบขึ้นมาพูดด้วยคำพูดที่ว่า หากมิได้เป็นของผู้ใดแล้ว ข้าพเจ้าจะขอรับเอาไว้ดูแลในการ ครอบครองและขอแสดงความเป็นเจ้าของตั้งแต่บัดนี้ เวลานี้ ขณะนี้เป็นต้นไป แล้วก็พูดแต่คำพูดที่ เป็นมงคล ขณะผูกชายผ้าที่คล้องช้างเกิดใหม่ เช่น คำว่า ขอให้อ้วนถ้วนสมบูรณ์ เลี้ยงง่าย โตไว อย่า อ่อนแอให้คำให้คุณ พร้อมหยิบเอาน้ำขมิ้นหรือน้ำอบ น้ำหอม มาประพรมใส่ตัวช้างให้ทั่วและประพรม แม่ช้างด้วย พร้อมกับให้อาหารโปรด เช่น กล้วย อ้อย ผลไม้อื่นๆ หลังจากนั้นประมาณ 2-3 ปี หากจะ ให้ช้างสมบูรณ์จริงก็ 3ปีบริบูรณ์ จึงจะแยกลูกช้างฝึกออกต่างหาก

พิธีกรรมการแยกลูกช้าง

พิธีแยกลูกช้าง ชาวทวยนิยมเรียกว่าพิธีกะแหะกอนอาเจียง หรือพิธีปิดรังควาน ให้กับลูกช้าง ชาวเหนือนิยมเรียกว่าพิธีผาจ้าง ในเรื่องนี้เคยมีชาวคราวโดงดิงมาแล้วเมื่อมีผู้คนนำไป เผยแพร่ออกสู่สาธารณชน ถือว่าเป็นการทรมานสัตว์ ส่วนชาวทวยผู้เลี้ยงช้างจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ เวลาแยกลูกช้างออกจากแม่ช้างนั้นมิได้ยากอย่างที่คิดเลย เพียงแต่รู้ว่าลูกช้างของตนนั้นโตพอหรือถึง เวลาที่จะแยกออกจากแม่ช้างได้แล้ว ผู้เป็นเจ้าของหรือควาญก็จะเริ่มผูกลูกช้างให้เดินตามแม่ช้างไป ก่อนระยะหนึ่งเวลานำช้างออกไปเลี้ยง หรือไปในสถานที่ต่างๆที่แม่ช้างนั้นไป เวลาเข้าบ้านในตอน เย็นก็เริ่มผูกมัดที่ขาไว้ใกล้ๆกับแม่ช้างเพื่อมิให้ลูกช้างออกไปนอกบ้านหรือออกไปหากินสิ่งของที่ปลูก

สร้างไว้ หรือทำลายสิ่งของอื่นๆที่เก็บไว้ไม่เป็นที่ เป็นทาง ที่สำคัญเพื่อให้ลูกข้างมีความเคยชินกับการผูกมัด หลังจากนั้นก็จะเริ่มให้กล้วย อ้อย หรืออาหารที่ตีๆ กินเป็นกรณีพิเศษเป็นการส่วนตัวเป็นครั้งคราว ในเมื่อลูกข้างเคยได้กินกล้วย อ้อย และอาหารที่ตีๆจากผู้เป็นเจ้าของหรือความแล้ว ลูกข้างก็จะค่อยๆห่างแม่ข้างไปเอง เพราะรู้สึกปลอดภัย จะรักและผูกพันกับคนไปด้วยสุดท้ายก็ให้อยู่เพียงลำพังได้เลย แม่ข้างก็เคยชินเมื่อไม่เห็นลูกกลับมาตามเวลา และมีความรู้สึกปลอดภัยเช่นกัน สิ่งของที่จะต้องเตรียมมาในวันประกอบพิธี แยก หรือพิธีปัดรังควานให้กับลูกข้าง มีดังนี้

พิธีปัดรังควานข้าง

พิธีปัดรังควานข้างที่เกิดใหม่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พิธีกะหวา กวยอาเจียง ส่วนแม่ข้างจะผูกไว้ที่อื่นต่างหาก ห่างไกลไม่ให้ได้ยินเสียงร้องของลูกของตน ผูกกับต้นไม้ใหญ่ใส่ปลอก โขงขนาดใหญ่เพื่อความปลอดภัยหลังจากนั้นข้างอาวุโสหรือกำหรงหีบิต ก็จะเริ่มทำพิธีต่อไป เริ่มบอกกล่าวศาลประจำให้รับทราบ บอกกล่าวต้นไม้ที่เป็นเสาหลัก เช่นด้วยเหล่าขาว หมาก พลุ บุหรี่ น้ำเปล่า ฯลฯ ที่เตรียมมา แล้วผู้เฒ่าหรือกำหรงหีบิต ก็จะทำพิธีเช่นไหว้บอกกล่าวต้นไม้เสาหลักบริเวณทำพิธีจริง หลังจากบอกกล่าวแล้ว ก็จะรินน้ำลงมือกินหมากสูบบุหรี่ จากนั้นพอมอบปะกำใหญ่เอาไก่อ่ ที่มีชีวิตกับลูกฟักมายืนไปโยกมาใกล้ๆข้าง

พิธีกรรมตั้งชื่อให้ข้างและบายศรีสู่ขวัญข้าง

ให้เขียนชื่อข้าง ใส่กระดาษตามที่เราต้องการ 4 ชื่อ ผูกติดกับต้นกล้วย อ้อย และหญ้า ทั้งหมดที่กล่าวมา ไว้เป็นสิ่ซุด แบ่งเท่าๆกันผูกไว้หน้าบ้านเรียงกันเป็นแถว เมื่อทุกอย่างครบและพร้อมกันแล้วก็นำข้างมาเทียบยืนใกล้กันหันหน้าเข้าบ้าน ไต่บ้าน โดยข้างเชือกหนึ่งนั่ง 2 คนแต่งชุดขาว นั่งหลังข้างปูด้วยผ้าขาวนั่งหัวท้าย ปูเชือกละ 2 ผืนผู้นั่งบนหลังข้างเทียบหรือข้างต่อให้สะพายดาบมือถือจานบายศรีคนละ๑ชุดโดยสมมุติตนเป็นเทวดาผู้มาโปรดคอยตอบคำถามหลังจากบายศรีสู่ขวัญเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมื่อทุกอย่างพร้อม อาจารย์ลงมือประกอบพิธีโดยหันหลังให้ข้างและหันหน้าเข้าหาเจ้าของบ้าน เจ้าของบ้านหันไปหาข้างที่ยืนรออยู่หน้าบ้านใด ผู้เป็นอาจารย์เริ่มพิธีเชิญเทวดาทั้งหลายและสวดต่อจนจบรายการ แล้วก็หันหน้าไปหาข้างโดยสมมุติตนเป็นผู้ถามผู้ที่นั่งบนหัวข้างแทนเจ้าของบ้านดังนี้ว่า

ถาม พวกเจ้ามาจากไหน

ตอบ พวกเจ้าพากันมาจากเมืองภูเงิน ภูคำ ภูแก้ว อยู่ไกลมาก และพูดแต่คำพูดตีๆ

ถาม พวกเจ้าได้อะไรห่อสะพานมามากมาย

ตอบ โอ้ยพวกข้าพเจ้าได้ แก้วแหวน เงินทอง เพชรนิลจินดา ฯลฯ

ถาม แล้วพวกเจ้าจะพากันเดินทางไปไหน

ตอบ พวกข้าพเจ้าเดินทางมาขอพักอาศัยอยู่บ้านหลังนี้ เพราะทราบข่าวว่าเจ้าของบ้านใจดี และเป็นคนดีทั้งครอบครัวทั้งวงศ์ตระกูลเลยแหละ แก้วแหวน เงินทอง เพชรนิลจินดา ของมีค่า ทั้งหมดนี้จะยกให้เลย และจะมาขออาศัยอยู่ มาค่า มาคุณให้ลับเจ้าของบ้าน

เมื่อเสร็จแล้วก็ตอบรับ โอ... ถ้าอย่างนั้นก็ขอเชิญนะ ข้าพเจ้ายินดีรับด้วยความเต็มใจทุกประการ อาจารย์ก็หันหน้าไปหาเจ้าของบ้านพร้อมกับบอกข่าวดี แล้วเจ้าของบ้านผู้เป็นแม่บ้านก็นำเอาหมากพลู บุหรี่ ไปใส่มี่มือผู้ที่นั่งอยู่บนคอกช้างที่สมมุติตนเป็นเทวดาหรือพระอินทร์ ทุกคนพร้อมกันแห่ไปเอาถุงสะพายที่สมมุติเป็นแก้วแหวนเงินทอง เพชรนิลจินดาและอื่นๆด้วยผ้าขาว ส่วนผู้ชายที่เป็นพ่อบ้านก็จะไปรับ ดาบ มีด เหล้า น้ำ ชันธห่า แล้วห่อเข้าร่วมกันไปเก็บไว้ ทั้งหมดนี้สมมุติว่าเป็นสิ่งมงคลที่ได้มาจากผู้มีบุญ เสร็จแล้วแล้วผู้เป็นเจ้าของบ้าน ก็จะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับเข้าสู่บ้าน และปล่อยช้างให้ไปเลือกเอาชื่อที่เขียนใส่กระดาษผูกมัดไว้กับกล้วยอ้อย กล้วย ทั้งสี่มัด แต่จะไม่บังคับ โดยจะปล่อยให้ช้างไปเลือกกินเอง เพียงแต่บอกช้างก่อนว่า ถ้าเจ้าชอบชื่ออะไรก็ให้หยิบเอาชื่อนั้นกิน กล้วย อ้อย กล้วย ทั้งหมด หากช้างเลือกชื่อใดก็ให้ตั้งชื่อนั้นได้ทันที(ชื่อนี้ผู้เขียนเคยเข้าไปสังเกตหลายครั้ง) เมื่อช้างที่ได้ชื่อที่เจ้าของไม่ต้องการก็ให้เปลี่ยนใหม่ถึงสามสี่ครั้ง สุดท้ายต้องจำยอมเพราะช้างเป็นผู้เลือกชื่อเอง อาจารย์ก็จะผูกแขนให้เจ้าของบ้าน บันไดบ้าน เสائب้านและผูกโบหูช้าง ผูกคอกช้าง ขาช้าง ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ไปทั่วๆบ้าน ทัวตัวช้าง เจ้าของบ้านก็ผูกสายสิญจน์ที่โบหูช้าง บันไดบ้านและเสائب้านเช่นกัน เพื่อให้รับทราบร่วมกันว่าได้มีสมาชิกใหม่เกิดขึ้นแล้วคือ ช้าง ขอให้ช่วยดูแล ปกปักษ์รักษาให้อยู่เย็นเป็นสุข เสร็จแล้วก็ปล่อยให้ช้างกินกล้วย อ้อย กล้วย ทั้งหมดที่เตรียมไว้ กลังจากนั้นก็เลี้ยงญาติพี่น้องที่มาร่วมงานให้อิ่มหน้าสำราญตามความประสงค์ของเจ้าภาพสืบ ไปงานนี้ก็เล่นเอาเจ้าของบ้านเหนื่อยไปตามๆกันเพราะต้องเตรียมงานไม่แพ้ไปจากงานแต่งงาน หรืองานบวช แต่ละครึ่งนั่นเอง

หมายเหตุ หากเป็นช้างแก่ที่เคยมีชื่อมาก่อนแล้ว ก็จะตัดพิธีตั้งชื่อออกไป จะให้ช้างกินอาหารตามธรรมดา ส่วนพิธีการเตรียมงานก็คงไว้เหมือนเดิมทุกประการ เช่นช้างในบ้าน ช้างมรดก ที่ต้องการบายศรีสู่ขวัญให้เวลา ไปอยู่ไกลๆหรือประสบอุบัติเหตุฯลฯ เป็นต้น

พิธีกรรมการซื้อขายช้าง

หลายคนต้องการมีช้างมาเป็นสมบัติประจำบ้านเหมือนกันแต่บุญบารมีของคนเรานั้นก็จะมีไม่เท่ากัน แม้ได้ช้างมาแล้วจะด้วยวิธีใดก็ตามเช่น มรดกตกทอด หรือซื้อขาย แลกเปลี่ยนมาก็ตาม หากบุญบารมีไม่ถึงก็จะรักษาช้างไว้ไม่ได้ ต้องมีอันเป็นไปจนได้ มิทางใดก็ทางหนึ่ง แม้จะมีก็เชือกก็ล้มตายไปหมด หลายคนมีกลัวเสี่ยงที่จะซื้อหามาเลี้ยงเอง ต้องอาศัยบุคคลอื่นไปซื้อหามาให้ หรือเป็นผู้จ่ายเงินแทน หรือซื้อมาแล้ว ต้องนำไปขายก่อน เป็นการแก้เคล็ด หลังจากนั้นตนเองพร้อมครอบครัวก็จะไปขอช้างมาเลี้ยงหรือดูแลแทน ทั้งสองอย่างที่ว่ามาก็จะมีบุคคลสองประเภทคือ

1. ต้องเป็นบุคคลที่มีช่างไว้ในครอบครองจำนวนมาก และมีเคยมีปัญหาใดๆ และเข้าใจกัน เพื่อมิให้เกิดปัญหาขึ้นในภายหลังอันดับแรกจะเลือกบุคคลใกล้ชิด หรือบุคคลในตระกูลก่อน

2. เป็นพระภิกษุสงฆ์ ที่ไว้ใจได้และศรัทธา มีบารมีพอที่รักษาหรือคุ้มครองช่างให้เขาได้ อันนี้มิได้หมายความว่า จะเป็นช่างที่ซื้อมาหรือเกิดเองในครอบครัว หากไม่มั่นใจก็จะนำไปขายให้เป็นสมบัติของบุคคลอื่นก่อนเช่นกัน หลังจากนั้นตนก็จะไปขอมาเลี้ยงดูแทน เป็นการแก้เคล็ด ตรงนี้ผู้เขียนเองก็เคยถูกร้องเรียนอดีตนายทักซิณ ให้ตั้งคณะกรรมการมาสอบสวนจากผู้ไม่หวังดีมาแล้ว

คำว่าซื้อขายช่างถ้าไม่จำเป็นจริงๆคงไม่มีผู้ใดกล้าเอ่ยถึงคำนี้ขึ้นมาง่ายๆเลยเป็นเรื่องที่ฝืนใจและขัดใจมากๆ เป็นเหตุสุดวิสัยถ้าต้องการจะขายช่างเชือกใดเชือกหนึ่ง ทั้งผู้ซื้อและผู้ขายเมื่อตกลงกันได้แล้วทั้งสองฝ่ายก็จะหาวันที่เป็นฤกษ์ยามยามดีกำหนดวันมารับเอาช่างไป ผู้เป็นเจ้าของเดิมก็จะพูดกับช่างที่ขายไปว่าที่ข้าพเจ้าได้ตัดสินใจขายเจ้าไปให้กับผู้อื่นในคราวครั้งนี้ไม่ใช่เหตุอื่นใดเลย และไม่ใช่เกลียดชังเจ้าแต่ประการใด แต่ด้วยความจำเป็นจริงๆทางครอบครัวและความจำเป็นบางประการ จึงได้ตัดสินใจขายเจ้าให้กับผู้อื่นไป หยาได้มีเวรกรรมต่อกันและกันเลย สิ่งที่ผ่านมาหากข้าพเจ้ากระทำการใดให้เจ้าผิดหวังและเสียใจ จงอโหสิกรรมและให้อภัยแก่ข้าพเจ้าด้วย วันนี้หรือพรุ่งนี้ผู้เป็นเจ้าของคนใหม่ก็จะมารับเจ้าไปจากข้าพเจ้าแล้ว ข้าพเจ้าขอถอนเอาขนตา ขนหาง ขนคิ้ว ขนตามตัวประมาณอย่างละ ๑-๒ เส้น ไว้เป็นสมบัติประจำบ้านบ้าง บางครอบครัวก็เก็บไว้บนศาลปะกำ บางครอบครัวก็จะเก็บไว้บนหิ้งพระเพื่อบูชา ตรงนี้ผู้ที่เป็นเจ้าของเดิมแทบไม่อยากจะอยู่ให้เห็นขณะที่ช่างกำลังเดินออกจากบ้านของตนเลยกลัวทำใจไม่ได้ พ่อ แม่ หลายคน หลายครอบครัว ลูกหลานต้องนำไปอยู่ที่อื่นก่อนชั่วคราวเพื่อให้ทำใจ ไม่ต้องเห็นภาพในขณะนั้น

โดยเฉพาะพ่อแม่ ลูกหลานหลายครอบครัว ต้องหาสิ่งอื่นมาทดแทนเพื่อมิให้เหงา บางครอบครัวก็ขายเพื่อแลกเปลี่ยนโดยการไปซื้อช่างเชือกใหม่มาทดแทนอย่างนี้เป็นต้น

พิธีกรรมการซื้อขายช่าง

การซื้อขายช่างตามประเพณีนิยมของชาวทวายเอเชีย (ส่วยช่าง) มีข้อปฏิบัติดังนี้

1. ไปเลือกช่างตามความประสงค์ที่ต้องการ
2. หาฤกษ์ยามยามดี วันที่เป็นมงคลเกี่ยวกับช่างเท่านั้น ไปซื้อและนำช่างมา
3. เตรียมอุปกรณ์ในการนำช่างมาบ้าน
4. วันนั้นห้ามเป็นวันฝืนช่าง หลายคนไม่รู้ แต่ปรากฏว่าช่างนั้นเสียจริงๆ

ในปัจจุบันคนในคนปัจจุบันมักจะซื้อขายคล่อง และไม่รู้ว่าวิธีการเลือกช่างที่ถูกต้องตามลักษณะเห็นว่าเป็นช่างก็ตกลงซื้อกันได้เลยโดยเฉพาะเห็นช่างอ้วนสมบูรณ์ ยิ่งแต่จะซื้อช่างนี้คือข้อบกพร่องของคนปัจจุบันช่างมีอยู่หลายประเภท หลายตระกูลด้วยกัน เช่นว่าช่างที่ห้ามซื้อห้ามขายห้ามเลี้ยง ถ้าตาไม่ถึงจริงๆสุดท้ายก็ทำให้ตัวเองเดือดร้อนเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์

- ช่างห้ามซื้อห้ามขายมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ช้างที่มีเล็บคี่ เช่นเล็บ ๑๕-๑๗ เรียกว่าเล็บไม้
2. ช้างที่มีขนยาวเดี่ยวเรียกว่าขนยาวบอด
3. ช้างที่มีใบหูสูงกว่าหัว เรียกว่า หูบังบน
4. ช้างที่มีหมอนหลังถอยหลัง เรียกว่า ถอยทัก
5. ช้างที่มีเนื้องอกห้อยลงมา เรียกว่า คอนมบริเวณคอช้าง
6. ช้างที่มีฝีตามตัว เรียกว่า คมฝี
7. ช้างที่มีหน้าท้องหย่อนลงมาเรียกว่า รังผึ้ง หรือสอดคานหาม
8. ช้างที่มีหางบังกับลำตัว เรียกว่า หางบังพลอง
9. ช้างที่หางยาวเกินขนาดเวลาเดินลากหางเรียกว่า หางปัดธรณี
10. ช้างที่ยืนแล้วทำหัวโยกขึ้นโยกลงคล้ายคนดำข้าว เรียกว่า ดำข้าว
11. ช้างที่โยกหัวส่ายซ้าย ส่ายขวา เรียกว่าเตาลม
12. ช้างที่มีลักษณะใบหูเล็ก เรียกว่า ช้างผิดลักษณะ
13. ช้างที่มีลักษณะมือเรียวยาว (งวงสั้น) เรียกว่าจับไม้อื่น
14. ช้างที่มีลักษณะหางคดๆออกคล้ายงูลอยน้ำ เรียกว่า หางงู สร้าง
15. ช้างที่มีลักษณะหัวก้มๆ หลังโค้งๆ สูง เรียกว่า ลักษณะโจน
16. ช้างที่มีลักษณะหางตัวตรงกับอวัยวะเพศ เรียกว่าช้างจัญไร
17. เวลาขึ้นเขาเข้าหลังถอยเหยียบโซ่หรือเสาหลักที่ผูกมัด เรียกว่าถอยทัก
18. หนั่งใต้ท้องยานลงมาคล้ายรังผึ้ง เรียกว่าสอดคานหาม
19. มีเงาแคบ หรือเงาสักลงมาด้านล่าง เรียกว่าเงาสักธรณี
20. ห้ามซื้อช้างมาพร้อมๆกัน ๒ ตัวในวันเวลาเดียวกัน

ลักษณะนอกเหนือที่กล่าวมาก็สามารถซื้อได้ ยกเว้นช้างที่เกิดมาเองในบ้านหรือคล้องได้มาจากป่า เมื่อทุกอย่างสามารถตกลงกันได้ ก็หาฤกษ์ยามยามดีมารับช้างกลับบ้าน แต่ก่อนที่ช้างจะออกจากบ้านผู้เป็นเจ้าของก็ต้องทำพิธีขอขมาลาโทษช้างก่อน พร้อมขอส่วนใดส่วนหนึ่งของช้างเพื่อเก็บไว้ที่หิ้งพระหรือศาลปะกำ เช่น ขนช้าง คิวช้าง ขนตามตัว ขี้โคลตามตัว หรือแล้วแต่จะเอาได้ ขอให้ได้ไว้เป็นที่บูชาเป็นที่ระลึกแทนตัวช้างเมื่อถึงกำหนดช้างออกจากบ้านผู้ซื้อช้างก็ต้องนำเอา ไก่ต้ม 1 ตัว หัวหมู 1 ชุด ผ้าขาว 1 ชุดขันห้าพร้อมรูปเทียน ขันน้ำพระพุทธรูปมนต์ ไขมัน น้ำหอม 1 ชุด เพื่อทำพิธีบูชาจากตัวเจ้าเดิม เรียกว่า เช่นไหว้ พร้อมจำนวนเงินที่ต้องจ่ายจริง จากนั้นผู้เป็นเจ้าของเก่าจะหยิบเงินบางจำนวนประมาณ 500 บาทหรือ 1000 บาทให้คืนเป็นค่าอาหารช้าง คือ กล้วย อ้อย ระหว่างเดินทางไปอยู่กับเจ้าของใหม่ ตรงนี้แหละผู้เป็นเจ้าของเก่าบางคนก็ทำใจได้ บางคนก็ทำใจไม่ได้ แต่หากว่าช้างตัวนั้นเป็นช้างที่ดุร้าย เลี้ยงยากก็ไม่ใช่ไรพอสู้หน้ากันได้ตรงนี้พอจะสังเกตได้ว่า ช้างเชือกนั้นจะดีหรือไม่ดีอย่างไรดูที่อาการผู้เป็นเจ้าของ ผู้ซื้อบางคนต้องส่งเงินคืนยอมเสียค่าปรับและช้างก็

รู้ตัวน้ำตาไหลอาบแก้มสองข้างตลอดเวลา ถึงแม้จะเป็นสัตว์ก็สามารถรู้ใจของคนได้ หลังจากนั้นเจ้าของเดิมก็จะทำพิธีมอบช้างให้เจ้าของใหม่ ผู้เป็นแม่ก็จะเตรียมหาอาหารช้างเพื่อต้อนรับสมาชิกใหม่ ต่อจากนั้นก็หาฤกษ์งามยามดี พร้อมทั้งทำพิธีบายศรีสู่ขวัญต้อนรับและตั้งชื่อให้ใหม่อีกต่อไปการเตรียมหาบายศรีสู่ขวัญก็ทำในลักษณะเดียวกันที่กล่าวมาแล้ว

พิธีกรรมการแลกเปลี่ยนช้างด้วยกัน

การแลกเปลี่ยนช้างด้วยกันตามธรรมเนียมประเพณีนิยม ผู้เฒ่าเคยได้เล่าไว้เป็นเวลานานแล้วหวังให้ลูกหลานฟัง มีอยู่ตอนหนึ่งได้กล่าวเป็นปริศนาว่า ถ้าจะแลกเปลี่ยนช้างแก่กันไม่ว่าจะเป็นช้างเล็กแลกเปลี่ยนกับช้างใหญ่ หรือช้างเพศผู้จะแลกเปลี่ยนกับช้างเพศเมียก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ขาดไม่ได้เลยคือ พริก เกลือ ห่อเป็นมัดอย่างละมัดยื่นให้แก่กันและกันด้วย พร้อมกับส่งกล้วยสุก อ้อย เพื่อส่งทางให้กับช้างของทั้งสองฝ่าย แล้วท่านได้บอกว่า พริก เกลือหมายถึงการให้รักษาความดีของทั้งสองฝ่ายเอาไว้ เหมือนพริกรักษาความเผ็ด เกลือรักษาความเค็ม กล้วยอ้อยรักษาความหวานของบุคคลทั้งสองฝ่ายฉันใด ทั้งคนและช้างก็เช่นกัน ส่วนสมบัติในตัวช้างก็คงมีลักษณะเหมือนกับการซื้อขายช้างเช่นเดียวกันทุกประการ ส่วนจะแกมอะไรให้แก่กันและกันนั้นก็สุดแท้แต่ทั้งสองฝ่ายจะตกลงกันเองได้ตามเงื่อนไข

เหตุผลที่ทั้งสองฝ่ายต้องห่อพริกห่อเกลือ ให้แก่กันผู้เฒ่าท่านได้กล่าวไว้ว่าพริกคือของเผ็ด เกลือคือของเค็ม ดังนั้นอันวาจาใดที่กล่าวดีแล้วต่อกันย่อมเป็นอมตะตลอดกาล เหมือนพริกที่รักษาความเผ็ดเกลือที่รักษาความเค็ม อันนี้ก็หมายความว่าหากช้างเชือกใดเป็นอะไรเมื่อตกเป็นของท่านแล้วก็ให้ดูแลรับผิดชอบจะนำมาส่งคืนไม่ได้หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดคำมั่นสัญญา ก็ขอให้พริกให้เกลือที่รับประทานเข้าไปมีอาการเผ็ดแสบร้อนท้องไปจนตาย หากมีสัจจะต่อกันก็ขอให้เจริญก้าวหน้าในกิจการงานส่วนเกลือที่นำไปนั้นจะรับประทานก็ได้หรือไม่รับประทานก็ได้แล้วแต่สะดวก ส่วนใหญ่จะเก็บรักษาไว้ที่ศาลปะกำ

เมื่อได้ช้างเชือกใหม่มาแล้ว จะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับช้างใหม่ก็สุดแท้แต่ความสะดวก แต่จะให้ความสำคัญของผู้เป็นเจ้าของทั้งสองฝ่าย แต่ส่วนใหญ่แล้วจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้กับช้างใหม่พร้อมกับการตั้งชื่อให้ช้างใหม่อีกด้วย เพื่อเป็นสิริมงคลกับช้างและครอบครัวตนเองในอนาคตสืบต่อกันไป

หมายเหตุ การแลกเปลี่ยนช้างด้วยวิธีแลกเปลี่ยนช้างกับช้าง หรือแลกเปลี่ยนช้างกับที่ดิน วัว ควายหรืออะไรก็ตาม ทุกอย่างจะทำเหมือนกันทั้งหมดในพิธีกรรมการเตรียมสิ่งของและขั้นตอนของพิธีกรรมทุกประการ

พิธีกรรมตัดงาช้าง

งา นับเป็นสิ่งที่ช่างรักและห่วงแหนมากที่สุด เพราะนอกจากจะทำให้ตัวช่างมีความสง่างามแล้วแกมยังทำให้ตัวช่างมีคุณค่าอีกด้วย และยังเป็นทีเกรงขามของช่างด้วยกันเองตลอดทั้งมนุษย์และสัตว์ทั่วไป ดังนั้นเวลางา หรือขนายยาวออกมา เพียงไม่เท่าไรช่างบางเชือกก็จะหักงาซ้อนไว้ได้ ดิน หรือในที่กำบังเสมอ ยกเว้นแต่ช่างจะให้ผู้เป็นเจ้าของเท่านั้นจึงจะเห็นได้ หรือบางครั้งผู้อื่นมาพบเห็นก็ได้ไปเลย ถือว่าช่างให้กับบุคคลคนนั้น ผู้ที่เป็นเจ้าของเดิมแทบจะไม่มีสิทธิ์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็สุดแท้แต่ผู้เป็นเจ้าของเดิมจะพิจารณา แต่ส่วนใหญ่แล้วผู้เป็นเจ้าของเดิมก็จะให้ไปเลยเมื่อบุคคลอื่นพบเห็น

เวลางายาวแต่ละครั้งผู้เป็นเจ้าของก็จะเลี้ยงไหมแล้วสาวเอาเส้นไหมออกมาให้มีเส้นเล็กที่สุดมาทอเป็นผ้าขาวไว้สำหรับรองรับเมื่อเวลาตัดงาของช่างแต่ละครั้ง ถ้ายังอยู่ในวัยรุ่นประมาณ ๓ ปี ก็จะได้ตัดหนึ่งครั้ง ช่างจะพอตัดงาได้ก็อยู่ในราวอายุประมาณ ๘-๑๐ ปี ขึ้นไป เพราะการตัดงาของช่างแต่ละครั้งนั้นทำให้ตัวช่างมีความสุข ตัวจะเบา หากไม่ตัด ช่างก็จะหนักที่งา เพราะงาข้างหนึ่งก็จะมีน้ำหนักราวประมาณ ๒๐ - ๓๐ กิโลกรัม หรือมากกว่านั้น ถ้างอวบ หรืองาหยวก

วิธีตัดงา ให้อัดจากส่วนขมับของงาที่โพล่ออกมาตามความยาวของงาทั้งหมด แล้วแบ่งพับให้ได้สามส่วนของงา คือ สองส่วนเอาไว้ให้กับตัวของช่าง และอีกหนึ่งส่วนจึงตัดได้ หากตัดยาวกว่านั้นอาจเสียนงา และช่าง ได้ เนื่องจากงาของช่างจะมีพรงอยู่ภายใน หากเลียดไหลไม่หยุดนั้นแหละหมายถึงชีวิตของช่าง

การตัดงาต้องให้บุคคลผู้ที่เป็นหมอช่างที่มีตำแหน่งสูงสุดได้ลงมือตัดให้ก่อนพอเป็นพิธี หรือพระสงฆ์ มาตัดให้ก่อน โดยผู้ประกอบพิธีกล่าวคำว่านะโม ๓ จบก่อนแล้วจึงกล่าวว่า “เชิญพระครูมาตัดงาช่าง ให้ลูกให้หลานหน่อย มีผู้รับตอบว่า พระครูไปไม่ได้เก็บปวดขา หตราบตีนนอโม ฯลฯ ให้ลูกหลานตัดไปตัดได้เลย ไม่มีผู้ใดตัดเลยมีแต่..... เช่นหมอผู้มีตำแหน่งสูงสุดที่อยู่ใกล้บริเวณนั้นตัด หรือถ้าไม่มีจริงๆ ก็ให้พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธีตัดให้ได้เลย แต่ทั้งหมดนั้นก็ให้กล่าวว่า เชิญหมอกำหลวงหีบตี หรือครูบาหีบตี หรือพระสงฆ์ มาตัดให้ยังดี ตัดแล้วดีมั๊ย ? ตอบว่า ดี ๆ ตัดแล้วหาจัญไรไม่มี ยิ่งดี ถ้าเป็นพระสงฆ์ด้วยแล้วยิ่งดีมาก ๆ เลย ใครจะเกินพระสงฆ์ สิ่งไม่ดีทั้งปวงทั้งมวล สิ่งไม่ดีทุกอย่างจะหายหมด ตกมั๊ย ตอบว่า ตก จะมีแต่สิ่งดี ๆ เข้ามาหา ถ้าอย่างนั้นตัดเลยนะ ตอบว่าตัดเลย ว่า ๓ ครั้ง มีแต่สิ่งดี ๆ ที่เป็นมงคลรอจะเข้ามาอยู่แล้วให้รีบตัดได้ฤกษ์งามยามดีแล้ว มิได้ตัดด้วยจิตด้วยใจ สิทธิครูอาจให้ หาจัญไรไม่มี มีแต่โชคแต่ลาภหายไปไม่รู้จักหมด หันไปทิศทางใดก็มีแต่โชคแต่พามาโน้การชมชัว เศษ หลังจากนั้นท่านจะเรียกให้ใครมาช่วยตัดต่อจากท่านก็ได้ เวลาตัดงาของช่างครั้งแรกๆ จะนิยมไปตัดใกล้บริเวณแม่น้ำที่มีขนาดใหญ่ เมื่อตัดแล้วจะได้โยนทิ้งลงน้ำเสียเลย โดยที่ไม่ต้องสงสัยหรือเสียดาย และห้ามขาย ในเมื่อช่างยังมีชีวิตอยู่ หากไม่มีแหล่งน้ำอยู่

ใกล้ก็ให้นำไปโยนทิ้ง ที่บริเวณแหล่งน้ำที่หลังก็ได้ แต่ก็ให้รีบไปทันทีที่ที่ตั้งขาของข้างนั้นขาดทั้งสองข้าง ไม่ควรเก็บไว้ โบราณจะถือมาก

หมายเหตุ งามปลายแรกให้ตัดโยนลงในน้ำที่ลึกๆไม่ให้ค้นหาพบ หรือถ้าใครโชคดีก็แล้วไปไม่ติดใจ น้ำคือของเย็นชุ่มฉ่ำตลอดเวลา ส่วนที่เหลือจะเอาไปทำอะไรแล้วแต่ต่างคนต่างจะทำ เขาจะไม่เอาไปจำหน่ายโดยเด็ดขาดให้เก็บบูชาไว้ที่หิ้งพระหรือศาลปะกำที่บ้านของตนถือว่าเป็นมงคล หากใครนำไปขายจะถือว่าข้างดुर้ายเลี้ยงไม่เชื่องอาจเป็นอันตรายได้ เมื่อตัดงาแล้วจะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้ด้วย ก็แล้วแต่ความสะดวกของผู้เป็นเจ้าของบ้าน ส่วนมากแล้วจะไม่นิยมทำบายศรีสู่ขวัญให้เลย จะบายศรีสู่ขวัญให้เฉพาะข้างที่ไปอยู่ต่างถิ่นนานๆเท่านั้นเอง หรือประสบอุบัติเหตุกลับมา ก็จะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญให้เหมือนคนทั่วไป

พิธีกรรมการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับข้าง

ข้าง เป็นสัตว์ ที่กลุ่มชาวทวายผู้เลี้ยงข้างได้ยกฐานะเสมือนสมาชิกคนหนึ่งในครอบครัว ตามอายุไขของข้าง ดังเช่นถ้ามีข้างมีอายุมากก็เปรียบเสมือนปู่ ย่า ตา ทวด พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูกหลาน เป็นตัวแทนหือสัญลักษณ์ประจำตระกูล ดังนั้นเมื่อข้างเกิด หรือเจ็บป่วย จนกระทั่งข้างมาเสียชีวิตลง ลูกหลานผู้อยู่เบื้องหลังก็จะไปอาราธนาในนามพระสงฆ์ให้มาสวดมาตिकाบังสุกุลทำบุญอุทิศส่วนกุศลส่งไปให้ตามธรรมเนียมประเพณีตามสมควรและฐานะ บางคนก็ขออนุญาตถอนเอาขนหางบ้าง ขนคิ้วขนตาบ้าง และขนตามตัวบ้างอย่างละ ๒ -๓ เส้น นอกจากนั้นก็ขอถอดเอางา หรือขนายหากข้างเชือกนั้นมีงา หรือขนาย ส่วนอื่นๆ ของข้าง แล้วแต่โอกาส บางคนก็ไม่เอาอะไรเลย

การขออนุญาตเอาชิ้นส่วนต่างๆ ของข้างไว้เป็นมรดกนั้นมีที่มาจากเรื่อง พญาข้างเผือก ผู้เป็นบิดาของนางผมหอม ที่พ่อเป็นข้างซึ่งเป็นสัตว์เดรัจฉาน มีลูกเป็นคน เมื่อ พ่อ (ข้าง) สิ้นชีวิตลงไม่มีสมบัติอื่นใดที่จะมอบให้กับลูกของตน เมื่อจำเป็นที่จะต้องติดตามสามีไปอยู่ในเมือง (พญาข้างเผือก) จึงถอดเอางา ใบหู ฝ่าเท้า ขนหาง ขนคิ้ว ขนตามตัว ฯลฯ มอบให้กับบิดาของตนไว้เป็นสมบัติติดตัวไป ข้างเผือกเชือกนี้ ในชาดกได้กล่าวไว้ว่า เป็นพญาข้างเผือกพระโพธิสัตว์ ชาติหนึ่งที่พระพุทธเจ้าได้เสวยพระชาติเป็นพญาข้างเผือก ในชาดกได้แยกความหมายไว้ดังนี้

๑. งา หมายถึงชิ้นส่วนที่พ่อรักและห่วงแหนมากที่สุด ถ้าทิ้งไว้คนอื่นก็จะมาเก็บเอาไป ให้ลูกเก็บรักษาเอาไว้ให้ดี เมื่อถึงคราวจำเป็น ก็สามารถหยิบยกมาใช้ได้ หากมีวันหนึ่งสามีไม่อาจเลี้ยงลูกได้เนื่องจากลูกของตนมีพ่อเป็นสัตว์เดรัจฉาน สามีเขาอาจจะตั้งข้อรังเกียจลูกได้เมื่อถึงจุดหนึ่ง ถ้ามีความจำเป็นจริงๆก็อนุญาตให้เปลี่ยนเป็นเงินหรือทรัพย์สมบัติอื่นแทนได้ เพื่อนำมาสร้างตัวหรือเลี้ยงชีวิต

๒. ใบหู เปรียบเสมือน กระดิ่ง หรือถาดรองรับอาหารสำหรับทานข้าวร่วมกัน หรือไว้ปิดบังเวลามีฝนตก หรือลมพายุพัดแรง ใบหูพ่อนี้อาจแทน หรือช่วยบรรเทาลมได้บ้างไม่มากก็น้อย

๓. ฝาเท้า เปรียบเสมือนม้านั่ง ให้ลูกนำไปวางสำหรับนั่งทำงานอยู่ภายในบ้านเรือน หรือเวลาประกอบอาหารเครื่องครัว ลูกจะไม่ต้องเหนื่อยมากนัก

๔. ขนหาง เปรียบเสมือน ไม้กวาด เวลาบ้านรกรุงรัง ลูกจะไปหาไม้กวาดมาจากไหน ให้หยิบเอาส่วนหางของพ้อมาใช้งานได้เลย หรือเมื่อเวลาลูกหลานไม่สบายก็ให้ใช้หางของพ้อ แทนพัดช่วยพัดไล่แมลง เหลือบ ยุง บางครั้งความเจ็บป่วยนั้นอาจจะหายเลยก็เป็นได้

๕. ขนคิ้ว หรือขนหาง บางครั้งหากลูกมีพระราชโอรส และพระราชธิดา ให้นำเอา ขนหางหรือขนคิ้วมาทำเป็นแหวนสำหรับสวมใส่ นิ้วมือให้เป็นของขวัญกำนัลกับพระราชโอรสพระราชธิดา แล้วบอกว่าเป็นทรัพย์สมบัติที่คุณตามอบไว้ให้ แหวนเปรียบเสมือนปลอกแทนความรัก ความผูกพันความห่วงหา ระหว่างพ่อ ลูก หลาน ที่เคยมีความผูกพันกันมาแล้วในอดีตถึงปัจจุบัน

๖. กระจุกขา หรือซี่โครง เปรียบเสมือน เส้า หรือฝาผนัง สำหรับป้องกันฝนหรือลมพายุ ฯลฯ เวลาประสบปัญหาฝนตกแดดออก ลมพายุพัด นานปีการที่อาจจะเกิดกับทุกคนได้ ตลอดระยะเวลา เวลา ฯลฯ ในเมื่อเวลาไม่มีที่อยู่อาศัยในยามขัดสน

แต่แล้วนางผมหอมก็ได้นำโครงกระดูกนั้นไปเก็บรักษาไว้ในที่อันสมควรอีกต่างหาก แล้วเคารพกราบไหว้บูชาเป็นประจำสุดท้ายโครงกระดูกของช่างทั้งหมดก็กลายเป็นทองคำแท่ง ช่างนี้ได้แพร่กระจายไปทั่วทุกสารทิศจึงมีกษัตริย์ต่างนครพากันมาขอซื้อทองคำแท่งเหล่านั้นทั้งหมด แต่นางก็ไม่ยอมขาย เพราะนางถือว่ากระดูกหรือทองคำแท่งทุกชิ้นนั้นหมายถึงอัฐิบิดาของตน ถ้าหากว่านางตัดสินใจยอมขายก็เท่ากับว่านางนั้นขายกระดูกของบิดามารดาгинนางคงทำไม่ได้เป็นอันขาดแม้จะปลีกตัวมาปฏิบัติต่อโครงกระดูกของช่างประจำ แต่นางก็ไม่เคยทอดทิ้งภาระหน้าที่การงานแม่บ้านแต่อย่างใด เพราะความกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาตัวเอง นางผมหอมจึงได้เป็นที่รักและโปรดปรานของพระสวามีและประชาชนอย่างท่วมท้นว่าเป็นหญิงยอดกตัญญู และได้รับเกียรติยกย่องจากพระสวามีให้มีฐานันดรศักดิ์ปกครองไพร่ฟ้าประชาชนเสมอเหมือนพระองค์ทุกประการ

สรุปแล้ว ก็คือพญาช่างเผือกโพธิสัตว์ แม้จะเป็นสัตว์เดรัจฉานแต่ก็มีความรอบคอบสอนลูกไม่ให้ตกอยู่ในความประมาทนั่นเอง โดยเฉพาะปรีชาธรรมในเชิงเปรียบเทียบอุปมาอุปไมยในเมื่อไม่มีพ่อแม่ แล้ว ให้ลูกมีแต่ ปิยะวาจา หรือมธุรสวาจา เท่านั้นจึงจะรักชาน้ำใจญาติพี่น้องไว้ได้ หรือผู้ที่มีแต่ ปิยะวาจา หรือมธุรสวาจา เท่านั้นจึงแสวงหาและรักษาทรัพย์ไว้ได้ จึงพบเห็นต้นอ้อยเวลาจูงศพไปสู่เชิงตะกอน หรือเมรุถึงปัจจุบัน

หน่วยการเรียนรู้ ที่ 3 คชลักษณ์ในโครงสร้างของช่าง

ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ความหมาย ที่มา เรียนรู้เกี่ยวกับลักษณะทั่วไปของช่าง ซึ่งจะศึกษาถึงความแตกต่างของช่างแต่ละสายพันธุ์ลักษณะทั่วไปของช่างแต่ละสายพันธุ์เข้าใจ โครงสร้างและองค์ประกอบของสายพันธุ์ช่างและการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างจนกลายเป็นประเพณี และวัฒนธรรมของคนกับช่าง ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างในปัจจุบัน คชลักษณ์และช่างใน

ตระกูลต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมของช่างและวรรณคดีต่างๆของช่างและศึกษาไปถึงความเข้าใจอารมณ์และพฤติกรรมช่าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช่างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช่างตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างในปัจจุบัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ทักษะในการดูแลสุขภาพช่าง

ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ความหมาย ที่มา ศึกษาเกี่ยวกับอาหารของช่างที่มาของอาหารช่างรวมถึงทักษะในการปลูกพืชอาหารช่างและศึกษาเกี่ยวกับโรคของช่าง รวมไปถึงการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช่าง ตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างในปัจจุบัน การใช้สมุนไพรของช่างใช้ในการรักษาอาการเจ็บป่วยของช่าง รู้จักการรักษาโรคช่างและความเป็นมาของช่างสุรินทร์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การอยู่ร่วมกันของคนกับช่างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช่าง ตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างในปัจจุบัน การบังคับช่างซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนกับช่างรวมถึงภาษาถิ่นและภาษาที่ใช้ในการบังคับช่างตลอดจนรวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช่าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช่างและการผลิตอุปกรณ์ เครื่องมือในการบังคับช่างจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ของคนกับช่างตลอดจนการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างในปัจจุบัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 วัฒนธรรมของคนกับช่าง

ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ความหมาย ที่มา ของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช่าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช่างจนกลายเป็นประเพณีและวัฒนธรรมของคนกับช่าง และ ศึกษาไปถึงพฤติกรรมอารมณ์ของช่างว่าเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆตลอดจนเกิดความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างในปัจจุบัน การบังคับช่างซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างคนกับช่างรวมถึงภาษาถิ่นและภาษาที่ใช้ในการบังคับช่างตลอดจนรวมถึงพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับช่าง การอยู่ร่วมกันของคนกับช่างและการผลิตอุปกรณ์ เครื่องมือในการบังคับช่างจนเกิดเป็นความสัมพันธ์ของคนกับช่างตลอดจนการอยู่ร่วมกันของคนกับช่างในปัจจุบัน

พูน ปณ ทัโต ชีเว

1. ชาติกำเนิดชาวกวย

การที่จะหาคำตอบเกี่ยวกับชาตินกำเนิดของชนเผ่าไทย-กวยว่าเป็นใคร มาจากไหนนั้น เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อนพอสมควร เนื่องจากว่าหลักฐานและเอกสารที่เป็นตำราต่างๆที่มีผู้รวบรวมไว้ ก่อนหน้านั้น ก็ไม่ชัดเจนพอที่จะตอบคำถามให้กระจ่างได้ เพียงแต่เป็นข้อสันนิษฐานหรืออนุมานเท่านั้น อย่างไรก็ตามในเรื่องเกี่ยวกับชาตินกำเนิดของชนเผ่ากวยนี้ในหมู่นักภาษาศาสตร์ และนักมนุษยวิทยา ยอมรับว่าเป็นกลุ่มชนที่พูดภาษาในตระกูลมอญ เขมร เยอ โส้ง บรู และไทยบน มีเลือดผสมผสาน ระหว่างพวกเวตติดกับพวกเมลานเซียน มีรูปร่างหน้าตาใกล้เคียงไปทางพวกเขมรหรือพวกเงาะคือ ผมหงอก ผิวคล้ำ จมูกบาน ริมฝีปากหนา และเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันกับพวกข่า ละว้า แต่ถูกชาติพันธุ์ใกล้เคียงเรียกชื่อแตกต่างกันออกไปต่างลักษณะของการมองและสถานภาพของกลุ่มนั้นๆเช่น กลุ่มไทย-ลาวในประเทศลาว เรียกว่า กลุ่มข่า กลุ่มไทยในภาคเหนือเรียกว่า ละว้า กลุ่มเขมรเรียกว่า กวย หรือ กวย และกลุ่มคนไทยในประเทศไทยเรียกว่า ส่วย อันหมายถึงผู้ส่งส่วย หรือภาษี แต่แท้จริงแล้วเขาก็คือชนเผ่าชาติพันธุ์เดียวกัน มีภาษาวัฒนธรรม ความเชื่อและจารีตประเพณีที่คล้ายคลึงกัน

จากการสอบถามท่านผู้รู้ที่เป็นชาวไทยกวยหลายคนได้รับคำตอบในลักษณะเดียวกันว่า ภาษาพูดของชาวไทยกวย กับภาษาพูดของชาวไทยข่า ไทย บรู ในเขตพื้นที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และภาษาพูดของชาวไทย - โส้ง ไทย - แสก ในเขตพื้นที่จังหวัดสกลนคร ชาวไทย - บน จังหวัดชัยภูมิ เพชรบูรณ์ และมอญ ในจังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี มีรากศัพท์ใกล้เคียงกันบางคำสามารถใช้สื่อความหมายกันได้เลยโดยไม่ต้องแปล หรือใช้ภาษากลางเป็นสื่อแต่อย่างใด จากข้อยืนยันดังกล่าวจึงพอที่จะเชื่อได้ว่าชาวไทย - กวย กับชาวข่า โส้ง มอญ บรู และไทยบน ซึ่งมีอยู่จำนวนมาก ในเขตป่าเขาของประเทศลาว กัมพูชาพม่าเวียดนาม และบางส่วนของประเทศไทย มีส่วนสัมพันธ์กันในเรื่องชาติพันธุ์

2. ถิ่นล้าเนาเดิมชาวกวย

จากหลักฐานหลายแห่งระบุไว้ชัดเจนว่าชนเผ่ากวย (ส่วย ข่า ละว้า ไทยบน) มีถิ่นล้าเนากระจายอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่ทางภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตอนใต้ของประเทศจีน ลาว เวียดนาม และตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา มีอยู่หนาแน่นบริเวณลุ่มแม่น้ำโขง ตั้งแต่เหนือจรดใต้ของประเทศลาว และตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชา การตั้งถิ่นฐานของชนเผ่ากวยมักจะอยู่กระจายตามภูเขาสูงหรือตามป่าดง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าพวกกวย ไม่สามารถยอมรับวัฒนธรรมใหม่ของชนเผ่าไทย-ลาว ที่อพยพเข้ามาอยู่ร่วมกันในสมัยหลังได้ หรืออาจจะถูกชนชาติพันธุ์อื่นที่อพยพเข้ามาใหม่รังแกกรากก็เป็นได้ จึงพากันอพยพเข้าไปอยู่ในเขตพื้นที่ที่ปลอดภัย

จากหลักฐานในตำนานของชาวไทยภาคเหนือหรือไทยล้านช้างได้กล่าวถึงการต่อสู้รบระหว่างชนเผ่าไทยเดิมกับชนเผ่าพื้นเมืองเดิม ที่อาศัยอยู่ในถิ่นนี้มาก่อนที่บรรพบุรุษของชนเผ่า

ไทย - ลาว จะมาตั้งหลักแหล่งอยู่ ในสมัยที่ขุนบรมส่งขุนลวไปสร้างอาณาจักรใหม่ ที่เมืองขวา (เมืองหลวงพระบาง) นั้นได้มีอาณาจักรของชาอยู่ก่อนแล้ว ขุนลวสู้รบจนได้รับชัยชนะและขับไล่กลุ่มข้าหนีไปอยู่ที่อื่นก่อนแล้ว ขุนลวจึงสามารถสร้างบ้านแปลงเมืองให้เจริญรุ่งเรืองขึ้นได้

ในพงศาวดารเมืองระแวกยังมีการกล่าวถึงชนเผ่ากวยว่า ครั้งหนึ่งกษัตริย์กัมพูชา ได้ขอความช่วยเหลือไปยังกษัตริย์กวยให้มาช่วยปราบอริราชศัตรู กษัตริย์กวยได้ยกกองทัพไปช่วยรบจนได้รับชัยชนะและได้อาณาจักรกัมพูชากับอาณาจักรกวยก็มีสัมพันธ์ต่อกันเรื่อยมา ในส่วนของไทยก็มีการพูดถึงเช่นกันสมัยกรุงศรีอยุธยา ประเทศไทยได้มีสัมพันธ์ทางการค้าขาย กับต่างประเทศ คือ ฝรั่งเศส อังกฤษ ฮอลแลนด์ ฉาน มาเล กวย และแกว

จากหลักฐานดังกล่าวได้ชี้ให้เห็นว่าในช่วงศตวรรษที่ 18 - 20 ได้มีอาณาจักรของชนเผ่ากวยอยู่ในเขตพื้นที่ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงทางตอนใต้ของประเทศลาวปัจจุบัน อาณาจักรเหล่านั้นได้มีความสัมพันธ์กับอาณาจักรอยุธยาด้วย หลังจากนั้น ไม่พบมีที่ใดพูดถึงอาณาจักรกวยอีกเลย จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของไทย - ลาว และเขมรไปโดยปริยาย

จากหลักฐานและตำนานที่กล่าวมาข้างต้นนั้น พอสรุปได้ว่า กวย (ส่วย ข่า ละว้า บน) คือชนพื้นเมืองเดิมเผ่าหนึ่งที่อาศัยอยู่ในภูมิภาคนี้ และเคยมีอาณาจักรอิสระเป็นของตนเองมาก่อน ต่อมาเมื่อชนเผ่าไทยกวย และไทย-ลาว ได้อพยพลงมาชนพื้นเมืองเดิมซึ่งได้แก่พวกกวย สู้ไม่ได้จึงได้กระจัดกระจายไปอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ หลังจากนั้นก็ไม่สามารถรวมตัวกันได้อีก อาณาจักรของชนเผ่ากวยจึงล้มสลายไปตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา ชาวไทยกวยที่เหลืออยู่บางส่วนผนวกเข้าเป็นทาสรับใช้ของฝ่ายชนะสงคราม บางส่วนก็อพยพไปหาที่ปลอดภัยแห่งใหม่ ที่เป็นอิสระจากการปกครองของชนเผ่าอื่นในที่ต่างๆ โดยมีบางส่วนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในเขตพื้นที่ป่าดง ทางตอนใต้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในปัจจุบัน ต่อมาดินแดนส่วนนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย ชนเผ่ากวยที่อาศัยอยู่ในแถบนี้ถูกคนไทยสมัยอยุธยาตอนปลายเรียกว่า "เขมรป่าดง" (เพราะเข้าใจว่าชาว กวยก็คือเขมรที่อยู่ในเขตพื้นที่อยู่ในป่าดง) ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (สมัยพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) เรียกว่าส่วย(เพราะเป็นผู้ส่งส่วยแทนภาษี) จนกระทั่งปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะชาว กวยเป็นผู้หาของป่าส่งส่วยให้กับทางกรุงเทพมหานครแทนการเข้าอยู่เวรยาม รับราชการทหาร ซึ่งคำว่าส่วยนี้เป็นคำที่ไม่ค่อยจะสุภาพนักในหมู่ชาว กวยด้วยกันเอง และจะไม่นิยมให้ใครใช้คำนี้ จะขอใช้คำว่า "กวย" หรือกวยแทน แต่ถ้าอยู่ในชนกลุ่มอื่น ก็จะใช้คำว่า "ส่วย" แทนกลุ่มเขาเอง ส่วนภาษาพูดถ้ามีคนถามถึงก็จะพูดว่าเป็นภาษา "ดอกไม้" เหตุและ ผลก็เพราะสามารถเรียนรู้และเข้าใจภาษาของผู้อื่นได้ง่าย ดังจะเห็นว่าพวก กวยรู้ และพูดได้หลากหลายภาษา ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดในลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน และสะดวกในการสื่อความหมายต่อกัน เป็นการให้เกียรติแก่ชาว กวยที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย ได้กลายเป็นคนไทยทั้งร่างกายและจิตใจไปแล้ว มีความจงรักภักดีต่อชาติ ต่อแผ่นดินไทยไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าคนไทยกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ จึงขอใช้คำว่าไทย - กวย แทนคำว่า "ส่วย" ต่อไป

3. การเข้าสู่ประเทศไทย

กลุ่มคนผู้เลี้ยงช้างในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ เป็นกลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่า “กวย” แต่คนไทยกลุ่มอื่นเรียกเขาว่า “ส่วยช้าง” ในพงศาวดารได้กล่าวไว้ว่า” ชนกลุ่มนี้เคยมีถิ่นฐานภูมิลำเนาเดิมอยู่ในดินแดนแคว้นอัสสัมทางตอนใต้ของอินเดียมามาก่อน และอพยพหนีเรือยมาถึงประเทศลาว แถบเมืองหลวงพระบาง ต่อมาก็ได้อพยพย้ายถิ่นฐานหนีภัยสงครามมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองอัตปือ แสนปาง แขวงนครจำปาศักดิ์ แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองการสงคราม จึงได้พากันอพยพหนีข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในดินแดนอันสงบ ซึ่งอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์และบุรีรัมย์ในปัจจุบัน

ชนกลุ่มนี้มีความชำนาญในการจับช้างป่า และเลี้ยงช้างมาตั้งแต่ดั้งเดิม ก่อนที่จะอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทยซึ่งเรื่องนี้จะเห็นได้จากตำนานของ ขุนเจือง หรือท้าวฮุ่ง ซึ่งเป็นตำนานที่จะกล่าวถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยกวย ในยุคก่อน ได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า เมื่อท้าวฮุ่งขึ้นครองราชย์นั้นพวกข่า (กวยหรือส่วย) ได้ถวายตนและช้างนั้น ย่อมชี้ให้เห็นว่าชาวไทยกวยอาศัย (คนเลี้ยงช้าง) ได้มีความสัมพันธ์กันมานาน ดินแดนอันเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาวไทย- กวย สมัยก่อนนั้นเป็นดินแดนที่ปลอดจากการครอบครองทั้งของอาณาจักรไทย อาณาจักรลาวและอาณาจักรขอม ดังนั้นชนกลุ่มนี้จึงมาตั้งหลักแหล่งเป็นอิสระอยู่อย่างมั่นคงโดยไม่ขึ้นตรงกับเมืองใด ประมาณปี พ. ศ. 2200 (สมัยพระนารายณ์มหาราช) ได้อพยพมาจากเมืองอัตปือ แสนปาง แคว้นนครจำปาศักดิ์ ในประเทศลาว

กระทั่งประมาณ ปี พ.ศ. 2302 เมื่อหัวหน้ากลุ่มไทย-กวย ช่วยคณะผู้ติดตามช้าง เผือกส่งคืนถวายสมเด็จพระที่นั่งสุริยಾಮรินทร์แห่งกรุงศรีอยุธยาแล้ว ดินแดนส่วนนี้จึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทย โดยขึ้นตรงต่อเมือง พิมาย

นับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมากลุ่มชาวไทย-กวย จึงเป็นที่รู้จักกันดี ในราชสำนักและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ แต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าและเจ้าเมืองปกครองหัวเมืองอันเป็นที่อยู่ของพวกตนในหมู่ไทย-กวยกันเองตลอดมาจนกระทั่งมีการปรับปรุงระบบการปกครองเป็นแบบเทศาภิบาลตลอดระยะเวลาดังกล่าวเจ้าเมืองที่เป็นชาวไทย-กวย ได้มีโอกาสสนองพระเดชพระคุณรับใช้ชาติในราชการศึกสงครามตลอดมา เกี่ยวกับภูมิหลังของชนกลุ่มนี้ สมเด็จพระมหาวิรวงศ์ (อ้วน กิสโส) ท่านเป็นนักปราชญ์ผู้หนึ่งของชาวอีสาน ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชาวอีสาน ได้กล่าวไว้ในบทหนึ่ง เชื่อว่าชนชาวกวยเป็นชนเผ่าชาติพันธุ์ทหารกล้าชาตินักรบ ในบังคับบัญชาของท้าวฮุ่ง หรือท้าวขุนเจืองวีระกษัตริย์ของกลุ่มไทย-ลาวและกลุ่มไทย-กวย เมื่อสิ้นสมัยของท้าวฮุ่ง ท้าวขุนเจืองแล้ว ชนกลุ่มนี้ไม่ชอบที่จะอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของกษัตริย์องค์ใหม่จึงพากันอพยพโดยใช้ช้างเป็นพาหนะข้ามแม่น้ำโขงตรงบริเวณพื้นที่อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และมาสิ้นสุดที่สุรินทร์ในปัจจุบัน โดยได้แยกย้ายกันไปตั้งหลักแหล่งตามที่ต่างๆได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรไทยในเวลาต่อมา

ปัจจุบันมีชาวไทย-กวย กระจายกันอยู่ทั่วไปในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดในภาคอีสาน ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และบางส่วนของจังหวัดนครราชสีมา เลย หนองคาย อุดรธานี ชัยภูมิ เพชรบูรณ์ มหาสารคาม สุโขทัย อุดรดิตถ์ เชียงราย ฉะเชิงเทรา สระแก้ว ปราจีนบุรี ตราด ระยอง ชลบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุราษฎร์ธานี ภูเก็ต พังงา และสงขลา หรือสถานที่ที่มีช่างเข้าไปรับจ้าง ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะอพยพไปจากจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ อีกต่อหนึ่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวไทยกวยเหล่านี้ส่วนใหญ่จะตั้งหลักแหล่งอยู่ระหว่างแม่น้ำกับเทือกเขา ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะบริเวณดังกล่าว มีป่า มีแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ตลอดทั้งปี และสะดวกในการเลี้ยง ช้างก็อาจเป็นได้ โดยปกติแล้วช่างต้องอาศัยอาหารตามธรรมชาติจากป่า และแหล่งน้ำให้ดื่มกินให้เล่น อย่างเพียงพอตลอดทั้งปี จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และจังหวัดศรีสะเกษ จึงมีชาวไทย - กวย อยู่หนาแน่นกว่าจังหวัดอื่นๆ คือมีอยู่เกือบทุกอำเภอ กล่าวกันว่าในช่วงแรก ก่อนที่ชาวไทย - ลาว และชาวไทย - เขมร จะอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในถิ่นนี้ เมืองสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ เป็นชาวไทย - กวย เกือบทั้งหมด แต่ปัจจุบันนี้ คงมีชาวไทย - กวย เหลืออยู่เพียงประมาณ 10- 20 % ของประชากรในจังหวัดนั้นๆ เนื่องจากความสะดวกรวดเร็ว ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเองของกลุ่ม คนอื่น โดยเฉพาะกลุ่มไทย - ลาว ไทย-เขมร จึงเกิดขึ้นและโดยเหตุที่ชาวไทย-กวย มีลักษณะในการ ยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นสูง ลูกหลานที่เกิดมาภายหลังจึงกลายเป็นกวย-ลาว กวย-เขมร กวยไทย ไปแล้ว และยังมีชาวไทย-กวยที่ยังพูดภาษากวยอยู่ ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ เพียง 10 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น นอกจากนั้นเป็นกลุ่มที่พูดภาษา ไทย-ลาว และไทย-เขมร เป็น 20 - 70 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ

5. ความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์

เท่าที่ศึกษาค้นคว้ามาพบว่ามีสิ่งที่น่าสนใจมากมายโดยเฉพาะซากโบราณวัตถุ และร่องรอยอารยธรรมของชุมชนโบราณตามแบบขอม เชื่อกันว่าดินแดนส่วนนี้เคยอยู่ในอาณาเขตปกครองของขอมมาก่อน เมื่อขอมเสื่อมอำนาจลง ดินแดนแถบนี้ก็ว่างเปล่า ต่อมากลุ่มไทย-กวย ได้พากันอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานจากฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทางตอนใต้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในปัจจุบันเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนี้ต่อมาก็ได้มีกลุ่มไทย-เขมรเข้ามาผสมผสานกันอยู่ เป็นกลุ่มก้อน กระจุก ๆ จึงเป็นเหตุให้ประชากรในจังหวัดสุรินทร์ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์ เป็นกลุ่มไทย - เขมร เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของจังหวัดสุรินทร์โดยสังเขป ดังนี้

บริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สันนิษฐานกันว่าเคยเป็นที่อยู่ของพวกละว้าหรือลาวกาวมาก่อน ต่อมาขอมได้เข้ามามีอำนาจเหนือดินแดนส่วนนี้ราวปี พ.ศ. 1100 เศษ ขอมได้แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ส่วน โดยมีเมืองละโว้ เมือง พิมาย และเมืองสกลนครเป็นเมืองสำคัญมีฐานะเป็นเมืองประเทศราชขึ้นตรงต่อนครหลวงของขอมโดยตรง เมืองเหล่านี้มีเส้นทางติดต่อไปมาหาสู่กันและมี

เส้นทางข้ามขึ้นลงไปสู่นครวัดนครธมราชธานีของขอมด้วย ตามเส้นทางดังกล่าวขอมจะสร้างปราสาทไว้ตามจุดที่สำคัญๆหลายแห่งเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาตามลัทธิฮินดู เมืองสุรินทร์จะอยู่ในเส้นทางไปมาระหว่างเมืองหลวงและเมืองประเทศราชเหล่านั้นด้วย คงเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญ เพราะหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า มีลักษณะเป็นเมืองเก่าที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบสองชั้นเช่นบริเวณตัวเมืองสุรินทร์ปัจจุบันและบ้านพระปืดเป็นต้น ต่อมาในราวพุทธศตวรรษที่ 18 ขอมเสื่อมอำนาจลงอาณาจักรสุโขทัยเริ่มมีบทบาทขึ้นมามีอำนาจเหนือดินแดนของขอมบางส่วน ขอมต้องร่นข้ามเทือกเขาพนมดงรักไปสู่ดินแดนกัมพูชาปัจจุบัน ทิ้งไว้แต่ร่องรอยแห่งความรุ่งเรือง ดังนั้นพื้นที่ส่วนนี้จึงกลายเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ไม่มีใครตั้งบ้านเรือนอยู่เลย ต่อมาในราวปี พ.ศ. 2200 ได้มีคนปากกลุ่มหนึ่งอันสืบเชื้อสายมาจากขอม ซึ่งต่อมา เรียกกันว่า พวกข่า เปาะ กวย กูย ต่อมาได้อพยพมาจากเมืองอัตปือ แสนปาง แคว้นนครจำปาศักดิ์ ทางตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ข้ามแม่น้ำโขงมุ่งหน้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บริเวณจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษในปัจจุบัน การอพยพมาในคราวครั้งนั้นได้แบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะมีหัวหน้าเป็นผู้ควบคุม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 มีหัวหน้าชื่อเจียงปุม มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่เมืองที (อำเภอเมือง สุรินทร์ ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ 2 มีหัวหน้าชื่อเจียงสี อยู่ที่บ้านกุดหวายหรือบ้านเมืองเตา (อำเภอ รัตนบุรี ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ 3 มีหัวหน้าชื่อเจียงสง มาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านเมืองสิง (อำเภอจอมพระ ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ 4 มีหัวหน้าชื่อเจียงฆะ อยู่ที่อ้อจะปะนิงหรือบ้านโคกอ้อจะ (อำเภอสังขะ ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ 5 มีหัวหน้าชื่อเจียงขัน มาตั้งบ้านเรือนอยู่บ้านโคกลำดวน(อำเภอชุมขันธ์ ปัจจุบัน)

กลุ่มที่ 6 มีหัวหน้าชื่อเจียงไซ อยู่ที่บ้านกุดปะไท (บ้านจารพัตร อำเภอศีขรภูมิ ปัจจุบัน)

ชุมชนทั้ง 6 กลุ่มนี้ ต่างปกครองกันเอง ฉันท์พี่น้อง อย่างอิสระไม่ขึ้นตรงกับหัวเมืองใด และทำมาหากินด้วยการทำนา ล่าสัตว์ เก็บของป่าและเลี้ยงช้างสืบต่อกันมาจนถึงประมาณปี พ.ศ. 2302 สมัยพระที่นั่งสุริยามรินทร์แห่งกรุงศรีอยุธยา ได้มีช้างเผือกแตกโรงมาจากกรุงศรีอยุธยา หันเข้ามาในป่าอันเป็นที่อยู่ของพวกชาวไทย-กวย เหล่านั้น เจ้าหน้าที่ผู้ติดตามช้างจากอยุธยาตามหาช้างไม่พบ จึงได้รับคำแนะนำจากเจ้าเมืองพิมายให้มาหาหัวหน้าหมู่บ้านชาวไทย-กวย คณะผู้ติดตามช้างได้รับความช่วยเหลือจากหัวหน้าหมู่บ้านชาวไทย-กวยเป็นอย่างดี สามารถนำช้างเผือกกลับไปถวายคืนสมเด็จพระที่นั่งสุริยามรินทร์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้เช่นเดิมด้วยความดีความชอบดังกล่าว จึงได้

โปรดเกล้าฯ พระราชทานรางวัลให้ตามเหมาะสม และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นหัวหน้ากลับไปปกครองตนเองในหมู่บ้านของตนโดยขึ้นตรงต่อเมืองพิมาย

ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2306 คณะหัวหน้าหมู่บ้านชาวไทย-กวย เหล่านั้นได้จัดหาของป่าอันประกอบด้วยช้าง ม้า แก่นสน ยางสน ปีกนก นอระมอด (นอแรด) งาช้าง ขี้ผึ้ง ไปถวาย ซึ่งถือว่าเป็นการส่งส่วยตามประเพณีนิยมจึงเป็นที่มาของคำว่า "ส่วย" ซึ่งหมายถึงทาสหรือภาษีถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์หัวหน้าหมู่บ้านเหล่านั้นให้สูงขึ้น และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะหมู่บ้านเหล่านั้นขึ้นเป็นเมือง ดังนี้

1. บ้านคูประทาย เป็นเมือง มีพระยาสุรินทรภักดีศรีณรงค์จางวาง (เชียงใหม่) เป็นเจ้าเมือง
2. บ้านบ้านดงยาง เป็นเมืองสังขะมีพระยาสังขะบุรีศรีนครอัจจะ (เชียงใหม่) เป็นเจ้าเมือง
3. บ้านกุดหวายหรือบ้านเมืองเตา เป็นเมืองรัตนบุรี มีพระศรีนครเตา(เชียงใหม่) เป็นเจ้าเมือง
4. บ้านปราสาทสี่เหลี่ยมโคกลำดวน เป็นเมืองขุขันธ์มีพระไตรภักดีศรีนครลำดวน(เชียงใหม่) เป็นเจ้าเมือง (อีกสองคนคือ เชียงไชกับเชียงสงมิได้กล่าวถึง เข้าใจว่าคงเสียชีวิตไปแล้วก็อาจเป็นไปได้)

ในปี พ.ศ. 2311 พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ส่งกองทัพไปตีเขมรที่เมืองบรรทายมาศชาวเขมรต่างอพยพหนีภัยไปอยู่ที่เมืองต่าง ๆ ต่อมาในปี พ.ศ. 2314 กองทัพไทยได้ยกกองทัพไปตีเมืองเขมรอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ได้มีชาวเขมรกลุ่มหนึ่งอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ที่บ้านกุดประทายและในจำนวนนั้นมีบุตรสาวเจ้าเมืองบรรทายมาศอยู่ด้วยคนหนึ่ง ชื่อตามมาตไฉ ต่อมาเจ้าเมืองคูประทายรู้ความจริงจึงได้จัดการให้แต่งงานกับหลานชายของตนเมื่อชาวเขมรอื่นๆ รู้ว่าเจ้านายของตนได้เป็นหลานสะใภ้ของเจ้าเมืองสุรินทร์ จึงพากันอพยพตามมาอยู่ด้วยจำนวนมากและได้มีการผสมผสานกับชาวเมืองเดิมได้คนรุ่นใหม่มาเป็นลูกผสมสองชาติพันธุ์ ซึ่งเรียกกันในหมู่ชาวไทย-กวย และชาวไทยเขมรว่า "กวย-เขมร"

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเมืองคูประทายสมันต์ได้มีส่วนร่วมในการทำสงครามเคียงบ่าเคียงไหล่กับกองทัพลาวมาตลอด เช่นใน ปี พ.ศ. 2311 ได้ร่วมกับกองทัพเมืองขุขันธ์ เมืองสังขะบุรี เป็นกองทัพหน้าไปตีเมืองต่าง ๆ ของกรุงศรีสัตนาคนหุตและตีได้เมืองเวียงจันทน์ ในที่สุดต่อมาก็ได้จัดกองกำลังไปสมทบกองทัพใหญ่ไปตีเมืองเสียมราฐ กำปงสวาย บรรทายมาศ และได้เมืองเขมรมาอยู่ในขอบขันธสีมา อันเป็นเหตุให้ชาวเขมรอพยพเข้ามาอยู่ที่เมืองคูประทายสมันต์และเมืองสังขะบุรีมากขึ้นจนทำให้อิทธิพลทางวัฒนธรรมของเขมรเข้ามาครอบงำสังคมชาวเมืองเดิมไปบางส่วนเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 1 ขึ้นครองราชย์ จึงได้โปรดเกล้าฯ เปลี่ยนนามเมืองคูประทายสมันต์ เป็นเมืองสุรินทร์ ตามสร้อยบรรดาศักดิ์ของเจ้าเมืองและทรงโปรดเกล้าฯ ให้ขึ้นตรง

ต่อกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่บัดนั้นมา ครั้นมาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบเทศบาล ตามแบบอารยประเทศ มีการคมนาคมที่สะดวกขึ้น จึงมีชาวจีนเข้ามาตั้งถิ่นฐานร้านค้าขายและมีเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามความเจริญของบ้านเมือง ปัจจุบันนี้แทบจะพูดได้ว่า เมืองสุรินทร์มีทุกอย่างที่เมืองอื่นเขามี และมีมากกว่าเมืองอื่น นั่นก็คือช้างซึ่งได้รับการฝึกหัดให้ช่วยงานมนุษย์ ได้เป็นอย่างดี

บุคคลที่ได้รับฐานันดรศักดิ์จากบุญบารมีของช้างก็มีจำนวนมาก นอกเหนือจากบุคคลทั้งหกกลุ่มที่กล่าวมาแล้วก็ยังมีบุคคลอื่นๆทางตอนใต้ของสาธารณะประชาธิปไตยประชาชนลาว ก็ยังเคยได้รับเช่นกัน เช่น ในจุลศักราช 1236 ปีจอ (ปี พ. ศ 2417) “นายจันทิเป็นหมอช้าง นายทัดเป็นควาญหรือมะ อยู่บ้านท่ากว้าง”แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ คล่องได้ช้างพลายเผือก 1 เชือก สูง 4 ศอกคืบ ได้มาจากป่า “ดงชะมูม “ แขวงเมืองเสียมโบก (ใต้แก่งหลี่ผี) เป็นช้างเผือกเชือกแรก นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ณ กรุงเทพมหานคร เมื่อ ปี พ. ศ 2418 โดยการนำของเจ้านครจำปาศักดิ์ เจ้าอุปราช (บัวระพันธ์) เมื่อโปรดเกล้าฯ ให้สมโภชตามพระราชพิธีแล้ว จึงพระราชทานนามช้างเผือกเชือกนั้นว่า “พระเสวตรวรลักษณ์” ส่วนนายจันทิหมอช้างก็ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์โปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็น”ขุนบริบาลคชคุณ “ ส่วนนายทัดควาญ (มะ) ก็ทรงโปรดเกล้าฯพระราชทานเป็น”หมื่นอนุกุลคชภพ “

ครั้นปีเถาะ เอกศก จุลศักราช 1241 (ปี พ.ศ 2422) “ นายหนูหมอช้าง นายสีดาควาญ (มะ) อยู่บ้านเมืองกุสุมาคีรี “ คล่องได้ช้างเผือกมาแต่ “แขวง แขวงชำระแด” สูง 2 ศอก 4 นิ้ว เจ้านครจำปาศักดิ์ จัดให้ลือคำหาญเป็นหัวหน้ากองช้าง นำช้างเผือกพลายเอกเชือกที่ 2 ขึ้นไปทูลเกล้าฯ ถวายที่กรุงเทพมหานคร ต่อมาเมื่อโปรดเกล้าฯ ให้มีการสมโภชแล้วพระราชทานนามช้างเผือกเชือกนั้นว่า “พระเสวตรัสกลวโรภาส” และทรงโปรดเกล้าฯให้นายหนูหมอช้างเป็น”ขุนเสวตรคชสาร” และทรงโปรดเกล้าฯตั้งนายสีดาควาญ (มะ) เป็นหมื่น”ประสานคชประสม”

ต่อมาราว ปี มะแม ปี พ. ศ 2438 หมอช้าง และควาญ (มะ) ทางเมืองสุวรรณภูมิ(แขวงสาละวัน) ก็คล่องได้ช้างเผือกเพศเมีย (พัง) ที่แขวงเมือง “อัตปือสูง” 3 ศอก 6 นิ้ว ขึ้นไปทูลเกล้าฯ ถวายในเวลาต่อมา และทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ ให้น้อยกว่าช้างเผือกพลาย (เพศผู้)

การนำช้างเผือกเดินทางขึ้นไปทูลเกล้าถวายที่กรุงเทพฯแต่ละครั้งนั้นบรรดาคอมนดาหมอกำหลวงเฒ่าทุกคนต่างก็พูดเล่าให้ฟังเป็นเสียงเดียวกันว่า ทุกครั้งที่ช้างเผือกขึ้นมาจากแขวงนครจำปาศักดิ์ แขวงสาละวัน แขวงอัตปือสูง แขวงสุวรรณเขต ฯลฯ ทุกครั้งก็จะผ่านจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ ขึ้นมาตามลำน้ำมูล และมาพักแรมอยู่ที่หมู่บ้านชาวควยผู้เลี้ยงช้างแห่งนี้ประจำ เพราะอย่างน้อยก็ได้ถือโอกาสนี้มาแวะเยี่ยมเยียนญาติของตนที่อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากแขวงนครจำปาศักดิ์มาปักหลักสร้างบ้านเรือนอยู่แถวนี้ด้วย และอีกอย่างก็เพื่อสอบถามถึงกฎระเบียบขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีการนำช้างเผือกขึ้นทูลเกล้าถวายสมควรจะกระทำอย่างไร นอกจากนั้นก็ยังได้ช่วยกันสำรวจคชลักษณ์

และลำดับความสำคัญของข้างแต่ละเข็อก พร้อมทั้งช่วยกันฝึกหัดมารยาทของข้างแต่ละเข็อกนั้นด้วย ก่อนจะนำขึ้นทูลเกล้าถวายแต่ละครั้ง

ดังนั้นแทบจะพูดได้ว่าเส้นทางจากจังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สระกำแพง สุรินทร์ านกุดหวาย อ.รัตนบุรี อ. ท่าตูม บ้านตากกลาง บุรีรัมย์ อ. สตึก โคราซ อ.พิมาย “คือเส้นทางข้างเข็อก” ที่มีความสัมพันธ์กับปราสาทตามเส้นทางที่ข้างเข็อกนั้นผ่าน เช่นปราสาทหินสระกำแพงที่จังหวัดศรีสะเกษ ปราสาทนางบัวตูม ที่อำเภอท่าตูม และปราสาทท่าสิเมฆที่บ้านตาทิตย์ ซึ่งกำลังจะเริ่มขุดขุดกันไว้แต่ยังมีหินได้ลงมือก่อสร้างแต่อย่างใด คงมีเหตุอะไรบางอย่างเกิดขึ้นจึงยกเลิกไป ปราสาทหิน พิมาย ที่อำเภอ พิมาย และปราสาทหินบ้านปราสาท อำเภอโนนสูงก่อนถึงเมืองโคราซ ฯลฯ ทั้งนี้ก็เพราะข้างเข็อกนั้นขาดน้ำไม่ได้ เวลาเดินทางสิ่งที่จำเป็นลำดับต้นๆก็คือ น้ำ และอาหารตามธรรมชาติ ตามชายฝั่งลำน้ำมูลทั้งสองฟากฝั่งตลอดเส้นทางที่ข้างเข็อกเดินทางผ่าน ในแต่ละวัน สมควรอย่างยิ่งที่เราท่านทั้งหลายผู้อยู่เบื้องหลังแม้จะเกิดไม่ทันเหตุการณ์ต่างๆที่ผ่านมาแล้วก็ตามแต่ก็สมควรจะได้ช่วยกันฟื้นฟูและหาแนวทางมาพัฒนาเส้นทางข้างเข็อกเส้นนี้อนุรักษ์เอาไว้ หรือพัฒนาให้เป็นที่รู้จักกันมากยิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ดังในปัจจุบัน

6. สถานที่สำคัญๆที่มีความสัมพันธ์กับหมู่บ้านเลี้ยงข้าง

1. จันทน์รัมย์ หมายถึง สถานที่สำหรับประกอบพิธีกรรมต่างๆเกี่ยวกับข้าง เช่น ก่อนออกไปคล้องข้างในป่าก็จะมีพิธีกรรม ปะชะ ปะชิ เลื่อนตำแหน่งให้กับบรรดาหมอ มะข้างทั้งเก่าและใหม่ ตลอดทั้งพิธีปะตรูหนึ่งปะกำ ตระเตรียมอุปกรณ์ออกป่าที่ยังไม่พร้อม พิธีปัดรังควาญข้างเข็อกที่พึ่งคล้องได้มาจากป่าใหม่ๆ ปัจจุบันคือศูนย์คชศึกษาสำหรับรองรับโครงการข้างเข็อกถิ่นเพื่อพัฒนาสุรินทร์บ้านเกิดนี้เอง

2. วังทะเล หมายถึง สถานที่บริเวณที่มีแม่น้ำสองสายไหลมาบรรจบกันกลายเป็นสามเหลี่ยมที่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ คืออำเภอท่าตูม ชุมพลบุรี และอำเภอสตึก รอบๆวังทะเลก็จะ เป็นป่าบึงป่าทามน้ำท่วมในเมื่อฤดูน้ำหลาก เป็นแหล่งผลิตอาหารทางธรรมชาตินานาชนิดที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด สำหรับมนุษย์ สัตว์ ได้พึ่งพาอาศัยเลี้ยงชีพได้ตลอดทั้งปี เปรียบเสมือนตลาดนัดชุมชนทั้งคนและข้าง วัว ควาย ฯลฯ ที่ใหญ่ที่สุดในราบลุ่มแถบนี้จึงเกิดมีสถานที่สำคัญๆ ล้อมรอบอาณาบริเวณวังทะเลลุ่มมากมาย ดังนี้

2.1 ดอนบวช หมายถึง เกาะกลางน้ำ ที่อยู่ติดกับบริเวณระหว่างลำน้ำชี กับแม่น้ำมูลไหลมาบรรจบกัน มีน้ำล้อมรอบ สำหรับประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่นพิธีบรรพชา อุปสมบท กุลบุตรผู้มีศรัทธาประสงค์จะบวช คนโบราณเปรียบเสมือนสึมน้ำ หรืออุโบสถกลางน้ำ สมัยวัดวาอารามต่างๆยังไม่มีโบสถ์ประจำวัดบ้านของตน คนโบราณถือว่าบริเวณดอนบวชนี้เปรียบเสมือนแม่น้ำอโนมาที่สมัยครั้งพุทธกาลที่พระพุทธองค์ทรงเสด็จออกทรงผนวช และสำหรับประกอบพิธีฮีด

สงฆ์ ฮตพระ ”ฮต” แปลว่าเลื่อนชั้นให้กับพระสงฆ์ ที่ประชาชนในเขตแต่ละวัดมอบให้กับพระสงฆ์ที่มีอายุพรรษามากพอที่จะเปลี่ยนผ้าไตรให้ ในแต่ละปี ณ บริเวณดอนบวชแห่งนี้ด้วย ดังนี้

การฮตพระ เพื่อเลื่อนสมณศักดิ์ให้กับพระสงฆ์ในสมัยครั้งอดีตนั้นประชาชนในแต่ละคุ้มวัดของตนจะเป็นผู้คัดเลือกกันเองก่อนที่จะนำมาประกอบพิธีฮตให้ ณ บริเวณดอนบวช หรือวังทะเล แห่งนั้นนั้นโดยการพิจารณาตามอายุพรรษา ประกอบกับจริยาวัตรของภิกษุแต่ละรูปนั้นด้วย คืออย่างน้อยจะต้องมีอายุ ๓ พรรษาขึ้นไปจึงจะอนุญาตให้ประกอบพิธีฮตได้

การพิจารณาพิธีฮตแต่ละครั้ง อุบาสก อุบาสิกา บางครั้งพระสงฆ์ผู้ที่เป็นประธานสงฆ์หรือเจ้าอาวาสอยู่ก่อนแล้วจะร่วมกันพิจารณาด้วยก็ได้ ในเมื่อพิจารณาเห็นว่าภายในวัดบ้านของตนมีพระภิกษุสงฆ์ผู้มีอายุพรรษามากพอที่ประกอบพิธีฮตให้ได้แล้ว ก็จะพิจารณากันเป็นการเฉพาะ(เป็นความลับ) โดยมีให้พระรูปนั้นทราบล่วงหน้าแต่อย่างใด เมื่ออุบาสกอุบาสิกาเห็นพ้องต้องกันแล้วก็จะชวนกันออกไปที่วัดกัน พร้อมขันธห้า ดอกไม้เทียนรูป เหมือนกับคนออกมาวัดตามปกติ แล้วแบ่งให้คนไปเดินคล้ายเดินเล่นอยู่ใกล้บริเวณกลอง ฆ้อง ระฆัง ตั้งอยู่เหมือนไม่รู้ไม่ชี้ อีกส่วนหนึ่งที่มีจำนวนมากกว่าหรือประมาณ ๓ -๕ คน เข้ามาหาพระพร้อมยกพานขันหมากมอบถวายให้ พระก็เข้าใจว่าญาติโยมอาจจะมานิมนต์ให้ไปกิจอะไร ตามปกติทำนองนั้น เพียงแต่พระยื่นมือรับพานเท่านั้น ผู้อยู่เบื้องหลังหรือข้างๆ ก็รับว่า ซา ซา ซา หรือ สาธุ ๓ ครั้งพร้อมๆกัน ผู้ที่อยู่ใกล้บริเวณกลอง ฆ้อง ระฆัง ต่างก็สั่นกลอง ฆ้อง ระฆัง ให้ดังสนั่นขึ้นพร้อมๆกัน เป็นการเตือนให้ผู้คนที่อยู่ภายในหมู่บ้านได้ทราบโดยทั่วถึงกัน หลายคนต่างก็พากันแตกตื่นชวนกันออกไปที่วัด เกรงว่าจะมีเหตุอะไรเกิดขึ้น จึงได้ตีกลอง ฆ้อง ระฆัง ดังสนั่นขึ้นพร้อมๆกันอย่างนี้ พระเมื่อรับพานแล้วก็ปฏิเสธไม่ได้ จำเป็นต้องรับ หลังจากนั้นอุบาสก อุบาสิกา ก็แยกย้ายแบ่งหน้าที่กันไปรับผิดชอบด้วยการเตรียมทอผ้าทำเป็นสบง จีวร สังฆาฏิ อังสะ ประคตเอว ฯลฯ จากไหมเส้นเล็ก ๆ เรียกว่า “โซดกิต” “สำหรับผลัดเปลี่ยนให้กับพระรูปนั้นในวันประกอบพิธีฮต อีกครั้ง

วังทะเลนอกจากจะมีบทบาทสำคัญๆต่อวิถีชีวิตมนุษยสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณราบลุ่มลำน้ำชี ลำน้ำมูลแล้ว ยังเป็นเส้นทางช้างเผือกที่มาจากแขวงนครจำปาสัก อัดปือ สาละวัน สุวรรณเขตที่จะนำขึ้นไปทูลเกล้าถวายเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินสยามในอดีตอีกด้วย เป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าทางน้ำเส้นทางเสด็จผ่านของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน และบุคคลสำคัญๆในอดีตเนื่องจากการคมนาคมยังไม่สะดวกดังปัจจุบันจึงอาศัยไปทางน้ำเป็นสำคัญ จึงมีเส้นทางล้อ เกวียน คูขนานกันไปตลอดทั้งสองฝากฝั่งลำน้ำชีมูลจากจังหวัดอุบลราชธานี จนถึง เมือง พิมาย โคราข อยุธา ปลายทางกรุงรัตนโกสินทร์ และยังมีบทบาทสำคัญๆทางพระพุทธศาสนาสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน ที่ลูกหลานทุกหมู่เหล่าสมควรได้รับการเยียวยาฟื้นฟู อนุรักษ์เอาไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมลุ่มน้ำชี มูล ร่วมกัน สืบต่อไป

2.2 เหตุที่ลูกหลานชาวกว๋ยเลี้ยงช้างนิยมนำนาคขึ้นนั่งบนหลังช้างแห่ออกไปบวชตามคติโบราณได้ให้ความหมายไว้ว่า “ พระพุทธองค์ทรงขี่ม้ากัณฐกะ โดยมีนายฉันทะเสด็จตาม

ออกไปทรงผนวช ณ บริเวณแม่น้ำอินมานที่ อีกนัยยะหนึ่ง”ข้างก็หมายถึงนาคะ คือสัตว์ผู้ประเสริฐ อยู่ในตัวเดียวกัน หากกุลบุตรผู้มีศรัทธาได้นั่งบนหลังข้างไปบรรพชาอุปสมบท จะได้บุญกุศลมหาศาล ทวีคูณ เป็นสิริมงคลต่อชีวิตทั้งผู้บรรพชาอุปสมบท ตลอดถึงบิดา มารดา วงศาญาติพี่น้อง ฯลฯ ที่มาร่วมงาน อิมทั้งบุญกุศล และความสุกใสที่อิมเอิบกลับไปยังทั่วถึงกัน เป็นภาพนิมิตติดตาไปชั่วกาลนาน จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่คนโบราณว่าได้บุญกุศลแรง สังเกตจากเวลามีงานบวชนาค หากเป็น ลูกหลานผู้ที่เคยเป็นหมอข้างมาบวช หรือความผูกพันด้วยกันออกบวช ก็จะมีข้างจำนวนมากมาร่วมงานช่วยบริการผู้คนที่เคารพนับถือของนาค หรือญาติๆของนาคอย่างทั่วถึงโดยไม่คิดค่าตอบแทนใดๆ แม้กระทั่งลูกหลานในชุมชนที่มีศรัทธาประสงค์จะบรรพชาอุปสมบท ผู้เป็นเจ้าของข้างทั้งหลายก็จะออกไปสอบถามหานาค มาขึ้นนั่งบนหลังข้างของตนกับทางวัดให้ช่วยจัดหานาคให้ด้วย ถือว่าได้ทำบุญกุศลด้วย ที่ได้มีส่วนช่วยสนับสนุนส่งเสริมกุลบุตรผู้มีศรัทธาให้ได้ต่ออายุพระพุทธศาสนาให้ยาวนานอีกทางหนึ่ง คนโบราณถือเป็นถ้อยที่ถ้อยอาศัย ดังนั้นเวลามีงานบวชนาคจึงมีข้างเข้ามาร่วมงานจำนวนมากเป็นประจำทุกปี

3. หาดซี้ควาย หมายถึงสถานที่ที่มีน้ำ และชายหาดทรายขาวสวยงาม อยู่ถัดลงมา จากวังทะเลมาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นสถานที่พักผ่อนของบรรดาของกองคาราวาน เกวียน ล้อ ที่มาจากต่างถิ่น เช่นเขตอำเภอจอมพระ อำเภอศรีขรภูมิ อำเภอเมืองสุรินทร์ และอำเภออื่นๆ อยู่ทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้านตากกลางหลังฤดูเก็บเกี่ยวโดยมีนัยสำคัญดังนี้

3.1 มาพักผ่อนเพื่อหาปลา หาหอย ฯลฯ จากลำน้ำมูล น้ำชี หรือตามห้วย หนอง ครอง บึง กุด ฯลฯ มาทำเป็นปลาหล้า ปลาจ่อม ปลาตากแห้ง ด้านตรงข้ามของหาดทรายก็มีบ่อเกลือ คนอีกจำนวนหนึ่งก็มาต้มเกลือ สดสมเก็บไว้กินในฤดูลงทำไร่ทำนา ฯลฯ

3.2 คนโบราณเมื่อหลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว หากบุตรหลานพ้นจากการศึกษาภาคบังคับ แล้วหรือมีอายุถึงเกณฑ์ก็จะนำกุลบุตรผู้มีศรัทธาประสงค์จะบรรพชาอุปสมบทเข้ามาเป็นนาค ที่วัดใกล้บ้านของตน ส่วน พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และเพื่อนบ้านก็จะถือโอกาสนี้มาพักผ่อนเพื่อหาปลา หาหอย ต้มเกลือ สดสมอาหารไว้กินช่วงมีงานบวชนาค งานแต่ง งานศพ ฯลฯ ที่เหลือก็จะเก็บไว้กินในฤดูลงมือทำไร่ทำนาเพราะมีแหล่งน้ำและแหล่งอาหารทางธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ แล้วก็รอบรรพชาอุปสมบทไปพร้อมๆกันเลย เนื่องจากสมัยก่อนพระอุปฌาย์มีน้อย โบสถ์ก็ยังมี หากกุลบุตรผู้มีศรัทธาประสงค์จะบรรพชา หรืออุปสมบทก็ทำได้เพียงครั้งเดียวในแต่ละปี ไม่เหมือนดังปัจจุบันสุดท้ายวัฒนธรรมจารีตประเพณีวิถีชีวิตในภูมิปัญญาท้องถิ่นในระบบพึ่งพาและผูกพันถ้อยที่ถ้อยอาศัยแบบดั้งเดิมก็ค่อยๆจางลง และหายไปที่สุดในที่สุด คือทำให้คนเห็นแก่ตัวเพิ่มมากขึ้นตามลำดับนั่นเอง

3.3 ส่วนคนอีกจำนวนหนึ่งก็ใช้โค กระบือ เทียมเกวียน ล้อ ติดตามสามี ลูก หลาน ญาติ พี่ น้อง มาเลี้ยงข้าง หรือมาฝึกหัดลูกข้างป่าที่เป็นข้างเชลยพิงคล้องได้มาใหม่ๆในช่วงฤดูแล้ง

หลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้วก็ถือโอกาสนี้มาพักแรมหาปลา หาหอย และต้มเกลือไว้บริโภคเมื่อถึงฤดูลงทำไร่นาด้วย

หลังจากงานเลิกกรา บริเวณหาดทรายขาวก็เต็มไปด้วยมูลวัว มูลควาย แต่มูลควายมีจำนวนมากกว่ามูลวัว อยู่ติดกับลำแม่น้ำ เปรียบเสมือนสวนสาธารณะใช้สอยร่วมกันทั้งคนและสัตว์ในอดีต จึงนิยมเรียกบริเวณหาดทรายขาวดังกล่าวนี้ว่า “หาดขี้ควาย” ติดปากมาตราบเท่าทุกวันนี้ แต่ทุกวันนี้หาดทรายที่เคยขาวสวยงามตามธรรมชาติบริเวณดังกล่าวก็กลายเป็นแหล่งเศรษฐกิจดูดยุทธรายไปขายให้กับบุคคลคนหนึ่งอย่างน่าเสียดาย แทนที่จะช่วยกันคิดหาแนวทางสงวนไว้ให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมสำหรับใช้สอยร่วมกันเหมือนดังสมัยครั้งอดีตที่ผ่านมา

4. กุดฮ้าง หมายถึงหนองน้ำที่มีขนาดกลางและยาว มีน้ำขังตลอดทั้งปี เป็นสถานที่สำหรับพักแรมเลี้ยงช้างหรือรอการฝึกหัดลูกช้างชलयที่เพิ่งคล้องได้มาใหม่เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งอาหารของช้าง มนุษย์ และสัตว์นานาชนิดที่อาศัยอยู่ทั่วบริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งอยู่ตรงข้ามกับหาดขี้ควาย มีพื้นที่ติดต่อกับบ่อต้มเกลือ ที่สำคัญมีบ่อน้ำจันทตามธรรมชาติ สำหรับคนมาพักแรม ได้อาศัยดื่มกินร่วมกันไม่รู้จักหมด เวลาบรรดาหมอช้างจากไปก็ทิ้งปล่อยให้ร้าง เหลือไว้แต่ร่องรอย เรียกว่า “ฮ้าง เป็นภาษาอีสาน “ หรือร้าง ดังนั้นคำว่าฮ้าง จึงมีความหมายอยู่ 2 นัยยะคือ

4.1 ฮ้าง แปลว่า “ร้าง ฮ้าง เป็นภาษาอีสาน และ

4.2 ฮ้าง แปลว่า “กระท่อมหรือ เถียงนา สำหรับเป็นที่อยู่อาศัยลับนอน

ชั่วคราว

5. กุดไห หรือ เริง หมายถึงหนองน้ำที่มีขนาดใหญ่และยาว มีเกาะอยู่ตรงกลาง ล้อมรอบปกคลุมไปด้วยป่าไผ่ ป่ากางมุง ป่ากระดุกอึ่ง เป็นป่าบึงป่าทาม หากคนไม่ชำนาญเส้นทางจริงๆแล้วค้นหาทางออกไม่ได้ บริเวณกลางเกาะนี้เองเปรียบเสมือนโรงงานกลั่นสุราขนาดใหญ่สำหรับทำเหล้าสาโท ต้มเหล้าขาว (ที่เป็นเหล้าเถื่อน) ของพี่ น้อง ชาวบ้านยางบ่อภิรมย์ และชาวบ้านใกล้เคียง เพื่อขายให้กับ ชาวช้าง ตลอดทั้งชาวบ้านอื่นๆที่อพยพมาพักแรมหากินอยู่บริเวณลำน้ำมูลชี เมื่อเจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบข่าวก็จะแวะเวียนมาทำลายไหโองแตกกระจายเป็นครั้งคราวจึงเป็นเหตุผลให้สถานที่บริเวณดังกล่าวนี้มีชื่อว่า “กุดไห “ ติดปาก มาตราบเท่าทุกวันนี้

6. ดอนอีสาลี อยู่ติดกับทำนาลำน้ำชีเหนือขึ้นมาทางทิศตะวันตกจากดอนบวช ประมาณ ๒๕๐ เมตร ซึ่งหมายถึงสถานที่หญิงสาวคนหนึ่งกำลังเริ่มจะเข้าสู่วัยรุ่นมาเสียชีวิตจากไข้มาลาเลีย

7. กุดตลาด หมายถึงหนองน้ำที่มีขนาดใหญ่ และลึก เคยมีจระเข้มาอาศัยอยู่จำนวนมากในอดีต เปรียบเสมือนตลาดนัดชุมชนที่ค้าขายสินค้านานาชนิดในปัจจุบัน เนื่องจากสมัยก่อนการ

ขนส่งสินค้าจะไปทางน้ำโดยอาศัยเรือกำปั่นแล้วก็แวะมาจอดค้าขายบริเวณกุดตลาดถัดขึ้นมาทางด้านทิศตะวันตกของดอนอีสาสี่วังทะเลลุมตามลำน้ำชีประมาณ 500 เมตร

8. ท่าด่านอยู่ติดกับลำน้ำชีใกล้กับกุดตลาดซึ่งเทียบกับด่านศุลกากรในปัจจุบัน เป็นท่าด่าน สำหรับตรวจสอบสินค้า จากเรือกำปั่นที่จะนำสินค้าขึ้นไปค้าขายทางจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และ กัมพูชา ในอดีต

9. โนนกำพร้าว เป็นสถานที่เหมาะกับการเลี้ยงช้าง วัว ควาย ของพี่น้อง 3 อำเภอ ที่มีขนาดใหญ่ กว้าง ตรงกลางมีกุดหรือหนองน้ำที่มีขนาดใหญ่ ห้วย หนอง ครอง บึง ล้อมรอบจำนวนมาก อยู่ตรงข้ามกับกุดตลาด และติดต่อกับท่าด่าน

ปัจจุบันทั้งบริเวณหาดขี้ควายและอาณาบริเวณล้อมรอบทั้งหมด ที่กล่าวมาแม้จะเคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชธัญญาหารนานาชนิดทางธรรมชาติ ที่เหมาะต่อการดำรงชีพของช้าง วัว ควาย และมนุษย์ได้ตลอดทั้งปีก็ล้วนถูกทำลายจากน้ำมือมนุษย์ผู้ที่ไม่รู้จักคำว่า "พอ" และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนของใครหลายคนโดยหวังจะได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ครอบครองอาณาบริเวณดังกล่าว ในอนาคตอันใกล้นี้แทบทั้งสิ้น แม้ประชาชนชาวบ้านทั้งสามเหลี่ยมอำเภอจะเคยเรียกร้อง คัดค้านอย่าได้ทำลายธรรมชาติที่มีอยู่ล้อมรอบสามเหลี่ยมอำเภอที่เป็นป่าบุง ป่าทาม มามากต่อมากแล้วก็ตาม แต่ทางราชการก็ไม่เคยรับฟังของประชาชนแต่อย่างใด แถมยังหาช่องทางบายเบี่ยง เปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจ หรือกลุ่มคนผู้มีสื่ออยู่เบื้องหลังสนับสนุนส่งเสริมให้ทำลายเพื่อให้หมดสภาพความเป็นป่าบุงป่าทาม ที่เคยอุดมสมบูรณ์ให้หมดไปโดยเร็วไวขึ้น จะได้ออกเอกสารสิทธิ์ครอบครองให้ได้โดยเร็วไวยิ่งขึ้นทำนองนั้น หาดทรายที่เคยทอดยาวขาวสะอาดขนานกับลำน้ำมูลก็กลายเป็นบ่อตูดทราย ป่าไผ่ ป่ากางสูง ป่าบุงป่าทาม ฯลฯ ที่เคยเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ตลอดทั้ง ห้วย หนอง ครอง บึง บวกน้ำ น้อยใหญ่ ที่เคยเป็นสถานที่เล่นน้ำ พักผ่อนของสัตว์เลี้ยง กบ เขียด กุ้ง หอย ปู ปลา เคยทำมาหากิน ก็ถูกไถ่กลบทิ้งไปจนหมดสิ้น กลายเป็นป่ายุคาลิปตัสขึ้นมาแทนที่ ดังที่ปรากฏในปัจจุบัน

นับเป็นสิ่งที่น่าเสียดายที่บรรพชนต้นตระกูลของเราได้คัดเลือกสถานที่แห่งนี้ปักหลักสร้างบ้านแปลงเมือง ซึ่งเหมาะแก่การเลี้ยงช้าง วัว ควาย ฯลฯ นับเป็นแหล่งผลิตอาหารทางธรรมชาติที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในการดำรงชีพ ทั้งคนและสรรพสัตว์น้อยใหญ่นานาชนิด มาเป็นเวลา ยาวนาน ต้องมาถูกคนมีสี และผู้มีอำนาจหวังครอบครองเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในพื้นที่แห่งนี้ อย่างน่าเสียดาย ส่วนราชการก็ช่วยเหลืออะไรไม่ได้เลย แถมยังคิดหาแนวทางมาช่วยสนับสนุนส่งเสริมและอยู่เบื้องหลังให้ป่าผืนนี้หมดสภาพไปโดยเร็วพลันทันด่วน แล้วคำว่า "โครงการช้างคืนถิ่นเพื่อพัฒนาสุรินทร์บ้านเกิดจะเกิดขึ้นและอยู่ได้อย่างไรในเมื่อประชาชนพึ่งพาอาศัยใครไม่ได้แล้ว

8. วัดแจ้งสว่างเป็นวัดเก่าแก่ที่มีมานาน เคยร้างและย้ายที่มาแล้วหลายครั้ง สถานที่ปัจจุบันเป็นแห่งที่สี่ ได้รับขึ้นทะเบียนเป็นวัดถูกต้องเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2399 ในนาม "วัดมัจฉิมา

ราม” สาเหตุที่ร้างและย้ายที่บ่อยครั้งไม่มีผู้ใดทราบรายละเอียดมาก่อน เพียงแต่สันนิษฐานว่าน่าจะเกิดจากน้ำท่วมบ่อยครั้งหรือท่วมประจำเมื่อถึงฤดูน้ำหลากประชาชนอดอยากเลี้ยงพระณรไม่ไหววัดจึงร้าง(สืบค้นมาจากทะเบียนธรณีสงฆ์เก่า โดยพระครูสมุห์หาญ ปัญญาโร ในฐานะเคยช่วยงานพระครูประภัตรคณารักษ์อดีตเจ้าคณะอำเภอท่าตูมที่เคยเรียกให้ไปช่วยงานเอกสารเป็นครั้งคราว (เกี่ยวกับที่ดินธรณีสงฆ์)

9. โรงเรียนบ้านตากกลาง เดิมเคยเป็นสถานที่อยู่ของชุมชนลาวกาว มาอาศัยค้าขายอยู่ก่อน โดยเฉพาะเครื่องปั้นดินเผา พร้อมสินค้าอื่นๆที่บรรทุกมาจากเรือกำปั่น ต่อมาพวกชาวกวายเลี้ยงช้างได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาอาศัยอยู่ด้วยประกออบกับน้ำมักจะท่วมในฤดูน้ำหลาก พืชผักสิ่งปลูกสร้างข้างของชาวกวายก็มักหลุดหรือขาดไปทำลายประจำเนื่องจากสมัยนั้นยังไม่มีไซตี้มาผูกมัดตังเช่นปัจจุบันประกออบกับพากันกลัวช้างจะหลุดมาทำร้ายพวกตนพร้อมลูกหลานจึงตัดสินใจพากันอพยพย้ายถิ่นฐานหนีไปสร้างหมู่บ้านแห่งใหม่อยู่ที่หมู่บ้านอาคุณกับหมู่บ้านหนองอีตาในปัจจุบัน และทำป็นดินเผาเป็นหม้อดินเรื่อยมา พึ่งจะเลิกทำหม้อดินไปเพียงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเอง หลังจากนั้นก็มาสร้างเป็นวัดประจำหมู่บ้าน พอวัดร้างหมู่บ้านร้างก็มาสร้างเป็นโรงเรียนประจำหมู่บ้านตากกลางดั่งที่ปรากฏในปัจจุบัน (เป็นคำบอกเล่าของคุณตาพรหมา คุณตาผ้าขาว คุณตาเถา แสนดี และอีกหลายๆคนที่เคยเล่าให้ฟัง ตั้งแต่ยังเป็นเด็ก พอที่จะรู้ความและจดจำได้บ้างมาประติดประต่อกันประมาณปี พ. ศ 2505 เป็นต้นมา

10. โรงเรียนช่างบุญวิทยา และสถานีนอนามัย หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตากกลาง เป็นสถานที่สำหรับรักษาพยาบาลที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่เมื่อปี พ. ศ 2535 พร้อมๆกัน โดยแนวคิดของหลวงพ่อพระครูดร.สมุห์หาญ ปัญญาโร หลวงปู่ลี สีลเตโช กบอดิตผู้ใหญ่นา จงใจงาม โดยอาศัย ส.ส อร่าม อามารดิษฐ์ พร้อมพ่อ แม่ พี่ น้อง ชาวบ้านตากกลางทั้งสองหมู่หลายคนที่ต้องการเห็นการพัฒนาของบ้านเมือง หลายคนได้บริจาคที่ดินให้ ร่วมกับหลวงปู่ลี สีลเตโช หลวงพ่อพระครูดร.สมุห์หาญ ปัญญาโร ก็ได้ช่วยซื้อที่ดินอีกส่วนหนึ่งสมทบในราคาบริจาคมอบให้ จนได้เป็นสถานีนอนามัย และโรงเรียนช่างบุญวิทยา พร้อมอุปกรณ์ที่จำเป็นในเบื้องต้นมามอบให้กับสถานที่ทั้งสองแห่งดั่งที่กล่าวมาเพื่อให้ลูกหลานในเขตพื้นที่บริการได้มีสถานที่สำหรับรักษาพยาบาล และสถานที่ศึกษาเล่าเรียนให้กับบุตรหลานในชุมชนได้มีการศึกษาสูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในอดีต ขึ้นไปสู่ระดับที่สูงกว่าเท่าที่จะกระทำได้ ดั่งที่ปรากฏในปัจจุบัน

11. ที่พัทสงฆ์ป่าอ่าเจียง เป็นสถานที่เพิ่งเกิดขึ้นใหม่ เมื่อปี พ. ศ 2550 โดยมีคุณครูแสวง บุญเหลือ ข้าราชการครูบำนาญเป็นผู้ขออนุญาตสร้างเป็นวัดประจำหมู่บ้าน หนองบัวหมู่ที่ 14 ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ นายธวัชชัย (ธัน) ศาลางามเป็นผู้ใหญ่บ้าน นายดี หอมหวล นางดวน ศาลางาม เป็นผู้ช่วย นายประชิดบุญเหลือ นายกำพล น้อยถนอม เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านโนนยาง พ่อ แม่ พี่ น้อง ลูกหลานชาวบ้านหนองบัว บ้านตากกลาง เป็น

ผู้สนับสนุน และครอบครัวคุณพ่อทองดี ดาราคุณจาพนม ยีรัมย์ เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณ 1,000,000 (หนึ่งล้านบาท) ในเบื้องต้นมาก่อสร้างศาลา “เอราวัณ” พร้อมญาติธรรมสายบุญที่มาจาก ทิศทั้งสี่ ค่อยให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่จะยกย่องให้เกียรติช่างและ คิดตอบแทนบุญคุณบรรพชนต้นตระกูลผู้เลี้ยงช้าง ตลอดถึงช่างมงคลหัตถ์ ช่างสำคัญ ช่างสามัญ และ ช่างประจำตระกูล ที่เคยมีบทบาทสำคัญๆทั้งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาตามคถาสถาปัตยกรรม และช่างในคติโบราณ ที่เคยทุ่มเทเสียสละหยาดเหงื่อแรงงานสร้างสมบุญบารมีมาแล้วหลายภพชาติที่ ไม่มีผู้ใดให้ความสำคัญ มีแต่จะหมดไปตามกาลเวลาพร้อมๆกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในยุคนั้น โดยหวังจะ ให้เป็นพุทธอุทยานลานบุญ ที่สมบูรณ์แบบ อันเกี่ยวเนื่องกับเรื่องราวระหว่างคนกับช้างในระบบพึ่งพา และผูกพันอยู่ในสถานที่เดียวกันรองรับผู้มีบุญที่มาจากทิศทั้งสี่ให้ได้มาพบกัน พร้อมกับรองรับ โครงการช้างคืนถิ่นพัฒนาสุรินทร์บ้านเกิด จะไม่ต้องไปเร่ร่อน หรือรับจ้างให้คนเขาประณามอีกต่อไป สุดท้ายก็คือความอบอุ่นภายในครอบครัวซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกคนโดยยึดความพอเพียงเป็น หลักสำคัญ

12. สุสานช้าง หมายถึงสถานที่ฝังศพช้างที่เสียชีวิตแล้วให้ได้กลับคืนถิ่นมาอยู่ ร่วมกันในบ้านปลายชีวิตตามนิมิตของหลวงพ่อกาญ ญาณุฑโร แม้เพียงน้อยนิด หรือโขลงช้างแห่ง โครงการกระดูกก็พอใจ ที่พึ่งเกิดขึ้นใหม่ และเก็บรวบรวมโครงการกระดูกช้างหรือประวัติของช้างแต่ละเชือก ตลอดทั้งข้อมูลต่างๆของช้าง ฯลฯ ประวัติชาติพันธุ์ ชุมชนคนเลี้ยงช้างมาสนับสนุนส่งเสริมการ ท่องเที่ยวรองรับโครงการช้างคืนถิ่นให้เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้สืบค้นข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นคนกับช้าง ที่มีเพียงหนึ่งเดียวประจำจังหวัดสุรินทร์ และประเทศชาติโดยส่วนรวมไว้บริการสำหรับผู้สนใจทั่วไปให้ สมบูรณ์แบบครบวงจรอยู่ในสถานที่เดียวกัน

สุสานช้างแห่งนี้ตั้งอยู่ภายในบริเวณที่พักสงฆ์วัดป่าอาเจียง โดยนิมิตคิดริเริ่มและ นำพาของหลวงพ่อกาญญาณุฑโร หลวงปู่ ลี สีลเตโช อดีตเจ้าอาวาสวัดแจ้งสว่าง รศ.ดร. อัจฉรา ภาณุรัตน์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุรินทร์ นายเสนีย์ จิตตเกษม รองผู้ว่าราชการจังหวัด สุรินทร์ และนายอนันตพล บุญชู นายอำเภอท่าตูม ในขณะนั้น รองรับญาติธรรมสายบุญสายศรัทธาผู้ มีบุญมาเยี่ยมเยียนสนับสนุนส่งเสริมโครงการช้างคืนถิ่นให้ประสบความสำเร็จในอนาคตอันใกล้นี้อีก ทางหนึ่ง

สุสานช้างเป็นเครื่องยืนยันที่สามารถมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ เนื่องจากวัฒนธรรมหรือ พิธีกรรมต่างๆการคล้องช้างจับช้างป่ามาฝึกหัดเลี้ยงไว้ให้ช่วยงานมนุษย์ของชาวกวายนับเป็น พิธีกรรมหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปแต่ในเมื่อบุคคลเหล่านี้ล้มสลายไปตามกาลเวลาวัฒนธรรม และพิธีกรรมต่างๆอันเกี่ยวเนื่องด้วยช้างก็ต้องล่มสลายไปตามด้วยเหมือนดังกรณีชุมชนอื่นที่เคยเลี้ยง ช้างในอดีตต้องมาล่มสลายไปโดยไม่มีอะไรเป็นหลักฐานยืนยันแม้จะมีศาลปะกำหลงเหลือให้เห็นอยู่

บ้างก็พูดอะไรได้ไม่มากไปกว่านั้น เพราะลูกหลานคนรุ่นใหม่ไม่ได้สนใจ เนื่องจากข้างมิได้มีบทบาท ความสำคัญและผูกพันต่อวิถีชีวิตแล้ว

13. ศาลปะกำสำหรับประดิษฐานรูปเหมือนพระครูปะกำข้าง แทนองค์เก่าหวังจะให้ เป็นศูนย์กลางสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ประจำท้องถิ่นชุมชนคนเลี้ยงช้างละคนทุกสาขาอาชีพ ในอนาคตอันใกล้ นี้ โดยเฉพาะบรรพชนต้นตระกูลหลายครอบครัวที่เคยได้รับตำแหน่งหมอช้างสูงสุด รองลงมาตามลำดับ และเคยเลี้ยงช้าง ปัจจุบันแม้ลูกหลานคนรุ่นใหม่ไม่ได้เลี้ยงช้างแล้วก็ตามจะได้มีที่พึ่งทางใจ เนื่องจาก พระครูปะกำที่เป็นรูปจำรองนั้นมีเพียงองค์เดียว

14. พิพิธภัณฑสถานชาวกวย เป็นการจำรองบ้านเรือนชาวกวยโบราณ อนุรักษ์เอาไว้ พร้อมหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ประกอบอาชีพของคนโบราณที่นับวันแต่จะหมดไปตาม กาลเวลา มาจัดแสดงไว้ให้เป็นหมวดหมู่อยู่ในสถานที่เดียวกันอย่างเป็นระบบ ทั้งคน ช้าง วัว ควาย หมายถึงสัตว์เลี้ยงทุกชนิดอยู่ในบ้านหลังเดียวกันในระบบพึ่งพาและผูกพัน พร้อมโรงงานกระดาษ แก้วสีผิวภาพ และโรงงานปุ๋ยหมัก สีผิวภาพ จากมูลช้าง พร้อมประกอบโครงกระดูกช้าง มีพ่อ แม่ ลูกช้างทุกรุ่น มา สตาโปรโซว์ไว้ทั้งตัวในอาคารต่างหาก ให้มีข้อมูลครบวงจรอยู่ในอาคารบริเวณ ใกล้เคียงกัน

15. ศาลา “ เอราวัด ” อาคารเป็นรูปช้างเอราวัณ สัญลักษณ์ช้างทางพระพุทธศาสนา สูงห้าชั้น ชั้นที่ 1 ฐานล่างสร้างเป็นหินเทียมรอบนอกภายในอาคารสร้างเป็นถ้ำ สำหรับประดิษฐาน พระพุทธรูปปางต่างๆพร้อมรูปเหมือนพระเกจิชื่อดังที่มีอยู่ทุกสารทิศทั่วฟ้าเมืองไทย รูปปั้นจำรอง บุคคลสำคัญที่เคยได้รับตำแหน่งหมอช้างสูงสุดในอดีตและเสียชีวิตไปแล้ว พร้อมทั้งเทพต่างๆอัน เกี่ยวเนื่องด้วยช้าง และวิถีชีวิต ที่เป็นตำนานในภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างคนกับช้างแบบดั้งเดิมใน ระบบพึ่งพาและผูกพันที่สามารถสืบค้นได้ที่สมบูรณ์แบบที่สุดอยู่ในบริเวณอาคารสถานที่เดียวกัน พร้อมห้องปฏิบัติการธรรมกรรมฐาน เสาทุกต้นติดเศียรช้างรอบตัวอาคารทั้งสี่ด้าน บนชั้นที่ 2 ประดิษฐานช้างสามเศียรเอราวัณทั้งสี่ด้านยืนท่าความเคารพพระบรมสารีริกธาตุที่ประดิษฐานอยู่ชั้นที่ สี่ ภายในอาคารชั้นที่ 2 - 3 เป็นห้องโถงสำหรับสวดมนต์ไหว้พระปฏิบัติธรรม และพักค้างคืนเป็น ครั้งคราว เวลามีงาน ชั้นที่ 5 เป็นแยังช้างรองรับเจดีย์สำหรับประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุพระ อรหันต์เป็นหน้าตาของชุมชนจังหวัด สุรินทร์ และจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนถึงประเทศชาติโดยส่วนรวม หากสร้างได้สำเร็จตามที่คิดไว้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 การอนุรักษ์ช้าง

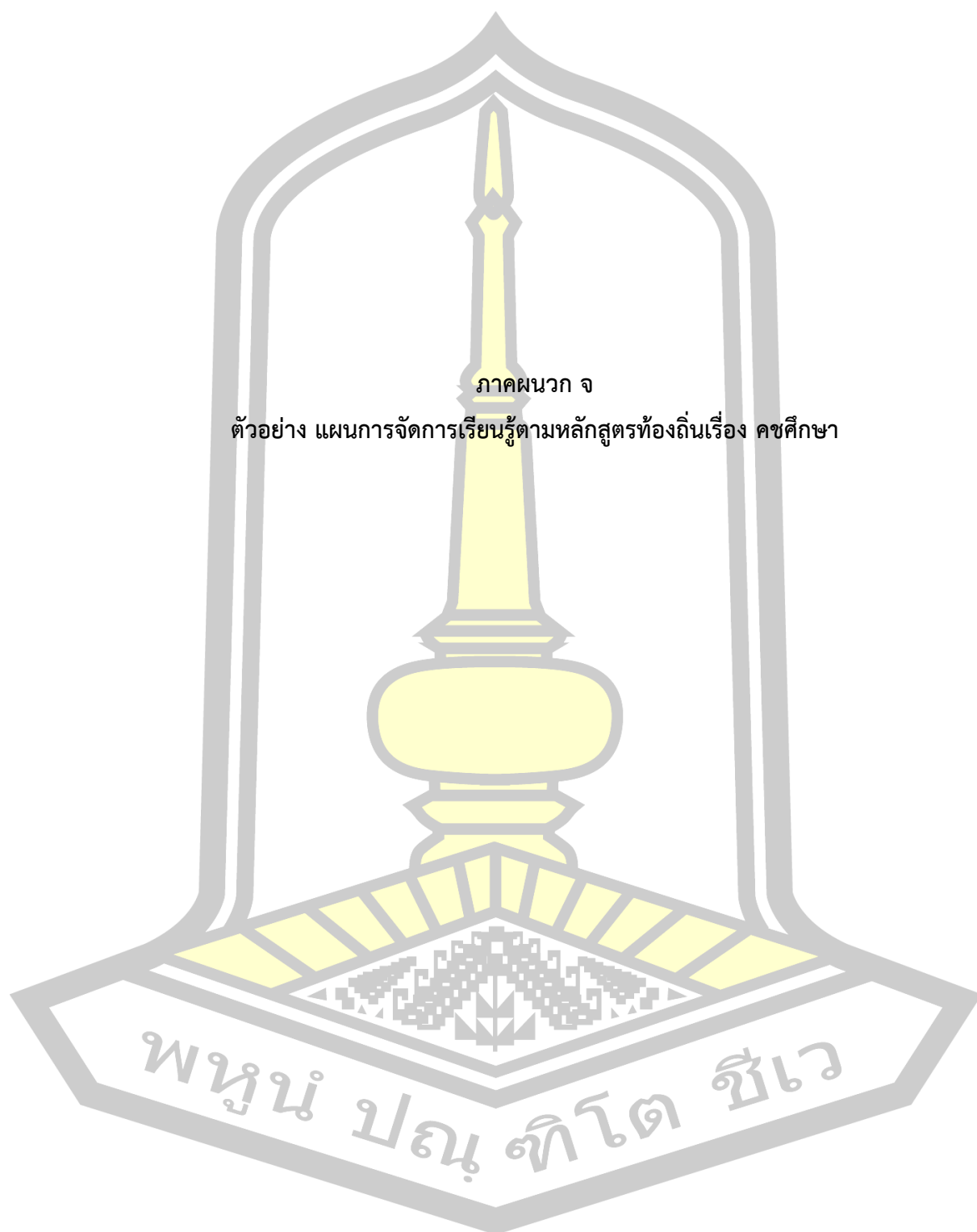
ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ความหมาย คุณค่าของช้างไทยในฐานะเป็นสัตว์ ประจำชาติที่มีความน่ารักและมีความกล้าแสดงออกเพื่อยกระดับความเป็นช้างไทยให้ชาติสากลได้ ยอมรับรวมถึงการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับช้างและแนวทางในการอนุรักษ์ช้างตลอดจนการให้ที่ มา สภาพปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของช้างไทยปัญหาของช้าง ความรู้ช้างอาชีพแก่ความรู้ช้างได้มีการประกอบ

อาชีพที่สุจริตและการมองเห็น ทิศทางในอนาคตของช้างในสังคมไทยระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน คุณค่าของช้างไทยในฐานะเป็นสัตว์ประจำชาติที่มีความน่ารักและมีความกล้าแสดงออกเพื่อยกระดับความเป็นช้างไทยให้ชาติสากลได้ยอมรับและการศึกษาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างนั้นและสามารถวิจัยภาคสนามเกี่ยวกับการอนุรักษ์ช้างเพื่อให้ช้างไทยในฐานะเป็นสัตว์ประจำชาติดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามายังประเทศไทย และช้างนั้นมูลของช้างสามารถผลิตกระดาษจากมูลช้างและสามารถประกอบธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในสังคมไทยในปัจจุบัน

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 ปัญหาของช้างไทยในปัจจุบัน

ศึกษา ค้นคว้า อภิปราย ความหมาย ที่มา สภาพปัจจุบัน บทบาทหน้าที่ของช้างไทยปัญหาของช้าง ความรู้ช้างกับสังคม และศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับช้างรวมถึงแนวทางในการแก้ปัญหาช้างในปัจจุบัน ทิศทางในอนาคตของช้างในสังคมไทยระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างในปัจจุบัน ทิศทางในอนาคตของช้างในสังคมไทยหรือการวิจัยภาคสนามเกี่ยวกับการแก้ปัญหาของช้างกับสังคมระหว่างการอยู่ร่วมกันของคนกับช้างตลอดจนการวิจัยภาคสนามเกี่ยวกับภาษาถิ่นและภาษาในการสื่อสารกับช้างและเข้าสู่กระบวนการการผลิตของที่ระลึกเกี่ยวกับช้างในปัจจุบัน

แผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 1

ชื่อหน่วยการเรียนรู้	“ศาลปะกำ” พิธีกรรมของคนกับช้าง
ระดับชั้น	ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 5
สถานที่หรือจุดศึกษาเรียนรู้	หมู่บ้านตากกลาง ศูนย์คชศึกษา(ลานแสดงช้าง)
ระยะเวลา	3 ชั่วโมง
กลุ่มสาระการเรียนรู้	สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (การเช่นไหว้ พิธีกรรมของศาลปะกำ)
ทักษะที่เกี่ยวกับผู้เรียน	ภาษาไทย (ศึกษาเกี่ยวกับภาษาถิ่น) การงานอาชีพและเทคโนโลยี (นวัตกรรม สื่อ Smart phone)
ทักษะที่เกิดกับผู้เรียน	ทักษะการสังเกตที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นกลุ่ม
วัตถุประสงค์	

1. นักเรียนสามารถอธิบายความสำคัญของศาลปะกำที่มีความสำคัญต่อชุมชนได้(K)
2. นักเรียนสามารถทำงานกลุ่มเกี่ยวกับเรื่องศาลปะกำได้(P)
3. นักเรียนสามารถตระหนักถึงความสำคัญของศาลปะกำที่มีความสำคัญต่อชุมชนได้(A)

บทนำ (บทคัดย่อความรู้)

ศาลปะกำ (อิง)

ศาลปะกำ เป็นเสมือนเทวาลัย ที่สิงสถิตของวิญญาณบรรพบุรุษและผีปะกำ ตามความเชื่อของชาวกวย (กวย-ส่วย) นิยมปลูกสร้างไว้ในชุมชน คุ่มบ้าน หรือที่บ้านของทายาทฝ่ายบิดา มีลักษณะเป็นเรือนไม้ค้ำเสาสูง มีเสาสี่ต้น หันหน้าไปทางทิศเหนือ ณ ตำแหน่งที่เงาบ้านไม่ตกทับตัวศาลและเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้าน ศาลปะกำใช้เป็นที่เก็บรักษาหนังปะกำ และอุปกรณ์ในการคล้องช้าง ชาวกวย (กวย-ส่วย) เลี้ยงช้าง เชื่อว่า หากจะทำกิจการอันใด ต้องทำพิธีเช่นไหว้ (เช่นอิง) เพื่อบอกกล่าวและขอพรผีปะกำ เพื่อความเป็นสิริมงคล และเสี่ยงทายผลที่จะเกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมนั้นๆ นอกจากนี้ยังมีพิธี ปะสะ เป็นพิธีล้างมลทินหรือล้างบาป ในกรณีผู้ประพฤติดะเมิดข้อห้ามก่อนได้ฤกษ์จับช้าง โดยครูบาจะเป็นผู้ประกอบพิธีแก่ผู้ทำผิด โดยมีเครื่องสะเดาะเคราะห์และต้องเสียเงินค่าปรับ หากหมอมหรือความุทำผิดข้อละเมิดข้อใดข้อหนึ่ง จะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมในการจับช้างเป็นอันขาด เว้นเสียแต่จะได้รับการล้างมลทินแล้ว สืบเนื่องมาจากตำนานของคนกับช้างหมู่บ้านช้างตากกลางนั้น จากเรื่องราวที่ผ่านมาชุมชนบ้านตากกลางเป็นชุมชนเดียวที่มีวิถีชีวิตของคนเลี้ยงช้างที่ใหญ่ที่สุดใน

โลกเพราะการเลี้ยงช้างเรามีวิถีชีวิตมาแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงและได้ตกทอดมาถึงลูกหลานจนกลายเป็นวิถีชีวิตเคียงคู่กับวัฒนธรรมของชาวกวยและได้มีการอนุรักษ์วิถีชีวิตของคนเลี้ยงช้างเพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของบ้านตากกลาง ชาวบ้านก็ต่างช่วยกันสืบสานตำนานวิถีชีวิตของคนกับช้างไม่ว่าจะเป็นในส่วนของ การเลี้ยงช้าง แต่ก่อนที่จะได้ช้างมาเลี้ยงนั้นชาวกวยต้องออกไปจับช้างป่า หรือการคล้องช้าง แต่การคล้องช้างในสมัยโบราณก่อนออกไปคล้องช้างต้องมีการประกอบพิธีกรรมการเช่นผีปะกำเพราะผีปะกำเป็นตำนานเรื่องราว ที่ศักดิ์สิทธิ์ควบคู่มากับวัฒนธรรมชาวกวยมาอย่างช้านาน

กระบวนการเรียนรู้หรือวิธีการปฏิบัติ (PROCEDURE)

- ครูเตรียมความพร้อมโดยการซักถามนักเรียนเกี่ยวกับลักษณะของศาลปะกำ
- ศาลปะกำมีลักษณะอย่างไร
- ศาลปะกำตั้งอยู่ที่ไหน และตั้งไปในทิศทางใด

กิจกรรมการเรียนรู้

- นักเรียนฟังคำบรรยายถึงลักษณะของศาลปะกำ ความสำคัญของศาลปะกำ และสิ่งของที่ใช้

ในการประกอบพิธีกรรม

- วิทยากรแบ่งกลุ่มนักเรียนตามความเหมาะสม 4-6 คน
- วิทยากรนำนักเรียนศึกษาเรียนรู้และทำใบงานในหัวข้อ “ศาลปะกำอารยธรรมชาวกวย”
- วิทยากรสรุปบทเรียนในหัวข้อ “ศาลปะกำอารยธรรมชาวกวย”

กิจกรรมเสริม

การตั้งประเด็นคำถาม – การตอบคำถาม

สื่อ/อุปกรณ์

ใบกิจกรรม ใบความรู้ กล้องถ่ายรูป

การประเมินผล

- ประเมินจากใบกิจกรรม
- สังเกตการณ์ตอบคำถามของนักเรียน
- สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

พูน ปณุ ทิโต ชิว

ใบกิจกรรม “ศาลปะกำ”
ระดับชั้น มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 – ม.6)

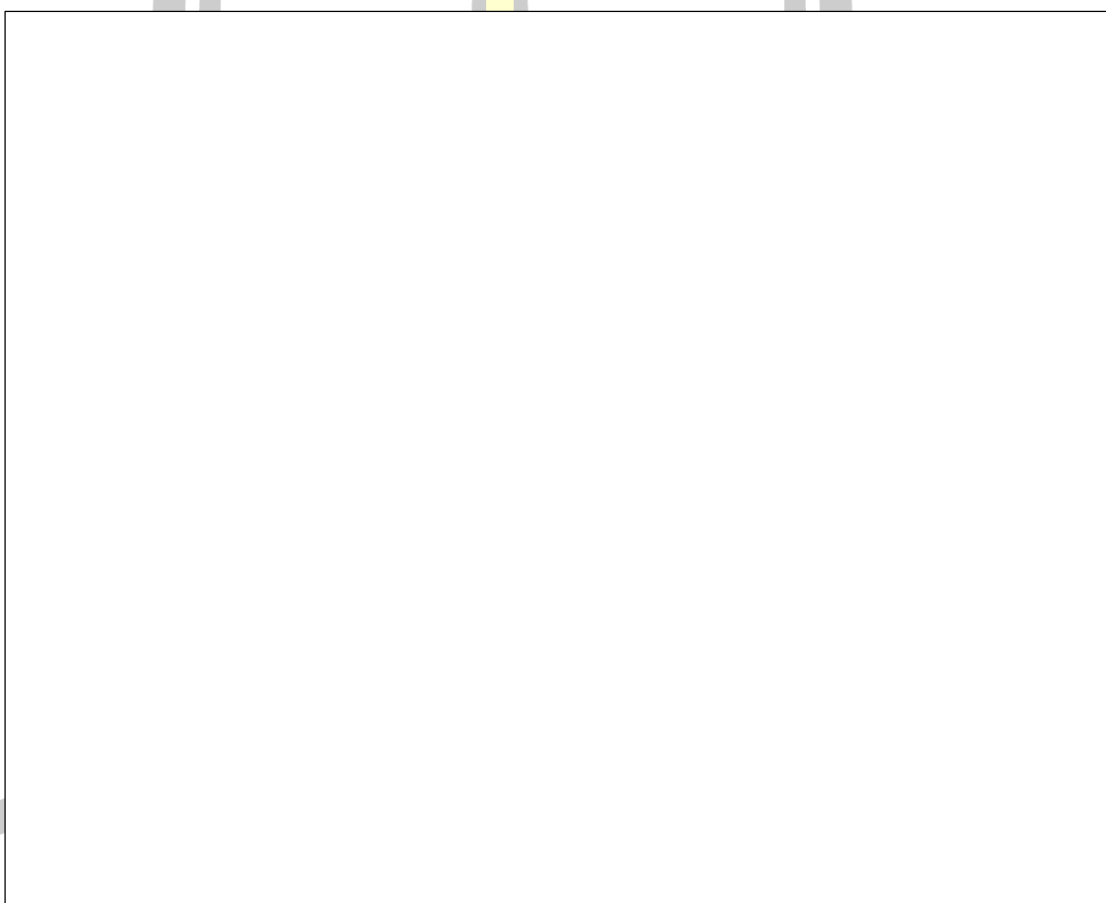
ชื่อ - นามสกุล.....

ชั้น.....

โรงเรียน.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพศาลปะกำพร้อมอธิบายความเป็นมาและความสำคัญของศาลปะกำ
ที่มีต่อชุมชนได้

พหุ ประถมศึกษา

ตาราง 17 คำชี้แจง :ให้ ผู้สอน ประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียนตามรายการที่กำหนด แล้ว
ขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน

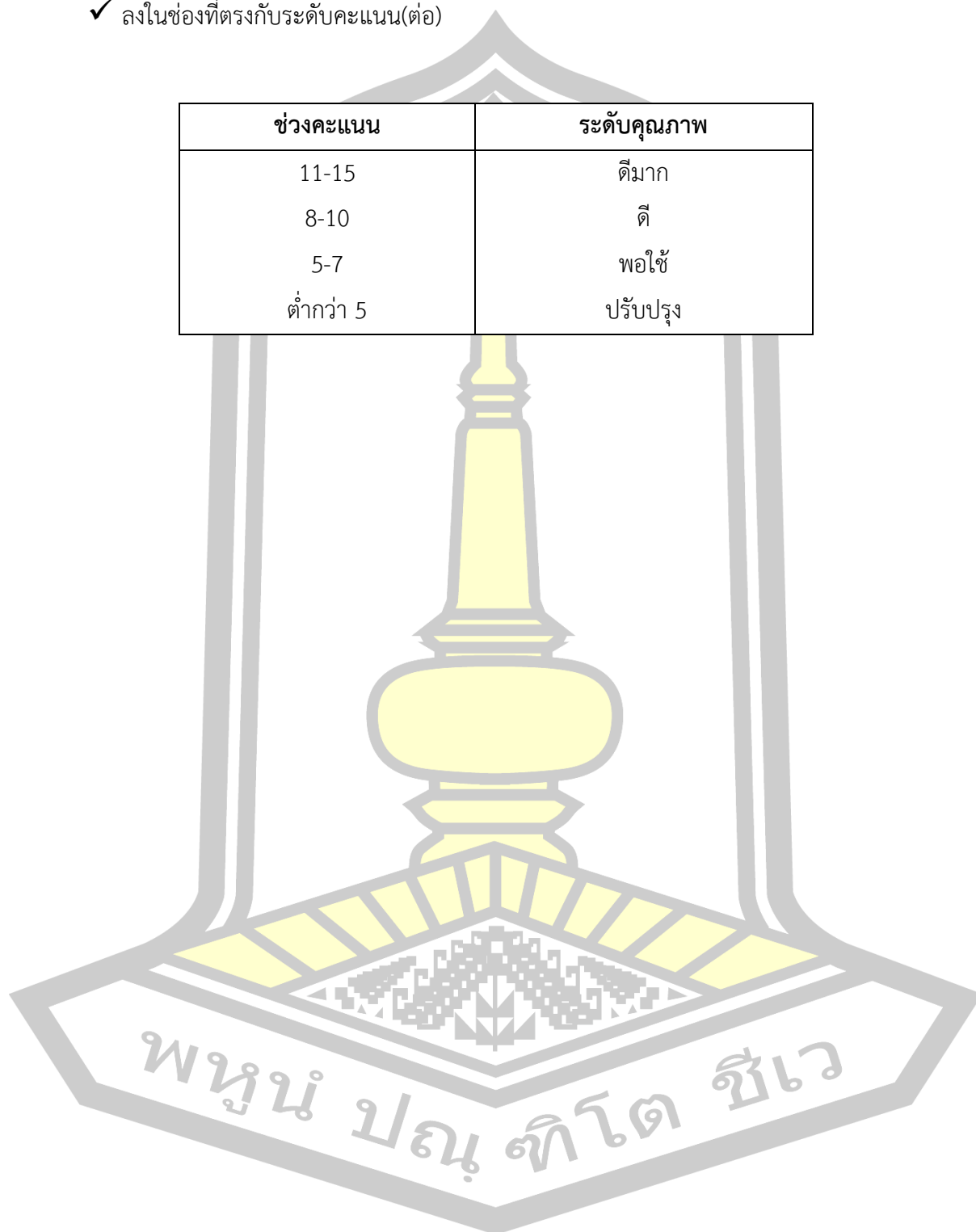
ลำดับ ที่	รายการ ประเมิน	ระดับคะแนน				
		5	4	3	2	1
1	นักเรียน สามารถ อธิบาย ความสำคัญ ของศาลปะกำ ที่มี ความสำคัญ ต่อชุมชนได้	สามารถ อธิบาย ความสำคัญ ของศาลปะกำ ได้อย่าง สมบูรณ์	สามารถ อธิบาย ความสำคัญ ของศาลปะกำ ได้ ค่อนข้างมาก	สามารถ อธิบาย ความสำคัญ ของศาลปะกำ ได้พอสมควร	สามารถ อธิบาย ความสำคัญ ของศาลปะกำ ได้บางส่วน	สามารถ อธิบาย ความสำคัญ ของศาลปะกำ แทบไม่ได้เลย
2	นักเรียน สามารถ ทำงานกลุ่ม เกี่ยวกับเรื่อง ศาลปะกำได้	สามารถ ทำงานกลุ่ม และออกมา นำเสนอหน้า ชั้นเรียนได้ เสร็จในเวลา 60 นาที	สามารถทำงาน กลุ่มและ ออกมา นำเสนอหน้า ชั้นเรียนได้ เสร็จในเวลา 80 นาที	สามารถ ทำงานกลุ่ม และออกมา นำเสนอหน้า ชั้นเรียนได้ เสร็จในเวลา 100 นาที	สามารถ ทำงานกลุ่ม และออกมา นำเสนอหน้า ชั้นเรียนได้ เสร็จในเวลา 120 นาที	สามารถ ทำงานกลุ่ม และออกมา นำเสนอหน้า ชั้นเรียนได้ เสร็จในเวลา 150 นาที
3	นักเรียน สามารถ ตระหนักถึง ความสำคัญ ของศาลปะกำ ที่มี ความสำคัญ ต่อชุมชนได้	สามารถ ตระหนักถึง ความสำคัญ ของศาลปะกำ ที่มีต่อชุมชน ได้มากที่สุด	สามารถ ตระหนักถึง ความสำคัญ ของศาลปะกำ ที่มีต่อชุมชนได้ มาก	สามารถ ตระหนักถึง ความสำคัญ ของศาลปะกำ ที่มีต่อชุมชน ได้ปานกลาง	สามารถ ตระหนักถึง ความสำคัญ ของศาลปะกำ ที่มีต่อชุมชน ได้น้อย	สามารถ ตระหนักถึง ความสำคัญ ของศาลปะกำ ที่มีต่อชุมชน ได้น้อยที่สุด
รวม						

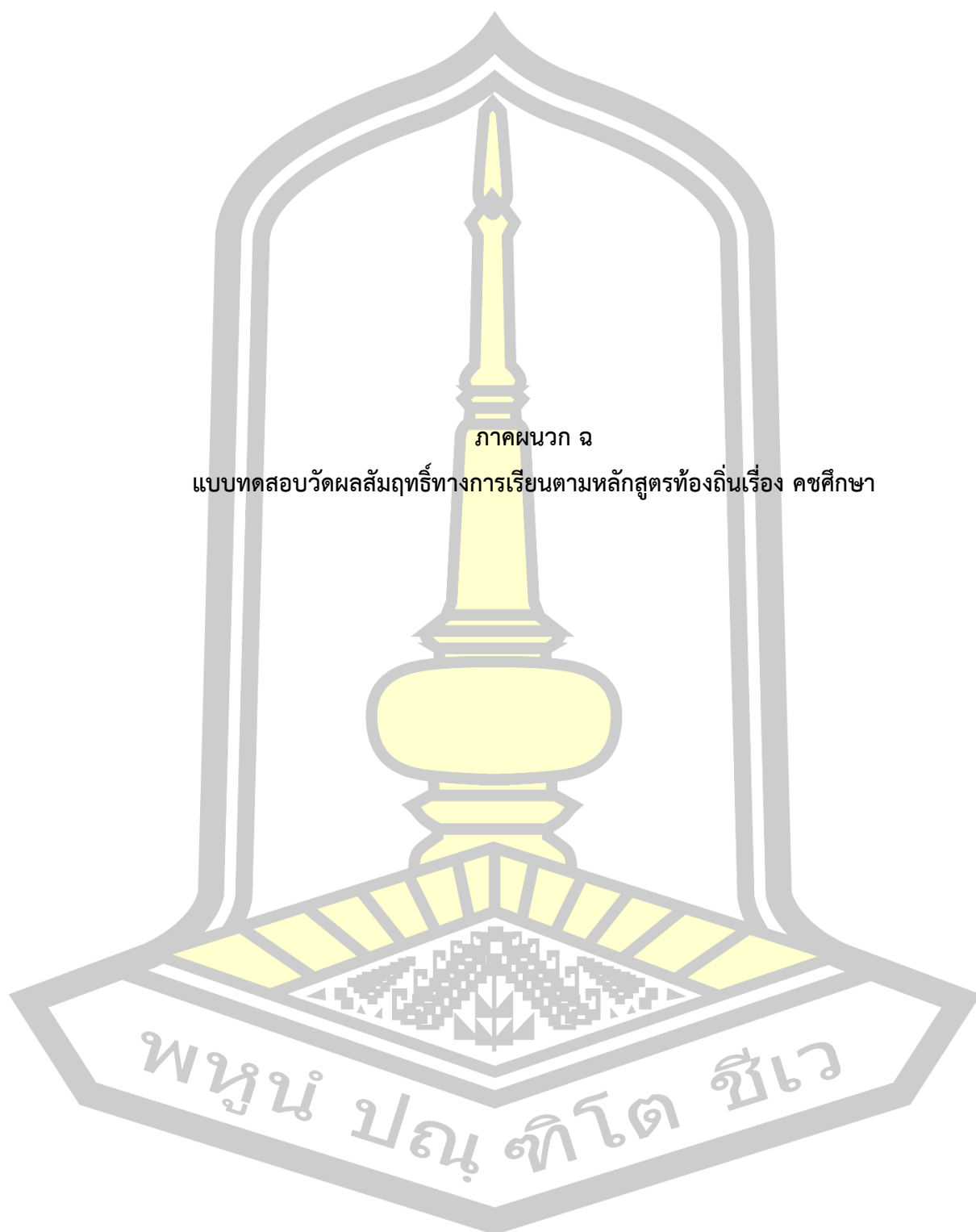
ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

ตาราง 17 คำชี้แจง :ให้ ผู้สอน ประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียนตามรายการที่กำหนด แล้วขีด

✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับคะแนน(ต่อ)

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
11-15	ดีมาก
8-10	ดี
5-7	พอใช้
ต่ำกว่า 5	ปรับปรุง

ภาคผนวก ฉ

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา

พหุบัณฑิตยาลัย

แบบทดสอบก่อนและเรียนหลังเรียน รายวิชา คชศึกษา

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2/2560

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

- ศาลปะกำเป็นทิวาลัยที่สิ่งสถิตของวิญญาณบรรพบุรุษและตามความเชื่อของชาวทวาย(กวย-ส่วย) นิยมปลูกศาลปะกำสร้างไว้ในชุมชนคุ้มบ้านเพื่อสิ่งใด
  - เพื่อเป็นสิริมงคลแก่วงศ์ตระกูล
  - เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวทวาย
  - ประกอบพิธีกรรมเช่นไหว้บรรพบุรุษ
  - สักการบูชาขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์
- การตั้งศาลปะกำที่มีลักษณะเป็นเรือนไม้คล้ายหอสูงมีเสาสี่ต้นหันหน้าไปทางทิศใดของตัวบ้าน
  - ทิศเหนือ ณ ตำแหน่งที่เงาบ้านไม่ตกทับตัวศาลและเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้าน
  - ทิศใต้ ณ ตำแหน่งที่เงาบ้านไม่ตกทับตัวศาลและเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้าน
  - ทิศตะวันออก ณ ตำแหน่งที่ตัวบ้านไม่ตกทับตัวศาลและเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้าน
  - ทิศตะวันตก ณ ตำแหน่งที่ตัวบ้านไม่ตกทับตัวศาลและเงาศาลไม่ตกต้องตัวบ้าน
- ชาวทวายมีความเชื่อต่อศาลปะกำในเรื่องใด
  - การเสียหายผลที่จะเกิดขึ้นในการจะทำกิจในแต่ละครั้ง
  - หากจะทำกิจอันใดต้องทาพิธีเช่นไหว้(แขนฮิง)
  - การขอพรผีปะกำและสิ่งศักดิ์สิทธิ์
  - เชื่อในความเป็นสิริมงคล
- นอกจากจะยังมีไว้เพื่อไว้กราบไหว้บูชาและขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วศาลปะกำยังเป็นທີ່เก็บรวบรวมสิ่งใด
  - อุปกรณ์การคล้องช้าง
  - เชือกหนังปะกำ
  - กระดูกช้าง
  - ตะขอช้าง
- ในฐานะที่เกิดมาเป็นคนกลุ่มชาติพันธุ์ทวาย (กวย) ควรอนุรักษ์เรื่องใดไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวทวาย
  - การเช่นไหว้ศาลปะกำ
  - การบูชาเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์
  - การปลูกเสกตะขอช้างเพื่อจำหน่าย
  - การกราบไหว้บูชาและขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์จากศาลปะกำ

6. ผุ่ข้างดึกดำบรรพ์ขนาดใหญ่ ที่มีงายาวและขนหนาเมื่อยุคน้ำแข็ง สูญพันธุ์เมื่อประมาณ 5,600 ปีมาแล้ว ต้องพบกับจุดจบอย่างน่าสงสาร ล้มตายลง เนื่องจากเหตุใด
- ก. อุกาบาตรพุ่งชนโลก   ข. เกิดโรครระบาด   ค. เกิดการฆ่ากันเองในผุ่ข้าง   ง. ไม่มีน้ำจะกิน
7. ข้างโบราณสายพันธุ์ใดที่เชื่อว่ามีสายสัมพันธ์เดียวกันกับข้างข้างเอเชียในยุคปัจจุบัน
- ก. สเตโกดอน   ข. โมริเธอเรียม   ค. พิโอเมีย   ง. ไดโนเธอเรียม
8. สายวิวัฒนาการของข้างเริ่มต้นที่ทวีปใด
- ก. เอเชีย   ข. แอฟริกา   ค. อเมริกา   ง. ยุโรป
9. ข้างในปัจจุบันคงเหลืออยู่ที่สายพันธุ์
- ก. 2 สายพันธุ์   ข. 3 สายพันธุ์   ค. 4 สายพันธุ์   ง. 5 สายพันธุ์
10. ซากข้างดึกดำบรรพ์ที่พบในประเทศไทยส่วนมากพบที่ภาคใด
- ก. ภาคเหนือ   ข. ภาคกลาง   ค. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ   ง. ภาคใต้
11. ข้างแอฟริกันมีส่วนสูงประมาณกี่ฟุต
- ก. 7 ฟุต   ข. 8 ฟุต   ค. 9 ฟุต   ง. 10 ฟุต
12. ข้างเอเชียมีส่วนสูงประมาณกี่ฟุต
- ก. 7 ฟุต   ข. 8 ฟุต   ค. 9 ฟุต   ง. 10 ฟุต
13. ข้อใดเป็นสารอาหารที่จำเป็นสำหรับข้าง
- ก. โปรตีน คาร์โบไฮเดรต แร่ธาตุ   ข. โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน แร่ธาตุ
ค. คาร์โบไฮเดรต โปรตีน แร่ธาตุ วิตามิน น้ำ   ง. โปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไขมัน แร่ธาตุ วิตามิน น้ำ
14. ข้างที่โตเต็มที่จะมีน้ำหนักประมาณ 3,500-4,000 กิโลกรัม (3.5-4.0 ตัน) ต้องการอาหารปริมาณมากในแต่ละวันประมาณกี่กิโลกรัมต่อวัน
- ก. 150 kg/วัน   ข. 200 kg/วัน   ค. 250 kg/วัน   ง. 300 kg/วัน
15. ข้อใดไม่ใช่สัตว์กระเพราะตรง
- ก. วัว   ข. ม้า   ค. กวาง   ง. ข้าง
16. ลักษณะเล็บของข้างเอเชียกับข้างแอฟริกาเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร
- ก. ข้างเอเชียมีเล็บที่เท้าหลัง 4 ถึง 5 เล็บแต่ข้างแอฟริกันมีเล็บที่เท้าหลังเพียง 3 เล็บส่วนเท้าหน้ามี 5 เล็บทั้งสองชนิด

- ข. ช้างเอเชียมีเล็บที่เท้าหลัง 4 ถึง 5 เล็บแต่ช้างแอฟริกันมีเล็บที่เท้าหลังเพียง 4 เล็บส่วนเท้าหน้ามี 3 เล็บช้างเอเชียเท้าหน้าจะมี 4 เล็บ
- ค. ช้างเอเชียมีเล็บที่เท้าหลัง 4 ถึง 5 เล็บแต่ช้างแอฟริกันมีเล็บที่เท้าหลังเพียง 3 เล็บส่วนเท้าหน้ามี 4 เล็บช้างเอเชียเท้าหน้าจะมี 4 เล็บ
- ง. ช้างเอเชียมีเล็บที่เท้าหลัง 4 ถึง 5 เล็บแต่ช้างแอฟริกันมีเล็บที่เท้าหลังเพียง 4 เล็บส่วนเท้าหน้ามี 4 เล็บทั้งสองชนิด
17. โดยปกติช้างใช้เวลาในการนอนวันละประมาณกี่ชั่วโมง
- ก. 3-4 ชั่วโมง   ข. 5-6 ชั่วโมง   ค. 7-8 ชั่วโมง   ง. 9-10 ชั่วโมง
18. ช้างใช้เวลาตั้งครรรภ์กี่เดือน
- ก. 10-12 เดือน   ข. 13-15 เดือน   ค. 17-18 เดือน   ง. 20-22 เดือน
19. ช้างเมื่อตกลูกแล้ว 1 ตัวต้องเว้นระยะห่างกี่ปี
- ก. 1 ปี   ข. 2 ปี   ค. 3 ปี   ง. 4 ปี
20. ช้างสามารถสื่อสารระหว่างกันในระยะไกลได้โดยการส่งและรับเสียงความถี่แบบใด
- ก. อินฟราซาวนด์   ข. โซนิกซาวนด์   ค. อัลตราซาวนด์   ง. ออดิเบิ้ลซาวนด์
21. ช้างในข้อใดเป็นพาหนะของพระอินทร์
- ก. เอราวัน   ข. ปาลีไลยกะ   ค. นาฬาคีรี   ง. คิริเมฆล์
22. ช้างในข้อใดเป็นช้างคู่บุญของพระเวสสันดร
- ก. พลายมงคล   ข. ปัจฉิยนาค   ค. นาฬาคีรี   ง. พญาฉัททันต์
23. โรคใดที่เป็นโรคติดต่อของช้างที่ทำให้เกิดอาการอาการเบื่ออาหาร ไข้สูง ผดผื่น มีเลือดออกตามเยื่อเมือกมีอาการบวมใต้หนัง อูจจาระปนเลือด
- ก. โรคบาดทะยัก   ข. โรคแอนแทรกซ์   ค. โรคผิวหนังโรค   ง. โรคท้องร่วง
24. ท้องร่วง ถ่ายเหลวเป็นน้ำไม่หยุด มีกลิ่นเหม็น มีมูกเลือดและเยื่อเมือกปน เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย ไข้สูง มักพบในช้างที่อยู่ในโรงเรือนที่ไม่ถูกสุขลักษณะและมักติดต่อไปยังช้างเชือกอื่นๆ
- ก. เอ็นเทอโรท็อกซีเมีย   ข. โคไลแบคทีเรีย   ค. ซัลโมเนลโลซิส   ง. โรคแอนแทรกซ์
25. โรคใดส่วนมากเกิดขึ้นกับลูกช้าง
- ก. ท้องผูก   ข. เยื่อตาอักเสบ   ค. ปากและเท้าเปื่อย   ง. โลหิตจาง

26. ขมิ้นสามารถรักษาอาการโรคใดของช้างได้

ก. แผลผิวหนัง ท้องอืดและท้องร่วง

ข. ช่วยในการขับถ่าย

ค. ท้องร่วง ท้องเสีย

ง. แก่ท้องอืด ท้องเฟ้อ

27. ฟักเขียว สามารถรักษาอาการใดของโรคในช้างได้

ก. ใช้รักษาแผลอักเสบ แผลเน่าเปื่อย

ข. ยาระบายอ่อนๆ แก่ท้องอืด ท้องเฟ้อ และบางตำรับยาใช้แก้อาการตกมันของช้าง

ค. รักษาอาการโรคเครียด ซึมเซา

ง. ยาถ่ายพยาธิ

28. การบวชของชาวทวายจะกระทำในเทศกาลใด

ก. มาฆบูชา

ข. วิสาขบูชา

ค. อาสาฬหบูชา

ง. อัญมณีบูชา

29. สิ่งใดที่เป็นตัวกำหนดวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับช้าง

ก. การแสดงช้าง

ข. การฝึกช้าง

ค. การเลี้ยงช้าง

ง. การรับขวัญช้างใหม่

30. พิธีปะชิตคือพิธีเกี่ยวข้องกับสิ่งใด

ก. กระบวนการแต่งตัวให้ลูกน้องคือคนรับใช้ของหมอช้างได้เลื่อนขึ้นเป็นหมอช้างโดยผู้เข้ารับการทำปะชิตจะขี่ช้างมาคล้องช้างบ้าน

ข. พิธีนี้จะกระทำกันริมหนองน้ำพร้อมกับชำระร่างกายให้สะอาดหรือเรียกว่าบริสุทธิ์

ค. คนรับใช้ของหมอช้างได้เลื่อนขึ้นเป็นหมอช้างโดยผู้เข้ารับการทำปะชิตจะขี่ช้างมาคล้องช้างบ้าน

ง. คนรับใช้ของหมอช้างได้เลื่อนขึ้นเป็นหมอช้างโดยผู้เข้ารับการทำปะชิตจะขี่ช้างมาคล้องช้างบ้านพร้อมกับชำระร่างกายให้สะอาดหรือเรียกว่าบริสุทธิ์

31. วิธีการการอนุรักษ์ช้างอย่างยั่งยืนควรทำได้ด้วยวิธีใด

ก. จัดงานแสดงช้างเพื่อให้ชาวต่างชาติเข้ามาเพิ่มขึ้น

ข. การฝึกช้างด้วยความทุกข์ที่เก่งและเชี่ยวชาญ

ค. การผสมพันธุ์ช้างเอเชียกับช้างแอฟริกัน

ง. การเลี้ยงช้างด้วยสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์

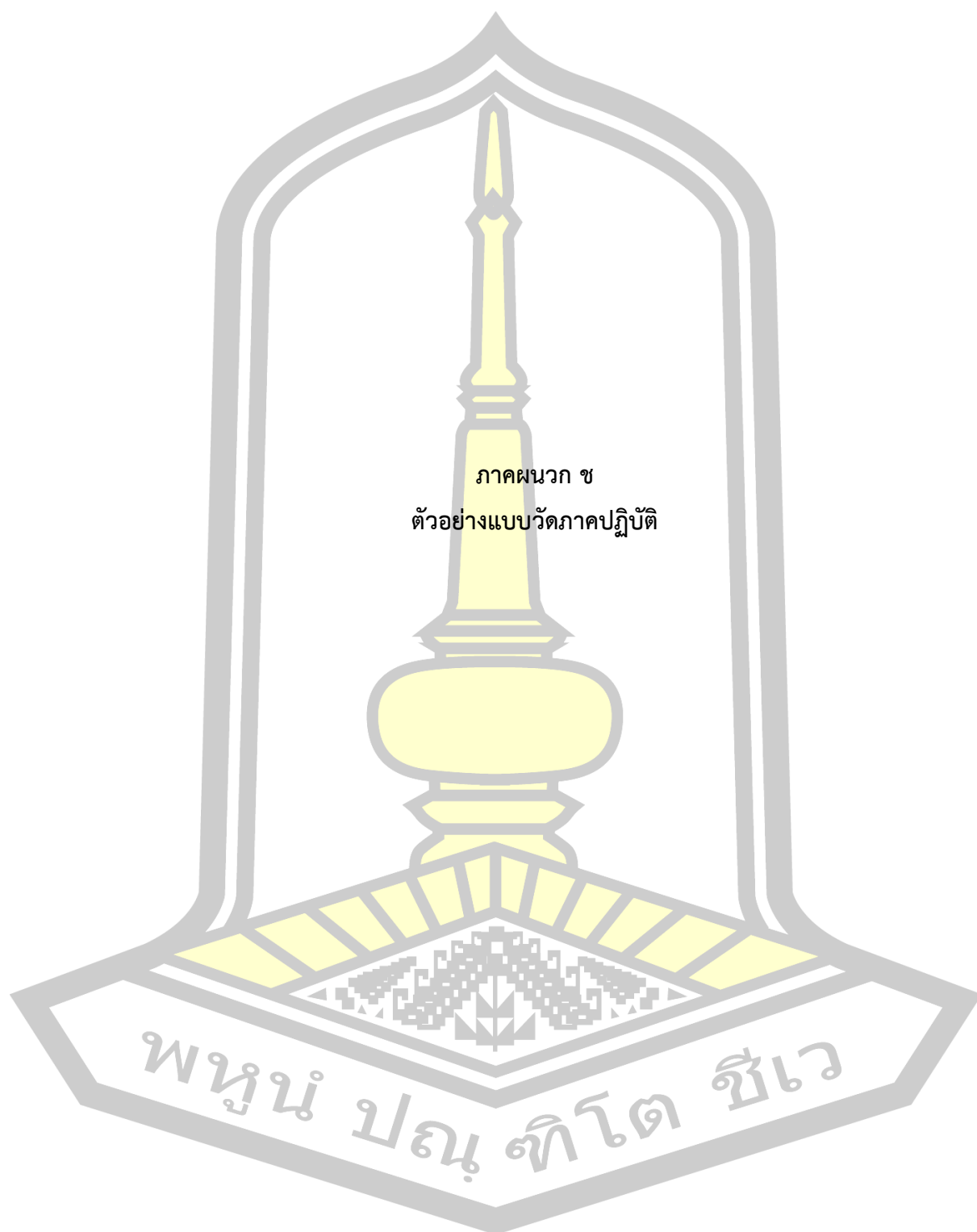

เฉลยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

ตาราง 18 รายวิชา สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม รหัสวิชา ส 21201

ข้อที่	ตอบ	ข้อที่	ตอบ	ข้อที่	ตอบ	ข้อที่	ตอบ
1	ค	11	ง	21	ก	31	ง
2	ก	12	ค	22	ข	32	ข
3	ข	13	ง	23	ข	33	ง
4	ก	14	ค	24	ค	34	ข
5	ง	15	ง	25	ง	35	ก
6	ง	16	ก	26	ก	36	ค
7	ก	17	ก	27	ข	37	ค
8	ข	18	ง	28	ข		
9	ข	19	ค	29	ค		
10	ค	20	ก	30	ก		

พหุ ประถมศึกษา

แบบวัดภาคปฏิบัติเรื่องศาลปะกำ

กลุ่ม..... ชั้น..... โรงเรียน.....

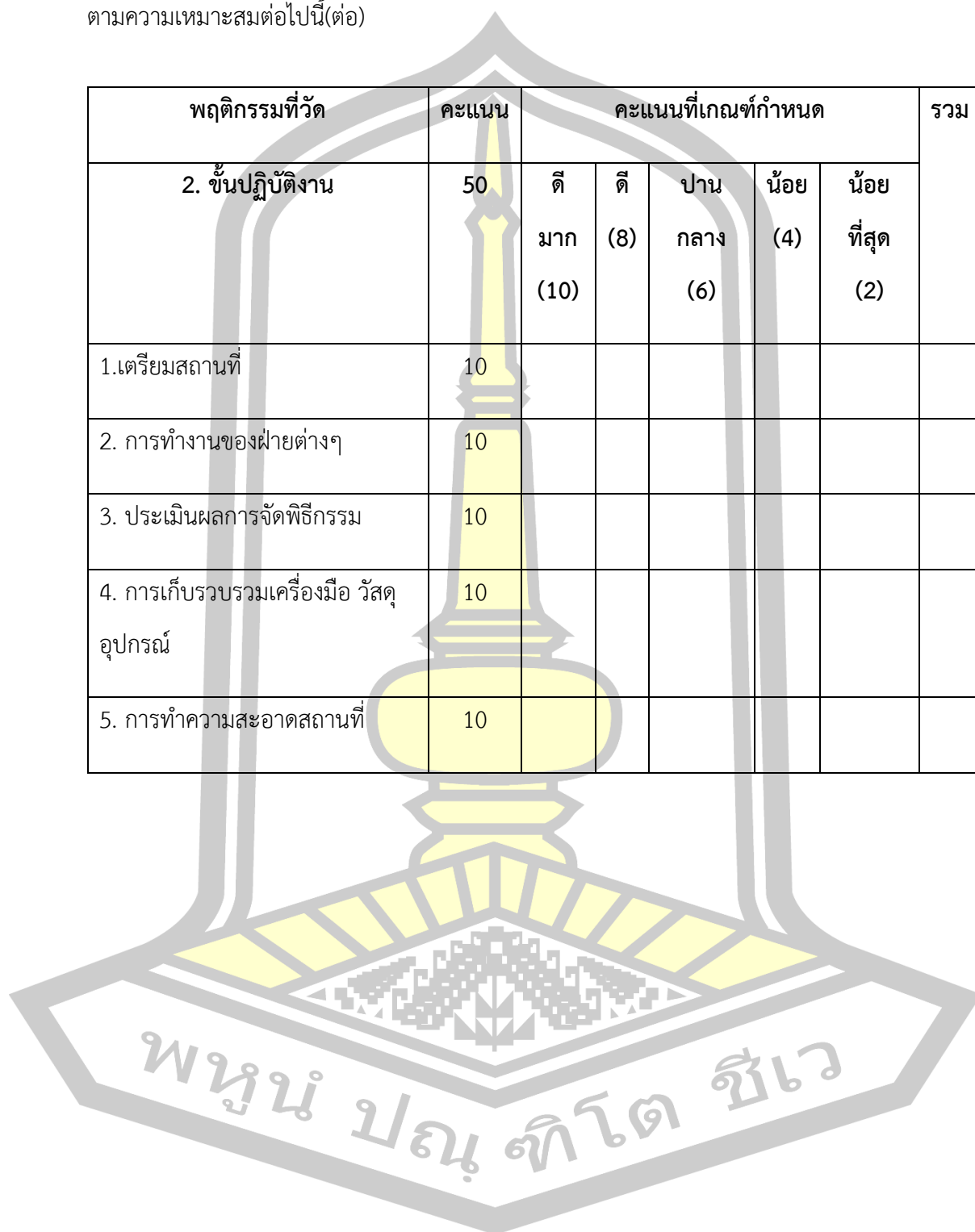
ตาราง 19 คำชี้แจง เมื่อพิจารณาการปฏิบัติงาน เรื่อง ศาลปะกำ ของนักเรียนแล้วตรวจให้คะแนนตามความเหมาะสมต่อไปนี้

พฤติกรรมที่วัด	คะแนน	คะแนนที่เกณฑ์กำหนด		รวม
		มี(5)	ไม่มี(0)	
1. ชั้นเตรียมงาน	20			
1. ปากกาเมจิก	5			
2. กระดาษรูฟ	5			
3. ไม้บรรทัด	5			
4. อุปกรณ์ทำพิธีศาลปะกำ	5			

พหุบัน ปณุ ทิโต ชีเว

ตาราง 19 คำชี้แจง เมื่อพิจารณาการปฏิบัติงาน เรื่อง ศาลปะกำ ของนักเรียนแล้วตรวจให้คะแนนตามความเหมาะสมต่อไปนี้(ต่อ)

พฤติกรรมที่วัด	คะแนน	คะแนนที่เกณฑ์กำหนด					รวม
		ดี มาก (10)	ดี (8)	ปาน กลาง (6)	น้อย (4)	น้อย ที่สุด (2)	
2. ชั้นปฏิบัติงาน	50						
1.เตรียมสถานที่	10						
2. การทำงานของฝ่ายต่างๆ	10						
3. ประเมินผลการจัดพิธีกรรม	10						
4. การเก็บรวบรวมเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์	10						
5. การทำความสะอาดสถานที่	10						

ตาราง 19 คำชี้แจง เมื่อพิจารณาการปฏิบัติงาน เรื่อง ศาลปะกำ ของนักเรียนแล้วตรวจให้คะแนนตามความเหมาะสมต่อไปนี้(ต่อ)

พฤติกรรมที่วัด	คะแนน	คะแนนที่เกณฑ์กำหนด			รวม
		ภายใน 45 นาที	ภายใน 60 นาที	มากกว่า 60 นาที	
3. เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานจนเสร็จ	10	ภายใน 45 นาที (10)	ภายใน 60 นาที (8)	มากกว่า 60 นาที (6)	
1. เวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงาน	10				
4. ผลงาน	20	ดี (10)	ปานกลาง (8)	ไม่ดี (6)	
1. ความน่าสนใจของผลงาน	10				
2. ความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยของผลงาน	10				
รวม	(100)	รวมคะแนนที่ได้			

เกณฑ์คะแนนการผ่าน ร้อยละ 60 คือได้คะแนนรวมตั้งแต่ 60 คะแนน ขึ้นไป

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(นายชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์)

วันที่...../...../.....

พหุบัน ปณุ ทิโต ชิว

เกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดภาคปฏิบัติเรื่องศาลปะกำ

1. ชั้นเตรียมการปฏิบัติ

คะแนน	สิ่งของที่ต้องเตรียม
20	เตรียมอุปกรณ์มาครบทั้ง 5 อย่าง
15	เตรียมอุปกรณ์มาเพียง 4 อย่าง
10	เตรียมอุปกรณ์มาเพียง 3 อย่าง
5	เตรียมอุปกรณ์มาเพียง 2 อย่าง

2. ชั้นปฏิบัติงาน

คะแนน	สิ่งของที่ต้องเตรียม
50	ปฏิบัติงานได้ครบทั้ง 5 ด้าน
15	ปฏิบัติงานได้ครบทั้ง 4 ด้าน
10	ปฏิบัติงานได้ครบทั้ง 3 ด้าน
5	ปฏิบัติงานได้ครบทั้ง 2 ด้าน

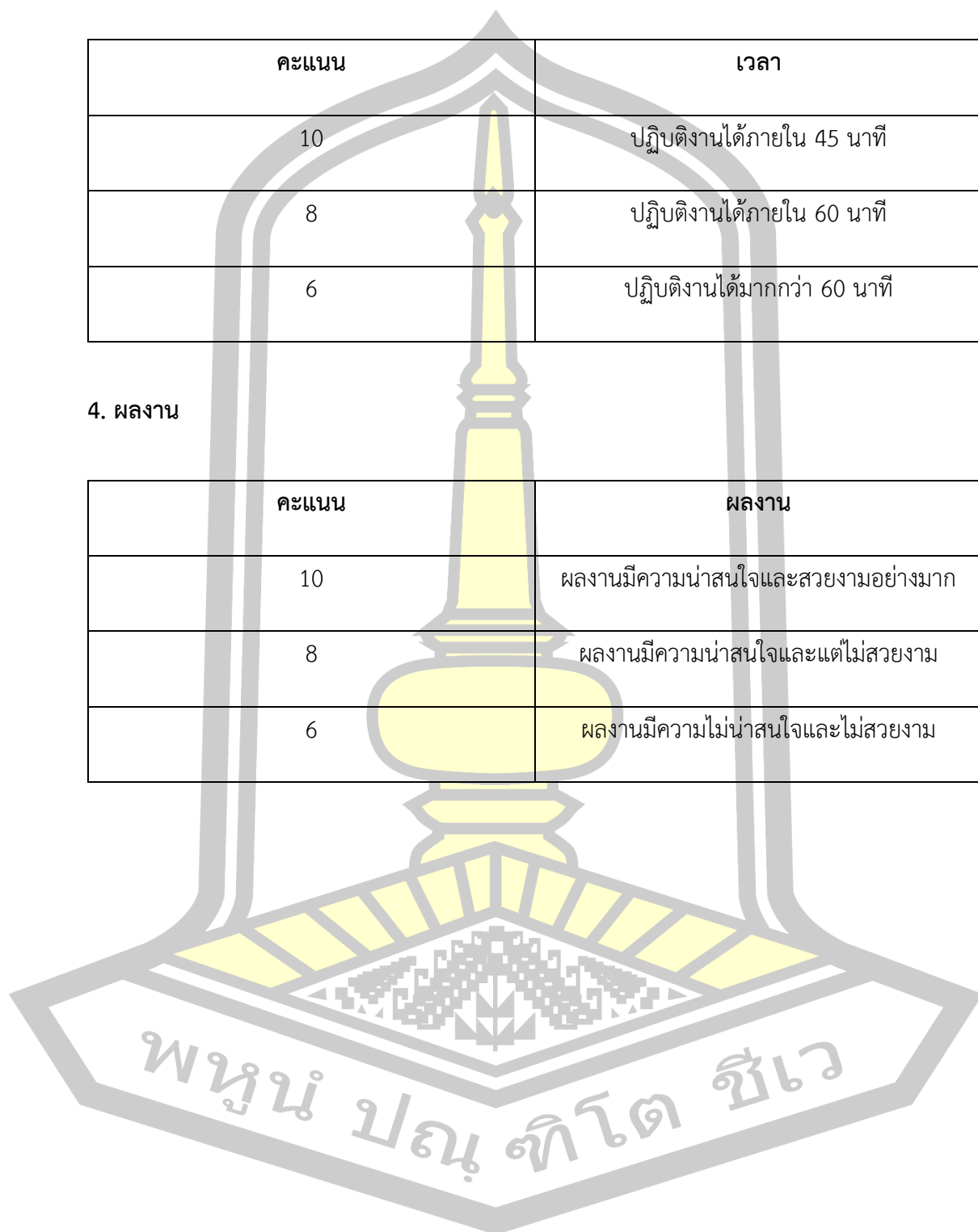
พหุ ประถมศึกษา ชีวะ

3. ชั้นเวลาในการปฏิบัติงาน

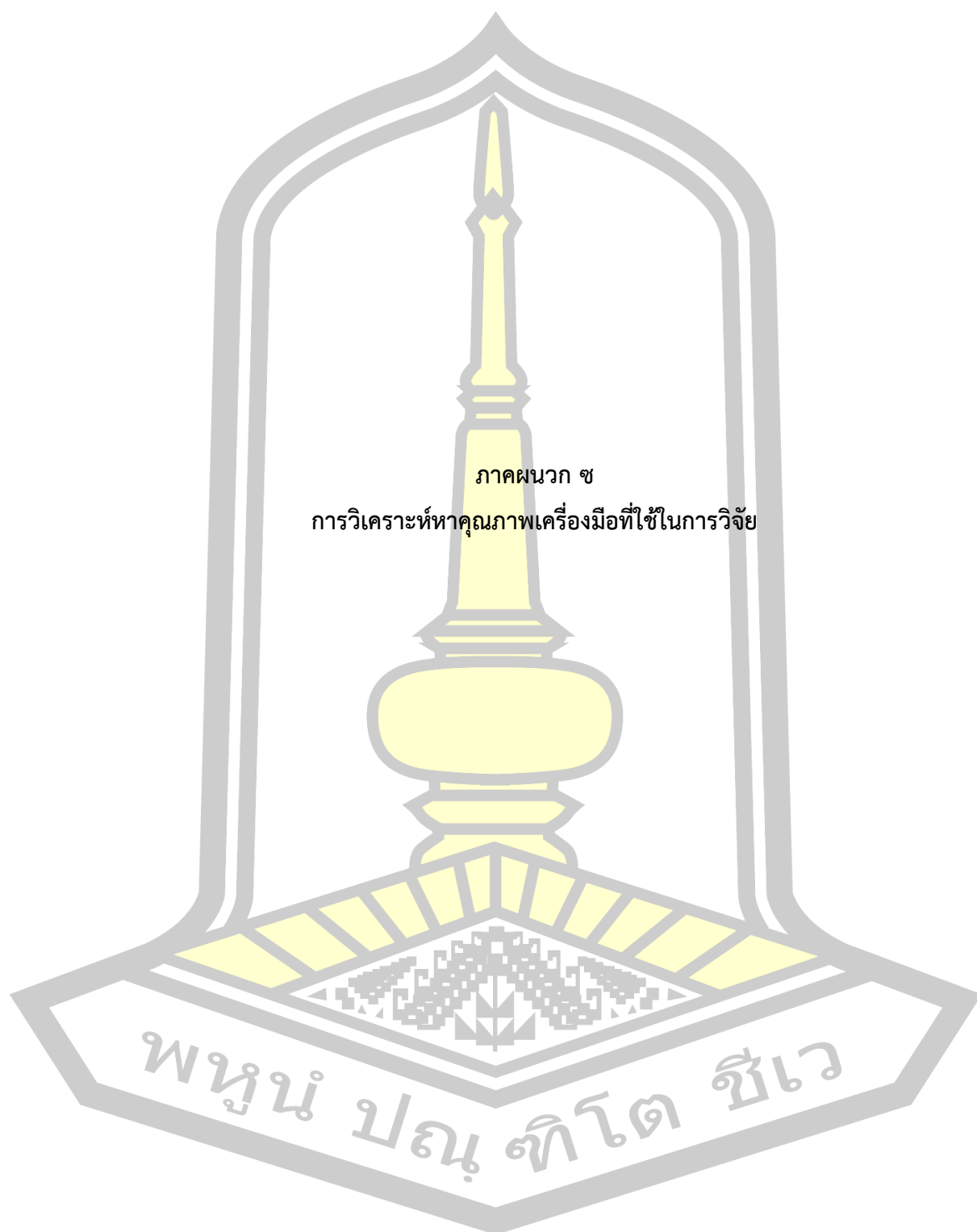
คะแนน	เวลา
10	ปฏิบัติงานได้ภายใน 45 นาที
8	ปฏิบัติงานได้ภายใน 60 นาที
6	ปฏิบัติงานได้มากกว่า 60 นาที

4. ผลงาน

คะแนน	ผลงาน
10	ผลงานมีความน่าสนใจและสวยงามอย่างมาก
8	ผลงานมีความน่าสนใจและแต่ไม่สวยงาม
6	ผลงานมีความไม่น่าสนใจและไม่สวยงาม

ภาคผนวก ซ

การวิเคราะห์หาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พหุ ประจักษ์ ชัยเว

ตาราง 20 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบสอบถามเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าIOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	3.00	1.00
2	+1	+1	+1	3.00	1.00
3	+1	+1	+1	3.00	1.00
4	+1	+1	+1	3.00	1.00
5	+1	+1	+1	3.00	1.00
6	+1	+1	+1	3.00	1.00
7	+1	+1	+1	3.00	1.00
8	+1	+1	+1	3.00	1.00
9	+1	+1	+1	3.00	1.00
10	+1	+1	+1	3.00	1.00

พหุ ประถมศึกษา

ตาราง 21 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องคชศึกษา

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าIOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	3.00	1.00
2	+1	+1	+1	3.00	1.00
3	+1	+1	+1	3.00	1.00
4	+1	+1	+1	3.00	1.00
5	+1	+1	+1	3.00	1.00
6	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตาราง 22 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าIOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	3.00	1.00
2	+1	+1	+1	3.00	1.00
3	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตาราง 22 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง
 คชศึกษา(ต่อ)

ข้อ ที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าIOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
5	+1	+1	+1	3.00	1.00
6	+1	+1	+1	3.00	1.00
7	+1	+1	+1	3.00	1.00
8	+1	+1	+1	3.00	1.00
9	+1	+1	+1	3.00	1.00
10	+1	+1	+1	3.00	1.00
11	+1	+1	+1	3.00	1.00
12	+1	+1	+1	3.00	1.00
13	+1	+1	+1	3.00	1.00
14	+1	+1	+1	3.00	1.00
15	+1	+1	+1	3.00	1.00
16	+1	+1	+1	3.00	1.00
17	+1	+1	+1	3.00	1.00
18	+1	+1	+1	3.00	1.00
19	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตาราง 23 ค่าดัชนีความเหมาะสมของข้อความ (IOC) สำหรับแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ตาม
หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

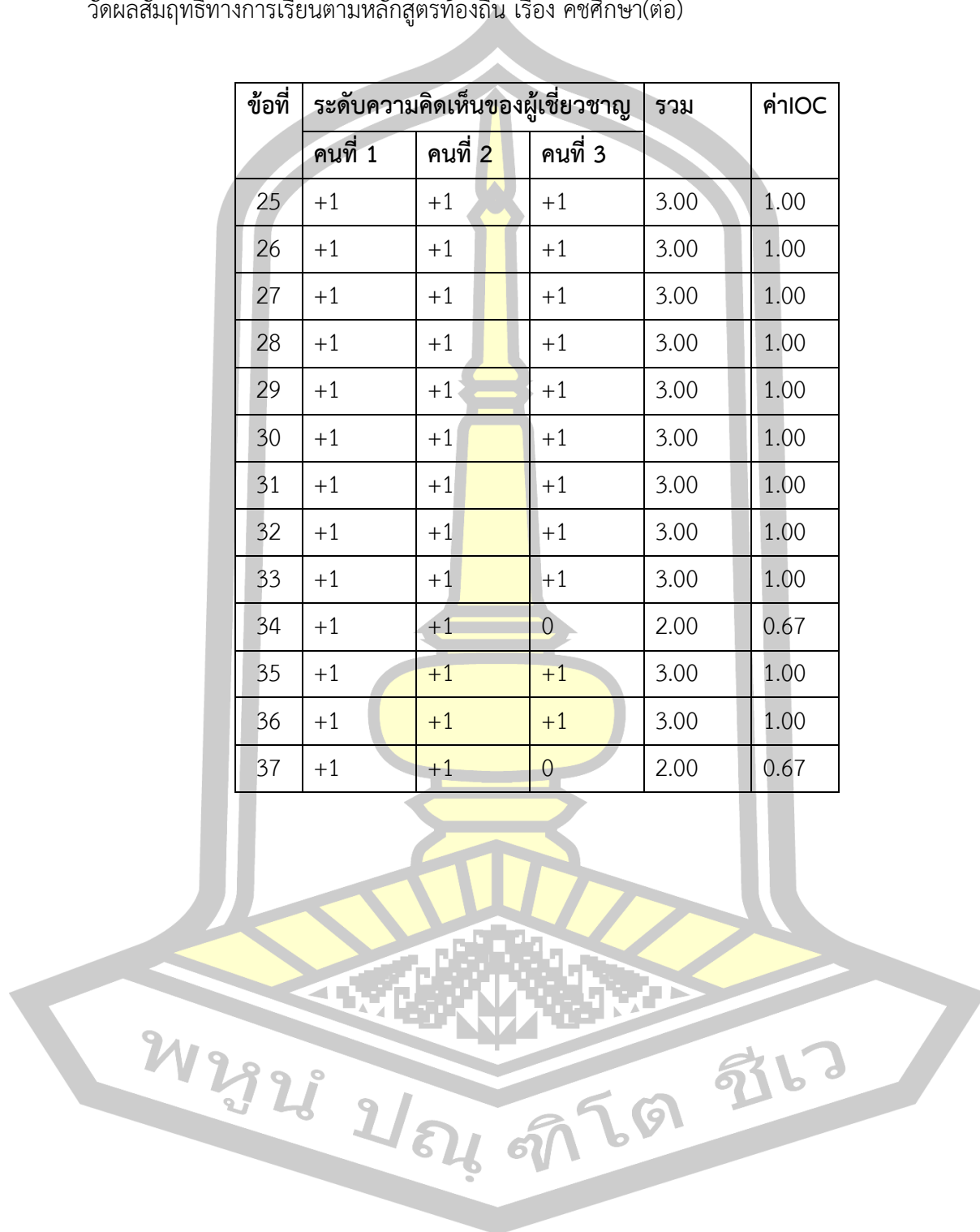
ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าIOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	3.00	1.00
2	+1	+1	+1	3.00	1.00
3	+1	+1	+1	3.00	1.00
4	+1	+1	+1	3.00	1.00
5	+1	+1	+1	3.00	1.00
6	+1	+1	+1	3.00	1.00
7	+1	+1	+1	3.00	1.00
8	+1	+1	+1	3.00	1.00
9	+1	+1	+1	3.00	1.00
10	+1	+1	+1	3.00	1.00
11	+1	+1	+1	3.00	1.00
12	+1	+1	+1	3.00	1.00
13	+1	+1	+1	3.00	1.00
14	+1	+1	+1	3.00	1.00
15	+1	+1	+1	3.00	1.00
16	+1	+1	+1	3.00	1.00
17	+1	+1	+1	3.00	1.00
18	+1	+1	+1	3.00	1.00
19	+1	+1	+1	3.00	1.00
20	+1	+1	+1	3.00	1.00
21	+1	+1	+1	3.00	1.00
22	+1	+1	+1	3.00	1.00
23	+1	+1	+1	3.00	1.00
24	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตาราง 24 ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) ของแบบทดสอบ
วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าIOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
1	+1	+1	+1	3.00	1.00
2	+1	+1	0	2.00	0.67
3	+1	+1	0	2.00	0.67
4	+1	+1	0	2.00	0.67
5	+1	+1	0	2.00	0.67
6	+1	+1	0	2.00	0.67
7	+1	+1	+1	3.00	1.00
8	+1	+1	+1	3.00	1.00
9	+1	+1	+1	3.00	1.00
10	+1	+1	+1	3.00	1.00
11	+1	+1	+1	3.00	1.00
12	+1	+1	+1	3.00	1.00
13	+1	+1	+1	3.00	1.00
14	+1	+1	+1	3.00	1.00
15	+1	0	+1	2.00	0.67
16	+1	+1	+1	3.00	1.00
17	+1	+1	+1	3.00	1.00
18	+1	+1	+1	3.00	1.00
19	+1	+1	+1	3.00	1.00
20	+1	+1	+1	3.00	1.00
21	+1	+1	+1	3.00	1.00
22	+1	+1	+1	3.00	1.00
23	+1	+1	+1	3.00	1.00
24	+1	+1	+1	3.00	1.00

ตาราง 24 ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ (IOC) ของแบบทดสอบ
วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา(ต่อ)

ข้อที่	ระดับความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			รวม	ค่าIOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
25	+1	+1	+1	3.00	1.00
26	+1	+1	+1	3.00	1.00
27	+1	+1	+1	3.00	1.00
28	+1	+1	+1	3.00	1.00
29	+1	+1	+1	3.00	1.00
30	+1	+1	+1	3.00	1.00
31	+1	+1	+1	3.00	1.00
32	+1	+1	+1	3.00	1.00
33	+1	+1	+1	3.00	1.00
34	+1	+1	0	2.00	0.67
35	+1	+1	+1	3.00	1.00
36	+1	+1	+1	3.00	1.00
37	+1	+1	0	2.00	0.67

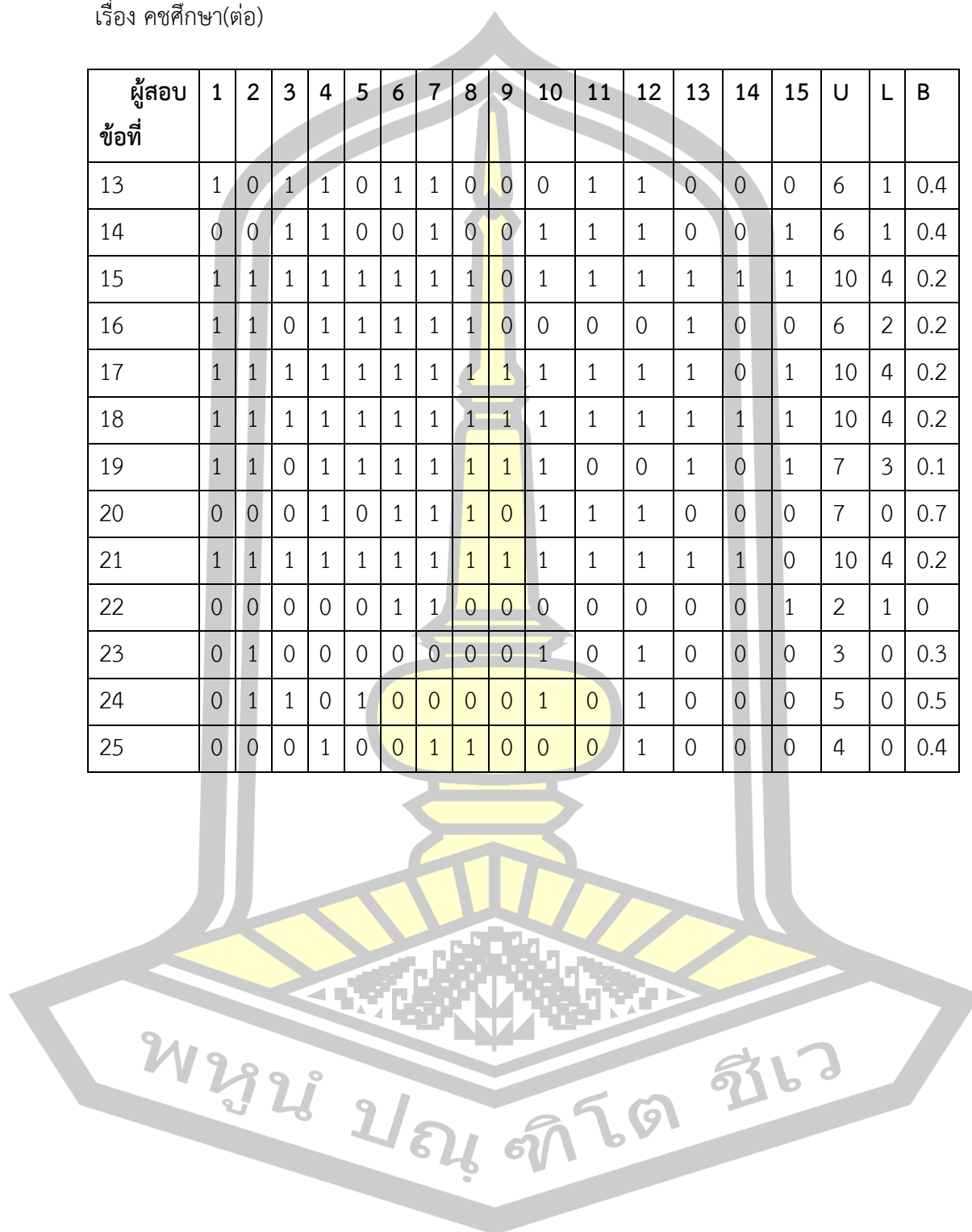

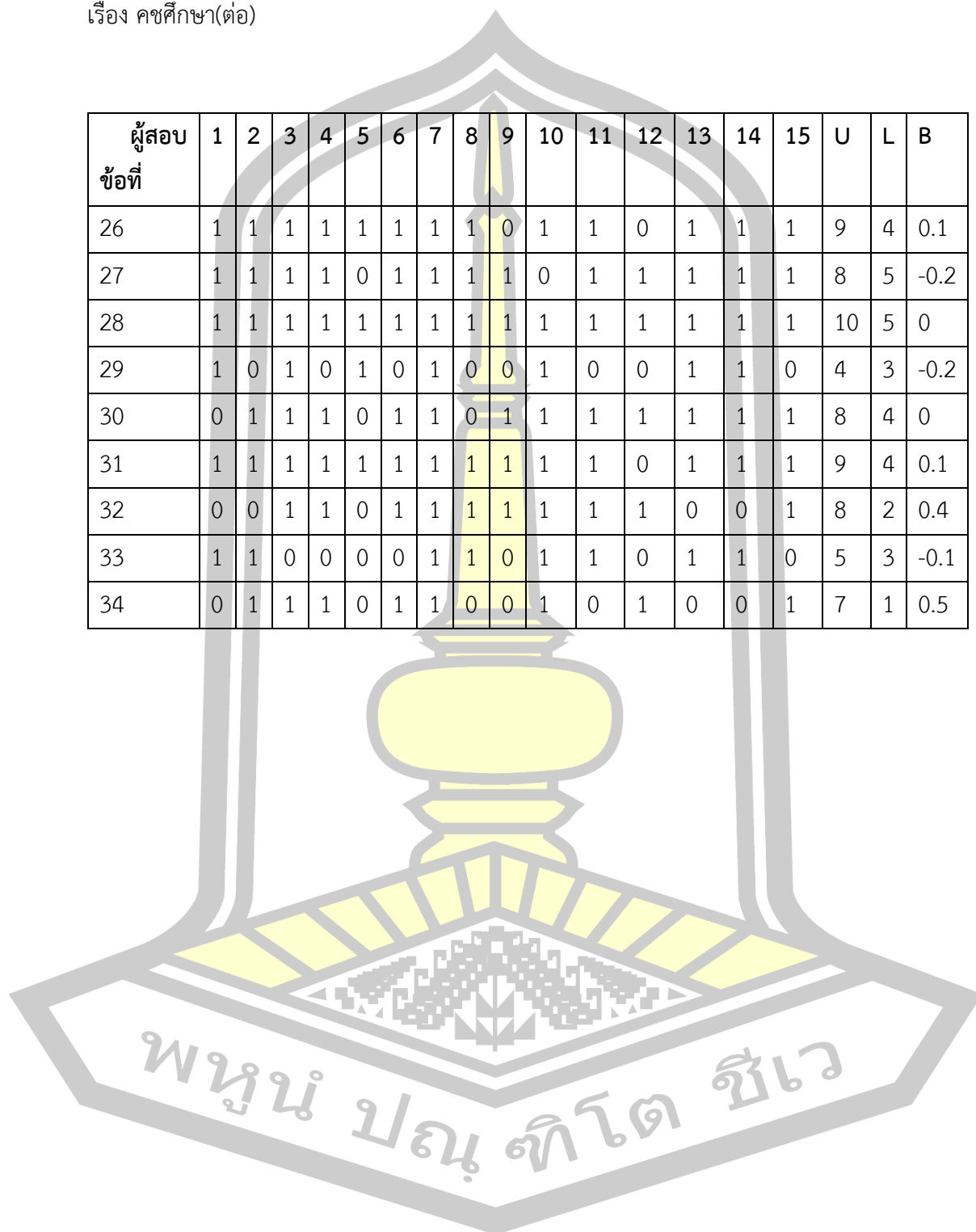
ตาราง 25 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (B) ของแบบทดสอบก่อนเรียน หลังเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา(ต่อ)

ผู้สอบ ข้อที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	U	L	B
13	1	0	1	1	0	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	6	1	0.4
14	0	0	1	1	0	0	1	0	0	1	1	1	0	0	1	6	1	0.4
15	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	10	4	0.2
16	1	1	0	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0	6	2	0.2
17	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	10	4	0.2
18	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	4	0.2
19	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	1	7	3	0.1
20	0	0	0	1	0	1	1	1	0	1	1	1	0	0	0	7	0	0.7
21	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	10	4	0.2
22	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1	0
23	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	3	0	0.3
24	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	5	0	0.5
25	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	4	0	0.4

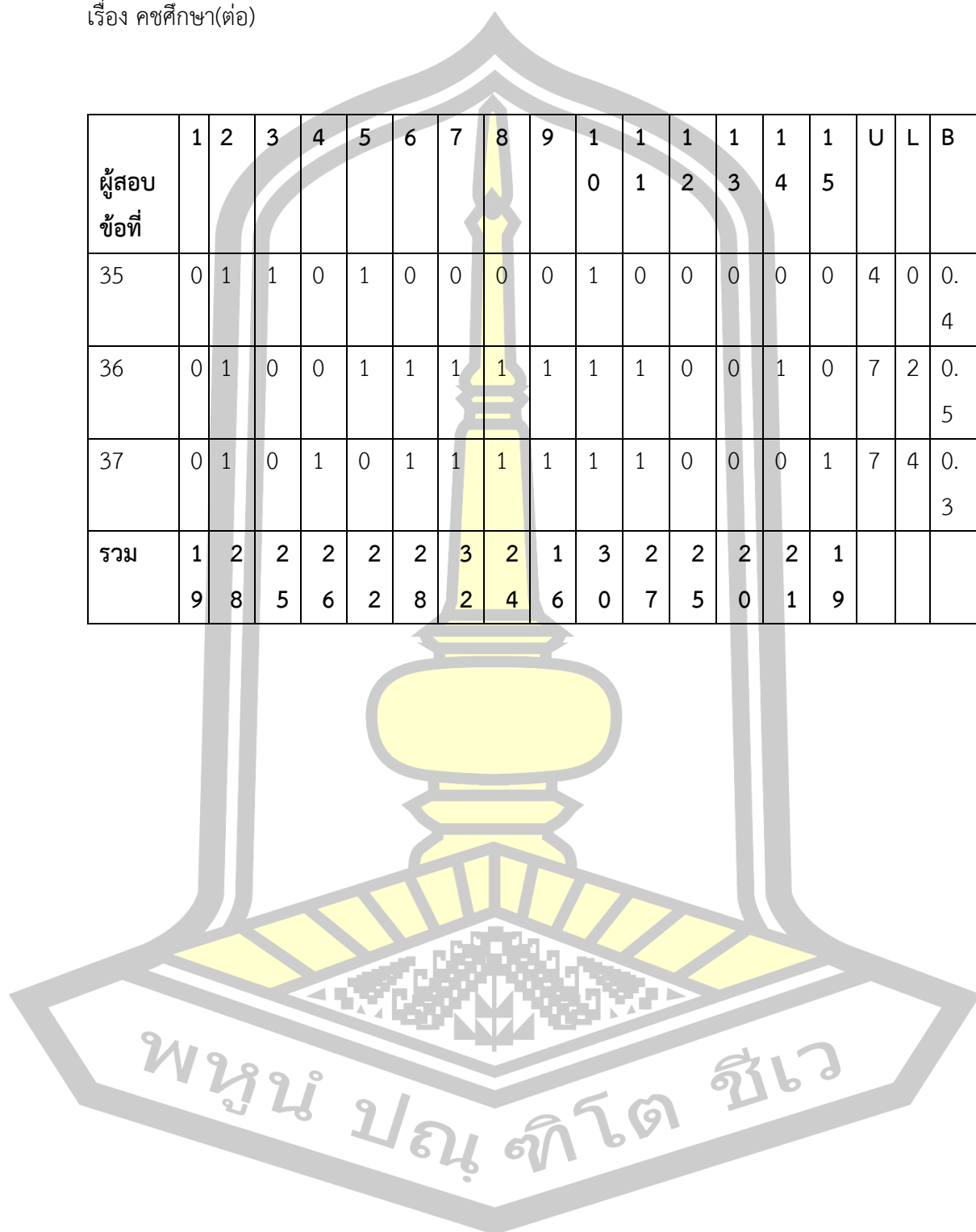
ตาราง 25 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (B) ของแบบทดสอบก่อนเรียน หลังเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา(ต่อ)

ผู้สอบ ข้อที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	U	L	B
26	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	9	4	0.1
27	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	8	5	-0.2
28	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	10	5	0
29	1	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0	0	1	1	0	4	3	-0.2
30	0	1	1	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	8	4	0
31	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	9	4	0.1
32	0	0	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	8	2	0.4
33	1	1	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	1	1	0	5	3	-0.1
34	0	1	1	1	0	1	1	0	0	1	0	1	0	0	1	7	1	0.5

ตาราง 25 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (B) ของแบบทดสอบก่อนเรียน หลังเรียนของหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา(ต่อ)

ผู้สอบ ข้อที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	U	L	B
35	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	4	0	0.4
36	0	1	0	0	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	0	7	2	0.5
37	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	1	7	4	0.3
รวม	1	2	2	2	2	2	3	2	1	3	2	2	2	2	1			
	9	8	5	6	2	8	2	4	6	0	7	5	0	1	9			

ในตัวอย่างนี้ข้อสอบ 37 ข้อ มีอำนาจจำแนกเข้าเกณฑ์คือตั้งแต่ .20 ขึ้นไป 23 ข้อคือข้อ 2, 3, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 23, 24, 25, 32, 34, 35, 36, 37

ตาราง 26 ค่าความเชื่อมั่นแบบทดสอบหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คณิตศึกษา โดยใช้วิธีของ Lovett

นักเรียน	X_i	X_i^2	$X_i - C$	$(X_i - C)^2$
1	19	361	-3	9
2	28	784	6	36
3	25	625	3	9
4	26	676	4	16
5	22	484	0	0
6	28	784	6	36
7	32	1024	10	100
8	24	576	2	4
9	16	256	-6	36
10	30	900	8	64
11	27	729	5	25
12	25	625	3	9
13	20	400	-2	4
14	21	441	1	1
15	19	361	-3	9
Σ	362	9026	34	358

พหุ ประถมศึกษา

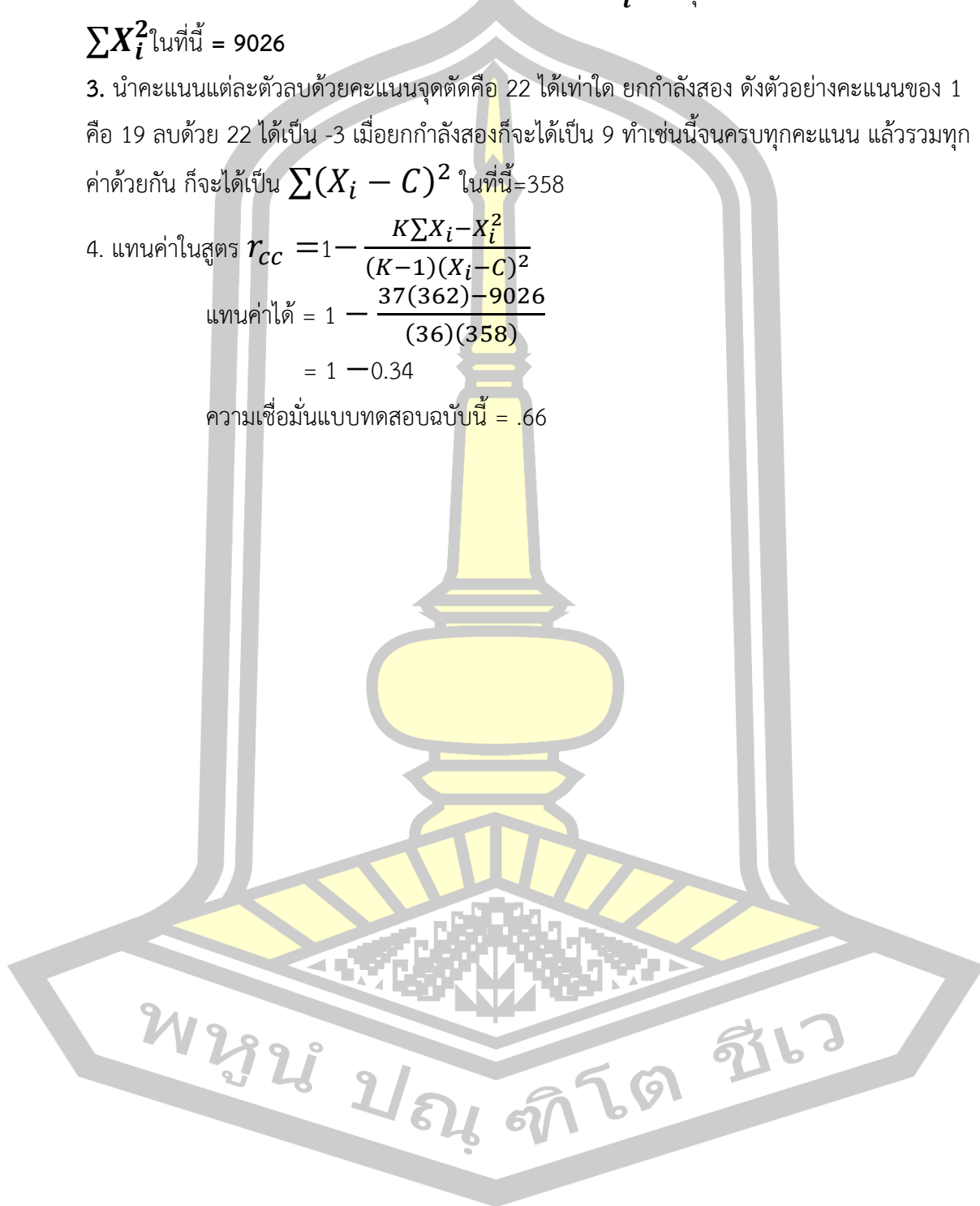
- เขียนคะแนนของทุกคนลงในคอลัมน์ X_i รวมคะแนนของทุกคน จะได้เป็น $\sum X_i$ ในที่นี้ = 362
- นำคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง เขียนผลลงในคอลัมน์ X_i^2 รวมทุกตัวเข้าด้วยกันก็จะได้เป็น $\sum X_i^2$ ในที่นี้ = 9026
- นำคะแนนแต่ละตัวลบด้วยคะแนนจุดตัดคือ 22 ได้เท่าใด ยกกำลังสอง ตั้งตัวอย่างคะแนนของ 1 คือ 19 ลบด้วย 22 ได้เป็น -3 เมื่อยกกำลังสองก็จะได้เป็น 9 ทำเช่นนี้จนครบทุกคะแนน แล้วรวมทุกค่าด้วยกัน ก็จะได้เป็น $\sum (X_i - C)^2$ ในที่นี้ = 358

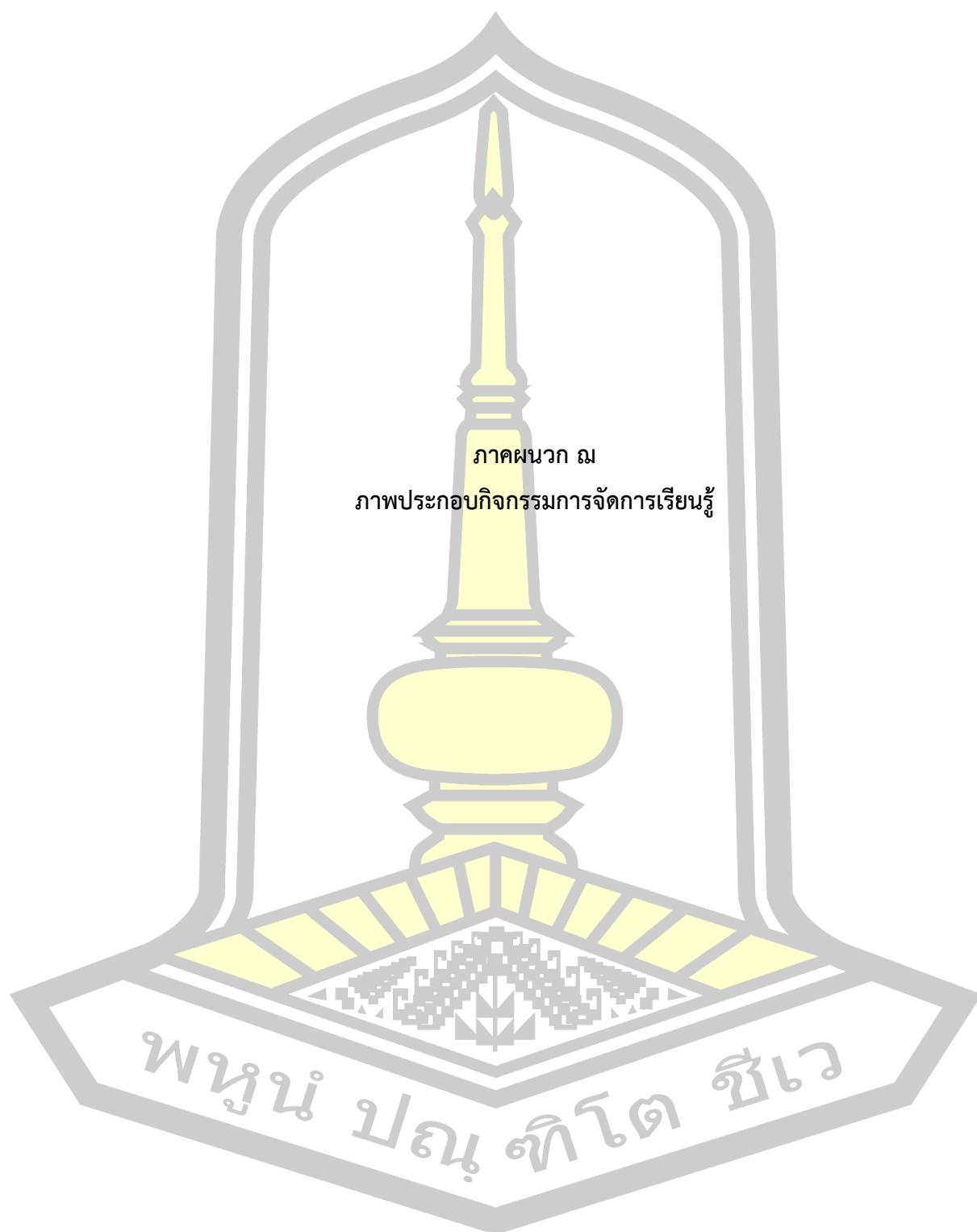
$$4. \text{ แทนค่าในสูตร } r_{cc} = 1 - \frac{K \sum X_i - X_i^2}{(K-1)(X_i - C)^2}$$

$$\text{แทนค่าได้} = 1 - \frac{37(362) - 9026}{(36)(358)}$$

$$= 1 - 0.34$$

$$\text{ความเชื่อมั่นแบบทดสอบฉบับนี้} = .66$$

ภาพประกอบ 2 กิจกรรมการสัมภาษณ์คณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น

ภาพประกอบ 3 กิจกรรมการสัมภาษณ์ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น

ภาพประกอบ 4 แจกแบบสอบถามครูกลุ่มงานวิชาการเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนา
หลักสูตรท้องถิ่น

ภาพประกอบ 5 ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในการทำวิจัย

ภาพประกอบ 6 การทดสอบก่อนเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา

ภาพประกอบ 7 การทดสอบหลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องคชศึกษา

ภาพประกอบ 10 ครูอธิบายเรื่องศาลปะกำที่จำลองมาจากขนาดจริงๆ

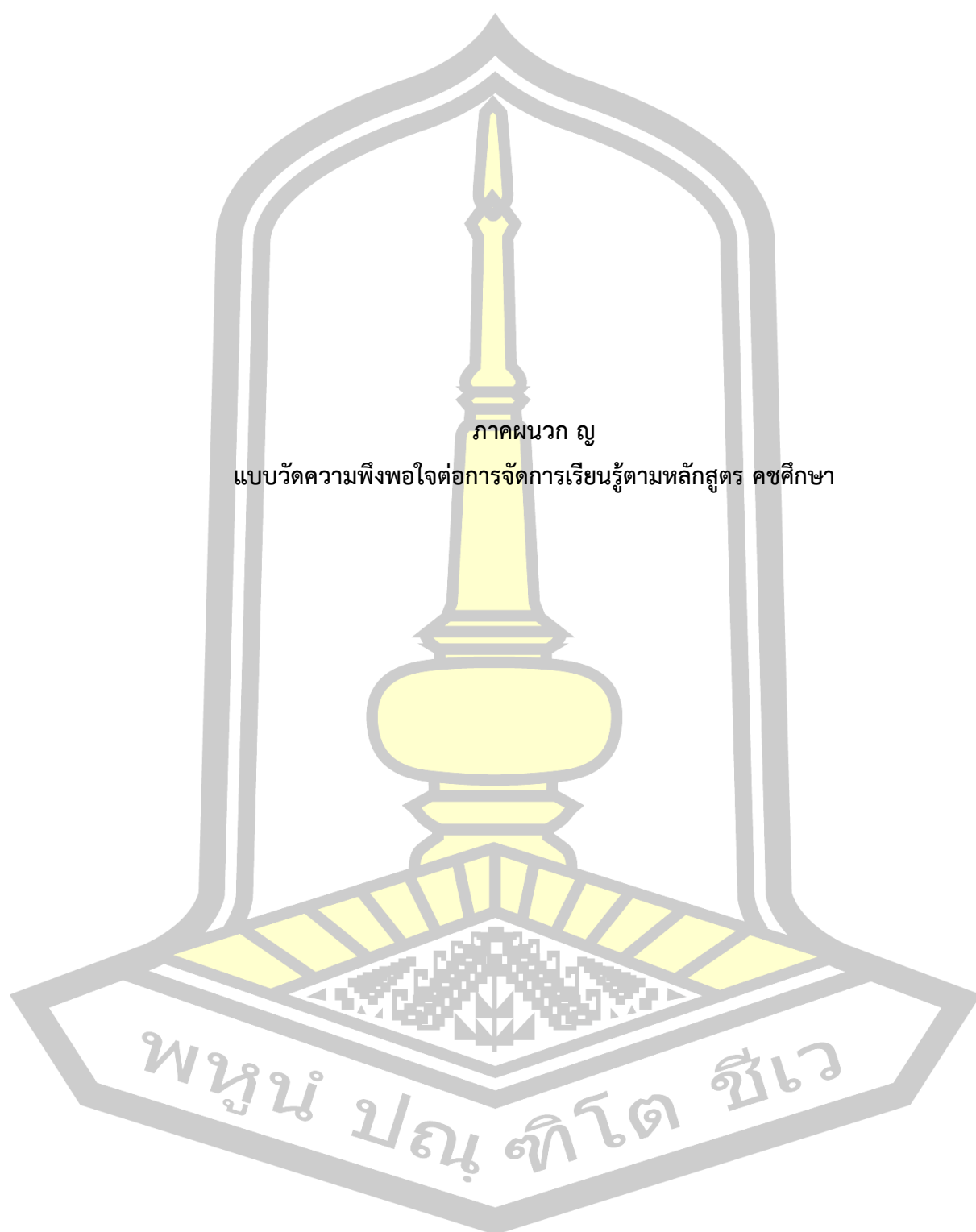
ภาพประกอบ 11 ศึกษาเรื่องคหศึกษากับครูภูมิปัญญาท้องถิ่น(พระสมุห์คำหาญ ปัญญาโร)

ภาพประกอบ 12 นักเรียนได้ฝึกเป็นมัคคุเทศก์น้อยในการแนะนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย
และต่างชาติ

ภาพประกอบ 13 นักเรียนได้ฝึกเป็นมัคคุเทศก์ต้อนรับเมื่อมีนายอำเภอท่าตูมมาศูนย์ฯศึกษา

ภาคผนวก ญ

แบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร คชศึกษา

พหุ ประทีป ชีวะ

แบบวัดความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรคชศึกษา

โรงเรียนช่างบุญวิทยา จังหวัดสุรินทร์

คำชี้แจง

- แบบสอบถามฉบับนี้เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียน มี 2 ตอนได้แก่
ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไป
ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษา
- แบบสอบถามฉบับนี้ใช้สำหรับการวิจัยเท่านั้น การตอบแบบสอบถามครั้งนี้จะไม่ผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด และจะเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง คชศึกษาให้เกิดประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชนต่อไป

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ลงในช่อง ตามความเป็นจริง

- เพศ ชาย หญิง
- อายุ ต่ำกว่า 15 ปี 15-20 ปี
- ระดับชั้น
 มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

นายชิตพัทธ์ สุขเกษมศิลป์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน บุญ วิชา

ตอนที่ 2 ความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา

ตาราง 27 คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วใส่เครื่องหมาย

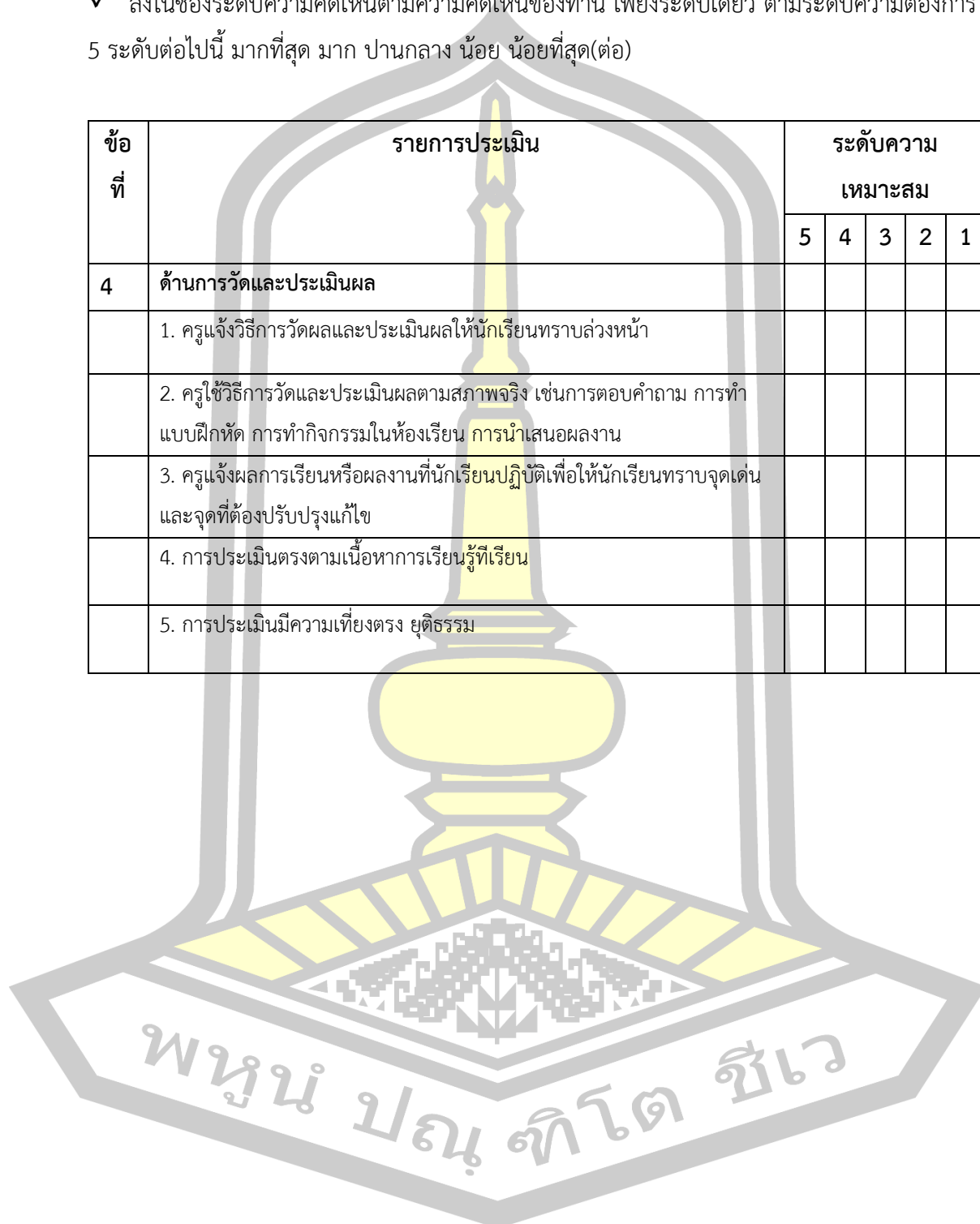
✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นของท่าน เพียงระดับเดียว ตามระดับความต้องการ 5 ระดับต่อไปนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1.	ด้านเนื้อหาการเรียนรู้					
	1. เนื้อหาการเรียนรู้เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของนักเรียน					
	2. เนื้อหาการเรียนรู้ที่เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้					
	3. เนื้อหาการเรียนรู้ส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนมีความตระหนักส่งเสริมให้ช่วยกันอนุรักษ์ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม					
	4. เนื้อหาการเรียนรู้มีความน่าสนใจ					
2.	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
	1. ครูเตรียมการสอนและมีความพร้อมที่จะสอน					
	2. ครูมีความรู้ในเนื้อหาที่จะสอน					
	3. กิจกรรมการเรียนรู้มีความหลากหลาย เช่น การสนทนาและการฝึกปฏิบัติ					
	4. นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้					
	5. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยเน้นให้นักเรียนใช้กระบวนการกลุ่ม					
3	ด้านสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้					
	1. สื่อการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหาที่เรียน					
	2. สื่อการสอนมีความหลากหลาย					
	3. ครูใช้สื่อการสอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ					
	4. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการใช้สื่อ					
	5. นักเรียนมีโอกาสศึกษานอกสถานที่ที่เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้					

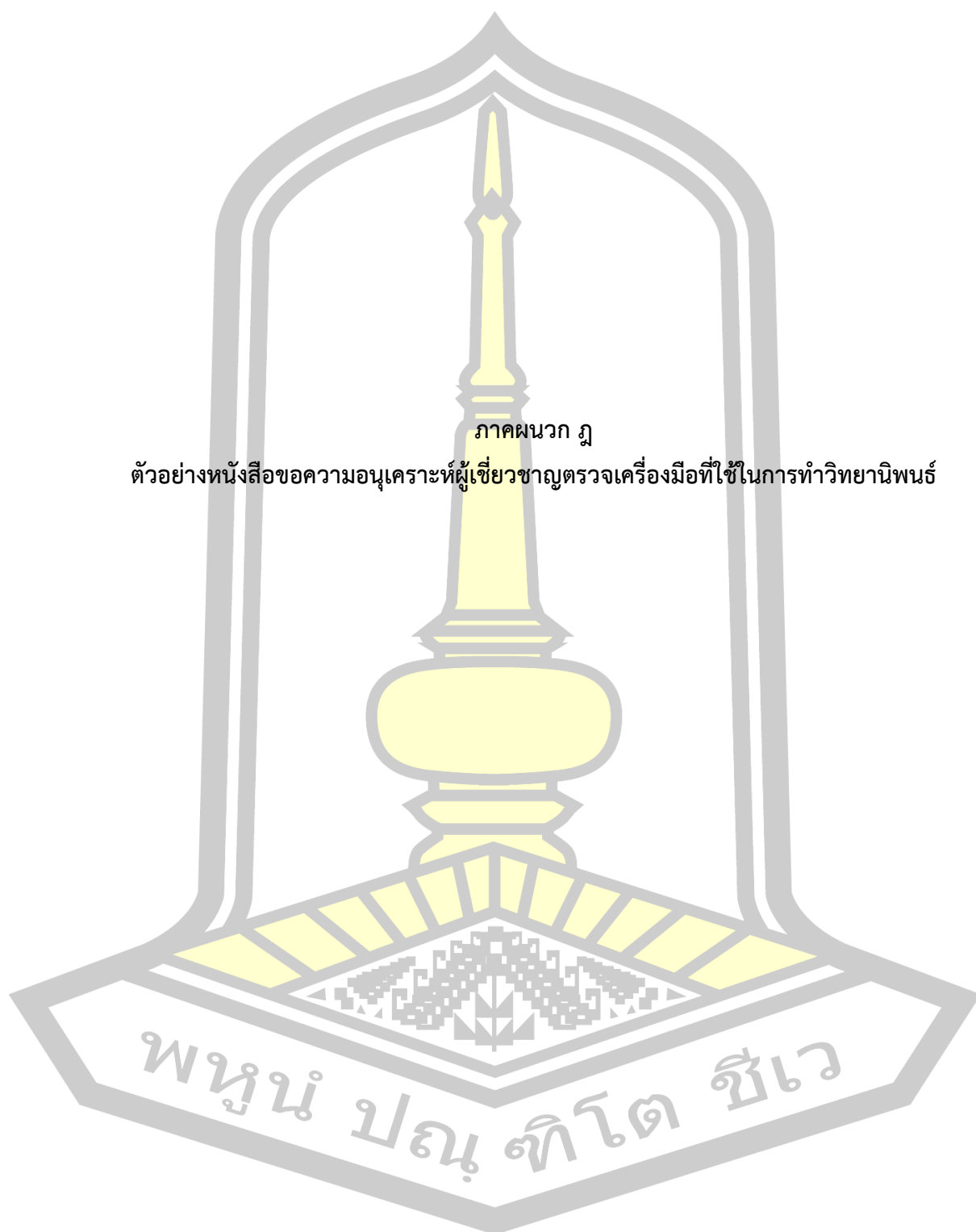
ตาราง 27 คำชี้แจง โปรดพิจารณาระดับความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แล้วใส่เครื่องหมาย

✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นตามความคิดเห็นของท่าน เพียงระดับเดียว ตามระดับความต้องการ 5 ระดับต่อไปนี้ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด(ต่อ)

ข้อ ที่	รายการประเมิน	ระดับความ เหมาะสม				
		5	4	3	2	1
4	ด้านการวัดและประเมินผล					
	1. ครูแจ้งวิธีการวัดผลและประเมินผลให้นักเรียนทราบล่วงหน้า					
	2. ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เช่นการตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด การทำกิจกรรมในห้องเรียน การนำเสนอผลงาน					
	3. ครูแจ้งผลการเรียนหรือผลงานที่นักเรียนปฏิบัติให้นักเรียนทราบจุดเด่นและจุดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข					
	4. การประเมินตรงตามเนื้อหาการเรียนรู้ที่เรียน					
	5. การประเมินมีความเที่ยงตรง ยุติธรรม					

ภาคผนวก ก

ตัวอย่างหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

ที่ ศธ. 0530.5(2) / ว 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.อพันธ์ พงษ์พราว

ด้วย นายชิตสิทธิ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องศศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร ก.ศ.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 0981026082

ที่ ศธ. 0530.5(2) / ว 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นายวิชาญ วัฒนพงษ์

ด้วย นายชิตสิทธิ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องสหศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ก.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อมีมติจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและโศกณิพนธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 0981026082

ที่ ศธ. 0530.5(2) / ว 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นายพิจิตร อุตตะโปน

ด้วย นายชิตพิทธ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง คชศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตร ก.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0981026082

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โทร 6216

ที่ คธ. 0530.5(2) / ว 2734

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิระพร ชะโน

ด้วย นายชิตพิทย์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องทชศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตร กศ.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โทร 6216

ที่ คธ. 0530.5(2) / ว 2734

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน อาจารย์ ดร.วิภาณี สุขเอิบ

ด้วย นายชิตพิทธ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องสหศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. วิทยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ที่ ศษ. 0530.5(2) / ว 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน พระครู ดร.สมุห์คำหาญ ปิฎญารโธ

ด้วย นายชิตพิทธ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องศษศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้นำไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0981026082

ที่ ศษ. 0530.5(2) / ว 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นางพัฒนา คำสุข

ด้วย นายชิตพิพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องศษศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรนิสิต 0981026082

ที่ ศธ. 0530.5(2) / ว 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน นายประทีป กลางพัฒนา

ด้วย นายชิตพิพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องศษศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร กศ.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0981026082

ที่ ศษ. 0530.5(2) / ว. 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ครูท่าองค์ แสงมา

ด้วย นายชิตพิทธ์ สุขเกษมศิลป์ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องสหศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ก.ศ.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อนิสิตจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174
เบอร์โทรนิสิต 0981026082

ที่ ศธ. 0530.5(2) / ว 2734

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม 44000

27 พฤศจิกายน 2560

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เรียน ครูจรรยา มากพงษ์

ด้วย นายชิตพิพัทธ์ สุขเกษมศิลป์ นิติศปริญญโท สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม กำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องสหศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ก.ศ.ม. วิจัยและประเมินผลการศึกษา โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.บุญชม ศรีสะอาด เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลักในครั้งนี้

เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรอบรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เพื่อมีมติจะนำข้อมูลที่ได้ไปดำเนินการในขั้นตอนต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงได้รับความกรุณาจากท่านด้วย และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

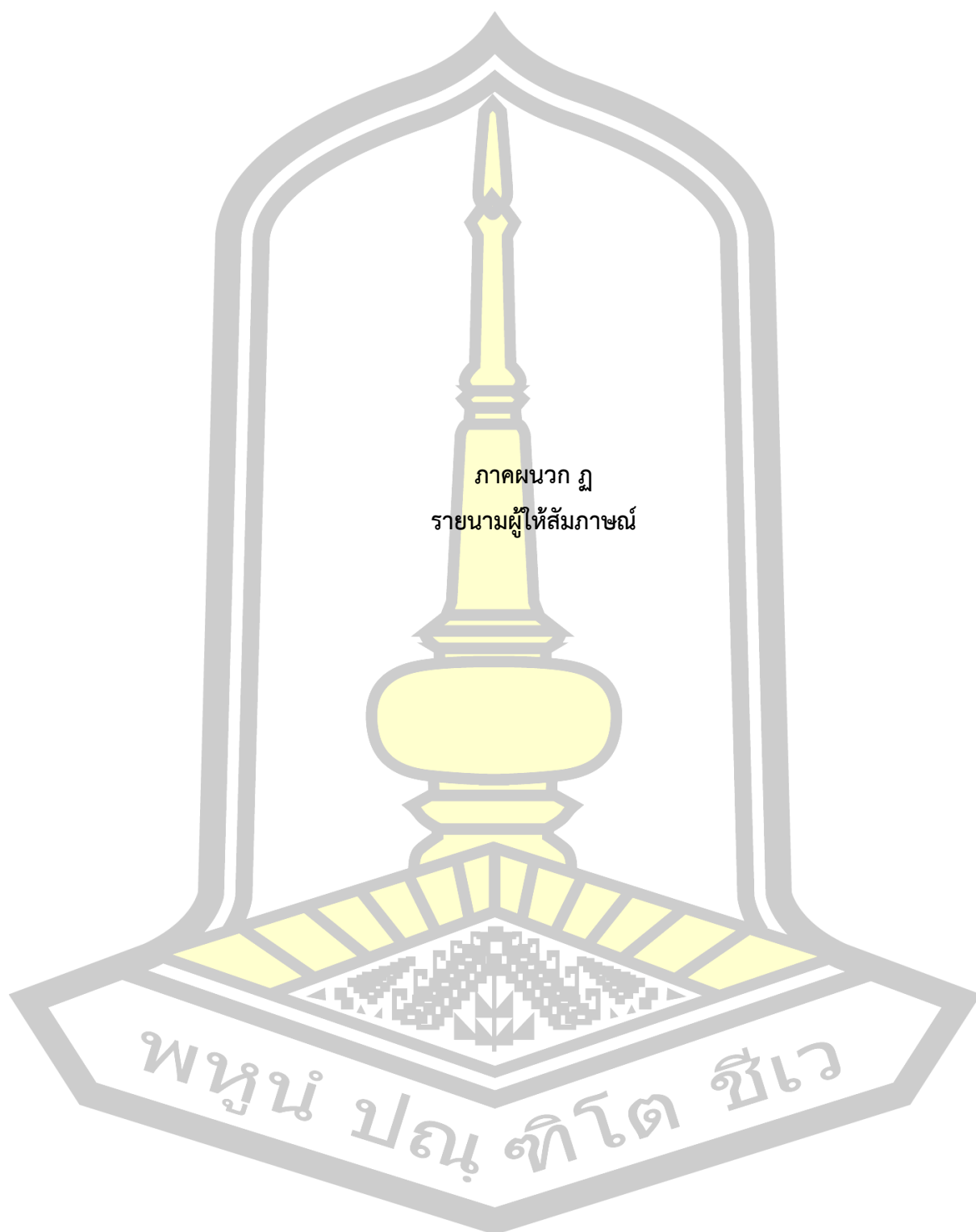
(อาจารย์ ดร.อารยา ปิยะกุล)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์

งานวิชาการและบัณฑิตศึกษา คณะศึกษาศาสตร์

โทรศัพท์, โทรสาร 0-4371-3174

เบอร์โทรมือถือ 0981026082

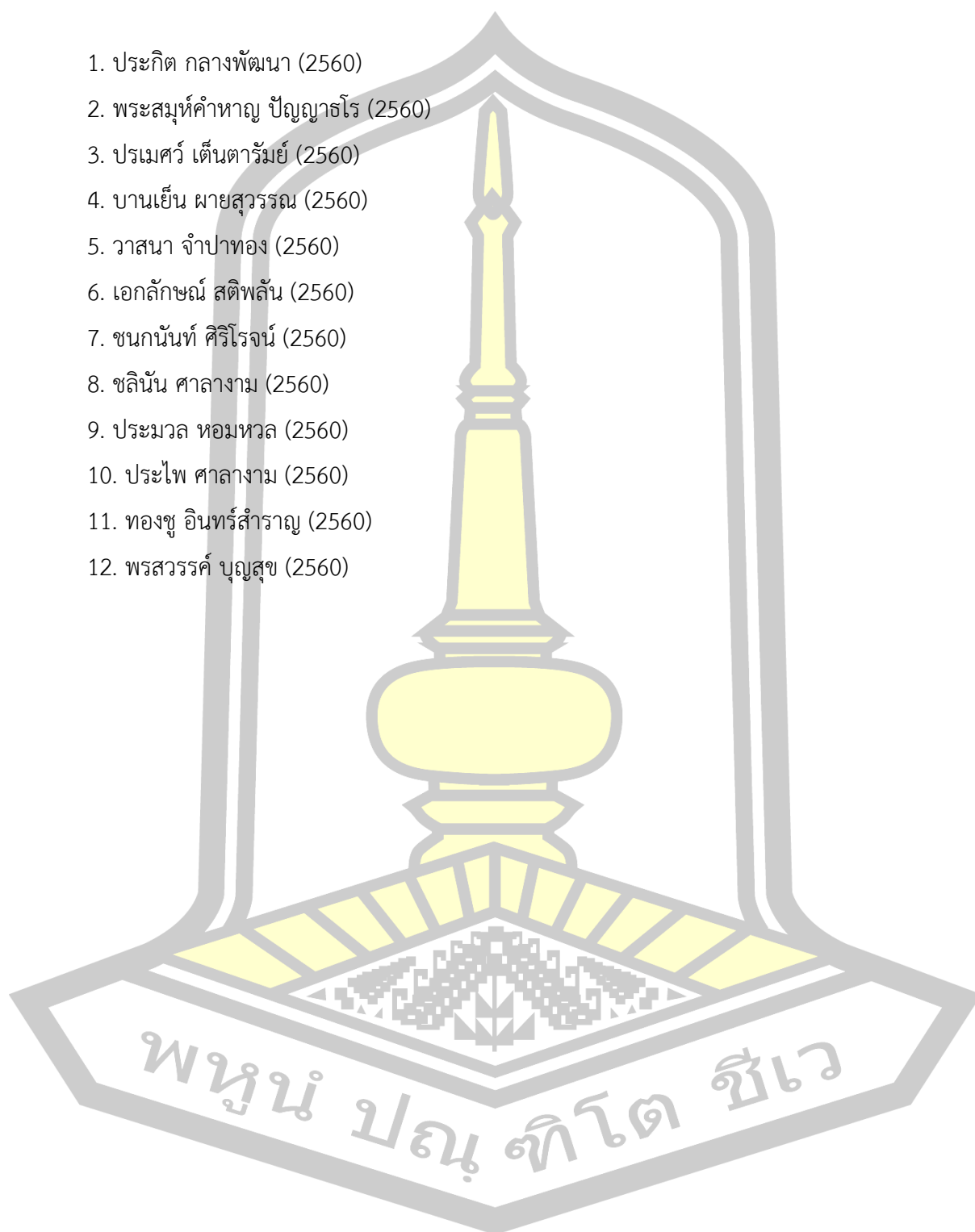

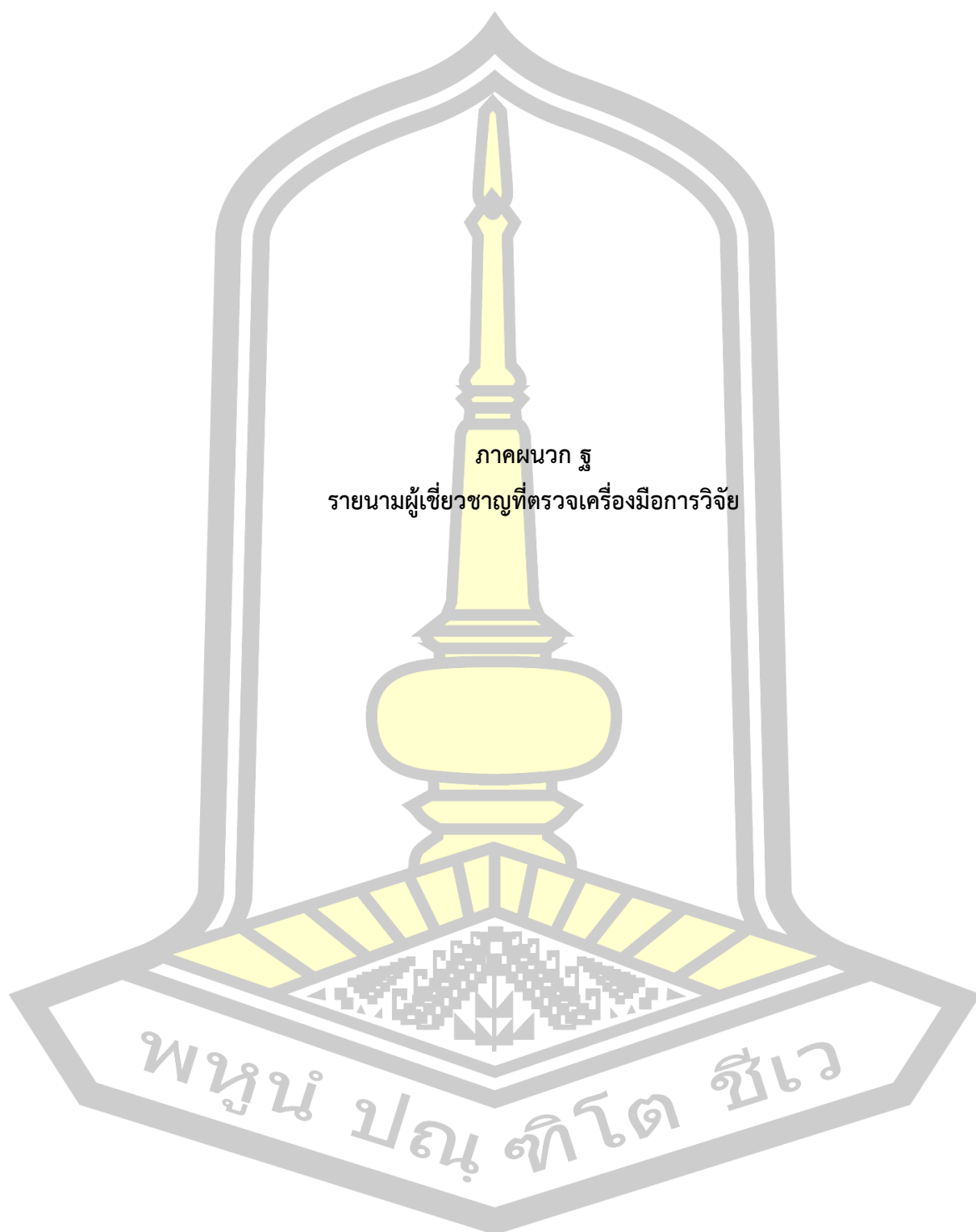
ภาคผนวก ก
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

พหุจน์ ปณฺ ทิโต ชีเว

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

1. ประกิต กลางพัฒนา (2560)
2. พระสมุห์คำหาญ ปัญญาโร (2560)
3. ประเมศว์ เต็นตารมย์ (2560)
4. บานเย็น ผายสุวรรณ (2560)
5. วาสนา จำปาทอง (2560)
6. เอกลักษณ์ สติพลัน (2560)
7. ชนกนันท์ ศิริโรจน์ (2560)
8. ชลีนัน ศาลางาม (2560)
9. ประมวล หอมหวล (2560)
10. ประไพ ศาลางาม (2560)
11. ทองชู อินทร์สำราญ (2560)
12. พรสวรรค์ บุญสุข (2560)

ภาคผนวก รฐ
รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจเครื่องมือการวิจัย

พหุณฺ์ ปณฺุ ทิโต ชีเว

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจเครื่องมือวิจัยประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 2 กลุ่มดังนี้

1. ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจความเหมาะสมของข้อความของเครื่องมือดังต่อไปนี้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้และเป็นผู้ซึ่งประเมินหลักสูตรท้องถิ่นและประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดภาคปฏิบัติและแบบวัดความพึงพอใจต่อหลักสูตร คชศึกษา ประกอบด้วย

1.1 ดร.อพันธ์ พูลพุทรา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

1.2 นายวิชฌุมภ์ ทองมั่น ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

1.3 นายพิจิตร อุตตะโปน ศึกษานิเทศก์ วิทยฐานะชำนาญการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 33

2. ผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจความเหมาะสมของข้อความของเครื่องมือดังต่อไปนี้ คือ หลักสูตรท้องถิ่น คชศึกษาและแผนการจัดการเรียนรู้รายวิชา คชศึกษาประกอบด้วย

2.1 ผศ.ดร.จิระพร ชะโน อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.2 ดร.วิภาณี สุขเอิบ อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

2.3 นางพัฒนา คำผุย ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์เขต 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา

2.4 นางสาวลำยองค์ แสนมา ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนข้างบุญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ผู้เชี่ยวชาญด้าน คชศึกษา

2.5 นางสาวจรรยา มากพงศ์ ครู วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ โรงเรียนข้างบุญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ผู้เชี่ยวชาญด้าน คชศึกษา

2.6 นายปรเมศย์ เต็นตารัมย์ บุคลากรทางการศึกษา โรงเรียนข้างบุญวิทยา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33 ผู้เชี่ยวชาญด้าน คชศึกษา

2.7 พระครู ดร.สมุห์คำหาญ ปัญญาโร ปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้าน คชศึกษาในท้องถิ่น

2.8 นายประกิต กลางพัฒนา ปราชญ์ชาวบ้านผู้เชี่ยวชาญด้าน คชศึกษาในท้องถิ่น

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายชิตีพัทธ์ สุขเกษมศิลป์
วันเกิด	วันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 96/2 หมู่ 6 ตำบลสระคู อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด รหัสไปรษณีย์ 45130
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครู
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนช่างบุญวิทยา ตำบลกระโพ อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ รหัสไปรษณีย์ 32120
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2546 ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเมืองใหม่สุวรรณภูมิ อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2549 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสุวรรณภูมิพิทยไพศาล อำเภอสุวรรณภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2553 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พ.ศ. 2558 ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต(ศษ.บ.) สาขาวิทยาศาสตร์ เอกวิทยาศาสตร์ทั่วไป มหาวิทยาลัยขอนแก่น พ.ศ. 2561 ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) สาขาวิชาวิจัยและประเมินผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทัโต ชีเว